

ISSN 2227-2844

ВІСНИК

**ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

№ 3 (341) КВІТЕНЬ

2021

ВІСНИК

ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

№ 3 (341) квітень 2021

Засновано в лютому 1997 року
Свідоцтво про реєстрацію:
серія КВ № 14441-3412ПР,
видане Міністерством юстиції України 14.08.2008 р.

Збірник наукових праць внесено до переліку
наукових фахових видань України
(філологічні науки)
Наказ Міністерства освіти і науки України № 1188 від 24.09.2020 р.

Журнал включено до переліку видань реферативної бази даних
«Україніка наукова» (угода про інформаційну співпрацю
№ 30-05 від 30.03.2005 р.)

Рекомендовано до друку на засіданні вченої ради
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол від № 8 від 30 квітня 2021 року)

Виходить чотири рази на рік

Засновник і видавець –
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Савченко С. В. – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (Україна)

Заступники головного редактора:

Караман О. Л. – доктор педагогічних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», директор навчально-наукового інституту педагогіки і психології (Україна)

Набока О. В. – доктор історичних наук, доцент, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», завідувач кафедри історії України (Україна)

Шехавцова С. О. – доктор педагогічних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», декан факультету іноземних мов (Україна)

Відповідальні редактори:

Юрків Я. І. – кандидат педагогічних наук, доцент, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», доцент кафедри соціальної педагогіки (Україна)

Забудкова О. А. – кандидат історичних наук, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», старший викладач кафедри історії України (Україна)

Кокнова Т. А. – кандидат педагогічних наук, доцент, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», доцент кафедри романо-германської філології (Україна)

Члени редакційної колегії:

Бабіч В. І. – доктор педагогічних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», (Україна)

Власенко К. В. – доктор педагогічних наук, професор, Донбаська державна машинобудівна академія, завідувач кафедри математики та моделювання (Україна)

Глуховцева К. Д. – доктор філологічних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», завідувач кафедри української філології та загального мовознавства (Україна)

Дмитренко В. І. – доктор філологічних наук, професор, Криворізький державний педагогічний університет, професор кафедри української та світової літератур (Україна)

Заблюцький В. В. – доктор наук з державного управління, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», директор навчально-наукового інституту публічного управління, адміністрування та післядипломної освіти (Україна)

Кобзар О. І. – доктор філологічних наук, професор, Полтавський університет економіки й торгівлі, професор кафедри ділової іноземної мови (Україна)

Кушнірова Т. В. – доктор філологічних наук, професор, Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка, професор кафедри германської філології та перекладу (Україна)

Литвин М. Р. – доктор історичних наук, професор, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, завідувач відділу (Україна)

Лукашевич-Велеба Й. – доктор педагогічних наук, Академія спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської, професор педагогічного факультету (Республіка Польща)

Любимова С. А. – кандидат філологічних наук, доцент, Київський національний лінгвістичний університет, докторант кафедри англійської філології, перекладу і філософії мови імені проф. О. М. Мороховського (Україна)

Михальський І. С. – доктор історичних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», завідувач кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин (Україна)

Моїсєнко О. Ю. – доктор філологічних наук, професор, Національний університет «Києво-Могилянська академія», професор кафедри англійської мови (Україна)

Нефьодов Д. В. – доктор історичних наук, доцент, Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, доцент кафедри історії (Україна)

Отравенко О. В. – кандидат педагогічних наук, доцент, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання (Україна)

Прошкін В. В. – доктор педагогічних наук, Київський університет імені Бориса Грінченка, професор кафедри комп'ютерних наук і математики (Україна)

Сасенко В. Г. – кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», доцент кафедри олімпійського та професійного спорту (Україна)

Священко З. В. – доктор історичних наук, професор, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, професор кафедри всесвітньої історії та методик навчання (Україна)

Си Цзюньцінь – доктор філологічних наук, професор, Ланьчжоуський університет, факультет російської мови та літератури (КНР)

Ткачук В. В. – кандидат педагогічних наук, Криворізький національний університет, асистент кафедри інженерної педагогіки та мовної підготовки (Україна)

Хахула Л. І. – кандидат історичних наук, доцент, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, старший науковий співробітник (Україна)

Юган Н. Л. – доктор філологічних наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри іноземних мов (Україна)

РЕДАКЦІЙНІ ВИМОГИ ДО ТЕХНІЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ

Редакція «Вісника» приймає статті обсягом від 8 до 12 сторінок через 1 інтервал, повністю підготовлених до друку. Рукопис слід надіслати в електронному варіанті на адресу: kafedra.rgf.lnu.press@gmail.com. Набір тексту здійснюється у форматі Microsoft Word (*.doc) шрифтом № 12 (Times New Roman) на папері формату А-4; усі поля (верхнє, нижнє, правє й лівє) – 3,8 см. Абзацний відступ – 1,00 см.

Статті у «Віснику» повинні бути розміщені за рубриками. Інформація про УДК розташовується у верхньому лівому кутку без відступів (шрифт нежирний). Через рядок від УДК в лівому верхньому кутку вказуються прізвище та ініціали автора (повністю, шрифт жирний), через кому наступним рядком – учений ступінь, звання, посада, місце роботи; e-mail; ORCID ID (персональний код, який необхідно отримати, заповнивши анкету за посиланням: <https://orcid.org/register>).

Назва статті, друкується через рядок від ORCID, великими буквами (шрифт жирний), може містити не більше 10 слів, розкривати сутність проблеми та бути цікавою широкому загалу науковців. Назва статті має бути сформульована одним реченням. У формулюванні назви статті слід уникати скорочень.

Зміст статті викладається за планом: постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми та на які спирається автор; виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується ця стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); визначення методики дослідження (сукупність методів дослідження, їх основний зміст, характеристики і показники, які вони фіксують, та одиниці вимірювання); виклад основного матеріалу дослідження з певним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки з цього дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Усі перелічені елементи повинні бути стилістично представлені в тексті, але графічно виділяти їх не треба.

Приклади у тексті роботи подаємо курсивом. Лапки в тексті друкуємо за зразком: «...»; розрізняйте дефіса (-) й тире (–). У тексті статті біля прізвищ вказуємо лише один ініціал.

Посилання на цитовані джерела в тексті оформлюються таким чином: у круглих дужках зазначається прізвище автора, та рік видання роботи (наприклад, Іванов, 2010). Якщо потрібно послатися на декілька джерел, варто перелічувати їх через крапку з комою (наприклад, Іванов, 2016; Петров & Сидоров, 2015; Moore, 2006). Якщо використовуються цитати, статистика тощо, то слід вказати номер сторінки посилання (Афанасьєва, 2016, с. 46; Bruner, 2012, р. 24). Бібліографія і при необхідності примітки подаються в кінці статті після заголовку «Список використаної літератури» (без двокрапки) у порядку цитування й оформлюються відповідно до ДСТУ 8302:2015. Бібліографічні джерела подаються підряд, без відокремлення абзацем; ім'я автора праці (або перше слово її назви) виділяється жирним шрифтом.

Для коректного індексування публікацій наукометричними системами після «Списку використаної літератури» необхідно навести References. Посилання в References мають бути оформлені латиною; для кирилических цитувань слід транслітерувати імена авторів та назви видань; останні також слід навести в англійському перекладі в [ ] з зазначенням мови оригіналу в дужках, наприклад, [in Russian], [in Ukrainian] Назви періодичних видань слід наводити відповідно до офіційного латинського написання за номером реєстрації ISSN. В елементах опису не можна замінити латинські літери на кириличні. Цитування в References мають бути оформлені за стандартом APA.

Статтю закінчують 3 анотації обсягом 1600-1800 знаків (українською, російською та англійською мовами) із зазначенням прізвища, ім'я та по-батькові автора, назви статті та ключовими словами (3–5 термінів).

Стаття повинна супроводжуватися рецензією провідного фахівця (доктора, професора).

На окремому аркуші подається довідка про автора: (прізвище, ім'я, по батькові; місце роботи, посада, звання, учений ступінь; адреса навчального закладу (повністю), домашня адреса; e-mail та номери телефонів (службовий, домашній, мобільний) трьома мовами (українською, російською та англійською).

© ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2021

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МОВОЗНАВСТВА

1. **Biriukova D. V., Kashyrina I. O.** Time category of English folktale „The Seal-Catcher”..... 5
2. **Іщук А. А.** Лексичні особливості заголовків новин англомовних каналів BBC та CNN..... 12
3. **Kinash L. Ya.** Ways of coining reduplicated idioms..... 20
4. **Kotenko M. V., Shtanhret A. Z.** Occasional words in the language of advertising..... 27
5. **Подворчан А. З.** Синтаксис простого речення у поезії Євгена Маланюка..... 37
6. **Стрюк Н. В.** Написи на одязі як об’єкт лінгвістичних студій..... 43

РОМАНО-ГЕРМАНСЬКІ МОВИ

7. **Козубай І. В., Хаджи А. Ю., Замкова Д. Р.** Особливості репрезентації гендерного аспекту в англійській мові на матеріалі британської преси..... 51
8. **Комлик Н. Ю.** Англійські прислів’я як експлікатори сурядних словосполучень із єднальним сполучником and та протиставним but..... 60
9. **Павельєва А. К., Лобко І. О.** Англомовний сленг гравців у комп’ютерні ігри..... 67
10. **Кузьменко А. О., Райлянова В. Е.** Лінгвістичні властивості англомовних оперних арій..... 76
11. **Шаповалова Л. В.** Аксиологічно доміантний концепт „Егоцентризм” у французькій фразеологічній картині світу..... 86

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

ТА ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

12. **Колесник А. В.** Натуралістичне зображення євреїв у художніх творах Івана Франка для розкриття соціальної дійсності..... 96
13. **Крижановська О. О.** Художні твори літературної групи „Ланка”-МАРС у рецепції критики української діаспори..... 106
14. **Ленська С. В.** Імпресіоністична поетика новел В. Вулф „Королівський сад” та М. Коцюбинського „Intermezzo”... 114
15. **Сы Цзюньцинъ.** Русская и дунганская литература о войне: сравнительный аспект..... 125

- 16. Дмитренко В. І.** Сучасні проєкції української теми у творчості О. Купріна..... **134**

ЗІСТАВНІ СТУДІЇ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

- 17. Бойко Я. В.** Діахронна множинність перекладів у контексті теорії еквівалентності (на матеріалі українських ретрансляцій трагедій У. Шекспіра)..... **142**
- 18. Павельєва А. К., Сотніченко І. В.** Сленг світу моди та модної субкультури в англійській мові: проблема словотвору та перекладу..... **152**

ЛІНГВОДИДАКТИКА

- 19. Демченко Н. А.** Особенности обучения устной профессиональной коммуникации студентов старших курсов неязыковых вузов..... **161**
- 20. Ihnatyeva O. S., Koval S. M., Uskova L. V., Cherpurna M. V.** Innovative methods of foreign language teaching for ESP students **170**
- 21. Окунькова Л. О., Башинська Д. А., Окунькова Є. О.** Презентація як результативний компонент в організації самостійної роботи студентів при вивченні англійської мови..... **179**
- 22. Савченко Ю. Е.** Використання проєктної технології на заняттях з англійської мови у закладах позашкільної освіти..... **186**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МОВОЗНАВСТВА

УДК 811.111'27

DOI: 10.12958/2227-2844-2021-3(341)-5-11

Biriukova D. V.,

PhD in Philology, Assistant Professor
of the Department of Foreign Philology,
Translation and Professional Language Training
of the University of Customs and Finance,
Dnipro, Ukraine.
irenekash@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-1721-0122>

Kashyrina I. O.,

Senior Lecturer of the Department
of Ukrainian Studies and Foreign Languages
of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs,
Dnipro, Ukraine.
irindula111@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9083-2569>

**TIME CATEGORY OF ENGLISH
FOLKTALE „THE SEAL-CATCHER”**

Folklore has been playing one of the major roles during the development of the human world. Folklore is an integral part of global culture and the world's heritage in the whole. Folklore is a mirror of a culture, it includes folktales, myths, legends, folksongs, fables, riddles, anecdotes, proverbs and many more. One can see and feel another culture through the folklore (Dundes, 2007). Folklore components such as folktales have been passed from generation to generation and used to show a simple form of beingness to both children and adults. People have been sharing some valuables, traditions and knowledge. The very folktale has been affecting humans and their lives. Folktale is an old story being told for many times and passed down from one generation to another like an oral tradition passing the history, information and knowledge (13). A folktale is an attribute of the culture of a certain country or nation, which reflects its traditions and customs, spiritual and moral principles.

„The folktale is the primer of the picture-language of the soul” (Campbell, 1969, p. 32). A folktale appears in a person's life at the initial stage of his life and remains in his heart forever. A folktale is the basis for the formation of such concepts in a person as good and evil, such a phenomenon as communication and the picture of the world. The folktale also helps to understand the moral aspects, to form the basic concepts of behavior in society

and the rules of human interaction with the world. A folktale forms a worldview.

During decades many researchers have been showing the interest to studying English folktales. Hence, Gómez J.A. studies folktales as a pedagogical tool (Gómez, 2016), Taranenko L.I. in her research analyzes algorithmic-and-fable plot structure of English folktales (Taranenko, 2013), Davidenko G.V. considers structural and linguistic characteristics of German folktales (Davidenko, 2009), in particular, Mamonova Y.V. studies cognitive characteristics of folktale lexicology (Mamonova, 2004).

A folktale as a subject of research requires a scientific understanding of many general cultural and linguistic phenomena. A folktale being a linguo-semiotic phenomenon, contains not only verbal but also a grammatical component which is interesting to be studied. Grammar is the skeleton of any story, song, novel, and folktale itself. Grammatical structures deepen people in the past, present and future through grammatical tenses. English folktales can serve as a bright representative of various grammatical components, especially while studying time category.

The object of this research is directly the English folktale „The Seal-Catcher”. The subject of the study is its temporality. The aim is to describe means of temporal expressions in this folktale.

Temporality means the relation to time. The term temporality is often used as a synonym to the term time or time category. Temporality includes not only categories of time, but also lexical means of linguistic expression of time. Time category of a verb is a system of grammatical forms that are used to express the relationship of an action to the moment of speech or to the time of another action. (Kuzmenko, 2019). Time category relies on different means of linguistic time expression, in particular, morphological, syntactic, lexical. Temporality expresses cognition and perception of time by humans in the view of a situation and its elements at the moment of storytelling. In addition, a characteristic feature of temporality is the presence of lexical markers. Transformations of aspectual-temporal categories of a verb is considered not only as grammatical compliance of tense categories, but also as the contextual application of a functional and semantic structure of verbs. (Tulegen, 2017).

Grammar as a part and parcel of linguistics determines and regulates the relation between words, word combinations. Surely, grammar itself is one of the tools of narration, telling the reader or listener the structure of the story. In the whole folktales are mainly built on the past tense structure. Having studied English folktales, more used tenses are Past Simple tense, Past Continuous tense, Past Perfect Simple. More rarely folktales are told in Present Simple and Present Continuous tenses or Future Simple and Future Continuous tenses. Such tendency has occurred due to the fact that folktales being stories without a specific author were retold by people for many years and they have always been telling about past time events. Therefore, for this work one of the English folktales revealing past times has been chosen to study.

English folktales are interesting for their temporal originality. The English folktale „The Seal-Catcher” has been chosen for this study due to

being an outstanding example of time category, revealing mostly used grammatical tenses. Temporality of the folktale „The Seal-Catcher” is mainly built on the basis of Past Simple tense that makes up more than 85% of the whole tale. The storytelling is based on grammatical structures of Past Simple almost in each sentence that is obvious to a reader as the folktale should preserve the linguistic tradition of the pastime storytelling. Hence, Past Simple expresses here the true essence of pastime life of simple people. Here in the English folktale „The Seal-Catcher” simplicity of a catcher is shown to the reader in simple words, in simple grammatical structures. Past Simple forms of the given folktale is used here to show the permanent state of the protagonist, true emotions and feelings of participants, their expressiveness and relationship:

He made his living by catching fish of all sizes and types, but he had a particular liking for killing those wonderful animals, half-dog, half-fish, called Seals.

Simple Past form of tense reflexes the action that happened in one particular time in the past and finished in the past. It describes the things that were repeated or happened once:

The two men both mounted the stranger’s horse, and rode off at great speed, their faces cutting through the sharp, salty air.

Furthermore, it can be noted that Past Simple tense is used in the folktale „The Seal-Catcher” even for replacement of Present Perfect Simple tense in order to make some emphasis on the action made by the participants. For instance, here in order to emphasize the dramatically worrying moment:

„Did you ever see that knife before?” asked the stranger.

What is more to be added is that Past Simple structures are commonly presented with adverbs and adverbial constructions: then, after, before, at that time, once upon a time, one day, when, at last, finally, after that, later etc. All these features point at the necessity of using the Past Simple tense. For instance:

After that the fisherman returned home. Later that night, a stranger came to visit him in his cottage.

About 12% of sentences and constructions in the given folktale are presented in the tense of Past Perfect Simple. Past Perfect Simple is usually used to describe the occasions which had happened before another action or actions were made. To show the time relation and time consequence between events:

The man said that he had been sent by his master who wanted to buy a large number of seal skins.

Or to express the flashbacks and memories of the past events that happened earlier in the past:

The fisherman looked at the weapon again and recognized it as the knife that he had lost in the back of a seal.

Present Simple tense is represented in the folktale more rarely – only 3% and actually it is inherent to English folktales in general. Present forms, in particular, Present Simple sentences signalize about events happening in

present time, however it is obvious that normally it cannot be used often in folktales as a folktale itself is a story of the past. Pastime events cannot be described in Present grammatical constructions. Here is the example of the Present Simple sentence in the folktale:

But where is the person who want to buy seal skins?

From the above example it can be observed that Present Simple in the folktale „The Seal-Catcher” is presented only in dialogues when participants express the action at the moment of speaking.

Hereby to conclude, folktales serve as the main way of communicative interaction between people. Folktales involve expressiveness, cognitive features, culture, pastime life of simple people describing such topics as value of labor, family life, relationship of human-being, their routine life and leisure time. Folktale is a tradition that is passed down through generations for years, decades, hundreds of years. Time category or temporality of English folktales is mainly based on Past Simple tense while Present forms of tenses are uncharacteristic to be used.

The further research is seen to be promising when to study modality of English folktales.

Список використаної літератури

- 1. Jacobs J.** English Fairy Tales / Collected by Joseph Jacobs. L.: David Nutt. A Penn State Electronic Classics Series Publication, The Pennsylvania State University. Pennsylvania, 2005. P. 21.
- 2. Campbell J.** „The Flight of the Wild Gander: Explorations in the Mythological Dimension”. HarperCollins Publishers, 1969.
- 3. Dundes A.** The meaning of folklore: the analytical essays of Alan Dundes / edited and introduced by Simon, J. Bronner. Utah State University Press Logan. Utah, 2007. P. 53.
- 4. Качалова К. Н.** Практическая грамматика английского языка. К.: Методика, 2003. С. 198.
- 5. Коваленко І. Ю.** Аспекти вивчення англійської казки. *Перекладацькі інновації: матеріали VII Всеукр. студ. наук.-практ. конф. (м. Суми, 16-17 березня 2017 р.* Суми: СумДУ, 2017. С. 25–27.
- 6. Kovalenko I.,** Baranova S. Peculiarities of the author's fairy tale translation from english into Ukrainian. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філологія.* 2018. Вип. 19. С. 249–254.
- 7. Gómez Jaime A.,** Ph. D. in Humanities. Universidad Carlos III, Madrid (Spain). 2016. Our folktales and the stories of others: Interpreting folk narratives from different cultures as a pedagogical tool. P. 18.
- 8. Taranenko L. I.** Algorithmic-and-fable plot structure of English folk tales. June 16, 2014.
- 9. Давиденко Г. В.** Німецька народна побутова казка: тематичні, структурно-композиційні та лінгвокультурні характеристики: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2009. 19 с.
- 10. Мамонова Ю. В.** Когнитивно-диструктивные особенности лексики английской бытовой сказки: автореферат дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. М., 2004. 21 с.
- 11. Кузьменко А. О.** Портрет темпоральності англійських пісенних текстів стилю Євродиско. *Науковий вісник ХДУ. Серія: Германістика та міжкультурна комунікація.* 2019. № 1. С. 197–

201. **12. Tulegen A. M.** Grammatical Means of Temporality Expression in Translation (Corresponding author). *International Journal of Applied Linguistics & English Literature*. Australia, 2017. P. 202. **13. СЛОВНИК.** URL: <https://www.vocabulary.com/dictionary/folktale>.

References

1. Jacobs, J. (2005). *English Fairy Tales / Collected by Joseph Jacobs*. L.: David Nutt. A Penn State Electronic Classics Series Publication, The Pennsylvania State University. Pennsylvania. **2. Campbell, J.** (1969). „The Flight of the Wild Gander: Explorations in the Mythological Dimension”. HarperCollins Publishers. **3. Dundes, A.** (2007). *The meaning of folklore: the analytical essays of Alan Dundes / edited and introduced by Simon, J. Bronner.* (pp. 53). Utah. **4. Kachalova, K. N.** (2003). *Prakticheskaya grammatika anglijskogo yazyka [Practical grammar of English language]*. K.: Metodika [in Russian]. **5. Kovalenko, I. Yu.** (2017). *Aspekty vyvchennia anhliiskoi kazky [Aspects of study of English folktale]*. *Perekladatski innovatsii – Translation innovations* (pp. 25-27). Sumy: SumDU [in Ukrainian]. **6. Kovalenko I., & Baranova, S.** (2018). Peculiarities of the author's fairy tale translation from english into Ukrainian. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Filolohiia – Bulletin of Mariupol State University. Series: Philology, 19, 249-254* [in English]. **7. Gómez, Jaime A.,** Ph. D. in Humanities. Universidad Carlos III, Madrid (Spain). (2016). Our folktales and the stories of others: Interpreting folk narratives from different cultures as a pedagogical tool. p. 18. **8. Taranenko, L. I.** (2014). Algorithmic-and-fable plot structure of English folk tales. June 16, 2014. **9. Davydenko, H. V.** (2009). *Nimetska narodna pobutova kazka: tematychni, strukturno-kompozytsiini ta linhvokulturni kharakterystyky [German routine folktale; thematic, structural-compositional and linguo-cultural characteristics]*. *Extended abstract of candidate's thesis*. K. [in Ukrainian]. **10. Mamonova, Yu. V.** (2004). *Kognitivno-diskursivnye osobennosti leksiki anglijskoj bytovoj skazki [Cognitive and discourse peculiarities of lexis in English folktale]*. *Extended abstract of candidate's thesis*. M. [in Russian]. **11. Kuzmenko, A. O.** (2019). *Portret temporalnosti anhlo-movnykh pisennykh tekstiv styliu Yevrodysko [Portrait of temporality of English words in the style of Eurodisco]*. *Naukovyi visnyk KhDU. Serii: Hermanistyka ta mizhkulturna komunikatsiia – Scientific Bulletin of KSU. Series: German studies and intercultural communication, 1, 197-201* [in Ukrainian]. **12. Tulegen, A. M.** (2017). Grammatical Means of Temporality Expression in Translation (Corresponding author). *International Journal of Applied Linguistics & English Literature*. (pp. 202). Australia. **13. Slovník** [Vocabulary]. Retrieved from <https://www.vocabulary.com/dictionary/folktale>.

Бірюкова Д. В., Каширіна І. О. Категорія часу англійської народної казки „Уловлювач тюленів”

Дана стаття присвячена вивченню темпоральної мережі англійських народних казок на матеріалі казки „Уловлювач тюленів”. Народна казка є

одним із найцінніших компонентів світової скарбниці та культурної спадщини. Народна казка має великий вплив на читача, розвиваючи когнітивні, комунікативні та лінгвістичні навички. Вона занурює читача у світ минулого, який передавався від покоління до покоління, від батька до сина, від матері до доньки на словах, розповідаючи про просте повсякденне життя простих селян, про їхню працю, рутину та дозволя, про їхні захоплення, про любов та переживання. Народна казка переносить нас у світ минулого, адже вона розповідає саме про події минулих літ.

У статті розглядається категорія часу народної казки Англії на прикладі казки „Уловлювач тюленів”. Об’єктом цього дослідження є безпосередньо народна казка „Уловлювач тюленів”. Предмет – її темпоральність. Мета полягає у характеристиці засобів вираження категорії часу в наведеній народній казці.

Термін категорія часу або темпоральність уживають як синонім терміна час. Темпоральність включає не лише категорії часу, а і лексичні засоби мовного вираження часу. Минулий неозначений час (Past Simple) яскраво представлений у англійській народній творчості. Темпоральна мережа народної казки, яка розглядається у статті, переважно побудована на основі минулої неозначеної форми часу (Past Simple). Форма часу Past Simple становить 85% народної казки „Уловлювач тюленів”. Характерним є те, що теперішній неозначений час (Present Simple) не є притаманним для цієї казки. Майбутні часи є нехарактерними для народної казки.

Перспективним вбачаємо подальше дослідження модальності англійських народних казок як засіб вираження спонукання до дії.

Ключові слова: категорія часу, народна казка, темпоральність.

Бірюкова Д. В., Каширина И. А. Категорія времени английской народной сказки „Ловец тюленей”

Данная статья посвящена изучению категории времени в английской народной сказке „Ловец тюленей”. Народная сказка издавна считалась ценной единицей фольклора. Среди таких фольклорных компонентов, как баллада, басня, легенда, анекдот именно народные сказки пересказывались людьми в устной форме, матери читали их на ночь своим детям, рассказывая о жизни людей в далеком прошлом. Мировое культурное наследие содержит миллионы сказок разных народов мира. Англия является ярким представителем фольклорного сказочного жанра.

В статье рассматривается темпоральная сеть англоязычной народной сказки „Ловец тюленей”. Объектом данного исследования является непосредственно народная сказка „Ловец тюленей”. Цель – характеристика средств выражения категории времени англоязычной народной сказки.

Термин темпоральность или темпоральная сеть используется в качестве синонима термина категория времени. Категория времени

включает не только временные формы, а и лексические средства языкового выражения времени. Временные особенности, взаимосвязь моментов времени рассматривается английской народной сказке „Ловец тюленей”. В данной народной сказке наиболее ярко представлено неопределенное прошедшее время (Past Simple) – 85%. Темпоральная сеть в произведении построена именно на грамматических конструкциях неопределенного прошедшего времени. Характерно, что настоящее неопределенное время (Present Simple) совершенно не присуще для данной народной сказки.

В перспективе рассматривается изучение английских народных сказок на предмет модальности, как способу выражения побуждения к действию.

Ключевые слова: категория времени, народная сказка, темпоральность.

Biriukova D. V., Kashyrina I. O. Time category of English folktale „The Seal-Catcher”

This article is dedicated to the study of time category in the English folktale „The Seal-Catcher”. Folktale has always been considered as the unique component of folklore. All peoples of the world have been describing the pastime events through the folklore, in particular, through the folktale. A folktale is the world’s heritage unit. It has been transferred from one generation to another to tell about how people lived many years ago, how they worked, built relationship, which valuables they had etc. Folktales as long as anecdotes, fables, songs and other folklore components were told in oral.

In this article the usage of time category in the English folktale „The Seal-Catcher” is researched. The object of the study is the folktale „The Seal-Catcher”. The aim is to determine the characteristics of the means of expressing the category of time in the English folktale.

The term temporality is used as the synonym to the term time. In other words, temporality is the category of time being mostly used in specific unit. The category of time includes not only the time forms but also lexical means of linguistic expression of time. Time relation and time characteristics are studied in this article on the materials of the folktale „The Seal-Catcher”. In this folktale the most commonly used tense is Past Simple tense – 85%. The time category is mainly built on the Past Indefinite grammatical constructions. Application of Present Indefinite tense is not characteristic for this folktale.

The further research is considered to be promising when to study modality of English folktales as the way of motivation to the action.

Key words: temporality, time category, folktale.

Стаття надійшла до редакції 07.05.2021 р.

Стаття прийнята до друку 07.05.2021 р.

Рецензент – к. філ. н., доц. Кузьменко А. О.

Ищук А. А.,

кандидат філософських наук,
доцент кафедри англійської філології
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова, м. Київ, Україна.
allaishchuck@hotmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-7825-4295>

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАГОЛОВКІВ НОВИН АНГЛОМОВНИХ КАНАЛІВ ВВС ТА CNN

Засоби масової інформації миттєво відображають у своїх повідомленнях будь-які зміни соціального, наукового, технологічного характеру. Ці зміни закріплюються в мовних структурах, створюючи нову мовну ситуацію. Заголовки новин часто створюють чи закріплюють нові поняття в межах публіцистичного та розмовного жанрів.

При великому різноманітті інформаційних джерел ЗМІ залишається основним орієнтиром в середовищі, що нас оточує. Завдяки заголовкам як газет, так і новин можна сформуванати повноцінну думку щодо будь-якого питання. Саме тому є актуальною проблема правильного тлумачення заголовків, оскільки відсутність розуміння чи багатозначність інколи може мати карколомні наслідки, особливо в суспільно-політичному контексті. Вивчення процесів масової комунікації має йти від початку до кінця – а саме від структури створення повідомлення на одному кінці до сприйняття та використання аудиторією на іншому (Halloran, 1993, с. 63).

Професійна і національно-культурна своєрідність ЗМІ накладають власний відбиток на характер телевізійного дискурсу. Наприклад, комунікативна позиція ВВС характеризується середнім положенням офіційного стилю, а CNN – провокаційно-відкритим, неформальним стилем. Семантика висловлювання, наприклад тематика телеповідомлення, повинна відноситися не лише до денотативного значення, але й до суб'єкту висловлювання і до того, на кого воно спрямовано, тобто на аудиторію. Комунікативна установка новин полягає в об'єктивному відображенні предметної ситуації. У співвідношенні з пресою телевізійні новини можуть розглядатися як аналог замітки новин, особливості якої полягають в стислості, оперативності реагування на події, відсутності стилістичних маркерів. Відмінності в стилях передачі новин не обумовлені випадковістю. Стили письма газет та телебачення розвивалися завдяки унікальній природі кожного середовища та тому, як аудиторія сприймала новини. Еволюційний процес спрямовувався на

адаптування кожного стилю написання новин до свого середовища. Беручи до уваги поступовий перехід багатьох газет на більш розмовний стиль написання та скорочення телевізійних новин, можна цілком припустити, що еволюційний процес буде продовжуватися.

Стиль телевізійних новин дещо схожий на стиль новин радіо. Глядач, як і слухач, не завжди фокусується на тому, що говорить ведучий. Новини телебачення мають додаткові складності, коли зображення супроводжується ще й словами. В ідеалі слова, які супроводжують події у відеосюжеті, написані, навіть через обмеженість в часі, лише після того, як редактор переглянув нередагований відеосюжет та відредагував таким чином, щоб зображення мали логічність. На практиці ж в телевізійних новинах рідко відбувається спочатку редагування відеосюжету, а вже потім написання до нього тексту.

Заголовок покликаний привертати увагу. Це мотивує редакторів робити все можливе, щоб переконати читача прочитати ту чи іншу статтю. Така особливість мотивує журналістів створювати заголовки, які б приваблювали читачів. Деякі експериментальні дослідження показали, що читачі проявляють інтерес до креативних, а не стандартних заголовків (Ifantidou, 2009, с. 712). Таке саме правило працює й для теленовин. Сьогодні люди мають доступ до великої кількості інформаційних ресурсів. Отже каналам новин необхідно втримати свого глядача. На це здатен правильно сформований заголовок, який часто оголошується як анонс певної інформації на початку або прописується в рухомому рядку. Таким чином заголовок є своєрідним гачком – читач чи глядач буквально за кілька секунд приймає рішення: лишитися з цими новинами або перемкнути канал, гортати стрічку далі. За цих умов збільшується навантаження на лексичну та синтаксичну складові заголовку.

Окрім усіх інших обмежень, які локалізують написання сюжету новин, а саме хронології, ясності, слова повинні певним чином стосуватися зображень. Якщо слова і зображення не супроводжують одне одного, безумовно, вони борються один з одним за увагу глядача, що спричиняє дисонанс, який заважає розумінню. Огляд випадкового відбору телевізійних новин може продемонструвати, що майже вся свіжа інформація міститься у словах, але зображення впливає на глядачів, тому саме зображення запам'ятовується.

Англомовні заголовки новин містять різноманітні лексичні особливості, які стали своєрідністю стилю. Серед них виокремлюються сталі сполучення, розповсюджені слова, яким притаманні стислість та експресія, номінативні атрибутивні групи, числівники, аббревіатури.

Проаналізувавши новини англомовних каналів BBC та CNN за період часу з 2014 по 2019 роки, можна зрозуміти особливості використання лексики заголовків.

В заголовках новин поширеним є використання виразних та коротких слів, таких як *key, act, vow, ban, leak, bid, toll, hit, oust, aid, pact, spark, plea, alert*. Ці слова можна зустріти в заголовках новин як каналу BBC так і каналу CNN, наприклад: *Five key points from Obama's State of*

the Union speech (BBC), Key witness in Amber Guyger's murder trial gunned down 10 days after (CNN), Erdogan vows to complete offensive in Syria (BBC), Protesters vow to shut down G7 summit (CNN), Doping Crisis: 'Biggest leak of blood test data ever' (BBC), Jeff Bezos investigator: Saudis behind leak of racy texts (CNN), Hurricane Dorian: Bahamas death toll expected to be 'staggering' (BBC), Trump on Puerto Rico death toll: Like magic '3,000 people killed' (CNN), Australia PM Tony Abbott ousted by Malcolm Turnbull (BBC), Some GOP members want to oust Boehner (CNN), British Muslims taking aid to Calais migrants (BBC), Venezuelan military blocks bridge as aid arrives (CNN), 'Peace with Israel OR pact with Hamas' Netanyahu tells Abbas (BBC), Nations sign historic climate change pact (CNN), Chapel Hill killings spark controversy (BBC), Fuel leak sparked cruise ship fire (CNN), Father's emotional plea to Islamic State for the release of his son (BBC), Angelina Jolie makes plea for Syrian (CNN), 'Russia has been on a state of high alert' (BBC), Hawaii gets false missile strike alert (CNN).

Також розповсюдженими є такі слова, як *over, clash, slam, quit, crash, back, blaze, move, seize, raid, halt, sack, blast, row*, які проілюстровані в наступних прикладах: *Gavin Williamson: Defence Secretary sacked over leak (BBC), China on high alert over bird flu (CNN), Patricia Arquette slams Hollywood pay gap (BBC), Trump slams Cruz and Kasich over delegates pact (CNN), Three leaders quit after shock UK election result (BBC), Military analyst quits Fox News for promoting conspiracies (CNN), Scottish Parliament backs referendum call (BBC), UK Parliament backs anti-ISIS airstrikes (CNN), Notre Dame: Priceless artefacts saved from blaze (BBC), Bodycam footage shows woman trapped in blaze (CNN), Colombia seizes largest stash of cocaine ever (BBC), US officials say Iran seized a British oil tanker (CNN), Karachi airport 'gunfire resumes' after deadly raid (BBC), ICE set to begin immigration raids in 10 cities (CNN), Hilary Benn sacked from shadow cabinet (BBC), Jose Mourinho sacked by Chelsea (CNN), Tank launched into air by chemical factory blast (BBC), Blast survivors describe escape (CNN), Anger on streets over royal wedding row (BBC), Jordan Parliament row goes viral (CNN).*

Цікавим є той факт, що деякі з перелічених слів мають форму як дієслова, так і іменника. Наприклад, дієслова *to act, to ban, to bid, to hit, to clash, to crash, to move, to halt* шляхом субстантивзації утворили іменники *act, ban, bid, hit, clash, crash, move, halt*. Розглянемо наступні випадки на прикладах заголовків каналів BBC та CNN. Наприклад, використання дієслова *to act*: *George Pell: Cardinal guilty of abuse 'acted with staggering arrogance' (BBC), Gen. Hayden: We've got to act on our own in Syria (CNN)* та іменника *act*: *One act of kindness that changed a homeless man's life (BBC), Did Obama label the Libya attack as an act of terror? (CNN)*. В наступних прикладах проілюстровано вживання дієслова *to ban* та утворений від нього іменник *ban*: *This country banned plastic bags - should we all do the same? (BBC), Louisiana town votes to ban pit bulls (CNN), Saudi Arabia's ban on women driving officially ends (BBC), Ban on some gay men donating blood (CNN)*. Слово *bid* також використовується як дієслово: *America*

bids farewell to George HW Bush (BBC), McCain family bids tearful farewell (CNN), так і як іменник: *Brexit: MPs block Prime Minister's bid for early election (BBC), Kamala Harris announces 2020 presidential bid (CNN).*

Дієслова *to hit, to clash, to crash, to move, to halt* також набули іменникових форм. В наступних прикладах проілюстровані дана своєрідність: *Hurricane Dorian: Destruction as storm hits Bahamas (BBC), Massive quake hits Japan (CNN), Argentina's dancing president becomes internet hit (BBC), Hillary Clinton takes a hit (CNN), Turkish forces clash with Kurdish fighters in Syria (BBC), Riot police clash with Catalan independence voters in Spain (CNN), Chile protests: Clashes in Santiago as unrest continues (BBC), Another clash between airlines and passengers (CNN), Dashcam captures a Car crashes into building in California (BBC), How the 747 crashed in Afghanistan (CNN), Grand Tour host Richard Hammond injured in crash (BBC), Video shows military plane crash (CNN), Why we want to move to Brexit Britain (BBC), Prosecutors want to move Paul Manafort to Rikers Island (CNN), Hollywood actress Angelina Jolie hints at move into politics (BBC), Cairo protesters on the move (CNN), Judge refuses to halt parliament suspension plans (BBC), Protests halt Chinese copper plant (CNN), Syria Aleppo: Evacuation grinds to a halt (BBC), Sudden halt in Casey Anthony trial (CNN).* Сталі вирази також є способом підвищення виразності заголовка. Так в заголовках використовуються фразові дієслова такі як, наприклад, *step down* та *crackdown*, що набуло субстантивованої форми: *Prince Philip to step down from carrying out royal engagements (BBC), John Conyers steps down from Judiciary Committee (CNN), The brutal Bangkok crackdown that was hushed up for years (BBC), UK police crackdown on terror suspects (CNN).*

В англійських заголовках новин також є поширеним використання стійких словосполучень з прийменником *for* (*press for, call for, stand for*), наприклад: *North Korea nuclear test: South Korea to press for more sanctions (BBC), Spicer blasts press for connecting Trump to Russia (CNN), UK parliament rejects Boris Johnson's call for an early election (BBC), Hear congressman's heated response after Republicans call for his resignation (CNN), 'Islam doesn't stand for what happened on 7' (BBC), Mass Gov.: Dems didn't stand for anything (CNN).* Схильність англійського заголовка новин позбавляється від допоміжних або й навіть смислових дієслів породжує нагромадження іменників в атрибутивній функції. В наступних прикладах проілюстрована дана лексична своєрідність: *Greenland's rapidly vanishing glaciers (BBC), Israel on the brink of war (CNN), Protecting Hong Kong's young protesters (BBC), Jeb Bush's huge fundraising haul (CNN), Hong Kong leader Carrie Lam in leaked secret recording (BBC), 'Unbreakable' cast's advice for Jimmy Schmidt (CNN).*

Специфічною особливістю англійських заголовків новин є й поширене використання числівників, різних чисел та дат разом з власними іменами, назвами, які мають відношення до прецизійної інформації, яка є основною у висловлюванні. Використання числівників в заголовках дозволяє точніше виконати інформативну функцію заголовка, про що свідчать наступні приклади: *Earth loses 50% of wildlife in 40 years (BBC), No aliens, 2 arrested at*

'Storm Area 51' event (CNN), Istanbul Atatürk airport attack: 36 dead & over 140 hurt (BBC), 16 Republican senators now oppose Trump (CNN), Hillary Clinton 'stumbles' at 9/11 event (BBC), 1,200 guns, dead body found in California (CNN).

Також до своєрідних лексичних засобів англomовних заголовків новин належить використання абревіатур. Абревіатура може замінити як термін, стале висловлювання чи словосполучення, так і складені назви чого-небудь. За допомогою економії місця абревіатура підвищує свою інформативність. В заголовках новин можуть зустрічатися як загальновідомі скорочення, так і неочевидні абревіатури для непідготовленого читача. В наступних приклад заголовків новин проілюстровано використання абревіатур: *CIA 'torture': Inside the 'blackout box' (BBC), Running with the CEO of Asics (CNN), Taliban 'assassin' caught on CCTV (BBC), Florida student to NRA and Trump: 'We call BS' (CNN), G20 SUMMIT begins (BBC), Child fighter with AK 47 on Syria border (CNN).*

В перших двох заголовках використані загальновідомі абревіатури, хоча й їхнє розшифрування може бути відомим не для всіх, але це той випадок, коли абревіатури стали більш вживаними, ніж їхнє розшифрування: *CIA – Central Intelligence Agency, CEO – Chief Executive Officer.* В наступних прикладах вживаються не дуже очевидні абревіатури: *CCTV – Closed-circuit television, NRA – National Rifle Association.* Такі заголовки можуть бути розраховані на підготовленого читача, який працює з системами відеоспостереження або того, хто слідкує за ситуацією щодо зберігання і носіння вогнепальної зброї в США. Також використана скорочена форма сленгу *BS*, що являє собою лайливе слово, яке означає щось непотрібне, дурницю. В останніх прикладах заголовків також використанні загальноновживані абревіатури, вживання яких не потребує розшифрування: *G20 – Group of Twenty, AK – Avtomat Kalashnikova,* однак такі заголовки теж спрямовані на підготовленого читача, який слідкує за світовою економікою або знається на видах зброї.

Таким чином, як в заголовках новин BBC, так і в CNN своєрідними лексичними засобами є розповсюджене використання абревіатур, різних чисел та дат, номінативних атрибутивних груп, стійких словосполучень та сталих виразів. Вони слугують для вираження стислості, точності та експресивності, а також для реалізації інформативної функції, що є основним при створенні заголовків новин.

Список використаної літератури

1. Halloran J. D. Understanding Television. Paper for Council of Europe Colloquy. Leicester, 1993. **2. Ifantidou E.** Newspaper headlines and relevance: Ad hoc concepts in ad hoc contexts. *Journal of Pragmatics*. 2009. Vol. 14. Issue 4. P. 699–720. **3. BBC News**, 2014–2019. [Електронний ресурс]. <https://www.bbc.com/news>. **4. CNN.** Cable News Network, 2014–2019. [Електронний ресурс]. <https://edition.cnn.com>.

References

1. **Halloran, J. D.** (1993). Understanding Television. Paper for Council of Europe Colloquy. Leicester. 2. **Ifantidou, E.** (2009). Newspaper headlines and relevance: Ad hoc concepts in ad hoc contexts. *Journal of Pragmatics*, 14, 4, 699-720. 3. **BBC News.** (2014–2019). Retrieved from <https://www.bbc.com/news>. 4. **CNN.** Cable News Network. (2014–2019). Retrieved from <https://edition.cnn.com>.

Ищук А. А. Лексичні особливості заголовків новин англомовних каналів BBC та CNN

У статті розкриваються особливості мови медіа, а саме аналізуються характеристики елементів англомовних заголовків, що використовуються відомими інформаційними ресурсами BBC та CNN. Для демонстрації лексичних особливостей заголовків англомовних новин в дослідженні використовувалися метод випадкової вибірки і порівняльний метод. Засоби масової інформації є основою для розвитку мовної ситуації, а газетні заголовки можуть створювати нові поняття в рамках публіцистичного та розмовного стилів, адже новини висвітлюють політичні, військові, економічні, соціальні та культурні події. Стилистично забарвлена лексика, граматики і вимова впливають на мовні звички. Мова ЗМІ – це не тільки корпус текстів, що функціонують у сфері масової комунікації, а й стійка внутрішньомовна система, що характеризується певним набором лінгвістичних властивостей. У цій системі основними особливостями є співвідношення аудіовізуальних і вербальних елементів, які є унікальними для кожного типу засобів масової інформації: телебачення, друкованих ЗМІ або інтернет-видань. Актуальність дослідження зумовлена проблемою інтерпретації текстів новин та їх впливу на глядача. Охарактеризовано найрозповсюдженіші лексичні одиниці, проаналізовано їх виразність та визначено місце, яке вони займають в реченні чи фразі. Розкрито атрибутивну функцію іменників у заголовках новин. Проілюстровані приклади лексичної своєрідності в заголовках показують, що заголовкам притаманні різноманітні лексичні засоби – від атрибутивних груп до чисел та аббревіатур. Серед найпоширеніших засобів є застосування слів, що використовуються для вираження лаконічності.

Ключові слова: заголовок, англомовні новини, медіа, телевізійний дискурс.

Ищук А. А. Лексические особенности заголовков новостей англоязычных каналов BBC и CNN

В статье раскрываются особенности языка медиа, в частности анализируются характеристики элементов англоязычных заголовков, которые используются известными информационными ресурсами BBC и CNN. Для демонстрации лексических особенностей заголовков англоязычных новостей в исследовании использовались метод случайной выборки и сравнительный метод. Средства массовой информации

являются основой для развития речевой ситуации, а газетные заголовки могут создавать новые понятия в рамках публицистического и разговорного стилей, так как новости освещают политические, военные, экономические, социальные и культурные события. Стилистически окрашенная лексика, грамматика и произношение влияют на языковые привычки. Язык СМИ – это не только корпус текстов, функционирующих в сфере массовой коммуникации, но и устойчивая внутриязыковая система, характеризующаяся определенным набором лингвистических свойств. В этой системе основными особенностями являются соотношение аудиовизуальных и вербальных элементов, которые являются уникальными для каждого типа средств массовой информации: телевидения, печатных СМИ или интернет-изданий. Актуальность исследования обусловлена проблемой интерпретации текстов новостей и их влияния на зрителя. Охарактеризованы наиболее распространенные лексические единицы, проанализирована их выразительность и место, которое они занимают в предложении или фразе. Раскрыта атрибутивная функция имен существительных в заголовках новостей. Изученные примеры лексического своеобразия в заголовках показывают, что заголовкам присущи разнообразные лексические средства – от атрибутивных групп до чисел и аббревиатур. Среди наиболее распространенных средств выделено использование слов для выражения лаконичности.

Ключевые слова: заголовок, англоязычные новости, медиа, телевизионный дискурс.

Ishchuk A. A. Lexical features of the news headlines on the BBC and CNN English-language channels

The article reveals the features of the media language via analysis of the elements of English-language headlines that are used by the well-known information resources of the BBC and CNN channels. The method of random sampling and a comparative method were used in the research to demonstrate the lexical features of headlines of the English-language news. The mass media are the basis for the development of the linguistic situation, and the newspaper headlines can create new concepts within the journalistic and colloquial styles. The news covers political, military, economic, social, and cultural events. Stylistically colored vocabulary, grammar, and pronunciation affect speech habits. The media language is not only a corpus of texts functioning in the field of mass communication, but also a stable intra-language system characterized by a certain set of linguistic properties. In this system, the main features are the ratio of audiovisual and verbal elements, which are unique for each type of mass media: television, print media, or online publications. The topicality of the study grounds on the issue of interpreting news texts and their impact on a viewer. The article studies the most common lexical units, their expressiveness, and the place they have in a sentence or phrase. The attributive function of nouns in news headlines is emphasized. Lexical features of headings include stable expressions, common words that are characterized by

brevity and expressiveness, nominative attribute groups, numerals, and abbreviations.

Keywords: headline, the English-language news, media, TV discourse.

Стаття надійшла до редакції 02.04.2021 р.

Стаття прийнята до друку 06.04.2021 р.

Рецензент – д. філ. н., доц. Стефанова Н. О.

Kinash L. Ya.,

PhD, Associate Professor

of the Department of English Philology

of the Ivan Franko National University of Lviv,

Lviv, Ukraine.

languaget2t@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-6551-2248>

WAYS OF COINING REDUPLICATED IDIOMS

One of the current issues in modern linguistics is the question of word formation. Reduplication is considered to be one of the ways of enlarging the English vocabulary. Reduplicated words can be used in various situations of communication to express various speech intentions, have positive and negative connotations and perform certain communicative, emotional, evaluative and expressive functions. They can be represented by different word-building patterns, the most commonly used reduplicated words are the ones with a change of ablaut (vowel substitution) or rhyming components.

Reduplicated words are connected with the most important spheres of various human activities. This is due to the semantic significance of these units, on the one hand, and their ability to save language resources, on the other hand. They are mainly used in situations where it is necessary to provide a concise and accurate assessment of a depicted subject, object or phenomenon and thus achieve the desirable effect. By means of these words the speakers are able to depict multiplicity of an action, its intensity, duration, etc.

Reduplication is understood by most linguists as a linguistic phenomenon that consists in doubling the initial or final syllable (partial reduplication) or the whole stem of a word (complete reduplication). This can also be a full or partial repetition of an affix with or without some changes in their sound form (affix reduplication), composition (morpheme repetition). It is considered to be a productive way of coining new words, rhyming combinations, phraseological units, syntactic constructions that can convey grammatical meanings with peculiar emotional or expressive shades.

In the majority of cases, words formed by reduplication carry various semantical meanings and are used to perform different stylistic functions. Reduplicated words are characterized by emotional coloring, expressiveness and peculiar rhythmic melodies. They serve as a means of creating emotional expressions by giving some stylistic coloring to the context in which they are used.

The analysis of the reference literature on the outlined problem shows that reduplication is characterized by complete or partial rhyming of components and a meaning that is partially or completely different from the

meaning of individual reduplicated components. The study of the phenomenon of reduplication at the level of vocabulary has not found its proper coverage in the linguistic literature despite the existence of numerous scientific works on the problem of studying.

The aim of our study was to select reduplicated idioms from dictionaries of idiom, particularly the Marriam-Webster Dictionary of Idioms, Oxford Dictionary of Idioms. The material of the scientific analysis was a sample of 250 reduplicated idioms in order to identify their structural and semantic peculiarities as well as their functions in everyday English.

Modern English is rich in idioms of this kind which makes speech more expressive, colourful and more concise. Therefore, it is clear that many linguists have turned to studying various aspects of the problem under analysis. Among them O.V. Kunin, A.N. Baranov, D.I. Kveselevych, Yu.A. Zatsny and many other native linguists. Reduplicated idioms have become the subject of research conducted by such scientists as V.I. Karaban, T.M. Svyrydova, A.E. Levitsky, T.O. Myzyn and many others. The dissertation of O.M. Moseichuk is devoted to the system and functional features of reduplicated idioms in the journalistic discourse. Scientific research conducted by T.Yu. Holovatenko, L.M. Chumak, L.I. Petrova is devoted to the analysis of reduplication as one of the ways of word formation in modern English. Despite numerous studies carried by various researchers, however, some aspects of this problem have not been fully investigated, ways of creating reduplicated idioms, in particular. Among foreign researchers it is worth mentioning such linguists as E.Moravcshik, S. Inkelas, J. Dienhart, N. Thun, S. Wang who investigated ablaut reduplication, rhyming compounds, fully reduplicated echoic expressions as well as the classifications of reduplicated compounds based on their phonological and lexical features and/or their use in different discourses.

As a result of the conducted analysis, groups of idioms with a high level of emotional coloring were identified, formed in the following ways:

- a) sound imitation: **ding-dong** (*a noise disagreement or fuss*);
- b) emotion-expressive repetitions: **an eye for an eye, a tooth for a tooth** (*the belief that retaliation in kind is the appropriate way to deal with an offense or crime*), **play kissy-kissy** (*behave in an excessively friendly way in order to gain favor*), **dog eat dog** (*a situation of fierce competition in which people are willing to harm each other in order to succeed*);
- c) lexical repetitions that emphasize the meaning of the repeated word to some extent: **let bygones be bygones** (*forgive and forget past offenses or causes of conflict*);
- d) lexical repetitions with some intensity of the depicted phenomenon: **much of a muchness** (*very similar, nearly the same*);
- e) lexical repetitions in singular or plural: **holy of holies** (*a place or thing regarding as sacrosanct*), **name no names** (*mention specific names, especially of people involved in something wrong or illegal*), **heebie-jeebies** (*to make somebody feel afraid or anxious*);

f) lexical repetitions with the meaning of recurrence of some feature in space or time: **wall-to-wall** (*of great extent or number; allowing no unfilled space or interval*);

g) partly-rhyming expressive repetitions: **never-never land** (*an imaginary Utopian place or situation*).

The following types of reduplication can be observed in English: complete (**nudge nudge** (*wink wink*) (*used to draw attention to an innuendo, especially a sexual one*) and partial (**a piece of piss** (*a very easy thing to do*), **odds and sods** (*small objects of different shapes, kinds of little value or importance*)).

Reduplicated idioms with a complete repetition of the whole word are able to form idioms belonging to such parts of speech as:

a) nouns: **promises, promises** (*used to indicate that the speaker is skeptical about someone's stated intention to do something*), **roses, roses, all the way** (*very successful or pleasant*), **orders are orders** (*commands must be promised, however much you may disagree with them*);

b) adjectives: **your nearest and dearest** (*one's close friends and relatives*), **whiter than white** (*extremely white; morally beyond reproach*), **better dead than red** (*the prospect of nuclear war is preferable to that of a Communist society*);

c) verbs: **huff and puff** (*breathe heavily with exhaustion; express your annoyance in an obvious or threatening way*), **wine and dine** (*entertain someone by offering them drinks or a meal*); **walk like your talk** (*suit your actions to your words*).

d) numerals: **one on one** (*one to one*) (*denoting or referring to a situation in which two parties come into direct contact, opposition, or correspondence*), **fifty-fifty** (*in two halves*);

e) pronouns: **you and yours** (*you together with your family and close friends*), **know what's what** (*have enough knowledge or experience*), **know who's who** (*be aware of the identity and status of each person*).

We can conclude that a number of reduplicated idioms formed by repetitions of components tend to expand their categorical usage through conversion by acquiring a new paradigm and syntactic functions depending on the part of the language they belong to: **chit-chat** (*n., v.*), **hugger-mugger** (*n., adj., adv., v.*), **hoity-toity** (*adj., adv.*). They are mostly used for revealing a repetitive or long-term action, they are very close to sound imitations and are characterized by a fairly high word-forming activity.

Two or three-component reduplicated idioms in which there is a partial reduplication with initial consonant alternation are typical of the English language, for example: **snug as a bug in a rug** (*extremely comfortable*). Sometimes the first two components of the idiom are reduplicated except for the third component, for example: **lock, stock, and barrel** (*including everything; completely*), **rag, tag, and bobtail** (*a group of people perceived as disreputable or undesirable*). These are typical examples of word constituent reduplication, in which the repeating element (constituent) undergoes certain phonetic, grammatical or semantic changes.

There is a tendency in English when the idiom is formed by means of partial reduplication with the repetition of the first component:

a) alternation of initial consonant components: **might is right** (*those who are powerful can do what they wish unchallenged, even if their action is in fact unjustified*), **town and gown** (*non-members and members of a university in a particular place*), **a no-go area** (*an area that is dangerous or impossible to enter or to which entry is restricted or forbidden*);

b) alternation of initial consonant components with the plural-forming suffix: **cook the books** (*alter records, especially accounts, with fraudulent intent or in order to mislead*);

c) alternation of vowels: **in dribs and drabs** (*to arrive slowly, in small quantities or numbers*), **tit for tat** (*to do harm to somebody in order to pay them back for an injury*);

d) adding a consonant to the second component: **olde worlde** (*oldly wordly*) (*very old and traditional in an attractive or artificial way*), **kick against the pricks** (*hurt oneself by persisting in useless resistance or protest*), **doom and gloom** (*a general feeling of pessimism or despondency*), **nitty-gritty** (*to consider the basic facts of a situation*), **name and shame** (*identify wrongdoers by name with the intention of embarrassing*);

e) adding a consonant to the first component: **thrills and spills** (*the excitement of dangerous sports or entertainments, especially as experienced by spectators*), **wheel and deal** (*to do business in dishonest and immoral way*);

f) adding a syllable with the simultaneous alternation of a consonant: **beat a retreat** (*withdraw, in order to avoid something unpleasant*); or adding a prefix: **quote unquote** (*used parenthetically when speaking to indicate the beginning and end or just the beginning of a statement or passage that you are repeating, especially to emphasize the speaker's detachment from or disagreement with the original*).

Idioms with rhyming components are most common in the following patterns: alternation of the vowel: **tit for tat** / i-a / (*a situation in which an injury or insult is given in return or retaliation*); alternation of vowel and consonant: **arsy-versy** (*backwards, incorrect or mixed up; contrary to what is expected or desired*); alternation of consonants / p-g /, / ch-t /: **no pain, no gain** (*suffering is necessary in order to achieve something*), **chalk and talk** (*teaching by traditional methods focusing on the blackboard and presentation by a teacher as opposed to more informal or interactive methods*); alternation of consonants /p-m/, /d-t /, /n-f/ **with the pedal to the metal** (*with the accelerator of a car pressed to the floor*), **on and off** (*now and then*).

The conducted analysis of reduplicated idioms showed that the most common idioms are the ones with the repetition of: a) the preposition *to*: **man to man** (*in a direct and frank way between two men; openly and honestly*), **door to door** (*from start to finish; visiting all the houses in an area to sell or publicize something*), **eyeball to eyeball** (*face to face with someone, especially in an aggressive way*), **shoulder to shoulder** (*side by side; acting together towards a common aim*); b) the preposition *by*: **a blow-by-blow account** (*a detailed narrative of events as they happened*); **by hook or by crook** (*by one*

means or another; by fair means or foul); c) the preposition *with*: **fight fire with fire** (*use the weapons or tactics of one's enemy or opponent, even if one finds them distasteful*); d) the preposition *from*: **tear someone limb from limb** (*violently dismember someone, from stem to stern from the front to the back, especially of a ship*), **go from strength to strength** (*develop or progress with increasing success*).

Conclusions and prospects for further research. In conclusion, English reduplicated idioms have certain semantic and structural features which correspond to certain patterns of word formation of the language. Reduplicated idioms mostly fulfill the expressive function as the repetition of sounds reinforces and emphasizes the meaning of what is expressed. The repetition of the components of idioms is aimed at achieving the figurative expressiveness of the idea of enhancing quality, intensity, multiplicity, etc. The prospects for further research lies in the study of the effectiveness of affix potential for the formation of reduplicated idioms.

Список використаної літератури

1. Merriam-Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/words-at-play/easy-peasy-jiggery-pokery-reduplicative-words> (дата звернення: 20.04.2021). **2. Oxford Dictionary of Idioms.** URL: <https://englishexpertsite.files.wordpress.com/2016/01/oxford-dictionary-of-idioms.pdf> (дата звернення: 20.04.2021).

References

1. Merriam-Webster Dictionary. Retrieved from <https://www.merriam-webster.com/words-at-play/easy-peasy-jiggery-pokery-reduplicative-words> (Last accessed: 20.04.2021). **2. Oxford Dictionary of Idioms.** Retrieved from <https://englishexpertsite.files.wordpress.com/2016/01/oxford-dictionary-of-idioms.pdf> (Last accessed: 20.04.2021).

Кінаш Л. Я. Способи творення редулікованих ідіом

Стаття присвячена дослідженню явища редулікації на ідіоматичному рівні. Редуліковані ідіоми характеризуються емоційним забарвленням, виразністю та своєрідними ритмічними мелодіями, вони слугують засобом створення емоційного колориту, надаючи певне стилістичне забарвлення контексту, в якому вони використовуються. Було виділено групи редулікованих ідіом, утворених шляхом звуконаслідування, лексичних повторів в однині та множині, зі вставними елементами (сполучниками, частками) та без них. Встановлено їхню приналежність до морфологічного класу іменників, дієслів, прикметників у вищому та найвищому ступені порівняння, числівників, займенників та вигуків. Було доведено притаманну їм позитивну та негативну конотацію, співвіднесеність з різноманітними сферами людської діяльності. Виділено продуктивний спосіб утворення редулікованих ідіом – чергування голосних та приголосних на початку та в кінці повтору. Такі словотвірні процеси, як основоскладання,

конверсія, афіксація та редуплікація, беруть активну участь у творенні редуплікаційних ідіом, і в більшості випадків перетворення форми супроводжуються семантичною деривацією. Підтверджено практичну значущість проведеного дослідження, яка полягає, насамперед, в тому, що відібрані приклади редуплікованих ідіом можуть бути використані на заняттях з лексикології, стилістики та слугувати матеріалом для подальших наукових розвідок. Перспективою подальшого дослідження вбачаємо у дослідженні ефективності афіксального потенціалу творення редуплікованих ідіом, зокрема використання реплікації аблауту, римованих основ, повністю редуплікованих ехонаслідувальних виразів у різних дискурсах.

Ключові слова: повна, часткова редуплікація, ідіома, експресивність, ритмомелодика, словотвірна модель, конотація.

Кинаш Л. Я. Способы создания редуплицированных идиом

Статья посвящена исследованию явления редупликации на идиоматическом уровне. Редуплицированные идиомы характеризуются эмоциональной окраской, выразительностью и своеобразными ритмическими мелодиями, они служат средством создания эмоционального колорита, предоставляя определенную стилистическую окраску контекста, в котором они используются. Было выделено группы редуплицированных идиом, образованных путем звукоподражания, лексических повторов в единственном и множественном числе, со вставными элементами (союзами, частицами) и без них. Установлено их принадлежность к морфологическому классу существительных, глаголов, прилагательных в высшей и превосходной степени сравнения, числительных, местоимений и междометий. Было доказано присущую им позитивную и негативную коннотацию, соотношенность с различными сферами человеческой деятельности. Выделено продуктивный способ образования редуплицированных идиом – чередование гласных и согласных в начале и в конце повтора. Такие словообразовательные процессы, как основосложение, конверсия, аффиксация и редупликация, активно участвуют в создании редупликационных идиом, и в большинстве случаев преобразования формы сопровождаются семантической деривацией. Была подтверждена практическая ценность проведенного исследования, которая заключается прежде всего в том, что отобранные примеры редуплицированных идиом могут быть использованы на занятиях по лексикологии, стилістики и служить материалом для дальнейших научных исследований. Перспективой дальнейшего исследования видим в исследовании эффективности аффиксального потенциала создания редуплицированных идиом, в частности, использование дублирования аблаута, рифмующихся основ, полностью дублированных эховыражений в различных дискурсах.

Ключевые слова: полная, частичная редупликация, идиома, экспрессивность, ритмомелодика, словообразовательная модель, коннотация.

Kinash L. Ya. Ways of coining reduplicated idioms

The article focuses on the phenomenon of reduplication on the idiomatic level. Reduplicated idioms are characterized by emotional coloring, expressiveness and peculiar rhythmic melodies, they serve as a means of creating emotional expressions by giving some stylistic coloring to the context in which they are used. The groups of reduplicated idioms have been chosen from lexicographical sources, created by means of onomatopoeia, lexical repetitions in singular and plural, with linking elements (conjunctions, particles) or without them. Their belonging to the morphological class of nouns, verbs, adjectives in the comparative and superlative degree of comparison, numerals, pronouns and exclamations has been established. Their inherent positive and negative connotations, the correlation with various spheres of human activity have been proved. The way of creating reduplicated idioms has been demonstrated to be productive – the alternation of vowels and consonants at the beginning and at the end of the repetition. Such word-forming processes as conversion, affixation and reduplication have taken an active part in the creation of reduplicated idioms, and in most cases transformations of forms are accompanied by semantic derivation. It has been confirmed that the practical value of the study is, first of all, that the selected examples of reduplicated idioms can be used in classes on lexicology, stylistics and serve as material for further research. We see the prospect of further research in the study of the effectiveness of the affix potential for the creation of reduplicated idioms, particularly the use of ablaut reduplication, rhyming compounds, fully reduplicated echoic expressions in different discourses.

Key words: full, partial reduplication, idiom, expressiveness, melodic rhythm, word-formation pattern, connotation.

Стаття надійшла до редакції 30.04.2021 р.

Стаття прийнята до друку 05.05.2021 р.

Рецензент – к. пед. н., доц. Янісів М. П.

Kotenko M. V.,

Lecturer of the Department of Foreign Languages
of the Lviv Polytechnic National University,
Lviv, Ukraine.
mariannakotenko@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-0728-7369>

Shtanhret A. Z.,

Assistant of the Department of Foreign Languages
of the National Forestry University of Ukraine,
Lviv, Ukraine.
annashtanhret@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9481-267X>

OCCASIONAL WORDS IN THE LANGUAGE OF ADVERTISING

Advertising slogans have become one of the most powerful communication tools used by marketers to send their message to the target audience. They perform an important role in today's society which is characterized by a heavy competition on the market.

The most powerful advertising instrument is an advertising text which should be persuasive for consumers to buy the advertised goods or use the proposed services. Such advertising texts which contain occasional words with positive connotation are mostly used in order to attract customers' attention to the message. The use of these words in advertising texts needs a deep linguistic analysis and research as they perform one of the main advertising roles – to be persuasive, to catch customers' attention, to make them interested in the advertised product and convince them to purchase it. This goal can be performed with the help of a slogan that occupies a central place in the structure of any advertising text.

The subject of the investigation is occasional words in the advertising slogans chosen from the English newspapers *The Times* (2020) [6], *The Sun* (2020) [7].

The object of the investigation is the language of advertising slogans.

The topicality of the theme is determined by its relevance to the linguistic studies of advertising texts and their functioning in the British mass media.

The aim of the article is to investigate the usage of occasional words in advertising slogans of newspapers from a linguistic point of view on the semantic, structural and syntactical levels. In order to achieve the aim, it is necessary to fulfil the following tasks: to study the lingual effects of

advertising texts; to investigate the meanings of occasional words in advertising texts; to analyze peculiarities of their usage in advertising; to make the structural analysis of the occasional words chosen from advertising slogans from the British newspapers.

Recent research and publications. The language of advertising has been under the analysis of the following foreign scientists as G. Belch, G. Cook, S. Leech, P. Newmark. The Ukrainian scholars such as N. Feldman, V. Holtvian, I. Severynchuk, A. Rebriy, M. Bohdanova, A. Sadykova, T. Zabolotna, O. Makedonova, F. Basevych have made a great contribution to the investigation of this linguistic phenomenon.

One of the primary tasks of advertising, alongside with providing information, is to influence recipients. The concept of influence is diverse as it carries some psychological impact, mainly the verbal one. The language of advertising is full of occasional or nonce words as they are focused on catching customers' attention in order to make a positive impact on them (Husak, 2005). Nonce or occasional words are defined as lexical units which do not correspond to conventional rules of use, which are characterized by certain specific individual meaning determined by peculiar contextual conditions. Thus they are regarded as the phenomena of speech which do not correspond to language norms and standards, function only within a definite context and serve to express the speaker's personal ideas (Rebriy, 1997).

Regarding lexical peculiarities of advertisements, many foreign linguists point out that they should contain such words which are catchy and extraordinary. What is more, the more unusual ways of their formation are, the more they are able to persuade customers that the services or goods advertised are of the best quality as they provide more opportunities to make some memorable effect.

On the whole, an advertising slogan is short, eye-catching, easy to remember and keep in mind. Such slogans are considered to be independent linguistic units, succinct, accurate and remarkable which are able to express the competitive privilege of a product or service (Haidanka, 2015).

As rhyme in slogans is created due to the repetition of sounds there are numerous cases of using alliteration in creating them. Being the most common type of sound repetition they underline the acoustic expressiveness of the advertising slogan and facilitate better memorization (Leech, 1986), for example:

oohed and aahed,
*It's not a **who**, it is a **what**,*
Gerardlike, pincerlike [6].

Assonance (the repetition of vowels) makes the advertising slogans memorable by providing a sense of movement reported by the disposition of stressed vowels that are in close proximity and by their duration, for example:

*Get two **freeee** sea life tickets [7].*

Consonance (the repetition of consonants) is widely used to produce the strong rhythm needed to be easily remembered, for example: *Drinka pinka*

milka day (a poster of advertising milk) [6]. *fox-in-the-box factor* (Conor Chaplin is sure he can provide the fox-in-the-box factor to kick-start Coventry's underwhelming return to League One [6]). Jack Bridge warns *toothless* Town must get *ruthless* [7]. Be 30 min *dinner winner* like Joe (mouth-watering meals in moments) [7].

With the purpose of delivering an advertising message of a product or service, some special attention should be paid on various language patterns - the sentence structures for slogans since syntactic and morphological structures are essential in choosing an appropriate pattern in an advertising slogan (Husak, 2005). From the syntactic point of view, the language of advertisement can be classified according to four sentence types used in it: declarative, interrogative, imperative and exclamatory.

Declarative sentences are used in advertising in order to make a statement by providing information. Their popularity in advertising can be explained by the ability to increase customers' knowledge about the benefits of advertised goods or services and increase their understanding of the necessity of buying certain products. These functions are beneficial and bring valuable outcomes because the information they carry, influence the customers' decision-making, for example: It's *uncanny*. (Five times in charge and five draws from my debut games) [6]. Tax chief who sent memo *was knighted* months later [6]. Viewers *go mad* for *Madden* as BBC hunk bares all [6]. *Going, going ... gone* online [7].

The imperative sentences are mostly used to create an intimate effect - a feeling of one person talking to another in the form of advice: *Cut down pintas* to lose *poundas* (burn calories in overdrive and shed pounds using these kettlebell exercises) [7].

Exclamatory sentences appear in advertisements in great abundance. They are mostly sentences with *what* or *how* but the exclamation mark tells customers to read them persistently, to do something in a more emphatic way, for example: *You weren't really going to puree mashed potatoes in a food processor, were you? An old fashioned potato-masher works much better. If you want a perfectly smooth mash, choose a potato ricer! What a level of concentration of thinkableness! Fine for most high-and-mid-schoolers! What a 'lamenting' accident!* [7].

Similar to imperative, interrogative sentences can arouse interest and curiosity of customers, draw their attention and make some impression on them. Alongside with general questions, the tag questions or special questions are widely used, the application of interrogative sentences is mostly to influence and stimulate customers.

While declarative slogans provide information, interrogative slogans are used to look for some solutions and invite the customers to active participation while questions help to arouse their curiosity which can be clearly seen from the following examples: *Old?* You *muz* be joking (Glenn Murray's secret is out – despite being 35 this month) [6]. *Liked dressingups?* It's total *show-offy* narcissism [7]. *Isn't it shady that the White House doesn't allow outside*

*photographers to cover even the most **photo-opy** of events? [7] **Ill pill?** (taking antibiotics long-term raises stroke and heart attack risk) [6].*

Imperative and exclamatory sentences in advertising slogans occur quite rarely in advertising which may be explained by the fact that people are more unlikely to do what they are said to do, for example: *Join us! Join **beer-bellied!** [7]. Dandruff? **Sensiskin?** Let the new **H&Shoulders sensicare** of your scalp! [6].*

Various sentence types may increase customers' interest in the advertising slogans by establishing a close contact with them and communicating on a more personal level, that is why, such personal pronouns as *you, we* and *I* are frequently used in advertising, for example: ***OUR** eye compacts like **Prim-n-Poppin** will turn **U** into more opportunities [6].*

Occasional words in advertising slogans create an impression that the advertised message is meaningful and specific, but, in fact, it is without any sense. Sometimes deliberate misspellings are practiced in order to achieve memorability of a slogan. This technique is called divergent spelling which lies in the substitution of a letter for another one in order to create a special stylistic effect (Rebriy, 1997). The misspelled word can easily catch the potential consumer's attention as it can enhance desirability and help to make the advertised product innovative.

Occasional are newly-coined words which are specially created and exist only in a certain context. They are formed by means of violating grammatical, word-forming and lexical-semantic standards of the language which is justified due to their originality and are perceived as new ones irrespective of their coinage period.

Occasional words have expressive unusual coloring that may refer either to objects or phenomena of the reality: £100 off or £300 *p/x* (*any new hearing device from **HEARINGSOLUTIONS** or **Part-Exchange** value when you upgrade you old or existing hearing device) [6].*

Most of them do not live long as they are coined for using at the very moment and therefore possess a temporary character. The given word or meaning is used only in the given context and is meant only to serve this particular occasion. The distinctive features of occasional words are as follows: 1) they are created directly for a particular situation; 2) the appearance of occasional words in the language of advertising is unpredictable; 4) occasional elements are very expressive as they can produce a persuasive effect on customers; 5) they reveal the semantic meaning in the most vivid and expressive way.

They appear in a language of advertising by means of word-formation:

- compounding: *Stories can come from everywhere. But never **cloud-cuckooland** [7].*

- word-building affixes: ***Unputdownable** Penguin books [6].*

- borrowing from other languages: *After a hard morning **schmoozing** you need a hearty brunch [7].*

The analysis of the chosen occasional words allow us to come to the conclusion about the following main typological categories of such units:

1) phonetic – absolutely newly-coined words in the form of any sound combination created with the idea that this combination bears certain semantics that depends on meanings of the main constituents of the occasional word, for example:

Britney **app-pier-ed** to be confused (*The 36-year-old singer app-pier-ed to be little confused when she asked night's crowd 'How are you feeling?'*) [6]. **Betti** we'll get **better** (*Marcus Bettinelli vowed Fulham will mend their ways after chucking away two points*) [7]. Sarri's **Smooch** with His **Pooch** (*The Chelsea boss that is, not his beloved pet pooch, Ciro, who has just joined him from Italy*) [7].

2) lexical – created by means of combination of various stems and affixation according to the rules of word-building or even contradicting them. From the lexical point of view these advertising slogans include the use of some common nouns (geographical or proper) and verbs: **UKipper** bid flops (*only 100 UKippersupporters have acted on a party donor's bid to persuade droves of them to infiltrate the Conservative party*) [6]. Open **SesameEU** (*David Devis accused Theresa May of giving the EU an 'Open Sesame' pass to force her into more Brexit climbdowns*) [7]. **Computer** says 'No' (*Norfolk Constabulary are being told if they should investigate burglaries by a computer*) [6]. **LifeIsntUniform** (*Seriously tough schoolwear made to last*) [6]. **Kiss'N'tell** (*Kiss 'N'tell with actress Jaime Winstone*) [7]. **Read'N'Board** (*More than 70 000 books were left at Travelodges in the past year*) [7]. *Why Allen's showbiz pals are Lil bit afraid (I was thrown out – passed over some railings – for being in a k-hole)* [6]. **Bizbit** (*Without wanting to sound too hippy-dippy, I believe our soles shine out of our eyes*) [6]. *It was not that Leesy (Lee Johnson watched Bristol City claim their third win in a row)* [7].

3) grammatical (morphological) – the grammatical form and semantics of such occasional words contradict each other from the traditional point of view in order to create special effects: *Nivea Cream... smoothen, moisturizers and cools* [6], as such words as '**smoothen**', '**moisturizer**' do not exist in English.

Numerals can also be used in advertising slogans. Let's provide some examples: *Debt 5yr high (Demand for help with debts is expected to reach a five-year high as people struggle with everyday household bills, according to charity)* [7]. *Fast friendly 48HR service (hearing solutions are committed to improve the nation's hearing)* [6]. *4th SpecSavers test* [6].

4) semantic – the ones which are the result of appearance of new meanings that considerably transform the semantics of an initially-used lexeme. Semantic peculiarities of occasional words can be revealed with the help of adjectives that draw beautiful pictures in customers' minds. From the psychological point of view, these words meet consumers' desire to consume by arousing their imagination. In this sense, these adjectives strengthen their positive attitude towards the advertised item by creating an alluring image of the product or service, for example: *H-U-G-O is trend, H-U-G-O is different, H-U-G-O is urban* [7].

Results and discussion. The given analysis of the advertising slogans gives the possibility to claim that advertising vocabulary is very rich in adjectives with positive connotation, complex as well as hyphenated words that can be found in various slogans (*hiss-toric, hat-tricky, my greatest, chic clique unique, bizarre, win-win, doula-la, soak-you-to-the-undies, riddickulous, bimbosque, cheeeky, moment-tous, doo-lighted*).

At the semantic level, the language of advertising slogans may contain words with a metaphorical meaning that contribute to the expressiveness of the message and emphasize the main idea, describing one object in terms of another, for example: *They are the **Tim-Nice-But-Dim** of the pet world* [6]. Sometimes puns in advertising slogans are a useful tool to capture the attention of customers and give the message a bit humorous tone, for instance: *Use a **cry-with-laughter** emoji face* [7].

We can sum up that occasional words are used to achieve a certain degree of expressiveness of the message. The high occurrence of alliteration and rhythm can be attributed to the principal goal of advertising which is to make a product noticeable and attract the customers' attention.

At the syntactic level the advertising slogans with occasional words can be characterized as a short simple sentence which may be complete or incomplete, simple or compound, one-member or two-member sentences.

The analysis of slogans from morphological and syntactic points of view has proven that the majority of advertising slogans which have been analyzed has a declarative or interrogative sentence type. Despite the fact that questions usually require an immediate response, interrogative sentence type is widely-used in advertising slogans. The analysis demonstrates relatively low number of imperative sentence type which has been used more for attention grabbing rather than for convincing potential customers.

The primary function of the chosen occasional words is nomination, i.e. denoting new objects, phenomena, giving a certain characteristic of an abstract notion, for example: *Heart **Break-Fast*** [6]. *'**Little cupcaker**' is what you need!* [7] ***Pumpkin-Chunkin**. Don't let your pumpkin go to waste* [7].

They mostly perform the expressive function as they are mainly created and used in order to characterize the definite product or thing in a vivid and expressive way that would attract the customers' attention as it can be seen in the following examples: ***Pills, Thrills and Bellyaches** (pragmatic)* [7]. *Starting February 1st absolutely ANY regular **FOOTLONG** is a \$5 **FOOTLONG allmonthlong*** [6].

Conclusions. Taking everything mentioned into account, we can conclude that the peculiar features of occasional words are their creation for a single definite occasion in order to serve a specific purpose, they are characterized by a high degree of expressiveness due to the novelty and unpredictability of their coinage. Being a means of nomination these words can perform expressive, evaluative and emotional functions. The pragmatic effect of these newly-coined words is achieved by means of arousing the customers' interest to the given information.

To make the advertising message influence the recipient, we can claim that a variety of phonetic, lexical, grammatical and stylistic means has been widely applied. Advertising slogans with occasional words which have been under analysis are mainly used to perform informative and pragmatic functions.

The analysis of the chosen occasional words in advertising slogans has shown that the majority of them are short, eye-catching, easy to remember and keep in mind phrases which encourage the customers to use the company's service or buy its products during a special advertising campaign. The advertising content has been proven to be a powerful mnemonic tool in which assonance, rhyme, alliteration are widely applicable.

Each advertising slogan in order to be attractive for the end-user was extraordinarily formed not just structurally, but semantically as well. The typical lexical feature of the advertising slogan is that occasional words can be compound verbs and adjectives in the comparative and superlative degree, technical and scientific terms, brand names, neologisms and any other form of creative deviation from common lexical rules.

The advertising slogans with occasional words are of great importance due to their interaction with customers directly. Their role in the advertising texts is to make them more effective, persuasive and expressive. A variety of figures of speech and sound techniques have been used to make these slogans memorable and emotionally colored. The linguistic analysis of the chosen examples of occasional words on the level of semantics has shown that the variations of stressed and unstressed syllables, the rhyme, the repetition of similar consonant or vowel sounds are frequently used in order to make the advertising slogans easy to remember.

From the morphological point of view they are mostly nouns used for advertising goods and services, sometimes adjectives or verb with positive connotation, which contribute to the expressiveness and special effects of the slogan.

The analysis of the chosen occasional words has shown that they are created for a particular situation, formed by means of violation of the laws of word formation or linguistic norms.

The majority of investigated occasional words is formed by means of derivation, mainly affixation (in 60% of cases the advertising slogans contain either a suffix or prefix), as well as by means of word composition (35%) (*bloodoholic, globflation*) and only 5% by means of abbreviation (*SWAT (Special Weapons and Tactics)*).

From the syntactic point of view, the language of advertisement is represented by four sentence types, mostly declaratives (70%), interrogatives (20%), imperatives and exclamations (10%) correspondingly.

The problem of coining occasional words with the colour-naming and their usage in advertising slogans has not found the adequate coverage in the works of modern scientists yet, so it may be a prospect for further investigation.

Список використаної літератури

1. **Гайданка Д. В.** Статус оказіональних утворень у системі англійської мови. *Наукові записки Національного університету „Острозька академія”. Серія „Філологічна”*. 2015. Вип. 55. С. 51–53.
2. **Гусак І. П.** Структура і прагматика фрагментованих лексичних одиниць у сучасній англійській мові (на матеріалі мови мас-медіа): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Львів, 2005. 21 с.
3. **Ребрий О. В.** Окказионализмы в современном английском языке (структурно-функциональный анализ): автореф. дис. ... канд. филолог. наук: 10.02.04. Харьков, 1997. 18 с.
4. **Leech G. N.** English in advertising. London: Longman, 1986. 300 p.
5. **The Times.** January, 2020 – December, 2020. URL: <https://www.thetimes.co.uk/> (дата звернення 25.03.2021).
6. **The Sun.** January, 2020 – December, 2020. URL: <https://www.thesun.co.uk/> (дата звернення 25.03.2021).

References

1. **Haidanka, D. V.** (2015). Status okazionalnykh utvoren u systemi anhliiskoi movy [The status of nonce-formations in the system of the English language]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu „Ostrozka akademiia”. Seriiia „Filolohichna” – Scientific notes of the National University „Ostroh Academy”. Philological Series, 55, 51-53* [in Ukrainian].
2. **Husak, I. P.** (2005). Struktura i prahmatyka frahmentovanykh leksychnykh odynyts u suchasni anhliiskii movi (na materialy movy mas-media) [Structure and pragmatics of fragmented lexical units in modern English (on the material of the mass media language)]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Lviv [in Ukrainian].
3. **Rebrij, O. V.** (1997). Okkazionalizmy v sovremennom anglijskom yazyke (strukturno-funkcional'nyj analiz) [Occasionalisms in modern English (structural and functional analysis)]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Har'kov [in Russian].
4. **Leech, G. N.** (1986). English in advertising. London: Longman.
5. **The Times.** (2020). January, 2020 – December, 2020. Retrieved from <https://www.thetimes.co.uk/> (Last accessed: 25.03.2021).
6. **The Sun.** (2020). January, 2020 – December, 2020. Retrieved from <https://www.thesun.co.uk/> (Last accessed: 25.03.2021).

Котенко М. В., Штангрет Г. З. Оказіоналізми у мові реклами

У статті було здійснено спробу дослідити особливості вживання оказіоналізмів у мові реклами. Було здійснено ґрунтовний аналіз відібраних оказіоналізмів на фонетичному, семантичному та синтаксичному рівні. Було доведено, що для підвищення інтонаційної виразності рекламного слогану найчастіше використовується алітерація, про що свідчать численні приклади з газетних матеріалів. Аналіз приналежності оказіональних слів до певної частини мови показав, що здебільшого вони належать до класу іменників, прикметників та дієслів з позитивною конотацією, сприяючи, тим самим, виразності рекламного гасла.

Було підтверджено, що кожний оказіоналізм було створено для певного рекламного слогану шляхом порушення мовних норм

словотворення. Більшість okazіональних слів було утворено за допомогою деривації, переважно афіксації, основоскладання та абрєвіації. З синтаксичної точки зору мова реклами представлена стверджувальними, питальними та вигукowymi типами речень.

Основною функцією відібраних okazіональних слів є номінація певних предметів та послуг. Виконуючи функцію виразного засобу, okazіоналізми використовуються здебільшого для надання яскравої характеристики рекламного продукту з метою привертання уваги споживачів.

Було доведено доцільність використання навмисно неправильного написання слів, так званого сенсаційного або розбіжного написання у текстах рекламного слогану як один із ефективних способів привертання уваги сучасного споживача до рекламного продукту. У якості прикладу новаторського засобу у війні за увагу потенційного споживача було виокремлено використання числівників та інших графічних символів, що сприяють підвищенню ефективності рекламного гасла та запам'ятовуванню його нових експресивних відтінків.

Ключові слова: okazіоналізм, мова реклами, рекламний слоган, експресивність, алітерація, словотворення.

Котенко М. В., Штангрет Г. З. Оказионализмы в языке рекламы

В статье была предпринята попытка исследовать особенности употребления окказионализмов в языке рекламы. Был осуществлен подробный анализ отобранных окказиональных слов на фонетическом, семантическом и синтаксическом уровне. Было доказано, что для повышения интонационной выразительности рекламного слогана чаще всего используется аллитерация, о чем свидетельствуют многочисленные примеры из газетных материалов. Анализ принадлежности окказиональных слов к определенной части речи показал, что в основном они относятся к классу существительных, прилагательных и глаголов с положительной коннотацией, способствуя, тем самым, выразительности рекламного лозунга.

Было подтверждено, что каждый окказионализм был создан для определенного рекламного слогана путем нарушения языковых норм словообразования. Большинство окказиональных слов было образовано с помощью деривации, преимущественно аффиксации, основосложения и аббревиации. С синтаксической точки зрения язык рекламы представлен утвердительными, вопросительными и междометными типами предложений.

Основной функцией отобранных окказиональных слов является номинация определенных предметов и услуг. Выполняя функцию выразительного средства, окказионализмы используются в основном для предоставления яркой характеристики рекламного продукта с целью привлечения внимания потребителей.

Было доказано целесообразность использования специально неправильного написания слов, так называемого сенсационного или

расходящегося написания в текстах рекламного слогана как один из эффективных способов привлечения внимания современного потребителя к рекламному продукту. В качестве примера новаторского средства у битве за внимание потенциального потребителя было выделено использования числительных и других графических символов, способствующих повышению эффективности рекламного лозунга и запоминанию его новых экспрессивных оттенков.

Ключевые слова: окказионализм, язык рекламы, рекламный слоган, экспрессивность, аллитерация, словообразования.

Kotenko M. V., Shtanhret A. Z. Occasional words in the language of advertising

The article attempts to investigate the peculiarities of using of occasionalisms in the language of advertising. A thorough analysis of selected occasionalisms was performed on the level of phonetics, semantics and syntax. It has been proven that alliteration is the most often used means to increase the intonational expressiveness of an advertising slogan, as illustrated by numerous examples from newspaper articles. The analysis of belonging of occasional words to a certain part of the language has shown that they mostly belong to the class of nouns, adjectives and verbs with a positive connotation, thus contributing to the expressiveness of an advertising slogan.

It has been confirmed that every occasionalism has been created for a certain advertising slogan by violating the language norms of word formation. Most occasional words have been formed by derivation, mainly affixation, base formation and abbreviation. From a syntactic point of view, the language of advertising is represented by affirmative, interrogative and exclamatory types of sentences.

The main function of the selected occasional words is the nomination of certain products and services. Performing the function of an expressive means, occasionalisms are mostly used to provide a vivid description of the advertising product or service in order to attract the attention of consumers.

It has been proved the expediency of using intentionally incorrect spelling of words, the so-called sensational or divergent spelling in the texts of the advertising slogan is considered to be one of the effective ways to attract the attention of modern consumers to the advertising product or service. As an example of an innovative tool in the battle for perspective consumers, the use of numerals and other graphic symbols has been singled out for the potential consumers' attention, which will help to increase the effectiveness of the advertising slogan and remembering of its new expressive shades,.

Key words: occasionalism, language of advertising, advertising slogan, expressiveness, alliteration, word formation.

Стаття надійшла до редакції 01.04.2021 р.

Стаття прийнята до друку 07.04.2021 р.

Рецензент – д. пед. н. Муқан Н. В.

Подворчан А. З.,

старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна.
raz_81@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-4767-8578>

СИНТАКСИС ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ У ПОЕЗІЇ ЄВГЕНА МАЛАНЮКА

Євген Маланюк є одним з найвизначніших діячів українського національно-визвольного руху, представником когорти талановитих поетів та одним із найяскравіших постатей в українській літературі I половини ХХ сторіччя. Його різноманітність у жанрових та тематичних формах, поетичний набуток відповідали потребам тогочасної доби, поет проголошував усвідомлення національної ідентичності, переживання трагізму історичної долі України, окреслював шляхи вирішення проблем через осягнення минулого, утверджував нові ідеали, які сприятимуть національному самоствердженню та відродженню. Творча особистість поета складалася з двох потужних струменів мистецького світобачення: необхідність державної самоідентифікації України та українців і створення національного поетичного мистецтва. Література стала для поета-емігранта справою честі.

Метою статті є розкриття особливостей синтаксису простого речення. Матеріалом дослідження обрано поезії малих форм Євгена Маланюка. Об'єктом вивчення є синтаксис простого речення. Предмет дослідження – функціональні особливості синтаксичних засобів у поетичних творах Є.Маланюка. До об'єкта дослідження застосовано такі методи: описовий метод, який дає можливість докладно інтерпретувати виявлені стилістичні явища та метод спостереження та зіставлення в поетичному художньому тексті.

Трансформація мовних одиниць у процесі естетичного використання стала основою для наукових розвідок таких вчених-мовознавців, як: О. Потебні, І. Білодіда, В. Ващенко, В. Жайворонка, М. Пентиліук, І. Чередниченко, І. Мамчич, Н. Сологуб, А. Поповського, В. Русанівського, В. Чабаненка, Ю. Юріної та інших. Однак ґрунтовного дослідження стилістичних ресурсів синтаксису простого речення поетичних творів Є.Маланюка здійснено не було. Цей аспект є недостатньо дослідженим та його вивчення дозволяє виявити особливості стилістичних ресурсів синтаксису простого речення поезії Є. Маланюка для кращого розуміння художньо-образного змісту поетичних творів.

Усе сказане зумовлює актуальність теми пропонованої роботи.

Однією з важливих проблем сучасного мовознавства є дослідження основних синтаксичних одиниць – словосполучення і речення. Адже синтаксичний рівень виступає завершальною ланкою мовної структури і формується внаслідок тісної діалектичної взаємодії морфологічної і лексичної семантики з семантикою синтаксичного зв'язку в межах словосполучення і речення.

Важливе місце серед синтаксичних засобів, використовуваних Євгеном Маланюком займають прості речення. Найчастіше автор використовує розповідні неокличні речення: *„Двоє вагаються трагічні терези”*, *„І чорні очі ваблять крізь віконця”*. Друге місце за частотністю вживання посідають окличні речення різних типів за метою висловлювання (розповідні, питальні, спонукальні): *„Яка ж страшна Твоя покута! Які глухі, жорстокі дні!”*, *„Стилет чи стилос?”*, *„Народ мій – в гураган подій Жбурне тобою ще, невірний!”*, *„Прости, прости за богохульні вірші, Прости тверді, зневажливі слова!”*. Синтаксична структура поезій Євгена Маланюка побудована на поєднанні односкладних та двоскладних речень: *„Моя весна. Моя, моя Земля”*, *„І жадний примус, жадне зло Їх не примусило скориться”*. У поетичній творчості автора зафіксовано майже всі види односкладних речень (називні, означено-особові, безособові), крім неозначено-особових та узагальнено-особових. Наприклад: *„Дике жито! Криваве жито!”*, *„Ще молитесь, далекий брате, Серед Звенигородських піль”*, *„Нащо грім Аргентин? Чудеса Ніагар?”*, *„По яких ще дорогах шукати причинної долі? Перекотиполем блукати в яких степах?”*, *„В яких готичних кантиленах Навіки виспівати гімн?”*

Використання різних видів простого речення, особливо ускладнених, є найбільш характерною рисою індивідуального стилю поета. З огляду на наявність головних членів, найбільш поширеним типом простих речень у поезіях є двоскладні: *„Повіє вітер з Понту.”*, *„За синє море встане широчінь”*, *„А кров текла...”*. Досить часто ці конструкції містять ускладнювальні компоненти:

– однорідні члени речення: *„А ось поруч – усміх, ласка, мати І садок вишневий коло хати”*;

– звертання: *„Добридень, польова Беатріче, Селянська музо цих достиглих піль!”*;

– відокремлене означення: *„Коротка ця хахлацька вічність, Непевна і гірка, як дим”*, *„Лежиш, скривавлена і скута, Мов лебідь в лютім полоні”*

– відокремлена обставина: *„Вітер грає веселий, хвилюючись по роздоллю, Від зруйнованих міст розвіває горілий прах”*, *„Не кинувши у глиб надійний якор, Пливу й пливу повз береги краси”*.

– відокремлена прикладка: *„Сниться синя Синюха і верби над плесом, Вольний вітер Херсонщини, вітер-дудар”*, *„Від віку й донині Еллада й Юдея – Два ворога лютих на древній землі – Хрестом і залізом та ядом ідеї Руїнують-будують і Рими, й Кремлі”*.

– порівняльний зворот: „Крізь чари весняного ненаситу, Мов полум'я блакитне, лине спів”.

Присудок в зазначених конструкціях виражений дієсловом дійсного, умовного або наказового способів: „Бо зір **звертається** до себе внутр З переситом від людського й земного”, „Тебе **б** конем татарським **знати**”, „О, **навчи** В ночах безсонних, в бичуванні долі, У дрібничковій помсті днів і діб, В безсиллю немоців – **навчи, навчи** покори”.

У складених іменних присудках іменна частина найчастіше виражена іменником в називному відмінку: „**Найперше** – це покора”, „**Ні, Ти** – не мати!”.

Найвиразнішими синтаксичними конструкціями у мовній канві поетичних творів Євгена Маланюка, спрямованими на актуалізацію, смислове виділення тих або інших слів і частин висловлення, є незакінчені та неповні речення: „Там – свист херсонського простору!”, „А я тут, на чужинних бруках, Чужий – несу чужий тягар”. Вживання незакінчених та перерваних речень як ознака динамічного мовлення реалізується в стилістичній фігурі – умовчанні (апосіопезі): „А тут – молюсь, убогий митар, Шукаю твій вогненний слід...”.

Євген Маланюк нерідко використовує інверсію – зворотній порядок слів: він переставляє члени речення для того, щоб викликати емоційні переживання (позитивні чи негативні почуття) у читача: „Давно Євгена поминає За упокій старенький піп”, „Десь мудрим сном в архівах спали книги”.

Розглянуті синтаксичні одиниці цілком реалізують свій виражально-художній і текстотвірний потенціал і це дозволяє зробити висновок про те, що просте речення є активним компонентом поетичного синтаксису Євгена Маланюка.

Вивчення синтаксичного мовного аспекту поета Євгена Маланюка висвітлює індивідуальну неповторність поета. Результати дослідження дають змогу оцінити внесок поета у систему синтаксичних ресурсів українського художнього мовлення та визначити закономірності й тенденції розвитку літературної мови.

Список використаної літератури

1. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова: короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / ред. С. Я. Єрмоленко. Київ: Либідь, 2001. 224 с. **2. Маланюк Є.** Стилет і стилос: поезії. Львів: УПІ ім. Івана Федорова; „Фенікс ЛТД”, 1992. 686 с. **3. Юріна Ю.** Ідіостиль Олени Теліги: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.00.01. Запоріжжя: „ПП Вишемирський В. С.”, 2016. 70 с.

References

1. Yermolenko, S. Ya., Bybyk, S. P., & Todor, O. H. (2001). *Ukrainska mova: korotkyi tлумachnyi slovnyk lnhvistychnykh terminiv* [Ukrainian language: a short explanatory dictionary of linguistic terms]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian]. **2. Malaniuk, Ye.** (1992). *Styilet i stylos: poezii* [Stiletto and

stylus: poetry]. Lviv: UPI im. Ivana Fedorova; „Feniks LTD” [in Ukrainian].
3. Yurina, Yu. (2016). Idiostyl Oleny Telihy [Idiostyle of Elena Teliga]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Zaporizhzhia: „PP Vyshemyrskyi V. S.” [in Ukrainian].

Подворчан А. З. Синтаксис простого речення у поезії Євгена Маланюка

У статті розглянуто особливості синтаксису простого речення на матеріалі поезії малих форм Євгена Маланюка. Проаналізовано та встановлено, що до стилістичних ресурсів простого речення належать особливі випадки вживання однорідності, різновиди простих моделей речення, наявність різноманітних ускладнювальних компонентів. Найвиразнішими синтаксичними конструкціями в поетичних текстах Євгена Маланюка є неповні речення. Поет нерідко використовує зворотній порядок слів: він переставляє члени речення для того, щоб викликати емоційні переживання (позитивні чи негативні почуття) у читача, акцентувати його увагу на конкретному члені речення, уміло послуговується продуктивними моделями речень, однак переважають прості речення з ускладненими компонентами.

У результаті дослідження з'ясовано особливості синтаксично-стилістичної організації мови поетичних творів: специфіка координації підмета і присудка, випадки зображального використання однорідних членів речення, виражальні можливості простого речення у поетичних текстах.

Результатом проведеної роботи стало виокремлення особливостей синтаксично-стилістичної організації поетичного тексту автора. Результати дослідження дають змогу оцінити внесок поета у систему синтаксичних ресурсів українського художнього мовлення та визначити закономірності й тенденції розвитку літературної мови.

Вивчення синтаксичного мовного аспекту поета Євгена Маланюка висвітлює індивідуальну неповторність поета.

У перспективі вбачається дослідження синтаксису складного речення Є. Маланюка та вивчення особливостей мови публіцистики поета як унікального явища в історії української літературної мови.

Ключові слова: синтаксис, стилістичні ресурси, види простого речення, ускладнювальні компоненти, Євген Маланюк.

Подворчан А. С. Синтаксис простого предложения в поэзии Евгения Маланюка

В статье рассмотрены особенности синтаксиса простого предложения на материале поэзии малых форм Евгения Маланюка. Проанализировано и установлено, что к стилистическим ресурсам простого предложения относятся особые случаи употребления однородности, разновидностей простых моделей предложения, наличие различных усложняющих компонентов. Выразительными синтаксическими конструкциями в поэтических текстах Евгения

Маланюка являються неполные предложения. Поэт нередко использует обратный порядок слов: он переставляет члены предложения для того, чтобы вызвать эмоциональные переживания (положительные или отрицательные чувства) у читателя, акцентировать его внимание на конкретном члене предложения, умело пользуется продуктивными моделями предложений, однако преобладают простые предложения с усложняющими компонентами.

В результате исследования установлено особенности синтаксически стилистической организации речи поэтических произведений: специфика координации подлежащего и сказуемого, случаи изобразительного использования однородных членов предложения, выразительные возможности простого предложения в поэтических текстах.

Результатом проведенной работы стало выделение особенностей синтаксическо-стилистической организации поэтического текста автора. Результаты исследования позволяют оценить вклад поэта в систему синтаксических ресурсов украинского художественного вещания и определить закономерности и тенденции развития литературного языка.

Изучение синтаксического языкового аспекта поэта Евгения Маланюка освещает индивидуальную неповторимость поэта.

В перспективе видится исследование синтаксиса сложного предложения Е. Маланюка и изучение особенностей языка публицистики поэта как уникального явления в истории украинского литературного языка.

Ключевые слова: синтаксис, стилистические ресурсы, виды простого предложения, усложняющие компоненты, Евгений Маланюк.

Podvorchan A. Z. The syntax of a simple sentence in the poetry of Yevhen Malanyuk

The article considers the peculiarities of the syntax in the simple sentence on the basis of small forms poetry which was written by Yevhen Malanyuk. It is analyzed and established that the stylistic resources of a simple sentence include special cases of using homogeneity, varieties of simple sentence models, various complicating components. Incomplete sentences are the most expressive syntactic constructions in Yevhen Malanyuk's poetic texts. It was found out, that the poet often uses the inversion, so in the sentence he changes the parts of the sentence in order to elicit different emotions (e.g. positive or negative feelings) of the reader, to focus his attention on a particular parts of the sentence. Also the author uses productive sentence models, but it is established that simple sentences with complex components are dominated in this way.

The study clarifies the features of syntactic and stylistic organization of the language of poetic works, such as the specifics of subject and predicate coordination, cases of pictorial use of homogeneous parts of the sentence, the expressive possibilities of a simple sentence in poetic texts.

The result of this work highlighted the features of syntactic and stylistic organization of the poetic text of the author. Thus, the study make it possible to

recognize the contribution of the author in the development of syntactic system resources of Ukrainian artistic speech. Also, it helps to determine the patterns and trends in the development of literary language.

The research of the syntactic linguistic aspect of Yevhen Malanyuk highlights the individual uniqueness of the poet.

The perspective of the study is to research the syntax of a complex sentence in the works of Ye. Malaniuk. Besides to understand the features of the language of the poet's language as a unique phenomenon in the history of the Ukrainian literary language.

Key words: syntax, stylistic resources, types of simple sentences, complicating components, Yevhen Malanyuk.

Стаття надійшла до редакції – 17.05.2021 р.

Стаття прийнята до друку – 20.05.2021 р.

Рецензент – д. філ. н., проф. Поповський А. М.

Стрюк Н. В.,

аспірант кафедри теорії і практики перекладу

Донецького національного університету

імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна.

natalia.striuk@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-5857-6120>

НАПИСИ НА ОДЯЗІ ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНИХ СТУДІЙ

Основна функція одягу як невід'ємної частини життя людини полягає у захисті тіла від негативних впливів зовнішнього середовища. В той же час текстильні вироби використовувались і використовуються для того „щоб дати можливість людині відрізнитись від інших та знаходити своє місце в певних суспільних групах” (Rogers & Wild 2003, p. 1). Відповідно одяг виконує комунікативну функцію, виступає в якості візуального посередника у спілкуванні, дає можливість сигналізувати про свою індивідуальність оточуючим. Особливо така позиція проявляється у вбранні з написами та принтами. Стрімке зростання популярності текстильних виробів з графічними зображеннями викликає потребу у науковому вивченні написів на одязі, що і зумовлює актуальність пропонованого дослідження.

Мета роботи полягає у визначенні основних підходів до вивчення написів на одязі у сучасних наукових студіях загалом та лінгвістиці зокрема. Досягнення мети стає можливим за умови вирішення таких завдань: окреслити вивчення графічних зображень на текстилі в рамках гуманітарних та суспільно-гуманітарних наук, з'ясувати особливості потрактування написів на одязі як лінгвістичного феномену.

У пропонованому дослідженні уперше узагальнено підходи до наукового вивчення написів на одязі, з'ясовано місце даного лінгвістичного феномену у сучасних мовознавчих студіях. Практичне значення вбачаємо у застосуванні матеріалів розвідки для подальшого дослідження написів на одязі як у типологічному так і зіставному аспектах.

Будучи винятково антропоцентричними, красномовними рефлекторами соціальних ідей та переконань, написи на одязі розглядаються психологами (Gurung et al., 2019), науковцями в галузі дизайну (Manan & Smith, 2014), соціологами та культурологами (Paterson, 2011; Penney, 2012). Одним із перших мовознавчих досліджень написів на одязі є розвідка американської лінгвістки Б. Джонстоун, яка доводить існування особливого діалекту, досліджуючи футболки зі словами та фразами унікальними для Пітсбурга (Johnstone, 2009).

Ґрунтовному вивченню графічних зображень на вбранні присвячені роботи російської лінгвістки О. Івус, яка визначає написи на одязі як один із типів соціального слогану, субжанр побутового дискурсу. “Слоган на одязі – це спосіб привернути увагу, заява про себе, реалізація своїх потреб і можливість впливати на адресата, спонукати його до дії” (Івус, 2011, с. 78). О. Івус виділяє три основні функції таких слоганів, кожна з яких реалізується в певних аспектах: інформативна (самопрезентація, презентація, оцінка); когнітивна (формування іміджу, образу, ціннісних установок); прагматична (привертання уваги, спонукання, емоційно-оцінна реакція). Дослідниця зазначає, що всі три функції можуть поєднуватися в одному слогані. Разом з тим, за словами О. Івус, крім вище зазначених основних, слогани на одязі можуть виконувати додаткові функції (фатичну, завуальовування та ін.), що зумовлено конкретною ситуацією спілкування (Івус, 2012, с. 62-63).

Ідею потракування написів на одязі як текстів міського середовища висловлює радянський і російський лінгвіст Б. Шаріфуллін. Дослідник вважає, що написи на одязі, з одного боку є окремим компонентом мовного простору міста і створюють його особливий комунікативний колорит, а з іншого – тісно взаємодіють з мовленнєвожанровим простором міста (Шаріфуллін, 2009, с. 179).

Концепцію Б. Шаріфулліна розвиває у своїх працях М. Халіков, який досліджує написи на одязі як соціокультурний феномен, що є складовою вербально-текстового ландшафту міста поруч з графіті, рекламою, бодіартом (татуванням), модульними інформаційними текстами. Науковець аналізує лише окремі написи на футболках, зокрема ті, які відносяться до побутових типів дискурсу або орієнтовані на стратегію Я-актуалізації (Халіков, 2015; Халіков, 2020). М. Халіков виділяє основні категорійні і функційно текстотипові характеристики написів на одязі: моделювання поведінкової і ментальної практики адресата; Я-актуалізація; моделювання міжособистісних відносин; інтертекстуальність / прецедентність (Халіков, 2015, с. 141-145). Такі тексти, на думку М. Халікова, відрізняються специфічним набором лінгвістичних і дискурсивних ознак, що дозволяє розглядати їх як особливий різновид жанрових (субжанрових) комунікативно-мовленнєвих практик (Халіков, 2020, с. 126).

О. Юхміна, Н. Мамонова та О. Мінгажева базують своє дослідження на ідеях Б. Шаріфулліна та М. Халікова, розглядаючи написи на одязі саме в середовищі міста і визначають їх як „нові урбаністичні медіа, що транслюють та пропагують певні ідеї, думки, спонукають до чогось” (Yukhmina et al., 2019, p. 425). Такі нові види засобів масової інформації відрізняються від традиційних не лише місцем їх поширення, а й мовною структурою та тематикою. Відповідно, дослідниці виділяють лінгвістичні та структурні особливості написів на футболках: зигзагоподібна структура речень, еліптичні конструкції, каламбури, інтертекстуальність, відсутність підмета, зміни в порядку слів, заміщення деяких частин мови та цілих речень, переважання

імперативних конструкцій (Yukhmina et al., 2019, p. 428). На думку вчених, написи на одязі володіють жанровим синкретизмом і не лише формують особливий аспект сприйняття особистості, але й виступають як комунікативний засіб, наділений певними функціями: рекламною, експресивною, репрезентативною, номінативною та інформативною, текстотворчою та естетичною (Yukhmina et al., 2019, p. 428).

Серед лінгвістичних досліджень слід виділити й ті, в яких написи на одязі вивчаються як елемент молодіжної субкультури. Ця ідея простежується в типології текстів міського середовища Б. Шаріфулліна, де науковець виділяє дві основні групи: тексти мовленнєвого стандарту (ЗМІ, реклама та ін.) і тексти міської мовленнєвої субкультури (графіті, СМС, тексти на одязі, флаєри, банери та ін.) (Шарифуллин, 2009, с. 179).

Як елемент молодіжної субкультури розглядають англомовні написи на футболках російських студентів М. Головушкіна та О. Воячек, стверджуючи, що формування та розвиток субкультури молоді часто пов'язані з запозиченням елементів іншої культури, які під впливом соціокультурних особливостей того чи іншого суспільства набувають специфічних рис (Головушкіна & Воячек, 2015, с. 266-267). Дослідниці виділяють чотири основні функції, які можуть виконувати написи на одязі: епістемологічна (накопичення і трансляція соціального досвіду); футурологічна (забезпечення майбутньої дієздатності колективу за допомогою передачі соціально значимої інформації); комунікативна (створення первинного комунікативного поля); регулятивно-ціннісна (зразки норм і правил поведінки) (Головушкіна & Воячек, 2015, с. 268).

Українська дослідниця О. Смутченко, вивчаючи особливості субкультури студентів мовних вишів, розглядає написи на одязі як один з елементів її формування. Науковиця виділяє такі особливості написів на одязі: використання колоквіалізмів та молодіжного сленгу, специфічна манера написання, наявність різних лексичних одиниць (як загальновідомих так і поширених тільки в певному колі людей або на окремій території) (Смутченко, 2018).

Застосовуючи дискурсивно-прагматичний аналітичний підхід, нігерійські мовознавці І. Чілува та Е. Аджібоє досліджують використання написів (повідомлень) на одязі як способу самоствердження та окреслення групової ідентичності. Науковці зазначають, що повідомлення на футболках є своєрідною формою прагматичних актів та виступають посередниками між модою та соціальним дискурсом (Chiluwa & Ajibo, 2016). Стиль написів на одязі дещо схожий на мовний стиль комп'ютерно-опосередкованого спілкування, який поширений у соціальних мережах та текстових повідомленнях, оскільки таке спілкування та дискурс моди переважно пов'язані з молоддю. І. Чілува та Е. Аджібоє називають такі особливості повідомлень на футболках: використання скорочень (власне скорочень слів, упускання голосних, використання літер, що замінюють слова); використання цифр (як окремо, так і як частини слів чи виразів); велика кількість простих речень; вживання сленгу та розмовних виразів. Дослідники відзначають

інтертекстуальний характер повідомлень на футболках, оскільки багато з них – це відомі соціальні гасла (слогани), кліше та традиційні примовки (Chiluwa & Ajiboye, 2016, p. 9-11).

О. Мартинова базує дослідження на меседжах на футболках жителів одного провінційного міста, причому більшість зафіксованих текстів – це написи англійською мовою. Науковиця розглядає написи на одязі в контексті комунікативної лінгвістики і зазначає, що одяг, який містить напис слід розглядати як вербальний комунікативний акт. Увага адресата концентрується на тексті і вбрання виконує функцію першої репліки адресанта (Мартинова, 2019).

Таким чином, в межах лінгвістичних студіювань написи на одязі розглядаються в контексті комунікативно-прагматичної парадигми. Такі текстові повідомлення мають діалогічну природу, оскільки транслюють ідеї, думки та наміри і викликають ментальну чи поведінкову реакцію аудиторії (адресата), функціонуючи як перша репліка адресанта.

Написи на одязі характеризуються певними мовними особливостями, серед яких науковці виділяють: використання скорочень, використання цифр, переважання простих речень та еліптичних конструкцій, використання колоквіалізмів, молодіжного сленгу та каламбурів, специфічна манера написання, вживання імперативних конструкцій, інтертекстуальність.

Сприяючи особливому сприйняттю людини як особистості, носія ідей та цінностей, написи на одязі функціонують як комунікативний засіб, наділений різноманітними функціями: комунікативною, регулятивно-ціннісною, інформативно-репрезентативною, експресивно-прагматичною, епістемологічною, естетичною. Причому, функції можуть поєднуватися в одному написі, що зумовлюється конкретною ситуацією спілкування.

Однак в сучасних мовознавчих студіях не існує уніфікованого підходу до потрактування написів на одязі як лінгвістичного феномену, деякі дослідники визначають його як окремий жанр чи субжанр певного дискурсу, інші – як новий вид засобів масової інформації. Відкритим залишається питання використання відповідного терміну (напис, слоган, повідомлення). В зв'язку з зростанням популярності одягу з принтами виникає потреба в дослідженні написів не лише на футболках, а й на інших видах вбрання (головні убори, верхній одяг, светри, сукні, шкарпетки тощо).

Перспективи подальших досліджень вбачаються в розв'язанні вище зазначених проблем з питань потрактування та номінації написів на одязі та дослідженню таких текстів в зіставному аспекті в різних лінгвокультурах.

Список використаної літератури

1. Walton R., Wild J. Introduction. *The Cambridge History of Western Textiles*. Cambridge, 2003. Vol. 1. P. 1–6. **2. Gurung R. A. R., Stoa R., Nelson A., Schultz D.** The influence of T-shirt graphics on perceptions and

behavioral intentions. *Journal of Social Psychology*. 2019. Vol. 159, Issue 3. P. 328–339. **3. Manan M. S. A.**, Smith C. L. Text, Textiles and Technê: On the Barthesian Myth of the T-shirt. *Textile: The Journal of Cloth and Culture*. 2014. Vol. 12, Issue 2. P. 202–221. **4. Paterson L.** Diss/Play – T-Shirts as Mobile Meme. *Fashion – Scope: (Art & Design)*. 2017. № 15. P. 81–86. **5. Penney J.** Visible Identities, Visual Rhetoric: The Self-Labeled Body as a Popular Platform for Political Persuasion. *International Journal of Communication*. 2012. Vol. 6. P. 2318–2336. **6. Johnstone B.** Pittsburghese shirts: commodification and the enregisterment of an urban dialect. *American Speech*. 2009. Vol. 84. P. 157–175. **7. Ивус О. Н.** Слоган на одежде как способ самопрезентации. *Вестник Иркутского государственного лингвистического университета*. 2011. № 3 (15). С. 76–82. **8. Ивус О. Н.** Слоган на одежде: история, сущность и функционирование. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2012. № 6 (17). С. 59–64. **9. Шарифуллин Б. Я.** Вербально иконические тексты на предметах одежды: герменевтика и прагматика. *Ученые записки Забайкальского государственного университета. Серия: Филология, история, востоковедение*. 2009. № 3. С. 179–182. **10. Халиков М. М.** Текстиль и тексты: семиотика надписей на футболках. *Поволжский педагогический вестник*. 2015. № 2 (7). С. 140–147. **11. Халиков М. М.** Зрелищноигровые аспекты речевых жанров: надписи на футболках. *Жанры речи*. 2020. № 2 (26). С. 118–127. **12. Yukhmina E.**, Mamonova N., Mingazheva E. Linguo-structural analysis of the English t-shirt inscriptions as new urban media. *The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences EpSBS*. 2019. Vol. LXVI. P. 424–431. **13. Головушкина М. В.**, Воячек О. С. Англоязычные надписи на одежде как элемент молодежной субкультуры. *Язык. Право. Общество: сборник статей III Международной научно-практической конференции*. Пенза: Пензенский государственный университет, 2015. С. 266–268. **14. Смутченко О. С.** Особливості формування субкультури студентів мовних вишів. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2018. № 1 (120). С. 125–130. **15. Chilwa I.**, Ajiboye E. Discursive pragmatics of T-shirt inscriptions: Constructing the self, context and social aspirations. *Pragmatics and Society*. 2016. Vol. 7. P. 436–462. **16. Мартынова Е. М.** Вербальная коммуникация посредством вестиментарного облика. *Вестник Череповецкого государственного университета*. 2019. № 1 (88). С. 77–85.

References

1. Walton, R., & Wild, J. (2003). Introduction. *The Cambridge History of Western Textiles, 1*, 1-6. Cambridge. **2. Gurung, R. A. R.**, Stoa, R., Nelson, A., & Schultz, D. (2019). The influence of T-shirt graphics on perceptions and behavioral intentions. *Journal of Social Psychology, 159* (3), 328–339. **3. Manan, M. S. A.**, & Smith, C. L. (2014). Text, Textiles and Technê: On the Barthesian Myth of the T-shirt. *Textile: The Journal of Cloth and Culture, 12* (2), 202-221. **4. Paterson, L.** (2017). Diss/Play – T-Shirts as

Mobile Meme. *Fashion – Scope: (Art & Design)*, 15, 81-86. **5. Penney, J.** Visible Identities, Visual Rhetoric: The Self-Labeled Body as a Popular Platform for Political Persuasion. (2012). *International Journal of Communicatio*, 6, 2318–2336. **6. Johnstone, B.** (2009). Pittsburghese shirts: commodification and the enregisterment of an urban dialect. *American Speech*, 84, 157-175. **7. Ivus, O. N.** (2011). Slogan na odezhde kak sposob samoprezentacii [Clothing slogan as a way of self-presentation]. *Vestnik Irkutskogo gosudarstvennogo lingvisticheskogo universiteta – Bulletin of the Irkutsk State Linguistic University*, 3 (15), 76-82 [in Russian]. **8. Ivus, O. N.** (2012). Slogan na odezhde: istoriya, sushchnost' i funkcionirovanie [Clothing slogan: history, essence and functioning]. *Filologicheskie nauki. Voprosy teorii i praktiki – Philological sciences. Questions of theory and practice*, 6 (17), 59-64 [in Russian]. **9. Sharifullin, B. Ya.** (2009). Verbal'no ikonicheskie teksty na predmetah odezhdy: germenevtika i pragmatika [Verbally iconic texts on garments: hermeneutics and pragmatics]. *Uchenye zapiski Zabajkal'skogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya: Filologiya, istoriya, vostokovedenie – Scientific notes of the Trans-Baikal State University. Series: Philology, History, Oriental Studies*, 3, 179-182 [in Russian]. **10. Halikov, M. M.** (2015). Tekstil' i teksty: semiotika nadpisej na futbol'kah [Textiles and Texts: Semiotics of T-shirt Inscriptions]. *Povolzhskij pedagogicheskij vestnik – Volga Pedagogical Bulletin*, 2 (7), 140-147 [in Russian]. **11. Halikov, M. M.** (2020). Zrelischnoigrovyje aspekty rechevyh zhanrov: nadpisi na futbol'kah [Spectacular gaming aspects of speech genres: inscriptions on T-shirts]. *Zhanry rechi – Speech genres*, 2 (26), 118-127 [in Russian]. **12. Yuxmina, E.,** Mamonova, N., & Mingazheva, E. (2019). Linguo-structural analysis of the English t-shirt inscriptions as new urban media. *The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences EpSBS, LXVI*, 424-431. **13. Golovushkina, M. V.,** & Voyachek, O. S. (2015). Angloyazychnye nadpisi na odezhde kak element molodezhnoj subkul'tury [English-language inscriptions on clothing as an element of youth subculture]. *Yazyk. Pravo. Obshchestvo – Language. Right. Society.* (pp. 266-268). Penza: Penzenskij gosudarstvennyj universitet [in Russian]. **14. Smutchenko, O. S.** (2018). Osoblyvosti formuvannia subkultury studentiv movnykh vyshiv [Formation features of language universities students' subculture]. *Naukovyi visnyk Pivdenoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushynskoho – Scientific Bulletin of the Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky*, 1 (120), 125-130 [in Ukrainian]. **15. Chilwa, I.,** & Ajiboye, E. (2016). Discursive pragmatics of T-shirt inscriptions: Constructing the self, context and social aspirations. *Pragmatics and Society*, 7 (3), 436-462. **16. Martynova, E. M.** (2019). Verbal'naya kommunikaciya posredstvom vestimentarnogo oblika [Verbal communication through vestimental appearance]. *Vestnik Cherepoveckogo gosudarstvennogo universiteta – Bulletin of the Cherepovets State University*, 1 (88), 77-85 [in Russian].

Стрюк Н. В. Написи на одязі як б'єкт лінгвістичних студій

Одяг виконує не тільки типові захисну та утилітарну функції, але також виступає засобом спілкування. Ця позиція особливо яскраво проявляється в одязі з написами та принтами. Зростання популярності таких текстильних виробів обумовлює потребу у дослідженні написів на одязі як лінгвістичного явища. Метою роботи є визначення основних підходів до вивчення написів на одязі в сучасній науці загалом та мовознавстві зокрема. Встановлено, що в рамках лінгвістичної науки написи на одязі розглядаються в контексті комунікативно-прагматичної парадигми. Однак уніфікованого підходу до потрактування цього мовного явища не існує, деякі науковці визначають його як окремий жанр чи субжанр дискурсу, інші - як новий тип засобів масової інформації. В результаті дослідження було встановлено, що написи на одязі характеризуються певними мовними особливостями (використання скорочень та цифр, поширеність простих речень та еліптичних конструкцій, використання колоквіалізмів, молодіжного сленгу та гри слів, специфічний стиль письма, використання імперативів та інтертекстуальності) та виконують різноманітні функції (комунікативну, регулятивну, інформативно-репрезентативну, експресивно-прагматичну, гносеологічну, естетичну). Хоча більшість сучасних мовознавців одноставні в твердженні, що написи на одязі функціонують як засіб комунікації, проблеми використання відповідного терміна (напис, слоган, повідомлення) та вивчення написів не лише на футболках, а й на інших видах одягу залишаються невирішеними.

Ключові слова: написи на одязі, комунікація, комунікативно-прагматична парадигма.

Стрюк Н. В. Надписи на одежде как объект лингвистических студий

Одежда выполняет не только типичные защитную и утилитарную функции, но также выступает средством общения. Эта позиция особенно ярко проявляется в одежде с надписями и принтами. Рост популярности таких текстильных изделий обуславливает потребность в исследовании надписей на одежде как лингвистического явления. Целью работы является определение основных подходов к изучению надписей на одежде в современной науке в целом и языкознании в частности. Установлено, что в рамках лингвистической науки надписи на одежде рассматриваются в контексте коммуникативно-прагматической парадигмы. Однако унифицированного подхода к трактовке этого языкового явления не существует, некоторые ученые определяют его как отдельный жанр или субжанр дискурса, другие - как новый тип средств массовой информации. В результате исследования было установлено, что надписи на одежде характеризуются определенными языковыми особенностями (использование сокращений и цифр, распространенность простых предложений и эллиптических конструкций, использование колоквиализмов, молодежного сленга и игры слов, специфический стиль

написания, использование императивов и интертекстуальности) и выполняют различные функции (коммуникативную, регулятивную, информационно-репрезентативную, экспрессивно-прагматическую, гносеологическую, эстетическую). Хотя большинство современных языковедов единодушны в утверждении, что надписи на одежде функционируют как средство коммуникации, проблемы использования соответствующего термина (надпись, слоган, сообщение) и изучение надписей не только на футболках, но и на других видах одежды остаются нерешенными.

Ключевые слова: надписи на одежде, коммуникация, коммуникативно-прагматическая парадигма.

Striuk N. V. Inscriptions on clothing as an object of linguistic studies

Clothing performs not only the typical protective and utilitarian functions, but also becomes a means of communication. This position is particularly evident in garment with inscriptions and prints. The growing popularity of such textile fabrics causes the study of the typology of inscriptions on clothing from a linguistic standpoint. The purpose of the work is to determine the main approaches to the study of inscriptions on clothing in modern science in general and linguistics in particular. It has been determined that within the framework of linguistics, inscriptions on clothing are considered in the context of the communicative-pragmatic paradigm. However, there is no unified approach to the interpretation of this linguistic phenomenon, some researchers define it as a separate genre or subgenre of a particular discourse, others – as a new type of media. As a result of the study, it has been established that inscriptions on clothing are characterized by certain linguistic features (use of abbreviations and numbers, prevalence of simple sentences and elliptical constructions, use of colloquialisms, youth slang and puns, specific style of writing, use of imperatives and intertextuality) and perform various functions (communicative, regulatory, informative-representative, expressive-pragmatic, epistemological, aesthetic). Though most modern linguists agree that inscriptions on clothing function as a means of communication, the problems of using the appropriate term (inscription, slogan, message) and studying inscriptions not only on T-shirts, but also on other types of clothing remain unsolved.

Keywords: inscriptions on clothing, communication, communicative-pragmatic paradigm.

Стаття надійшла до редакції 24.03.2021 р.

Стаття прийнята до друку 06.04.2021 р.

Рецензент – к. філ. н., доц. Галайбіда О. В.

РОМАНО-ГЕРМАНСЬКІ МОВИ

УДК: 811.111'373(045)

DOI: 10.12958/2227-2844-2021-3(341)-51-59

Козубай І. В.,

старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна.

ikozubay@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9667-8446>

Хаджи А. Ю.,

старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна.

kulishanna89@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7140-0314>

Замкова Д. Р.,

здобувач вищої освіти юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна.

dianazamkova2001@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9346-5912>

ОСОБЛИВОСТІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ГЕНДЕРНОГО АСПЕКТУ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ НА МАТЕРІАЛІ БРИТАНСЬКОЇ ПРЕСИ

Все частіше об'єктом лінгвістичних досліджень серед вітчизняних і закордонних вчених стає медіа-дискурс, який виступає індикатором змін соціокультурних відносин сучасного суспільства. На підставі даних гендерних досліджень в лінгвістиці правомірно стверджувати, що гендер виступає невід'ємним компонентом будь-якого дискурсу. Вивчення гендерних відносин в контексті медіа-дискурсу дозволяє розкривати загальносвітові тенденції в уявленнях про фемінності та маскулінності, а також визначати їх мовну специфіку. Актуальність дослідження, з одного боку, обумовлюється недостатньою вивченістю питань реалізації гендеру в медіа-дискурсі і потенціалом категорії гендеру як засобу зображення соціальних стереотипів, з іншого. Новизна роботи полягає в проведенні аналізу сучасних тенденцій репрезентації фемінності і маскулінності в медіа-дискурсі.

За кордоном активно проводяться дослідження в області гендерології, які демонструють гендерну асиметрію, яка існує у всьому

світі. За даними „The Global Gender Gap Report” незалежно від рівня розвитку економіки або регіону спостерігається гендерна нерівність, що виражається в статевій дискримінації в різних сферах, а саме освіті, охороні здоров'я, політиці та т.п. (Bucholtz, 1996). Гендер, як категорія, розглядається вченими як сукупність міжособистісної взаємодії, яка виступає основою для створення, підтвердження та відтворення уявлень про гендери, як соціальні стереотипи, що діють як соціальні норми. Підпорядковування подібним соціальним нормам проявляється у відповідності зі сформованими гендерними ролями для уникнення соціального осуду. Подібна соціокультурна ситуація в повній мірі знаходить своє відображення і в мові.

Особливості медіа-дискурсу представлені в роботах Е. Слободенюка, Е. Федосєєвої, окремі аспекти репрезентації гендерних відносин розглядаються Н. Магнесом, М. Шаманською, Е. Ейде, С. Магальєнсем, Л. Шрвімоном, П. Зіллі, Д. С'юсілою. Вивчення мовного матеріалу журналістських текстів дозволяє встановити, як представляють і характеризують гендерну ситуацію в українському суспільстві саме засоби масової інформації. Питанню гендерної специфіки текстів у засобах масової комунікації присвячені роботи таких українських дослідників, як А. Волобуєвої, І. Киянка, С. Кушніра, Н. Остапенка, Н. Сидоренка, Т. Старченка.

Метою нашої роботи є визначення особливостей репрезентації гендерного аспекта в англійській мові на матеріалі британської преси. До завдань дослідження входить аналіз тенденцій репрезентації фемінності / маскулінності в гендерно-орієнтованих журналах, а також складання класифікацій фемінної і маскулінної лексики на матеріалі британської преси. Результати даного дослідження можуть знайти застосування у викладанні курсів англійської мови, теорії та практики перекладу.

В ході аналізу методом суцільної вибірки були зібрані релевантні приклади, що ілюструють мовні прояви фемінності та маскулінності в британській пресі. Описово-аналітичний метод дозволив провести аналіз і класифікацію мовних явищ, що визначають мовні механізми конструювання гендеру в англійській мові глясових журналах.

Перш ніж перейти безпосередньо до обговорення отриманих результатів, доцільним видається звернення до принципово важливих понять нашого дослідження.

Гендерні стереотипи, засновані на біологічних характеристиках людини, призводять до когнітивного дисонансу. Наприклад, такі поняття, як *businessman / congressman* (бізнесмен / конгресмен) і т.п., мають пряму вказівку на приналежність до чоловічого виду діяльності завдяки морфемам *man* (чоловік). В той самий час бізнес і політика давно перестали бути прерогативою виключно чоловіків, тому нормою в англійській мові стає вживання або гендерно-маркованих пар з морфемами *woman* (жінка) – *businesswoman / congresswoman* (бізнес-леді / жінка-конгресмен), або використання гендерно-нейтральних аналогів з компонентом *person* (людина).

Необхідно відзначити важливість ролі засобів масової інформації в якості агента формування гендерних відносин (Габриелян, 1997). Простежити за тенденціями відображення гендеру в мові можна на матеріалі британської преси. За визначенням Е. Зінов'євої, медіа-дискурсом є текст, який бере участь в умовах реальної комунікації, що враховує комплекс чинників (психологічних, соціальних, культурних) і адресований до конкретної аудиторії. Таким чином, медіа-дискурс здатний передавати соціальний контекст і культурно-ідеологічний фон.

Найбільш репрезентативними в плані зображення гендерних відмінностей є гендерно-орієнтовані видання, тобто видання, які призначені для аудиторії, класифікованої за гендерною ознакою. Такі періодичні видання, звертаючись до аудиторії конкретної статі, формують особливу ідентифікаційну систему, за допомогою якої читач або читачка мають можливість відчувати свою причетність до тієї чи іншої соціальної групи, способу життя, типу жіночності або мужності (Габриелян, 1997).

Гендерно-орієнтовані ЗМІ являють окремих вид медіа-дискурсу, спрямований на висвітлення різних сфер життя. В цілому тематика подібних видань концентрується на роботі, моді, здоров'ї, стосунках з протилежною статтю, спорті та харчуванні. Установкою даного типу видань виступає формування у цільової аудиторії певного стилю життя з акцентом на гендерні відносини. Вибір того чи іншого типу лексики, емоційно-оцінних засобів або граматичної специфіки побудови пропозиції забезпечує встановлення контакту з цільовою аудиторією, а також гарантує краще сприйняття, враховуючи гендерну приналежність реципієнтів.

Проведене дослідження дає підставу зробити висновок, що в даний час в гендерно-орієнтованих англомовних виданнях в залежності від спрямованості спостерігається переважання відповідно фемінної або маскулінної лексики. Однак також намічається тенденція до використання все більшого числа гендерно-нейтральних одиниць. Все частіше для позначення жінки або чоловіка використовуються лексеми *person* (людина), *anybody* (хто-небудь), *someone* (хтось) і т.п. Ще однією тенденцією стає формування нової фемінності і нової маскулінності, тобто трансформація гендерних категорій. Подібний феномен можна спостерігати на рівні лексики, коли в жіночому мовленні все частіше з'являються стилістично знижені одиниці, а також на рівні тематичного наповнення видань – в журналі, орієнтованому на чоловіків, з'являються публікації про моду і догляді за собою, а в орієнтованому на жіночу аудиторію – статті про успіхи жінок в бізнесі та політиці.

Журнал „Sun” транслює образ успішної жінки, для якої також важлива і самореалізація в родині. Незалежність, самодостатність, особистісне та фізичне самовдосконалення є цілями жінки, яка втілює сучасну фемінність. Тематично журнал розподіляється на наступні основні рубрики: „News”, „Fashion”, „Catwalk”, „Beauty”, „Arts &

Lifestyle”, „People & Parties”, які займаються популяризацією загальносвітових цінностей, рекламою продукції відомих брендів і беруть участь в процесі створення гендерних стереотипів.

Проведене дослідження показало, що гендерний аспект в журналі „Vogue” проявляється на рівні лексики, граматики та стилістики. Нижче наведені зафіксовані в статтях журналу конкретні приклади.

Антропометричні лексеми: *woman / female / girl / maid / Mrs. / Miss / lady / queen* (жінка / дівчина / дівчинка / працівниця / міс / міс / леді / королева).

Вигукова лексика та риторичні запитання: „*Historically accurate? Pah*”; „*Gosh, people in the fashion industry are going to be super cold and mean*”; „*What ?!*”.

Вигуки: „*I really wish I had studied English!*”; „*All I can say is watch this space!*”.

Інтенсифікатори та повтори: „*Harper is incredibly chic and wears some incredibly sweet things*”; „*If the idea of plain clothing makes you switch rest assured that the pieces themselves are perfectly-formed and incredibly magnetic – the perfect blanket coat*”.

Модальні конструкції: „*I thought I may never get one, so it was a dream come true after waiting so long*”; „*It might sound selfish, but I've decided to run for me-time*”.

Евфемізми: „*... we immerse ourselves in self-improvements, which becomes an endless pursuit to renovate our bodies*”; „*We are so lucky we have a shape. We're so lucky we're curvy*”; „*I never heard positive reinforcement about body image from any female*”.

Стилістично знижена лексика: „*We're here to show that women in tech not only exist, but they are rock stars and kick-ass business leaders*”.

Журнал „Gentlemen's Quarterly” представляє щомісячне видання унікального формату: в ньому поєднуються стандарти глянцевого журналу і аналітичної журналістики. Цільовою аудиторією є успішні і впевнені в собі ділові люди, котрі розуміються на сучасній культурі, політиці та бізнесі. В цілому, виходячи з різноманітності рубрик („Fashion”, „Watches”, „Culture”, „Grooming”, „Lifestyle”, „Women”, „Sport”, „Politics”, „Fitness”, „Food and drink”, „Catwalk”), журнал формує образ лідера, модного, цілеспрямованого чоловіка, що розвивається в різних областях. Аналіз гендерного аспекту в журналі „Gentlemen's Quarterly” показав, що його репрезентація, так само як і в жіночому журналі, відбувається на лексичному, граматичному і стилістичному рівнях, про що свідчать наведені нижче приклади.

Антропометричні лексеми: *man / male / boy / guy / Mr. / gentleman / king*.

Вступні конструкції: „*Indeed, when I was a lot younger ...*”; „*In fact, you can burn up to an extra 800 calories*”.

Термінологічна лексика: „*Tom has designed a WhatsApp walkie-talkie, an Instagram disposable camera and even an Adobe Illustrator Etch A*

Sketch"; „I started to design these 'non-connected' devices to materialise the intangible nature of all the applications that have invaded our lives”.

Однотипні речення: „She's like my sister. I will protect her. That's my sister. Not my sister-in-law. My sister”; „A real man does not eat ready meals. A real man knows how to mix the perfect Negroni. A real man always carries his passport”.

Імперативні речення: „List all the things you love about yourself. Be positive, smile and just free flow. List all the things that you hate opposite. Read both of the lists and engage with the emotions that they produce. Spend as long as you need to”.

Стилістично знижена лексика: „The whole stylish thing still feels nice and new to me, because in truth I'm a fairly scruffy bastard ”; „... they look like what they are: bullshit wish fulfillment”.

Евфемізми: „Everyone has a friend like the needy nonconformist”; „... intellectual guide to the oldest profession in the world”.

Таким чином, результати дослідження дозволяють нам зробити висновок про трансформацію сформованих тенденцій в конструюванні гендерних стереотипів в англomовній пресі. Об'єднані в загальну класифікацію мовні одиниці репрезентації фемінності включають антропометричні лексеми, риторичні запитання, вигуки, інтенсифікаторами, повтори, модальні конструкції, евфемізми і стилістично знижену лексику. Що стосується домінуючих способів репрезентації гендеру в медіа-дискурсі, то для жіночого журналу характерно переважно використання афективної лексики і різних інтенсифікаторів. Даний вибір обумовлюється необхідністю ділитися почуттями і переживаннями з читачками, а також впливати на їх емоційну сферу.

Особливу роль відіграють евфемізми. Останні вживаються для політкоректного позначення будь-яких недоліків фігури або зовнішності, а також процедур щодо їх усунення (Johnson, 1997).

У свою чергу, класифікація мовних одиниць репрезентації маскулітності в чоловічому журналі включає антропометричні лексеми, вступні конструкції, термінологічну лексику, однотипні і імперативні пропозиції, стилістично знижену лексику і евфемізми. Відзначається висока частотність використання термінологічної лексики різних сфер і стилістично знижених одиниць. На вибір зазначених стратегій при оформленні мови накладають відбиток професійна діяльність чоловіків і в цілому стереотип поведінки впевненого в собі людини, чії слова цінні самі по собі.

Ми вважаємо, що подальше вивчення специфіки мовної репрезентації гендера в англomовних гендерно-орієнтованих журналах можливо на стику декількох дисциплін, а саме психології, соціології, лінгвістики, що дозволить більш детально проаналізувати процеси, характерні для мови та культури англomовного народу.

Список використаної літератури

1. Габріелян Н. М. Всплывающая Атлантида (медитации на тему феминизма). *Материалы первой российской летней школы по женским и гендерным исследованиям*. М.: МЦГИ, 1997. С. 70-75. **2. Гендерный** фактор в языке и коммуникации. Иваново: ИВГУ, 1999. **3. Кирилина А. В.** Гендер: лингвистические аспекты. М.: Изд-во „Институт социологии РАН”, 1999. **4. Соссьюр Ф.** Заметки по общей лингвистике / пер. с фр.; общ. ред., вступ. ст. и коммент. Н. А. Слюсаревой. М.: Прогресс, 1990. 280 с. **5. Трощенко Е. Е.** Некоторые аспекты изучения проблемы „Язык и гендер” в англоязычной специальной литературе. *Язык и социум: материалы Международной научной конференции*. Мн.: Белгосуниверситет, 1998. С. 139–140. **6. Янчук Е. И.** Гендер. Новейший философский словарь / сост. А. А. Грицанов. Мн.: Изд. В. М. Скакун, 1998. С. 155–157. **7. Cameron D.** Performing Gender Identity: Young Men’s Talk and Construction of Heterosexual Masculinity. *Language and Masculinity* / Edited by Johnson S. and Meinhof U. H. Blackwell Publishers, 1997. P. 45–63. **8. Johnson S.** Theorizing Language and Masculinity: A Feminist Perspective. *Language and Masculinity* / Edited by Johnson S. and Meinhof U. H. Blackwell Publishers, 1997. P. 3–45. **9. Bucholtz M.** Geek the girl: language, femininity and female nerds. *Gender and Belief Systems: Proceedings of Berkeley Women and Language*. Berkeley Women and Language Group, 1996. P. 119–131. **10. Скиба Е. К.** Принцип методологічного плюралізму як інструмент дослідження концепту „гендерна ідентичність”. *Науково-теоретичний альманах „Грані”*. 2018. Т. 21. № 1. С. 12–18.

References

1. Gabrielyan, N. M. (1997). Vsplyvayushchaya Atlantida (meditacii na temu feminizma) [Rising Atlantis (Feminist Meditations)]. *Materialy pervoj rossijskoj letnej shkoly po zhenskim i gendernym issledovaniyam – Materialy pervoj rossijskoj letnej shkoly po zhenskim i gendernym issledovaniyam*. (pp. 70-75). M.: MCGI [in Russian]. **2. Gendernyj** faktor v yazyke i kommunikacii [Gender in language and communication]. (1999). Ivanovo: IvGU [in Russian]. **3. Kirilina, A. V.** (1999). Gender: lingvisticheskie aspekty [Gender: linguistic aspects]. M.: Izd-vo „Institut sociologii RAN” [in Russian]. **4. Sosyur, F.** (1990). Zаметки po obshchej lingvistike [General linguistics notes]. Per. s fr.; obshch. red., vstup. st. i komment. N. A. Slyusarevoj. M.: Progress [in Russian]. **5. Troshchenko, E. E.** (1998). Nekotorye aspekty izucheniya problemy „Yazyk i gender” v angloyazychnoj special'noj literature [Some aspects of studying the „Language and gender” problem in english-language special literature]. *Yazyk i socium: materialy Mezhdunarodnoj nauchnoj konferencii – Language and society: materials of the International scientific conference*. (pp. 139-140). Mn.: Belgosuniversitet [in Russian]. **6. Yanchuk, E. I.** (1998). Gender. Novejšij filosofskij slovar' [Gender. The latest philosophical

dictionary]. Sost. A. A. Gricanov. (pp. 155-157). Mn.: Izd. V. M. Skakun [in Russian].

7. **Cameron, D.** (1997). *Performing Gender Identity: Young Men's Talk and Construction of Heterosexual Masculinity*. Language and Masculinity / Edited by Johnson S. and Meinhof U. H. Blackwell Publishers. P. 45-63.

8. **Johnson, S.** (1997). *Theorizing Language and Masculinity: a Feminist Perspective*. Language and Masculinity / Edited by Johnson S. and Meinhof U. H. Blackwell Publishers. P. 3-45.

9. **Bucholtz, M.** (1996). *Geek the girl: language, femininity and female nerds*. Gender and Belief Systems: Proceedings of Berkeley Women and Language. Berkeley Women and Language Group. P. 119-131.

10. **Skiba, E. K.** (2018). *Pryntsyv metodolohichnoho pliuralizmu yak instrument doslidzhennia kontseptu „henderna identychnist”* [Principle of methodological pluralism as a tool for research on the concept of „gender identity”]. *Naukovo-teoretychnyi almanakh „Hrani” – Scientific and theoretical almanac „Grani”*, 21 (1), 12-18 [in Ukrainian].

Козубай І. В., Хаджи А. Ю., Замкова Д. Р. Особливості репрезентації гендерного аспекту в англійській мові на матеріалі британської преси

Соціокультурна ситуація, яка була сформована у другій половині двадцятого століття, що характеризується антропоцентричним підходом до розуміння свідомості та мислення, зумовила зміщення акцентів наукових досліджень в сферу різноманітних параметрів людської особистості. Сучасна гуманітарна наука висуває дослідження мови та дискурсу, як продукту мовленнєвої діяльності людини, в якості пріоритету, підвищуючи значимість мовної особистості. Дослідження в області гендерології з демонстрацією гендерної асиметрії всього світу набирають обертів. Саме медіа-дискурс, як засіб зображення соціальних стереотипів, допомагає вивчати гендерні питання та його категорії через призму аналізу сучасних тенденцій репрезентації фемінності і маскулінності. Як агент формування гендерних відносин засоби масової інформації відіграють одну з найважливіших ролей. А гендерно-орієнтовані засоби масової інформації являють окремий вид медіа-дискурсу, який спрямований на висвітлення різних сфер життя. В рамках антропоцентричного підходу в лінгвістичній науці передбачається вивчення питань взаємозв'язку і взаємозумовленості мови і гендеру, якими займається окремий і відносно молодий напрямок – гендерна лінгвістика. Цей науковий напрям дозволяє виявити, за допомогою яких мовних засобів відбуваються репрезентація і конструювання гендеру на прикладі британської преси. Тенденції в конструюванні стереотипів гендеру в англійській пресі були сформовані та об'єднані в загальну класифікацію репрезентації фемінності та маскулінності, а також були виявлені домінуючі способи репрезентації гендеру в медіа-дискурсі, які обумовлюються необхідністю впливати на емоційну сферу читача або читачки.

Ключові слова: гендер, гендерна лінгвістика, британська преса, медіа-дискурс, фемінність, маскуліність.

Козубай І. В., Хаджи А. Ю., Замкова Д. Р. Особенности репрезентации гендерного аспекта в английском языке на материале британской прессы

Социокультурная ситуация, сформированная во второй половине двадцатого века, характеризуется антропоцентрическим подходом в понимании сознания и мышления, что обусловило смещение акцентов научных исследований в сферу различных параметров личности человека. Современная гуманитарная наука выдвигает исследования языка и дискурса, как продукта речевой деятельности человека, в качестве приоритета, повышая при этом значимость личности. Исследования в области гендерологии, которые демонстрируют гендерную асимметрию, набирают обороты по всему миру. Именно медиа-дискурс, как средство изображения социальных стереотипов, помогает изучать гендерные вопросы и его категории через призму анализа современных тенденций репрезентации феминности и маскулинности. Будучи агентом формирования гендерных отношений средства массовой информации играют одну из самых важных ролей. А гендерно-ориентированные средства массовой информации представляют отдельный вид медиа-дискурса, который направлен на освещение различных сфер жизни. В рамках антропоцентрического подхода в лингвистической науке предполагается изучение вопросов взаимосвязи и взаимообусловленности языка и гендера, которыми занимается относительно молодое направление – гендерная лингвистика. Это научное направление позволяет выявить, с помощью каких языковых средств происходят репрезентация и конструирование гендера на примере британской прессы. Тенденции в конструировании стереотипов гендера в англоязычной прессе были сформированы и объединены в общую классификацию репрезентации феминности и маскулинности, а также были обнаружены доминирующие способы репрезентации гендера в медиа-дискурсе, которые необходимы для влияния на эмоциональную сферу читателя или читательницы.

Ключевые слова: гендер, гендерная лингвистика, британская преса, медиа-дискурс, феминность, маскулинность.

Kozubai I. V., Khadzhy A. Yu., Zamkova D. R. Features of gender representation in English based on the British press

Formed in the second half of the twentieth century the socio-cultural situation is characterized by an anthropocentric approach to consciousness and thinking understanding which has led to a shift in the emphasis of scientific research in the field of various parameters of a person's personality. Modern humanitarian science puts forward language and discourse study, as a product of human speech activity, as a priority, while increasing the importance of the individual. Gaining popularity all over the world gender

studies show asymmetry. Being a means of depicting social stereotypes media discourse helps to study gender issues and their categories through the prism of modern trends analyzing in the representation of femininity and masculinity. Being an agent for shaping gender relations the media play one of the most important roles. And gender-oriented media represent a separate type of media discourse that aims to cover various fields of life. Within the framework of the anthropocentric approach in linguistic science, it is proposed to study the issues of the relationship and interdependence of language and gender, which are dealt with by a relatively young direction – gender linguistics. This scientific direction makes it possible to identify the representation and construction of gender on the example of the British press. Tendencies in the construction of gender stereotypes in the English-language press were formed and combined into a general classification of the representation of femininity and masculinity, and the dominant ways of representing gender in media discourse were found which are necessary to influence the emotional feelings of the male or female reader.

Keywords: gender, the British press, media discourse, femininity, masculinity.

Стаття надійшла до редакції 05.05.2021 р.

Стаття прийнята до друку 05.05.2021 р.

Рецензент – д. філос. н., проф. Е. Скиба

Комлик Н. Ю.,

викладач кафедри романо-германської філології

ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”,

м. Полтава, Україна.

nataly-off@i.ua

<https://orcid.org/0000-0002-3083-8328>

АНГЛІЙСЬКІ ПРИСЛІВ'Я ЯК ЕКСПЛІКАТОРИ СУРЯДНИХ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ ІЗ ЄДНАЛЬНИМ СПОЛУЧНИКОМ AND ТА ПРОТИСТАВНИМ BUT

Прислів'я – це „стійка фольклорна формула, синтаксично завершена, ритмічно та фонічно організована, яка вживається у мовленні на підставі аналогії, містить лаконічну емоційно-образну характеристику певного явища, життєвого досвіду, конкретної ситуації” (Ковалів, 2007, с. 271). Прислів'я кожного народу відображають не лише його мудрість, особливості світогляду, а й своєрідність мови: багатство лексики, граматичних структур та специфіку синтаксичного рівня. Саме тому ці одиниці є предметом літературознавчих та мовознавчих студій.

Об'єктом нашого дослідження є англійські прислів'я як репрезентанти сурядного синтаксичного зв'язку, а предметом – сурядні словосполучення, що реалізуються в них. Актуальність і перспективність наукового пошуку зумовлені тим, що синтаксичний рівень англійських паремій недостатньо вивчений, а дослідження сурядних словосполучень як їхніх складників взагалі не представлено в сучасному мовознавстві.

Аналіз словосполучень англійської мови почався набагато пізніше, ніж, наприклад, у російській чи українській лінгвістиці. Відправною точкою можна вважати 1933 рік – вихід праці Л. Блумфільда „Мова”. На думку вченого, будь-яка синтаксично організована група, що розглядається з точки зору її лінійної структури, є словосполученням. Мовознавець запропонував власну класифікацію цих синтаксичних одиниць, відповідно до якої словосполучення усіх мов можна розділити на дві групи: ендосентричні – словосполучення, у яких кожен компонент може замінити всю групу в більшій структурі; екзосентричні – синтаксичні конструкції, у яких жоден із компонентів не може замінити всього словосполучення (Блумфільд, 1968). Хоча теорія Л. Блумфільда є загальноприйнятою за кордоном, проте з плином часу зазнала деяких уточнень. До того ж, у зарубіжній лінгвістиці ще й досі немає єдиного терміну на позначення синтаксичної одиниці, під якою у вітчизняному мовознавстві розуміють словосполучення, натомість використовуються назви „phrase”, „word group”, „word cluster”.

Ґрунтовні дослідження словосполучення англійської мови в наступні роки здійснили Л. Бархударов, В. Бурлакова, І. Іванова, Ю. Левицький, Г. Почепцов, О. Смирницький та інші. Головна увага мовознавців у питаннях природи словосполучення англійської мови приділяється чіткому розрізненню цієї синтаксичної одиниці та речення, тоді як наріжним каменем досліджень східнослов'янських мов, зокрема української та російської, було й залишається питання виділення типів словосполучень, і в студіюванні цієї проблеми лінгвісти умовно розділилися на дві групи: до першої належать послідовники теорії В. Виноградова, які заперечують виділення сурядних словосполучень (С. Алексєєва, М. Балко, Л. Беловольська, Н. Валгіна, Г. Глушкова, А. Загнітко, М. Прокопович, Т. Туліна, Г. Удовиченко, Н. Шведова); до другої – мовознавці, що переконливо аргументують наявність у мові сурядних словосполучень поряд із підрядними (В. Бабайцева, В. Белошапкова, І. Вихованець, О. Діброва, П. Дудик, О. Мельничук, О. Пономарів, К. Шульжук, І. Ющук).

Якщо говорити про типи синтаксичних зв'язків у словосполученнях англійської мови, то більшість дослідників цієї мови виділяють сурядні словосполучення. Так, Л. Блумфільд у своїй класифікації зараховує сурядні словосполучення разом із підрядними до ендоцентричних (Блумфільд, 1968). Л. Бархударов у працях, присвячених природі словосполучення, виділяє три типи синтаксичних зв'язків між його компонентами: підрядний, сурядний та предикативний (Бархударов, 1966). В. Бурлакова, І. Іванова та Г. Почепцов у підручнику „Теоретическая грамматика современного английского языка” класифікують словосполучення на ядерні та без'ядерні, зараховуючи сурядні до останніх (Іванова, Бурлакова, Почепцов, 1981). Ю. Левицький, говорячи про словосполучення як „граматичну єдність, утворену принаймні з двох повнозначних слів”, яка виступає поряд із словом розгорнутою назвою, зазначає, що компоненти сурядного словосполучення є „словами одного граматичного класу, поєднаних сурядними сполучниками” (Левицький, 2004, с. 91).

Сурядні словосполучення в англійській мові є одиницями, які вирізняються серед інших типів такими диференційними ознаками:

- 1) рівноправність компонентів;
- 2) однаковість синтаксичної функції всіх складників, а тому – їхня підпорядкованість одному члену в реченні;
- 3) небінарність структури;
- 4) реалізація зв'язку між компонентами за допомогою сурядних сполучників, порядку слів та інтонації.

Сурядні словосполучення, будучи будівельним матеріалом для речення, реалізують в ньому певну семантику і виступають джерелом його конотативних значень. Не винятком є прислів'я – своєрідні мінідискурси повчально-виховного характеру, які розкривають мораль та світогляд певного народу.

Нами було досліджено близько 500 прислів'їв для того, щоб віднайти ті, в яких представлені сурядні словосполучення та розкрити їхню формально-граматичну специфіку й семантико-синтаксичну наповненість.

Найбільший клас представляють паремії із сурядними словосполученнями, у яких засобом зв'язку є сурядні сполучники, значно менше тих, де компоненти поєднані асиндетично за допомогою інтонації. Серед сполучників домінуючим є *and*, який за своїм значенням належить до єднальних та слугує засобом творення сурядних словосполучень відкритого типу. За допомогою цього сполучника компоненти в складі словосполучення можуть вступати „у темпоральні (двобічні) відношення зі значеннями одночасності, часової наступності, послідовності..”, виражати „причиново-наслідкові, умовно-наслідкові та інші відношення” (Городенська, 2010, с. 54). Однак, як зазначає І. Вихованець, єднальні відношення не впливають зі значення єднального сполучника, а створюються семантикою сурядних частин (Вихованець, 1983, с. 83).

У проаналізованих нами англійських прислів'ях семантичний обсяг сурядних словосполучень із сполучником *and* представлений такими конкретними реалізаціями:

1) „різносторонні якості суб'єкта чи об'єкта дії”: *A big head and little wit; To be slender and tall is still to be small; Little and sweet;*

2) „умовно-наслідкові дії”: *Seek and you shall find; Early to bed and early to rise makes people healthy and wealthy and wise;*

3) „причиново-наслідкові дії”: *Give and take; Spare the rod and spoil the child; Lend your money and lose your friend; Sow the wind and reap the whirlwind; Follow the river and you'll get to the sea;*

4) „послідовність дій”: *First thrive and then wive;*

5) „розважливість у діях”: *Think today and speak tomorrow; Go to bed with the lamb and rise with the lark; Wear the old coat and buy a new book;*

6) „тотожність понять”: *Good words without deeds are rushes and reeds;*

7) „розкриття сутності об'єктів навколишньої дійсності через інші поняття”: *Time is the nurse and the breeder of all good; Life is not all cakes and ale;*

8) „якість дії”: *Slow and steady wins the race;*

9) „єдність протилежних понять”: *You will never see good and bad to agree; Good words cost nothing and are worth much; The great and the small have need of one another; Laugh today and cry tomorrow; Keep your mouth shut and your ears open; He carries fire in one hand and water in the other; Custom is the plague of wise men and the idol of fools;*

10) „нерозсудливість у діях”: *Marry in haste and repent at leisure;*

11) „єдність різнорідних дій та явищ”: *Eating and scratching wants but a beginning; Fish and company stink in three days; Love and cough cannot be hid; Old friends and old wine are best; Beware of silent dog and still water; Children and fools must not play with the edged tools;*

12) „єдність понять, що взаємозумовляють одне одного”: *A boaster and a liar are cousins; Between promising and performing a man may marry his daughter; Muck and money go together.*

На формально-граматичному рівні словосполучення з єднальним сполучником *and*, що репрезентовані в складі паремій, за способом вираження компонентів можна класифікувати на:

- субстантивні (іменникові): *Desert and reward seldom keep company; Time and tide wait for no man;*
- вербальні (дієслівні): *Live and learn; Think today and speak tomorrow; The cat would eat fish and wouldn't wet her paws;*
- ад'єктивні (прикметникові): *To be slender and tall is still to be small;*
- адвербіальні (прислівникові): *Slow and steady wins the race;*
- прономінативні (займенникові): *Good words cost nothing and are worth much.*

Як бачимо, концептуальна наповненість даних словосполучень різнопланова: у деяких компоненти утворюють логічну єдність (*Marry in haste and repent at leisure; A boaster and a liar are cousins*), в інших – це поєднання, які поза контекстом прислів'я є несумісними, часом алогічними, однак слугують засобами розкриття специфічної семантики цілого судження (*Love and cough cannot be hid; Beware of silent dog and still water*).

Щодо сурядних словосполучень закритого типу (для них характерна відносно обмежена кількість складників), то в прислів'ях переважають ті, у яких компоненти поєднані протиставним сполучником *but*. Подібні словосполучення є виразниками протиставних семантико-синтаксичних відношень, у які вступають назви, що експлікують такі поняття:

- 1) „різновекторні дії”: *Agues come on horseback, but go away on foot; Laws catch flies, but let hornets go free;*
- 2) „якості об'єктів”: *A fair face, but a foul heart; Truth can be blamed, but can not be shamed;*
- 3) „якості дій”: *Be slow in choosing a friend, but slower in changing him;*
- 4) „кількісні зіставлення”: *Give every man thy ear, but few thy voice;*
- 5) „протилежні функції об'єктів”: *Money is a good servant, but a bad master; A Joke never gains an enemy, but often loses a friend.*

На формально-граматичному рівні дані словосполучення також репрезентують вербальні, субстантивні, ад'єктивні типи. Особливістю словосполучень із протиставним сполучником *but* є їхня відносно більша семантична і граматична залежність від цілого речення-паремії, ніж у словосполученнях із *and*, які можуть функціонувати самостійно поза реченням, хоча в деяких концептуальна наповненість реалізується також лише у цілому судженні.

Отже, прислів'я англійської мови, будучи виразниками народної мудрості, є засобами реалізації різнопланових синтаксичних одиниць, зокрема сурядних словосполучень. Досліджені нами словосполучення із сполучниками *and* та *but* виступають ключовими концептами паремій, надаючи їм певного смислового навантаження.

Представлене дослідження репрезентує лише частину тих семантико-синтаксичних відношень, які реалізуються у сурядних словосполученнях англійських прислів'їв, та залишає простір для подальших студій з цієї теми.

Список використаної літератури

1. Ковалів Ю. І. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. Т. 2. К: ВЦ „Академія”, 2007. 624 с. **2. Блумфілд Л.** Язык. М.: Прогресс, 1968. 608 с. **3. Бархударов Л. С.** Структура простого предложения современного английского языка. М.: Высшая школа, 1966. 199 с. **4. Иванова И. П.,** Бурлакова В. В., Почепцов Г. Г. Теоретическая грамматика современного английского языка: учебник. М.: Высш. школа, 1981. 285 с. **5. Левицкий Ю. А.** Теоретическая грамматика современного английского языка: учебное пособие. Пермь: Изд-во Перм. ун-та, 2004. 156 с. **6. Городенська К. Г.** Сполучники української літературної мови: монографія. К., Інститут української мови: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. 208 с. **7. Вихованець І. Р.** Семантична структура складного речення / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, В. М. Русанівський. Семантико-синтаксична структура речення. К.: Наук. думка, 1983. С. 67–98. **8. Кусковская С. Ф.** Сборник английских пословиц и поговорок. Мн.: Выш. шк., 1987. 253 с.

References

1. Kovaliv, Yu. I. (2007). Literaturoznavcha entsyklopediia: v 2 t. [Literary encyclopedia: at 2 t.]. (Vols. 2). Kyiv: VTs „Akademiia” [in Ukrainian]. **2. Blumfeld, L.** (1968). Yazyk [Language]. M.: Progress [in Russian]. **3. Barhudarov, L. S.** (1966). Struktura prostogo predlozheniya sovremennogo anglijskogo yazyka [Modern english simple sentence structure]. M.: Vysshaya shkola [in Russian]. **4. Ivanova, I. P.,** Burlakova, V. V., & Pocheptsov, G. G. (1981). Teoreticheskaya grammatika sovremennogo anglijskogo yazyka [Theoretical grammar of modern English]. M.: Vyssh. shkola [in Russian]. **5. Levitskiy, Yu. A.** (2004). Teoreticheskaya grammatika sovremennogo anglijskogo yazyka [Theoretical grammar of modern English]. Perm: Izd-vo Perm. un-ta [in Russian]. **6. Horodenska, K. H.** (2010). Spoluchnyky ukrainskoi literaturnoi movy [Connectors of the Ukrainian literary language]. K., Instytut ukrainskoi movy: Vydavnychiy dim Dmytra Buraho [in Ukrainian]. **7. Vykhovanets, I. R.,** Horodenska, K. H., & Rusanivskiy, V. M. (1983). Semantychna struktura skladnoho rechennia [Semantic structure of a complex sentence]. K.: Nauk. dumka [in Ukrainian]. **8. Kuskovskaya, S. F.** (1987). Sbornik anglijskih poslovic i pogovorok [Collection of English proverbs and sayings]. Mn.: Vysh. shk. [in Russian].

Комлик Н. Ю. Англійські прислів'я як експлікатори сурядних словосполучень із єднальним сполучником **and** та протиставним **but**

Дана стаття є спробою нового погляду на роль сурядних словосполучень у комунікації. Об'єкт дослідження – англійські прислів'я

як репрезентанти сурядного синтаксичного зв'язку, а предмет – сурядні словосполучення, що реалізуються в них. У статті представлено коротку історію дослідження сурядних словосполучень в англійській мові. Здійснено порівняльний аналіз поглядів вітчизняних та зарубіжних лінгвістів щодо проблеми виділення сурядних словосполучень у мові. Названо диференційні ознаки сурядних словосполучень в англійській мові, серед яких: рівноправність компонентів, однаковість синтаксичної функції всіх компонентів, небінарність структури, реалізація зв'язку між компонентами за допомогою сурядних сполучників, порядку слів та інтонації. Досліджено вияв сурядних словосполучень із єднальним сполучником *and* та протиставним *but* в англійських прислів'ях. Проаналізовано їхній семантичний простір та формально-граматичні особливості. Автором виявлено близько 12 конкретних реалізацій семантичного обсягу сурядних словосполучень із сполучником *and* та 5 варіантів протиставних семантико-синтаксичних відношень із сполучником *but* у пареміях. Після проведеного аналізу авторка робить висновок про те, що особливістю словосполучень із протиставним сполучником *but* є їхня відносно більша семантична і граматична залежність від цілого речення-паремії, ніж у словосполученнях із *and*, які можуть функціонувати самостійно поза реченням, хоча в деяких концептуальна наповненість реалізується також лише у цілому судженні. Сурядні словосполучення, будучи носіями певних смислових навантажень, виступають ключовими концептами прислів'їв.

Ключові слова: екзоцентричні словосполучення, ендоцентричні словосполучення, прислів'я, семантичний обсяг, сурядне словосполучення, формально-граматичний рівень.

Комлык Н. Ю. Английские пословицы как экспликатеры сочинительных словосочетаний из связывающим союзом *and* и противительным *but*

Данная статья является попыткой нового взгляда на роль сочинительных словосочетаний в процессе коммуникации. Объект исследования – английские пословицы как репрезентанты сочинительной синтаксической связи, а предмет – сочинительные словосочетания, реализуемые в них. В статье представлена краткая история исследования сочинительных словосочетаний в английском языке. Сделано сравнительный анализ взглядов отечественных и зарубежных лингвистов о проблеме выделения сочинительных словосочетаний в языке. Названы дифференциальные признаки сочинительных словосочетаний в английском языке, среди которых: равноправие компонентов, единообразие синтаксической функции всех компонентов, небинарность структуры, реализация связи между компонентами с помощью сочинительных союзов, порядка слов и интонации. Исследовано проявление сочинительных словосочетаний из связывающим союзом *and* и противительным *but* в английских пословицах. Сделано анализ их семантического пространства и формально-грамматических особенностей.

Автором исследовано около 12 конкретных реализаций семантического объема сочинительных словосочетаний с союзом *and* и 5 вариантов противительных семантико-синтаксических отношений с союзом *but* в паремиях. После проведенного анализа автор делает вывод о том, что особенностью словосочетаний с противительным союзом *but* является их относительно большая семантическая и грамматическая зависимость от целого предложения–паремии, чем в словосочетаниях с *and*, которые могут функционировать самостоятельно вне предложения, хотя в некоторых концептуальная наполненность реализуется только в целом суждении. Сочинительные словосочетания, будучи носителями определенных смысловых нагрузок, выступают ключевыми концептами пословиц.

Ключевые слова: экзоцентрические словосочетания, эндоцентрические словосочетания, пословицы, семантический объем, сочинительное словосочетания, формально-грамматический уровень.

Komlyk N. Y. English proverbs as explicators of coordinate phrases with the adversative conjunction *but* and the cumulative conjunction *and*

This article is an attempt to a new look at the role of coordinate phrases in communication. The object of the research is English proverbs as representations of coordinate syntactic connection and the subject is coordinate phrases that are realized in them. The article presents a brief history of the study of coordinate phrases in English. The author made a comparative analysis of the views of domestic and foreign linguists on the problem of distinguishing coordinate phrases in the language. She distinguishes such differential signs of coordinate phrases in English: the equality of components, the uniformity of the syntactic function of all components, the integrity of the structure, the implementation of the connection between components with the help of coordinate conjunctions, the order of words and intonations. The expression of coordinate phrases with the adversative conjunction *but* and cumulative conjunction *and* in English proverbs was studied. Their semantic space and formal-grammatical features also were analyzed. The author revealed about 12 specific realizations of the semantic volume of coordinate phrases with the cumulative conjunction and 5 variants of opposing semantic-syntactic relations with the adversative conjunction *but* in paremiias. After the analysis, the author concludes that the peculiarity of coordinate phrases with conjunction *but* is their relatively larger semantic and grammatical dependence on the whole sentence – proverb than in the coordinate phrases with *and*, which can function independently without a sentence, although in some cases their conceptual fullness is also realized only in a general judgment. Coordinate phrases, being carriers of a certain semantic volume, act as key concepts of proverbs.

Key words: exocentric phrases, endocentric phrases, proverbs, semantic volume, coordinate phrase, formal-grammatical level.

Стаття надійшла до редакції 08.05.2021 р.
Стаття прийнята до друку 10.05.2021 р.
Рецензент – к. пед. н., доц. Биндас О. М.

Павельєва А. К.,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри германської філології та перекладу
Національного університету „Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка”, м. Полтава, Україна.
kunsite.zi@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2306-1928>

Лобко І. О.,

студентка Національного університету
„Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка”,
м. Полтава, Україна.
irenelobko@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-5577-7824>

**АНГЛОМОВНИЙ СЛЕНГ
ГРАВЦІВ У КОМП'ЮТЕРНІ ІГРИ**

Комп'ютерні ігри не втрачають популярності серед молоді з кінця ХХ-го століття. Мільйонів гравців з усіх частин світу єднає англійська мова, якою видається більшість ігрового контенту і яка є мовою міжнародних кіберспортивних змагань. Тому не дивно, що саме в англійській мові найбільшого розвитку набув сленг цієї субкультури. Під час змагань або тематичних конференцій виникає потреба в перекладі презентацій, інтерв'ю, які часто бувають багаті сленговою лексикою, що спричиняє труднощі для перекладачів і слухачів, а кількість таких заходів з поширенням комп'ютерних ігор лише зростає. Сленг геймерів є частиною мови Інтернету, тісно пов'язаною з загальним молодіжним і комп'ютерним сленгом, а тому сленгові одиниці, пов'язані з іграми, активно використовуються також у спілкуванні в соціальних мережах. Крім того, англійські сленгізми постійно запозичуються в інші мови. Проте, геймерський сленг є малодослідженим у мовознавстві та перекладознавстві.

Враховуючи вищесказане, цілком природньо, що науковці почали вивчати ігровий сленг з мовознавчої та перекладознавчої точок зору. Так, предметом дослідження стали лінгвокреативний аспект комп'ютерного сленгу та питання узуальності емотиконів (Шауерман, 2009, 2010), монологи та діалоги геймерів масової онлайн-гри „World of Warcraft” та комунікативні засоби, що використовуються гравцями (Кобцева, Мамонова, 2016), оригінальний фольклоризм самих ігор у певному жанрі на рівні хронотопу та персонажів, геймерський фольклор та його

відображення на мовному рівні (Васильєва, Золотова, 2008). Втім, нам не вдалося знайти досліджень, присвячених структурно-семантичному складу сленгу англомовних комп'ютерних ігор та особливостям його перекладу.

Отже, метою дослідження є аналіз сленгу гравців у комп'ютерні ігри, визначення шляхів і способів його утворення та спроба класифікувати сленгові одиниці, а також виокремити проблеми перекладу англомовного сленгу геймерів українською мовою. Під час наукового дослідження було застосовано трансформаційний метод, метод порівняльного аналізу, контекстуальний метод та метод узагальнення.

У будь-якій національній мові окрім літературної лексики є різноманітні територіальні та соціальні діалекти, що відрізняються від загальнонаціональних літературних мов лексичними, граматичними та фонетичними рисами. До таких соціальних діалектів відносяться арго, жаргони і сленг. Ці поняття цікавлять українських мовознавців ще з кінця XIX ст. (К. Естрейхер, П. Петров, В. Гнатюк, К. Широцький), але активне дослідження професійного і вікового мовлення розпочинається в другій половині XX ст. (О. Горбач, Й. Дзендзелівський, В. Балабін, В. Винник, Д. Ганич, С. Єрмоленко, Т. Лик, Є. Кротевич, І. Олійник).

Серед сучасних українських дослідників сленгу варто відзначити таких науковців, як Р. Синишин, Л. Ставицька, С. Пиркало, С. Чемерикін, А. Силка, В. Гордієнко, М. Заботнова, О. Рижченко, М. Матвійчук, Н. Глушук, У. Потятиник, Е. Стрига, О. Голуб тощо. Хоча сленг загалом є популярною темою для дослідження серед українських учених, саме питання англомовного сленгу геймерів є нерозкритим у вітчизняному мовознавстві, йому присвячені лише поодинокі дослідження іноземних лінгвістів (К. Лазоре, С. Стронг, А. Енслін, І. Балтейро, В. Богуславська, А. Азізулова, О. Шутова, Є. Сапронова).

Відома дослідниця українського сленгу І. Щур узагальнила погляди лінгвістів на це поняття так: 1) це нелітературна (інтердіалектна, напівдіалектна, неформальна, субстандартна, професійна) лексика, тобто та, яка є за межами літературної мови; 2) це явище переважно усного розмовного мовлення; 3) це фамільярний стиль мови в певній галузі; 4) це розмовний варіант професійного мовлення; жаргон; 5) це групова говірка; 6) це варіант лексичних норм; 7) це нелітературна/субстандартна емоційно забарвлена лексика; 8) сленг характеризується прозорістю своїх меж, здатністю приймати і пропускати крізь себе величезну кількість мовних одиниць, збагачуючи тим самим словниковий склад мови новими експресивно забарвленими лексемами, незвичайними в плані семантики і комбінаторики. Ураховавши погляди інших мовознавців, науковиця сформувала таке визначення сленгу: це нелітературна лексика, характерна переважно для розмовного мовлення представників певної професії, галузі діяльності, соціальної групи, територіальної області тощо, яка має емоціональне забарвлення і належить до фамільярного стилю (Щур, 2001).

Як зазначає С. Стронг, гравці в комп'ютерні ігри створюють нові мовні одиниці, модифікуючи і змінюючи значення лексики, яка міститься в ігрових текстах або стандартних формах, створюючи таким шляхом нові лексичні конструкції під час гри (Strong). Проте, англословні дослідники об'єднують ці одиниці в поняття, більш ширше за загально прийняте визначення сленгу, називаючи їх "мовою геймерів", від англ. *gamespeak* (Lazore), *gamer-speak* (Strong), за подібністю до термінів *netspeak*, *textspeak*, *chatspeak*, які широко використовуються в дослідженнях закордонних мовознавців (Lazore). Позаяк, взявши до уваги вищезгадані узагальнення І. Щур, ми вважаємо таку лексику геймерським сленгом, на відміну від, наприклад, кіберспортивної термінології, яка поряд зі сленгом входить до "мови геймерів".

Геймерський сленг є частиною мови мережевого спілкування, пов'язаною з комп'ютерним, молодіжним і Інтернет-сленгом, оскільки найчастіше він використовується під час спілкування в мережі Інтернет: гравці в онлайн-ігри використовують сленг соціальних мереж, коли спілкуються у чаті, наприклад, акроніми і аббревіатури, такі як *brb*, *btw*, *idk*, *idc* тощо. Тісна взаємодія з технологіями призводить до частого використання спеціальної комп'ютерної лексики, зокрема, для пояснення технічних проблем та їх вирішення і комп'ютерного сленгу (наприклад, *bug*, *crash*, *crack* тощо); популярність відеоігор саме серед молоді зумовила зв'язок геймерського і молодіжного сленгу. Вплив цих підвидів мережевого спілкування є взаємним: геймерський сленг знаходимо також у соціальних мережах поза обговоренням ігор (наприклад, *gg* (*good game* – гарна гра), *noob* (новачок, найчастіше в негативному контексті)).

Як і більшість субкультур, геймери схильні до запозичення слів загальноживаної лексики замість створення нових лексичних одиниць. Словам надають нового, спеціального значення шляхом метафоричного і метонімічного перенесення, наприклад: *farming* (*n*) – *earning in-game experience or points by certain repetitive actions*; *boss* (*n*) – *a significant computer-controlled enemy*; *support* (*n*) – *a player that performs the supporting role in a team*; *carry* (*n*) – *a player that disproportionately contributes to the advancement or progress of their team*. Серед інших способів словотвору особливо активно застосовуються різні види скорочень, оскільки динамічність онлайн відеоігор потребує від гравців якнайшвидшої комунікації. Зокрема, поширеними є аббревіатури: *wp* – *well played*, *hp* – *health points*, *xp* – *experience*, *ez* – *easy*, *pts* – *points*, *tp* – *teleport*, *cd* – *cooldown*, *dc* – *disconnected*, *lvl* – *level*, *sfx* – *special effects*, *dmg* – *damage*, *aa* – *autoattack*, *f2p* – *free to play*, *NPC* – *non-player character* тощо), ущільнення (*bot* – *robot*, *bhop* – *bunny hop*, *strat* – *strategy*, *ulti* – *ultimate*, *mod* – *modification*, *fail* – *failure*, *combo* – *combination*, *crit* – *critical hit*, *aggro* – *aggression*, *ammo* – *ammunition*, *imba* – *imbalance*, *pro* – *professional*, *ss* – *miss* тощо. Трапляються також телескопізми (стягнення), наприклад, *ganking* – *gang+killing* (launching a surprise attack and ganging up on an enemy), *deagle* – *Desert Eagle* (a type of pistol in CS:GO) тощо.

Ураховуючи особливості відеоігор, геймерський сленг можна класифікувати залежно від жанру гри, кількості гравців та за тематикою.

Класифікація ігор за жанром не є достатньо систематизованою, але найпоширенішими жанрами, які зазвичай виокремлюються розробниками, є такі: екшн-ігри (англ. *action*), що поділяються на піджанри (шутери, файтинги, beat 'em up, платформери, лабіринти тощо); стратегії (покрокові стратегії та стратегії в реальному часі); рольові ігри; симулятори; пригоди; а також менш популярні електронні реалізації настільних ігор і головоломки. Кожен жанр формує свій підвид геймерського сленгу відповідно до його особливостей, наприклад, залежно від жанру може відрізнитися структура ігрового процесу, а тому зустрічаємо різні назви для розділів ігрових подій: *level, quest, mission, rack, round, stage, map, area, world*, але з точки зору лінгвістичного дослідження сленгу найцікавішими є екшн та рольові ігри, оскільки серед них чимало командних і онлайн-ігор, у яких особливості геймерського сленгу проявляються найяскравіше завдяки необхідності активної комунікації між гравцями, наявності текстового і голосового чату.

Для вивчення сленгу гравців необхідно також виділити такі види відеоігор залежно від кількості гравців: однокористувацькі (англ. *single-player*) та багатокористувацькі (англ. *multiplayer*), які у свою чергу поділяються на масові багатокористувацькі онлайніві (англ. *ММО*), кооперативні ігри (англ. *cooperative games*), PvP (англ. *player(s) versus player(s)* – гравець проти гравця), PvE (англ. *player versus environment* – гравець проти оточення), МОВА (англ. *multiplayer online battle arena* – багатокористувацька онлайніва бойіва арена) тощо. Мова гравців однокористувацьких ігор значно відрізняється від багатокористувацьких, оскільки користувачі знаходяться в різних мовних ситуаціях. Гравці однокористувацьких ігор найчастіше обговорюють процес гри поза ігровою сесією або ж лише коментують його, наприклад, для трансляції проходження гри, тоді як у командних іграх (наприклад, МОВА) гравці активно комунікують один з одним у процесі гри, при чому саме необхідність якомога швидше і чіткіше донести інформацію до інших членів команди спричинює головні особливості геймерського сленгу: використання великої кількості скорочень, аббревіатур, акронімів, емоційно забарвленої (часто й нецензурної) лексики, оскільки вони дозволяють швидко і чітко досягти комунікаційної цілі гравця в напружених обставинах онлайн-гри.

Тематична класифікація геймерського сленгу має більш вузький характер і залежить від жанру й виду гри, а також безпосередньо пов'язана з особливостями оформлення ігрового інтерфейсу й деталями процесу гри. При створенні тематичної класифікації сленгу можна виділити наступні категорії, характерні для ігор багатьох жанрів: назви дій гравця (наприклад, *farm (v)* – виконувати повторювані дії для отримання певних ігрових одиниць в нагороду; *feed (v)* – часто помирати від рук ворога, тим самим дозволяючи йому накопичувати ігрові одиниці за вбивства; *support (v)* – допомагати іншим гравцям отримувати ігрові одиниці (досвід, золото тощо)

та вбивати ворогів; *steal kill* (*v*) – отримати нагороду за вбивство, коли інший гравець доклав до нього більше зусиль); характеристики персонажів та їхні ролі в команді (наприклад, *support* (*n*) – член команди або персонаж, який відповідає за допомогу іншим гравцям; *tank* (*n*) – персонаж, який наносить найбільше пошкоджень ворогам; *creep* (*n*) – базовий персонаж у грі, з яким можуть взаємодіяти гравці; *NPC* (*n*) – non-player character – неігровий персонаж); назви гравців залежно від їхньої поведінки, стилю або навичок гри (наприклад, *griefer* (*n*) – гравець, який псує іншим процес гри своїми діями; *noob* (*n*) – (зневажливо) початківець, недосвідчений гравець, який помиляється в процесі гри); назви ігрових предметів (*deagle* (*n*) – Desert Eagle – модель пістолета в CS:GO; *ar* (*n*) – assault rifle – автоматична вогнепальна зброя; *tp* (*n*) – teleport – один із ігрових предметів, який дозволяє гравцям миттєво переміститися по ігровій карті); назви елементів ігрового інтерфейсу й ігрової механіки (наприклад, *mod* (*n*) – modification – доповнення до гри, розроблене третіми особами; *Easter egg* (*n*) – прихований секрет у сучасному медійному або програмному продукті, який слугує своєрідною винагородою для уважних користувачів (Великоднє яйце. URL); *lag* (*n, v*) – затримка в роботі гри або інтернет-сполучення, через яку вона не реагує на дії користувача вчасно) тощо.

З поширенням відеоігор по всьому світу виникали також локальні спільноти геймерів. Українська геймерська спільнота є відносно молодою субкультурою, оскільки в нашій країні технології та продукти ігрової індустрії ставали масово доступними з деякою затримкою відносно США або європейських країн, але можна стверджувати, що сучасні українські геймери також мають власний сленг. Ураховуючи особливості поширення відеоігор, а також те, що українські гравці й досі в більшості випадків змушені використовувати ігри в російській локалізації або користуватися англійським інтерфейсом, сформувалися такі риси українського геймерського сленгу, як засилля запозиченої та калькованої лексики (як з російського, так і з англійського сленгу) і поширене використання декількох лексичних одиниць для позначення одного і того ж поняття. Український геймерський сленг є недослідженим мовним і соціальним явищем. Йому присвячені лише поодинокі статті на тематичних сайтах [словник кіберспорту], але жодних ґрунтовних досліджень не було знайдено, тож ознайомитися зі сленгом українських гравців у відеоігри можна лише спостерігаючи безпосередньо за процесом гри українських команд або спілкуючись з гравцями. Ці фактори формують основні труднощі перекладу геймерського сленгу з англійської на українську і навпаки.

Найпоширенішим способом перекладу геймерського сленгу з англійської мови українською є транскодування – спосіб перекладу, за якого звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу. Це спричинено відсутністю в українській мові адекватних відповідників ігровим поняттям. Активно використовується транслітерація (наприклад, абревіатура *afk* (away from keyboard) увійшла до українського

геймерського сленгу у вигляді абрєвіатури *афк*, поняття *skill* (*n*) як ігрова характеристика персонажа також було транскрибоване як *скіл*), транскрипція (наприклад, *cooldown* (час, який повинен пройти перед повторним використанням предмета, заклинання, навички тощо) – *кулдаун*), змішане транскодування (*level-up* (підвищення ігрового рівня) – *левелап*). Проте найбільш поширеним є адаптивне транскодування, коли форма слова англійської мови дещо адаптується до фонетичної та/або граматичної структури української мови, наприклад: *голда* (від англ. *gold*), *рашити* (від англ. *rush*), *агритись* (від англ. *aggression*), *ачівка* (від англ. *achievement*), *кастувати* (від англ. *cast*), *тіма* (від англ. *team*), *левелапнути* (від англ. *level-up*), *сапортити* (від англ. *support*), *хілити* (від англ. *heal*), *дефати* (від англ. *defy*), *лівати* (від англ. *leave*) тощо.

Також значну частку українського геймерського сленгу становлять кальки, зокрема, поняття *Easter egg* хоча й офіційно перекладено у тематичних виданнях як “Великоднє яйце” увійшло в сленг з російської мови як *пасхалка*, і саме ця версія активно використовується гравцями.

Вивчення особливостей українського геймерського сленгу з точки зору адекватності перекладу та локалізації ігор може стати предметом подальших досліджень. Також перспективним є подальше дослідження поняття „мови геймерів” і кіберспортивної термінології як її частини, взаємозв’язків геймерського сленгу з іншими сленгами (молодіжним, комп’ютерним, Інтернет-сленгом тощо), детальне дослідження українського геймерського сленгу, шляхів його формування, проблем перекладу мови гравців у відеоігри.

Список використаної літератури

- 1. Кобцева С. Е.,** Мамонова С. Ю. Компьютерная игра World of Warcraft: интерактивная и интерпретативная стратегии кибертекста. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. Тамбов: Грамота, 2016. №5 (59): в 3-х ч. Ч. 1. С. 91–93.
- 2. Васильева Н. И.,** Золотова Т. А. Традиционная составляющая в современной молодежной культуре Марий Эл (на материале популярных компьютерных игр). *Вестник Марийского государственного университета*. 2008. № 26. С. 38–41.
- 3. Щур І. І.** Особливості комп’ютерного жаргону. *Рідна школа*. 2001. № 3. С. 10.
- 4. Strong, S.** Gamer-Generated Language and the Localisation of Massively Multiplayer Online Role-Playing Games. URL: <https://core.ac.uk/reader/158170155> (дата звернення: 28.04.2021).
- 5. Lazore, C. M.** Gamespeak: adaptations of internet language to fit the worlds of online gaming. URL: https://www.academia.edu/43571031/Gamespeak_Adaptations_of_Internet_Language_to_Fit_the_Worlds_of_Online_Gaming (дата звернення: 28.04.2021).
- 6. Шаурман О.** Комп’ютерний сленг: лінгвокреативний аспект. *Мова і культура: наук. видання Київського національного університету ім. Тараса Шевченка*. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2009. Вип. 11. Т. 5 (117). С. 198–204.
- 7. Шаурман О.**

Комп'ютерний сленг: питання узуальності емотиконів. *Актуальні проблеми іноземної філології: Лінгвістика та літературознавство: зб. наук. праць*. 2010. Вип. 5. С. 28–36. **8. Жанри** відеоігор. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%96%D0%B0%D0%BD%D1%80%D0%B8_%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%BE%D1%96%D0%B3%D0%BE%D1%80 (дата звернення: 28.04.2021). **9. Великодне** яйце. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%94_%D1%8F%D0%B9%D1%86%D0%B5 (дата звернення: 28.04.2021).

References

- 1. Kobceva, S. E., & Mamonova S. Yu.** (2016). Komp'yuternaya igra World of Warcraft: interaktivnaya i interpretativnaya strategii kiberteksta [World of Warcraft PC game: interactive and interpretive cybertext strategies]. *Filologicheskie nauki. Voprosy teorii i praktiki – Philological sciences. Questions of theory and practice*, 5 (59), 1, 91-93. Tambov: Gramota [in Russian].
- 2. Vasil'eva, N. I., & Zolotova, T. A.** (2008). Tradicionnaya sostavlyayushchaya v sovremennoj molodezhnoj kul'ture Marij El (na materiale populyarnyh komp'yuternyh igr) [Traditional component in the modern youth culture of Mari El (based on the popular computer games)]. *Vestnik Marijskogo gosudarstvennogo universiteta – Mari State University Bulletin*, 26, 38-41 [in Russian].
- 3. Shchur, I. I.** (2001). Osoblyvosti kompiuternoho zharhonu [Peculiarities of computer jargon]. *Ridna shkola – Native school*, 3, 10 [in Ukrainian].
- 4. Strong, S.** Gamer-Generated Language and the Localisation of Massively Multiplayer Online Role-Playing Games. Retrieved from <https://core.ac.uk/reader/158170155>.
- 5. Lazore, C. M.** Gamespeak: adaptations of internet language to fit the worlds of online gaming. Retrieved from https://www.academia.edu/43571031/Gamespeak_Adaptations_of_Internet_Language_to_Fit_the_Worlds_of_Online_Gaming.
- 6. Shauerman, O.** (2009). Kompiuternyi slenkh: linhvokreatyvnyi aspekt [Computer slang: the linguo-creative aspect]. *Mova i kultura: nauk. vydannia Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka – Language and culture: a scientific publication of Taras Shevchenko National University of Kyiv*, 11, 5 (117), 198-204. K.: Vydavnychiy dim Dmytra Buraho [in Ukrainian].
- 7. Shauerman, O.** (2010). Kompiuternyi slenkh: pytannia uzualnosti emotykoniv [Computer slang: the question of the universality of emoticons]. *Aktualni problemy inozemnoi filolohii: Linhvistyka ta literaturoznavstvo – Current issues of foreign philology: Linguistics and Literary Studies: a collection of scientific papers*, 5, 28-36 [in Ukrainian].
- 8. Zhanry** videoihor [Genres of video games]. Retrieved from https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%96%D0%B0%D0%BD%D1%80%D0%B8_%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%BE%D1%96%D0%B3%D0%BE%D1%80 [in Ukrainian].
- 9. Velykodnie** yaitse [Easter egg]. Retrieved from https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%94_%D1%8F%D0%B9%D1%86%D0%B5.

Павельєва А. К., Лобко І. О. Англомовний сленг гравців у комп'ютерні ігри

Стаття присвячена аналізу сленгу гравців у комп'ютерні ігри, визначенню шляхів і способів його утворення. У науковій розвідці також здійснена спроба класифікувати сленгові одиниці і виокремити проблеми перекладу англомовного сленгу геймерів українською мовою. Аналізується поняття сленгу або „мови геймерів”, його характерні риси, пропонується називати такі лексичні одиниці геймерським сленгом, на відміну від кіберспортивної термінології. У статті розглядається концепт „геймерського сленгу”, його функції та характерні риси, способи словотвору лексичних одиниць (метафоричний, метонімічний, різного роду скорочення). Ураховуючи особливості відеоігор, геймерський сленг пропонується класифікувати залежно від жанру гри, кількості гравців та за тематикою. Доводиться, що кожен жанр формує свій підвид геймерського сленгу відповідно до його особливостей, при цьому тематична класифікація геймерського сленгу має більш вузький характер і залежить від жанру й виду гри, а також безпосередньо пов'язана з особливостями оформлення ігрового інтерфейсу й деталями процесу гри.

Український геймерський сленг є недослідженим мовним і соціальним явищем, що призводить до труднощів перекладу геймерського сленгу з англійської на українську. Найпоширенішими способами перекладу геймерського сленгу з англійської мови українською є транскодування, транслітерація, транскрипція, змішане транскодування, адаптивне транскодування, калькування.

Ключові слова: геймерський сленг, транскодування, транслітерація, транскрипція, калькування.

Павельєва А. К., Лобко І. А. Англоязычный сленг игроков в компьютерные игры

Статья посвящена морфологическому и переводческому анализу сленга игроков в компьютерные игры. В работе рассматривается понятие „сленга” или „языка геймеров”, выделяются его характерные черты, исследуются характеристики геймерского сленга, его функции, способы словообразования таких лексических единиц. Учитывая особенности видеоигр, предлагается классифицировать геймерский сленг в зависимости от жанра компьютерной игры, количества игроков и согласно тематике. В статье доказывается, что каждый жанр формирует свой подвид геймерского сленга соответственно его особенностям, при этом тематическая классификация геймерского сленга имеет более узкий характер и зависит от жанра и вида игры, а также непосредственно связана с особенностями оформления игрового интерфейса и с деталями процесса игры. Отмечается, что, поскольку украинский геймерский сленг, как языковое и социальное явление, недостаточно изучен, ознакомиться со сленгом украинских игроков в видеоигры можно лишь наблюдая непосредственно за процессом игры украинских команд или общаясь с игроками, что приводит к проблеме перевода геймерского

сленга на український язык. В статті також розглядаються такі найбільш розповсюджені способи перекладу геймерського сленга з англійського мови на український, як транскрипція, транслітерація, транскрибування, змішане транскрипція, адаптивне транскрипція, калькування.

Ключові слова: геймерський сленг, транскрипція, транслітерація, транскрибування, калькування.

Pavelieva A. K., Lobko I. O. Gaming Slang in the English Language

The article deals with the peculiarities of gaming slang in the English language. Its goal is to describe gaming slang, to determine the ways of its formation, and to form the bases for the classifications of gaming slang. It also aims to analyze the problem of translating English gaming slang into Ukrainian, as the issue of gaming slang is not well-studied in linguistics. The connections of gaming slang with Internet, computer and more general youth slang are considered, mentioning their interrelations. The linguistic processes that are used in the formation of English gaming slang are determined, including the employment of metaphor and metonymy, the use of acronyms, abbreviations, clippings and portmanteau words. The following classifications are offered: classification by game genre, by number of players, and by topic of slang units. Every game genre brings its own features into the slang, and so does the number of players, since gaming slang is more actively used in multiplayer games. The authors suggest that the classification by topic should be developed for each genre separately, since the genre influences the gaming process and therefore generates special thematic categories of slang, such as words for the game mechanics, characters etc. The authors mention that English gaming slang is a significant translation problem, since this kind of slang is underdeveloped in the Ukrainian language.

Key words: gaming slang, youth slang, conversion, loan translation, transcription.

Стаття надійшла до редакції 04.05.2021 р.

Стаття прийнята до друку 05.05.2021 р.

Рецензент – д. філ. н., проф. Т. В. Кушнірова

Кузьменко А. О.,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри українознавства та іноземних мов
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна
kuzunchik@email.ua
<https://orcid.org/0000-0003-1189-1438>

Райлянова В. Е.,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна
vika.ray1@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-7451-0498>

ЛІНГВІСТИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ОПЕРНИХ АРІЙ

Стилістична організація пісенних текстів на сучасному етапі наукових робіт цікавлять багатьох науковців, однак поза увагою залишається стилістична побудова англомовних пісенних оперних текстів, які розкривають „таємниці” свідомості співаків елітарного мистецтва, презентуючи їх у потоці мовлення.

Мовні одиниці, що знаходяться в центрі уваги сучасної лінгвістики, часто розглядаються з синкретичної точки зору, коли йдеться про комплексний підхід до їх вивчення. Вони розглядаються в номінативному та комунікативному аспектах (Корбозерова, 2003; Приходько, 2002).

Особливості тексту і дискурсу вивчали О.О. Потебня (2001), А.М. Приходько (2008), пісенний дискурс привертая увагу І.С. Писіної (2018), Ю.Є. Плотницького (2005), розвідками з функціонування мовлення займалися Л.П. Кучукова (2004), Л.А. Ноздріна (1997), L. Jeffries (1993), L.L. Iofik (1981), що послугувало ґрунтовною теоретичною базою цього дослідження.

Пісенний дискурс (ПД) – це один з основних способів зберігання та передачі культурного спадку багатьох народів, у якому відображаються соціальні настанови, національні бачення, цінності, стереотипи, культурні норми поведінки, які передають із покоління у покоління (Пысіна, 2018, с. 217-218). За Ю.Є. Плотницьким, ПД – це „родове поняття по відношенню до текстів англомовних пісень, що характеризується певними мовними особливостями, які відображають культуру представників тієї чи іншої держави” (Плотницький, 2005, с. 3).

Погоджуючись з А.М. Приходько, який говорить про дискурс в єдності таких параметрів, як середовище, режим і стиль спілкування, вважаючи його родовим поняттям по відношенню до текстів як його видових проявів, а також пропонує розглядати текст як часткове явище, що є конститутивною одиницею дискурсу, а дискурс – як загальне, що є одиницею вищого рівня абстракції, під „патронатом” якої існує потенційно безкінечна кількість конкретних і реальних текстів (він називає їх п-мновиною) (Приходько, 228, с. 38), за конститутивну одиницю пісенного дискурсу приймаємо пісенний текст.

Пісенний текст являє собою один із видів креолізованих текстів, тобто у структуруванні якого поряд з вербальними примінено ще й засоби інших семіотичних кодів (Валгіна, 2003; Анисимова, 2003).

Цікавим для дослідження вбачаємо вивчення оперних арій. Арія – (від італ. *aria*, фр. *air*) – жанр вокальної музики, завершений за побудовою епізод у опері, ораторії або кантаті, що супроводжується мелодикою переважно пісенного складу, що виконується співаком солістом у супроводі оркестру. Цей термін трапляється у західноєвропейській культурі вже у XV ст., а пізніше поширилось країнами (Німеччина, Італія), вже у XVIII ст. вона дісталася Росії та Англії (Келдыш).

Тож об'єктом дослідження послуговували англомовні пісенні тексти оперних арій, а предметом – їх лінгвостилістичне аранжування.

Англомовний пісенний текст за своїм стилістичним оформленням є своєрідним та складним утворенням, оскільки у ньому можуть одночасно бути присутні не лише художньо-поетичні, а й розмовні елементи. Доцільно зазначити, що пісенна композиція є сукупністю поетичних характеристик та стильових ознак, яка не демонструє риси одного стилю в межах одного тексту.

Однією з властивостей мовлення англомовних оперних арій є лінгвостильова характеристика композицій, які характерним є буденний, розмовний стиль, що свідчить про ознаки народності, порозуміння та неофіційну / неформальну бесіду між адресатом та адресантом, а також толерантність і демократичність країн:

*O come, O come, Emmanuel,
and ransom captive Israel,
that mourns in lonely exile here,
until the Son of God appear.
Rejoice! Rejoice! Emmanuel
shall come to thee, O Israel.
O come, Thou Rod of Jesse, free
thine own from Satan's tyranny;
from depths of hell Thy people save,
and give them victory o'er the grave.*

Процеси розмовного стилю англомовних оперних арій багаті на різного роду синтаксичні конструкції, серед яких превалюють імперативні речення, які є рисами діалогізму, займенники та дієслова у формах першої та другої особи, значна кількість звертань, питальні

речення, різного роду спрощення, ускладнення та порушення. Як зазначає Л.П. Кучукова, „пісня може бути зорієнтована індивідуально, масово або невизначено, але, у будь-якому випадку, зберігає адресованість – на зовнішнього реципієнта або на себе. Адресованість, надмірно характерна риса для лірики, яка виражена у мовленнєвих формах діалогу – у другій особі, звертаннях, спонуканнях, питаннях...” (Кучукова, 2004, с. 8).

Однак, англомовні тексти оперних арій стилістично вбирають темпоральне відлуння минулого, оскільки досить розповсюдженим є використання застарілих лексичних одиниць, на кшталт *thine, Thou, Thy, dost ma in.*:

*O Sleep, why dost thou leave me,
why thy visionary joys remove?
O Sleep, again deceive me,
to my arms restore my
wand'ring love!*

Також, досить варіабельними є стилістичні фігури, які налічуються в англомовних оперних аріях. Стилiстичні фігури – це засіб виразності, заснований на поєднанні мовних одиниць у тексті (Матвеева, 2013, с. 144-146), що відбиває специфічний спосіб побудови самого мовлення. Вони поділяються на фігури думки (*figurae sententifrum schemata*) та фігури слова (*figurae verbotum*) (Копнина, 2001, с. 576) та охоплюють чотири класи, актуальні для природних мов: фігури едичії, фігури субституції, фігури елімінації та фігури позиціонування.

Спостереження показали, що для англомовних оперних арій домінантами є два перші типи стилістичних фігур – фігури едичії (епітет та ампліфікація) та фігури субституції (гіпербола, метафора, персоніфікація та порівняння).

Фігури едичії (додавання), пов'язані з прийомами поєднання значень одиниць одного або різних рівнів (Брандес, 2004, с. 375).

Незначні об'єкти буденного життя стають цікавими та незвичними для адресата шляхом використання епітетів, які є художнім визначенням предмета, об'єкта, явища, процесу, ситуації, що виокремлює, підкреслює, посилює існування ознаки предмета, яка може повторювати чи оновлювати певне значення слова (Павшук, 2004, с. 20). Звичні речі епітет ніби повертає нам іншою стороною, змушує їх оцінити по-новому, дозволяє помітити прекрасне у простому: *The Soldier tir'd, of hostile arms, the brazen trumpet, a falling snow, the greatest gift, healing light, heav'nly home, the long night's, healing light, heav'nly home, the long night, glorious majesty, new love, the last rose, the shining circle, the gems drop, the bleak world, The bright Sun, sweet rays, agonizing thought, thickest veil, The tuneful voice, humble strains, The drooping wings:*

*O thou bright Sun! How sweet thy rays
to health, and liberty! But here, alas,
they swell the agonizing thought of shame,
and pierce my soul with sorrows yet unknown.*

*With darkness deep, as is my woe,
hide me, ye Shades of Night;
your thickest veil around me throw,
conceal'd from human sight.
Or come thou, Death, thy victim save,
kindly embosom'd in the grave.*

Відмінною ознакою епітетів у оперних аріях є певна чарівність та омріяність. Світ подається як казковість, де все має налаштоване позитивне має світле, яскраве забарвлення, а негативне – темінь та глибинність. Епітети характеризують предмети, об'єкти, явища, описувані в англомовних оперних аріях, якоюсь індивідуально-неповторною ознакою, надають їм живописності, розгортають потаємний смисл, наділять піднесеним емоційним настроєм. Епітет сприяє карбуванню в її уяві специфічних властивості описуваного найвлучнішим чином.

Поряд із цим посилення виразності в оперних аріях здійснюється за допомогою ампліфікації – накопиченням одноманітних висловлень, що реалізується збігом синонімів, антитез або може набувати вигляду градації (Матвеева, 2010, с. 18). Мова оперних арій сповнена прикметниковою ампліфікацією, а саме на позначення кольорів та відтінків:

*Green and silver, red and gold
and a story born of old,
truth and love and hope abide,
this Christmastide.
Holly, ivy, mistletoe
and the gently falling snow,
truth and love and hope abide,
this Christmastide.
From a simple ox's stall
came the greatest gift of all,
truth and love and hope abide,
this Christmastide.*

Варто зауважити з наведеного вище матеріалу, що ампліфікаційна низка в англомовних оперних аріях переважно трапляється у межах доменів Почуття та Віра.

Не рідким випадком є використання повторів, а саме анафори:

*'Tis the last rose of summer,
Left blooming alone;
All her lovely companions
Are faded and gone;
No flower of her kindred,
No rosebud is nigh,
To reflect back her blushes,
Or give sigh for sigh.
та протилежної до неї - епіфори:
Green and silver, red and gold*

*and a story born of old,
truth and love and hope abide,
this Christmastide.
Holly, ivy, mistletoe
and the gently falling snow,
truth and love and hope abide,
this Christmastide.
From a simple ox's stall
came the greatest gift of all,
truth and love and hope abide,
this Christmastide.*

Як анафора, так і епіфора покликані наголосити на певному явищі, хоча в англomовних оперних аріях спостерігаємо таку закономірність, що анафора наголошує на розгалуженні *No flower, No rosebud*, в той час як епіфора підкреслює єдність і угруповання *truth and love and hope abide, this Christmastide*.

Тож, стилістична едичія спрямована на зображення чарівного та містичного з подихом омріяності. Натомість просторіччя з використанням вигуків, імперативу, скорочених форм посилюють буденність життя. Усі стилістичні прийоми едичії спрямовані на більш емоційне насичення реалій людського буття в англomовних пісенних текстах оперних арій.

Фігури субституції (заміни) поділяються на фігури кількості та фігури якості (Копнина, 2001, с. 210-214). Мова англomовних оперних арій насичена поширеністю фігур якості, де превалює саме персоніфікація.

Англomовним оперним аріям перш за все характерна персоніфікація (уособлення) – стилістична фігура, що дає уявлення про яке-небудь поняття чи явище шляхом зображення його у вигляді живої особи, наділеної властивостями цього поняття. Персоніфікація – презентація природних явищ, людських якостей, понять в образі людини.

Під „вплив” персоніфікації потрапляють не лише об’єкти, відомості про які накопичено в домені Почуття:

*Love is where you find it,
don't be blind, it's
all around you, everywhere!
Take it, take a chance now,
for romance now,
tell a someone that you care.
Spring love comes upon you,
when it's gone you feel despair.
Soon though,
in the moonglow,
you'll find that a new love is there!
...
It may hide from you for a while,*

*it may come tonight in a smile!
And the flame of a new love
in the arms of a new love
soon turns you to fire! ...*

Персоніфікація є чи не найголовнішим прийомом оперних арій, адже все, що оспівуване почуття любові, сповнено людськими вміннями та можливостями. Уособлення відбувається на тлі виконання тих видів діяльності, які людина спроможна виконувати власноруч, і саме ці дії в оперних аріях „перекладають” на оточуюче середовище.

Таким чином, стилістичні фігури додавання та субституції підкреслюють в англомовних оперних аріях емоційність думки і гостроту сприйняття навколишнього світу мовцем.

Підсумовуючи, у англомовних пісенних текстах оперних арій рисами діалогізму переважно виступають вигуки, імперативні речень, вживання дієслів у першій та другій особі, звертання, зміщення персональності. Ознакою оперних арій слугують також застарілі слова – архаїзми, а також певні стилістичні фігури, серед яких домінують епітети, ампліфікація, анафора та епіфора, персоніфікація. Перспективним вбачаємо дослідження синтаксичної специфіки у побудові англомовних текстів оперних арій.

Список використаної літератури

- 1. Корбозерова Н. М.** Передумови для змін у мові та мовленні. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2003. С. 244–250.
- 2. Приходько А. М.** Складносурядне речення в сучасній німецькій мові. Запоріжжя: ЗДУ, 2002. 292 с.
- 3. Пысина И. С.** Языковые особенности молодежного англоязычного дискурса. *Мир языков: ракурс и перспективы*. Минск: БГУ, 2018. С. 213–220.
- 4. Плотницкий Ю. Е.** Лингвистические и лингвокультурные характеристики англоязычного песенного дискурса: автореф. дисс. канд. филол. н.: 10.02.04. Самара, 2005. 21 с.
- 5. Приходько А. М.** Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя: Прем’єр, 2008. 332 с.
- 6. Валгина Н. С.** Теория текста. М.: Логос, 2003. 280 с.
- 7. Анисимова Е. Е.** Лингвистика текста и межкультурная коммуникация (на материале креолизованных текстов). М.: Академия, 2003. 128 с.
- 8. Келдыш Ю. В.** Ария. Музыкальная энциклопедия. URL: <https://www.dic.academic>.
- 9. Crystal D.** English as a Global language. *CUP*. 1997. 165 p.
- 10. Кучукова Л. П.** Грамматическая характеристика народно-песенного лирического дискурса: автореф. канд. филол. н. Тверь, 2004. 18 с.
- 11. Матвеева Е. А.** Лексический повтор в рекламном тексте: особенности использования, стилистические возможности. *Омский научный вестник*. Омск: ОмскийГУ, 2013. №3 (119). С. 144–146.
- 12. Копнина Г. А.** Конвергенция стилистических фигур в современном русском литературном языке: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. „Русский язык”. Красноярск, 2001. 289 с.
- 13. Брандес М. П.** Стилистика текста. Теоретический курс. М.: Прогресс-Традиция; ИНФРА-М, 2004.

416 с. **14. Павшук А. В.** Языковая природа и функции эпитета в художественном тексте (на материале романа Асорина „Воля”): автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.05 „Романские языки”. М., 2007. 21 с. **15. Матвеева Т. В.** Полный словарь лингвистических терминов. Ростов-на-Дону: Феникс, 2010. 562 с. **16. Ноздрин Л. А.** Взаимодействие грамматических категорий в художественном тексте: на материале нем. яз.: автореф. дис. ... докт. филол. наук: 10.02.19. М.: МГПИИЯ им. Мориса Тореза, 1997. 40 с. **17. Iofik L. L.** Readings in the Theory of English Grammar. Leningrad, 1981. P. 47–50. **18. Кузьменко А. О.** Лінгвоспецифічні властивості інфантичних віршованих текстів (на матеріалі англomовних творів для дітей дошкільного віку): дис. ... канд. філол. н.: 10.02.04. Запоріжжя, 2017. 290 с. **19. Потебня О.** Думка й мова. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. Львів: Літопис, 2001. 832 с. **20. Jeffries L.** The Language of Twentieth-Century Poetry. L.: The Macmillan Press, 1993. 178 p.

References

1. Korbozerova, N. M. (2003). Peredumovy dlia zmin u movi ta movlenni [Background of changes in language and speech]. *Movni i kontseptualni kartyny svitu – Language and concept world pictures*, 244-250 [in Ukrainian]. **2. Prykhodko, A. M.** (2002). Skladnosuriadne rechennia v suchasni nimetskii movi [Complex sentence in modern German]. Zaporizhzhia: ZDU [in Ukrainian]. **3. Pysina, I. S.** (2018). Yazykovye osobennosti molodezhnogo angloyazychnogo diskursa [Language peculiarities of young’s English discourse]. *Mir yazykov: rakurs i perspektivy – The world of languages: foreshortening and perspective*, 213-220. Minsk: BGU [in Russian]. **4. Plotnickij, Yu. E.** (2005). Lingvisticheskie i lingvokulturnye harakteristiki angloyazychnogo pesennogo diskursa [Linguistic and lingvocultural characteristics of English song discourse]. *Extended abstract of candidate’s thesis*. Samara [in Russian]. **5. Prykhodko, A. M.** (2008). Kontsepty i kontseptosystemy v kohnityvno-dyskupsyvni paradyhmi linhvistyky [Concepts and concept systems in cognitive-discourse paradigm of linguistics]. Zaporizhzhia: Premier [in Ukrainian]. **6. Valgina, N. S.** (2003). Teoriya teksta [Text theory]. M.: Logos [in Russian]. **7. Anisimova, E. E.** (2003). Lingvistika teksta i mezhkulturnaya kommunikaciya (na materiale kreolizovanyh tekstov) [Linguistics of text and crosscultural communication (on the material of kreolized texts)]. M.: Akademiya [in Russian]. **8. Keldysh, Yu. V.** Ariya [Ariya]. *Muzykal'naya enciklopediya – Music encyclopedia*. Retrieved from <https://www.dic.academic> [in Russian]. **9. Crystal, D.** (1997). English as a Global language. *CUP*. **10. Kuchukova, L. P.** (2004). Grammaticheskaya harakteristika narodno-pesennogo liricheskogo diskursa [Grammar characteristics of folk song lyrics discourse]. *Extended abstract of candidate’s thesis*. Tver' [in Russian]. **11. Matveeva, E. A.** (2013). Leksicheskij povtor v reklamnom tekste: osobennosti ispol'zovaniya, stilisticheskie vozmozhnosti [Lexical repetition in advertisement text: peculiarities of usage, stylistic possibilities]. *Omskij*

nauchnyj vestnik – Omsk scientific bulletin, 3 (119), 144-146. Omsk: OmskijGU [in Russian]. **12. Копнина, Г. А.** (2001). Konvergenciya stilisticheskikh figur v sovremennom russkom literaturnom yazyke [Stylistic figure convergence in modern literary russian]. *Candidate's thesis*. Krasnoyarsk [in Russian]. **13. Brandes, M. P.** (2004). Stilistika teksta. Teoreticheskij kurs [Text stylistics. Theoretical course]. M.: Progress-Tradiciya; INFRA-M [in Russian]. **14. Pavshuk, A. V.** (2007). Yazykovaya priroda i funkcii epiteta v hudozhestvennom tekste (na materiale romana Asorina „Volya”) [The linguistic nature and functions of an epithet in a literary text (based on the material of Azorin's novel „Will”]. *Extended abstract of candidate's thesis*. M. [in Russian]. **15. Matveeva, T. V.** (2010). Polnyj slovar' lingvisticheskikh terminov [Full vocabulary of linguistic terms]. Rostov-na-Donu: Feniks [in Russian]. **16. Nozdrina, L. A.** (1997). Vzaimodejstvie grammaticheskikh kategorij v hudozhestvennom tekste: na materiale nem. yaz. [Interaction of grammatical categories in a literary text: on the material of the German language]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. M.: MGPIYA im. Morisa Toreza [in Russian]. **17. Iofik, L. L.** (1981). Readings in the Theory of English Grammar. (pp. 47-50). Leningrad. **18. Kuzmenko, A. O.** (2017). Lihvospetsyifichni vlastyivosti infantychnykh virshovanykh tekstiv (na materialі anhlomovnykh tvoriv dlia ditei doshkilnoho viku) [Linguospecific peculiarities of Infant rhymed texts (on the material of English compositions for preschoolers)]. *Candidate's thesis*. Zaporizhzhia [in Ukrainian]. **19. Potebnia, O.** Dumka y mova. Antolohiia svitovoi literaturno-krytychnoi dumky XX st. [Thought and language. Antology of world literature and critical thought of XX century]. Lviv: Litopys [in Ukrainian]. **20. Jeffries L.** (1993). The Language of Twentieth-Century Poetry. L.: The Macmillan Press.

Кузьменко А. О., Райлянова В. Е. Лінгвістичні властивості англомовних оперних арій

У статті розглянуто співвідношення дискурсу та тексту, а також пісенного дискурсу та пісенного тексту. Визначено місце і роль стилю оперної арії у світовій культурі (музикальній культурі). Об'єктом дослідження – англомовні пісенні тексти оперних арій, а предмет – їх стилістичне аранжування. З'ясовано ознаки діалогізму в англомовних пісенних текстах оперних арій: вживання вигуків, першої та другої особи займенників та дієслів, імперативних конструкцій та звертань. Досліджено, що значну стилюформлюючу роль відіграють стилістичні прийоми едиції та субституції. Стилістична едиція спрямована на зображення чарівного та містичного з подихом омріяності. Натомість просторіччя з використанням вигуків, імперативу, скорочених форм посилюють буденність життя. Усі стилістичні прийоми едиції спрямовані на більш емоційне насичення реалій людського буття в англомовних пісенних текстах оперних арій. Персоніфікація є чи не найголовнішим прийомом оперних арій, адже все, що оспівуване почуття любові, сповнено людськими вміннями та можливостями. Стилістичні фігури

додавання та субституції підкреслюють в англомовних оперних аріях емоційність думки і гостроту сприйняття навколишнього світу мовцем.

Ключові слова: пісенний дискурс, пісенний текст, стилістичні прийоми, оперна арія.

Кузьменко А. А., Райлянова В. Э. Лингвостилистические свойства англоязычных оперных арий

В статье рассмотрено соотношение дискурса и текста, а также песенного дискурса и песенного текста. Определено место и роль стиля оперной арии в мировой культуре (музыкальной культуре). Объектом исследования стали англоязычные песенные тексты оперных арий, а предмет – их стилистическое аранжирование. Выяснено признаки диалогизма в англоязычных песенных текстах оперных арий: употребление междометий, первого и второго лица местоимений и глаголов, императивных конструкций и обращений. Доказано, что значительную стилиформирующую роль играют стилистические приемы эдиции и субституции. Стилистическая эдиция направлена на изображение волшебного и мистического с придыханием воображаемого. Зато просторечия с использованием междометий, императива, сокращенных форм усиливают обыденность жизни. Все стилистические приемы эдиции направленные на более эмоциональное насыщение реалий человеческого бытия в англоязычных песенных текстах оперных арий. Персонализация является едва ли не главным приемом оперных арий, ведь все, что воспевается о чувстве любви, наполнено человеческими умениями и возможностями. Стилистические фигуры добавления и субституции подчеркивают в англоязычных оперных ариях эмоційність думки і гостроту сприйняття навколишнього світу мовцем.

Ключевые слова: песенный дискурс, песенный текст, стилистические приемы, оперная ария.

Kuzmenko A. O., Railianova V. E. Lingvostylistic features of the English language opera aria

The article deals with the relationship between discourse and text, as well as song discourse and song text. The place and role of the style of the opera aria in the world culture (musical culture) has been determined. The object of the study is the English-language song texts of opera arias, and the subject is their stylistic arrangement. The signs of dialogism in the English-language song texts of opera arias are clarified: the use of interjections, the first and second person of pronouns and verbs, imperative constructions and addresses. It has been proven that stylistic means of addition and substitution play a significant role in style. The stylistic addition is aimed at depicting the magical and mystical with a breath of the imaginary. On the other hand, vernacular using interjections, imperatives, abbreviated forms reinforce the ordinariness of life. All stylistic techniques of addition are aimed at more emotional saturation of the realities of human existence in the English-language song texts of opera arias. Personification is perhaps the main

technique of opera arias, because everything that is sung about the feeling of love is filled with human skills and capabilities. Stylistic figures of addition and substitution in the English-language opera arias emphasize the emphatic nature of thought and the acuteness of the speaker's perception of the world around him.

Key words: song discourse, song text, stylistic devices, opera aria.

Стаття надійшла до редакції – 05.05.2021 р.

Стаття прийнята до друку – 07.05.2021 р.

Рецензент – к. філ. н., доц. Вуколова К. В.

Шаповалова Л. В.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри романо-германської філології
ДЗ „Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”,
м. Старобільськ, Україна.
ludmilashapovalova962@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8707-996X>

АКСІОЛОГІЧНО ДОМІНАНТНИЙ КОНЦЕПТ „ЕГОЦЕНТРИЗМ” У ФРАНЦУЗЬКІЙ ФРАЗЕОЛОГІЧНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Атропоцентрична когнітивно-комунікативна парадигма лінгвістичного дослідження, яка склалася у ХХІ ст. (Близнюк, 2016) передбачає перенесення акцентів на людину і її світосприйняття, емоції, цінності при вивченні мови як втілення культурної матриці і менталітету народу. Лінгвокогнітивний та лінгвокультурний підходи до вивчення концептів національних мовної, концептуальної і, зокрема, фразеологічної картин світу формують розуміння процесів, які відбуваються у свідомості, та втілюються у мові, як дзеркалі народного життя, мислення, еволюції.

Фразеологічна картина світу, яка є частиною мовної та концептуальної картин світу, і бере участь у формуванні номінативного поля концептів, дає матеріал, що дозволяє встановити ціннісні орієнтири і пріоритети етносу, зважаючи на поширеність і популярність фразеологізмів. Фразеологізми фіксують аксіологічну парадигму етносу та її пріоритети.

Саме фразеологічна картина світу дає уявлення про найважливіші для народу реалії та відображує особливості їх сприйняття певним народом. Дослідження культурних концептів на основі фразеологічної картини світу, та побудова їх моделі висвітлюють етнокультурний аспект універсальних концептів і є надзвичайно корисним для діалогу культур.

Мета статті – схарактеризувати та визначити аксіологічно домінуючий, тобто найчастіше вживаний концепт сучасної французької фразеологічної картини світу та побудувати його модель.

Завдання, для досягнення даної мети:

1. Проаналізувати фразеологізми із сайту найбільш вживаних французьких фразеологізмів.
2. Виокремити найчастіше вживаний з них і з'ясувати, який концепт він вербалізує.

3. Розглянути аксіологічний аспект домінантного концепту, французької фразеологічної картини світу.

4. Побудувати модель виокремленого лінгвокультурного концепту.

Ми дотримуємося широкого розуміння поняття фразеологізм (Краавцов, Максимец, с.9), за яким до них відносяться не тільки ідіоми (зрощення та єдності) а й фразеологічні сполучення і прислів'я, приказки, вирази. Такий підхід до вивчення фразеологічних одиниць обумовлюється тим, що всі вони регулярно відтворюються, вербалізують один концепт, мають образний і ціннісний аспекти. Обмеження поля дослідження ідіомами, на нашу думку, не дало б повної і вірогідної картини існування аксіологічних домінант у фразеологічній картині світу та вичерпного матеріалу для побудови моделі лінгвокультурного концепту, який втілює ці аксіологічні домінанти.

Фразеологізми характеризуються експресивністю, яка іноді зводиться до позитивної чи негативної оцінки. У дослідженні ми використовуємо лінгвокультурний підхід до аналізу домінантних концептів французької фразеологічної картини світу з аксіологічної точки зору. Домінантність концептів визначається за частотою їх використання.

Лінгвокультурне дослідження концептів французької фразеологічної картини світу дозволить зрозуміти їх семантичне наповнення, виявити їх аксіологічні складники та їх пріоритетність у ментальності етносу.

Проаналізувавши близько 1550 фразеологічних виразів представлених на сайті „Les expressions françaises décortiquées”, та відсортувавши їх за популярністю, можемо сказати, що найчастіше вживаний фразеологізм „*Voir midi à sa porte*” / Бачити полудень над своїми дверима – (Оцінювати щось за своїми мірками) вербалізує концепт „Егоцентризм”. Це означає, цей концепт є одним із найважливіших концептів французької концептуальної картини світу, а цінності, які він об'єктивує, є домінантними для ментальності французького народу. Відібравши інші фразеологічні одиниці, які презентують цей концепт, та проаналізувавши їх, бачимо, що номінативне поле концепту „Егоцентризм” вербалізується різноплановими фразеологічними одиницями, серед яких переважно більшість складають фразові предикативні одиниці.

Аналізований концепт „Егоцентризм” відносимо до фреймів.

Структура фрейму представлена вершиною (темою) і слотами (терміналами) (Филмор, 1988).

Виокремлені фразеологізми передають такі компоненти значення концепту „Егоцентризм”, як: оцінювання чогось за своїми правилами, існування своїх правил життя, різні способи оцінювання одного і того ж, цікавість тільки до себе, претензійність, зміна поведінки чи думки, впевненість у собі та зневага до ворогів, самолюбство, незалежність суджень, впевненість у власних переконаннях, власний шлях,

суб'єктивність суджень, твердість у власній позиції, гординя, життєві орієнтири, завищена самооцінка щодо себе і своєї нації.

Всі із виділених фразеологізмів мають оцінку чи оцінювання у своєму значенні чи представляють дію, виходячи з оцінювання себе, що актуалізує їх ціннісний аспект.

Тлумачний словник української мови визначає оцінку як „Думку, міркування про якість, характер, значення і т. ін. кого-, чого-небудь”, а оцінювання – як „Дію зі значенням оцінювати” (Словник української мови в 11 томах. Том 5; 1974, с. 828).

„Цінність – те, що має певну матеріальну або духовну вартість” (Словник української мови в 11 томах. Том 11; 1980, с. 237).

1. Слот „**Оцінювання** за своїми правилами” (6 одиниць).

(1. „*Voir midi à sa porte*” / Бачити полудень над своїми дверима. – Оцінювати щось за своїми правилами, Судити по собі. 2. „*Avoir deux poids et deux mesures*” / Мати дві ваги і дві міри. – Оцінювати пристрасно, відповідно до своїх, умов і інтересів. 3. „*À deux / plusieurs vitesses*” / На двох чи на багатьох швидкостях. – Різне відношення, часто несправедливе, у залежності від різних обставин. З егоцентризмом цей вираз пов'язує те, що все відбувається у першу чергу виходячи з егоїстичних намірів того, хто оцінює чи того, кого оцінюють. 4. „*La paille et la poutre*” / Солома і колода. – Йдеться про особу, яка егоїстично помічає недоліки інших, але не свої. 5. „*Mesurer les autres à son aune*” / Міряти інших своєю міркою. Тобто оцінювати інших, виходячи із власних егоїстичних інтересів, звичок, чи розумінь. 6. „*Il est avis au renard, que chacun mange des poules comme lui*” / Лисиця вважає, що всі їдять курей, як і вона. – Оцінювання людей за власними егоїстичними мірками.

Слот „Оцінювання”, висвітлює мотиви та пріоритети, закладені у концепті „Егоцентризм”. Цей елемент значення представлений такими семантиками: свої правила, свої мотиви, несправедливість, пристрасність, упередженість, вузькість кругозору. Фразеологізми, які об'єктивують цей сегмент концепту „Егоцентризм” належать до побутового стилю, використовують, переважно, побутову лексику. Вони виникли у різні часи і за допомогою метафори передають бачення „Егоцентризму” у тому соціальному проширці, і у той час де і коли вони утворилися.

2. Слот „**Завищена самооцінка**” (11 одиниць). 1. „*Se regarder le nombril*” / Дивитися собі у пуп. – Вважати себе пупом землі. 2. „*Ne pas se toucher du pied / du coude*” (прост.) / Не шмаркатися у ногу (лікоть) (прост.). – Бути претензійним. мати велику гординю, вважати себе кимось важливим. Бути не ликом шитим. 3. „*Pêter plus haut que son cul*” (прост.) „Газувати” вище за свій зад. – Високо задирати носа. 4. „*Se croire sortir de cuisses de Jupiter*” / Вважати себе таким, що вийшов із стегна Юпітера. – Вважати себе кимось важливим. 5. „*Le roi n'est pas son cousin*” / Король йому не брат. – Надзвичайний ступінь гордині, задоволення. 6. „*Se croire le premier moutardier du pape*” / Вважати себе першим постачальником гірчиці папи. – Бути у захваті від власної особи.

7. „*Se croire le nombril du monde*” / Вважати себе пупом землі. – Вважати, що весь світ крутиться навколо. 8. „*Premier coq du village*” / Перший півень на селі. – Найбагатша людина у селі, яка царює над іншими. 9. „*Être cocorico*” / Бути півнем. – Усвідомлювати приналежність до найкращої нації у світі (про французів). 10. „*Cri du coq*” / Крик півня (фам.). Символ французького шовінізму. 11. „*Quand vient la gloire, s'en va la mémoire*” / Коли приходить слава, уходить пам'ять. – Люди забувають своє минуле і своїх близьких під час успіху.

Слот „Завищена самооцінка” семантизується поняттями: неправильна самооцінка, претензійність, перебільшення своїх можливостей, гординя, самозакоханість, перебільшення власної цінності, національний шовінізм, зневага до своїх під час слави.

Серед фразеологізмів цього сегменту значення концепту

„Егоцентризм” є такі, що належать до просторіччя : „*Ne pas se toucher du pied / du coude*” (прост.). / Не шмаркатися у ногу / лікоть, „*Pêter plus haut que son cul*”. „Газувати” вище за свій зад. Та такі, що містять лексеми, які семантизують поняття вищого суспільства: папа, король: „*Le roi n'est pas son cousin*” / Король йому не брат. „*Se croire le premier moutardier du pape*” / Вважати себе першим постачальником гірчиці папи; чи релігії: „*Se croire sortir de cuisses de Jupiter*” / Вважати себе таким, що вийшов із стегна Юпітера. Саме до цього слоту належать фразеологізми, що передають національний шовінізм: „*Être cocorico*” / Бути півнем. – Вважати свою націю найкращою (про французів). „*Cri du coq*” / Крик півня.

3. Слот „**Самолюбство**” (5 одиниць). 1. „*Boire du petit lait*” / *Випити материнського молока (про немовля)* – Відчувати почуття повного задоволення самолюбства. 2. „*Le roi n'est pas son cousin*” / Король йому не брат. – Надзвичайний ступінь гордині, задоволення.

3. „*Chacun trouve son bonnet beau*” / Кожний вважає свою шапку красивою. – Кожний вважає своє найкращим. 4. „*Tout oiseau aime à s'entendre chanter*” / Кожний птах любить слухати, як він співає. – Самозакоханість. 5. „*À un chacun sent bon sa merde*” (прост.) / Кожному своє лайно приємно пахне. – Мати завищену самооцінку, недооцінювати власні недоліки.

Цей елемент значення концепту „Егоцентризм” семантизують поняття: почуття повного задоволення самолюбства, гординя, самозакоханість, поблажливість до себе. Тут також присутні фразеологізми, які належать до різних соціальних прошарків і стилів.

4. Слот „**Самовпевненість**” (5 одиниць). 1. „*Les chiens aboient et la caravane passe*” / Собаки лають, караван іде. – Самовпевненість і зневага до перешкод. 2. „*Trouver son chemin de Damas*” / Знайти свій шлях у Дамаск. – Знайти власний шлях. Не приєднуватися до чужих думок, впевненість у собі. 3. „*Tour d'ivoire*” / Вежа зі слонової кістки. – Одинока і незалежна позиція того, хто відмовляється брати на себе зобов'язання чи компрометувати себе. Впевненість у власній правоті.

4. „*Avoir la foi du charbonnier*” / Мати віру вугляра. – Мати абсолютне переконання, непохитне і наївне. Нетерпимість іншої думки через егоїстичне переконання у власній правоті. 5. „*Se tenir droit dans ses bottes*” / Триматися прямо у своїх чоботах. – Зберігати тверду, визначену позицію, не згинаючись, навіть, якщо помиляєшся.

Цей слот концепту „Егоцентризм” об’єктивується фразеологізмами, які передають поняття: впевненість у своїх силах та переконаннях, пошук власного шляху, відкидання інших суджень, окрім своїх.

5. Слот „**Ціннісні орієнтири**”. (6) „*Il vaut mieux faire envie que pitié*” / Краще викликати заздрість ніж жалість. 2. „*La victoire la plus rare et honorable est celle qui se remporte sur l'égoïsme*” / Найрідкісніша і найпочесніша перевага – це перевага над егоїзмом. 3. „*Le plus beau des triomphes est celui de la charité bienveillante sur l'égoïsme*” / Найкрасивіший із триумфів – це триумф доброзичливого милосердя над егоїзмом. 4. „*Après moi, comme déluge*” / Після мене хоч потоп. – Повна зневага до всього, що відбудеться після власних вчинків чи смерті.

5. „*S'il n'y a qu'une pomme, qui en mange deux est un voleur*” / Якщо є одне яблуко, той, хто їх з’їв два, злодій. Егоїзм спонукає не поділитися, а вкрасти. 6. „*Le chien n'aime pas la banane et il ne veut pas que la poule en mange*” / Собака не любить банани і не хоче, щоб інші їх їли. – Люди не люблять бачити, як інші приймають те, що вони зневажають.

Цей слот концепту „Егоцентризм” семантизується фразеологізмами, які показують, до чого треба прагнути у житті. Вони вербалізуються ключовими поняттями: заздрість / жалість, перемога, триумф, потоп, жадібність, злодійство, відкидання чужих вподобань,

6. Слот „**Поведінка, обмеження егоїзму, безцеремонність**” (8 одиниць). 1. „*Il ne faut pas prendre de son ami tout ce qu'on pourrait prendre*” / Не треба брати у свого друга все, що можна було б взяти. – Треба обмежувати власний егоїзм по відношенню до друзів. 2. „*On lui donne le doigt et il vous prend le bras*” / Йому дають палець, а він бере руку. – Заради власного егоїзму взяти значно більше, ніж дають. 3. „*Qui ne se mêle de rien, a paix de tout*” / Хто ні у що не втручається, того ніщо не турбує. – Егоїзм ставить власний спокій перед усім іншим. 4. „*Qui veut l'oeuf doit supporter la poule*” / Хто хоче яйце, мусить витримувати і курку. Обмеження егоїзму. 5. „*Il y en a toujours qui aimeront mieux sauver que passer les seaux*” / Завжди є люди, які віддають перевагу тому, щоб рятувати власну голову, ніж вирішити проблему та викоренити її. – Егоїстична поведінка, виходячи з власних інтересів. 6. „*Ne frappe pas à la porte d'un autre, si tu ne veux pas qu'on frappe à la tienne*” / Не стукайте у двері іншого, якщо не бажаєте, щоб постукали у ваші. – Не просіть про послугу, якщо не хочете, надати послугу у відповідь. – Егоїстична поведінка, виходячи з власних інтересів. 7. „*Chaque luciole éclaire pour elle-même*” / Кожний світлячок світить для себе. – Кожна людина діє для себе. 8. „*Qui est dans le borbier y voudrait mettre autrui*” / Хто заходиться у трясині, хоче затягнути туди іншого. – Бажання затягнути інших у свої проблеми, перекласти їх на інших.

Цей слот концепту „Егоцентризм” висвітлює поведінку, що керується власним его. Тут з’являється перший фразеологізм з позитивним значення, який спрямований на обмеження егоїзму.

7. Слот „Сутність егоїзму” (10 одиниць) (визначення, аспекти, характеристика через наявність/відсутність феномену). 1. „*Le bonheur est né de l’altruisme, le malheur de l’égoïsme*” / Щастя народжене з альтруїзму, а нещастя – з егоїзму. Походження егоїзму. 2. „*Chacun pour soi, chacun son droit, telle est la devise de l’égoïsme*” / Кожний за себе, кожному своє право, такий девіз егоїзму. Сутність егоїзму. 3. „*L’égoïsme est ennemi du bonheur, il défend d’admirer et d’aimer.*” / Егоїзм – ворог щастя, він заважає захоплюватися і кохати. Якість егоїзму. 4. „*La bonté est une qualité que l’égoïsme ne connaît guère.*” / Доброта – це якість, яку егоїзм навряд чи знає. 5. „*L’égoïsme met tout au singulier, la charité veut le pluriel*” / Егоїзм ставить все в однину, милосердя хоче множини. Сутність егоїзму. 6. „*Rien n’est plus opposé à la véritable amitié que l’égoïsme*” / Ніщо не протистоїть справжній дружбі окрім егоїзму. Сутність егоїзму. 7. „*Tout l’égoïsme est sans limites*” / Кожний егоїзм є безмежним. Сутність егоїзму. 8. „*L’amour est un l’égoïsme à deux*” / Кохання – це егоїзм на двох. Сутність егоїзму. 9. „*L’égoïsme est le hideux fantôme de l’individualisme*” / Егоїзм – це огидний привід індивідуалізму. Сутність егоїзму. 10. „*Ventre glouton, n’a point coeur généreux*” / Прожерливе черево не має щедрого серця. Сутність егоїзму.

8. Слот „**Перевага власним інтересам**” (5 одиниць). 1. „*Chacun préfère son intérêt à celui de prochain*” / Кожний віддає перевагу власному інтересу по відношенню до інтересу ближнього. 2. „*Quand un chat se noie, tout le monde lui offre à boire*” / Коли кіт тоне, всі пропонують йому попиту. Відсутність співчуття заради егоїстичного збереження власного спокою. 3. „*Chagrin d’autrui ne touche qu’à demi*” / Смуток інших вражає тільки наполовину. – Своя сорочка ближча до тіла. 4. „*Charité bien ordonnée commence par soi-même*” / Добре впорядковане милосердя починається з самого себе. 5. „*Chacun prêche pour sa paroisse*” / Кожний проповідує для свого приходу.

Отже, шляхом аналізу близька 1550 фразеологізмів виразів з сайті „*Les expressions françaises décortiquées*”, частотності звернення до них та їх використання, було встановлено, що найпопулярнішим з них є „*Voir midi à sa porte*” / Бачити полудень на своїх дверима – (Оцінювати щось за своїми мірками). Цей фразеологізм вербалізує концепт „Егоцентризм”. Оскільки фразеологізм „*Voir midi à sa porte*” найпопулярніший серед близька 1550 інших найвживаніших французьких фразеологізмів, то концепт, який він презентує, є аксіологічно домінантним у французькій парадигмі цінностей, зафіксованій у фразеологічних одиницях.

З поміж близька 1550 фразеологічних одиниць було виділено 55, які вербалізують концепт „Егоцентризм”.

Модель концепту „Егоцентризм”

Верхівка – поняття „Егоцентризм”, вербалізоване фразеологізмом „*Voir midi à sa porte*”.

Слоти:

1. Оцінювання за своїми правилами – 6 фразеологізмів, 10,9 %.
2. Завищена самооцінка – 11 фразеологізмів, 20 %.
3. Самолюбство – 5 фразеологізмів, 9 %.
4. Самовпевненість – 5 фразеологізмів 9%.
5. Ціннісні орієнтири – 6 фразеологізмів, 10,9 %.
6. Поведінка – 8 фразеологізмів, 14,5 %.
7. Сутність егоїзму – 10 фразеологізмів, 18,18 % .
8. Перевага власним інтересам – 5 фразеологізмів, 9 %.

Всі виокремлені і досліджені фразеологізми ставлять у центр людину і її інтереси.

Список використаної літератури

1. Близнюк Л. М. Структурно-семантичні та когнітивні параметри концепту Heimwen (на матеріалі німецької мови): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Луцьк, 2016. 218 с. **2. Кравцов С. М.,** Максимец С. В. Ценностная парадигма линво-культурного сообщества в зеркале фразеологии (на материале русского и французского языков): монография. Ростов-на-Дону–Таганрог: Издательство Южного федерального университета, 2018. 140 с. **3. Les expressions** françaises décortiquées. URL: <https://www.expressio.fr/toutes-les-expressions/par-popularite> (дата звернення 10.03.2020). **4. Филмор Ч.** Фреймы и семантика понимания. *Новое в Зарубежной лингвистике*. Москва, 1988. С. 53–92. **5. Словник** української мови: в 11 томах. Том 5. Київ: Наук. думка, 1974. С. 828. **6. Словник** української мови: в 11 томах. Том 11. Київ: Наук. думка, 1980. С. 237.

References

1. Blyzniuk, L. M. (2016). Strukturno-semantychni ta kohnityvni parametry kontseptu Heimwen (na materialy nimetskoj movy) [Structural-semantic and cognitive parameters of the Heimwen concept (based on German)]. *Candidate's thesis*. Lutsk [in Ukrainian]. **2. Kravcov, S. M., & Maksimec, S. V.** (2018). Cennostnaya paradigma linvo-kul'turnogo soobshchestva v zerkale frazeologii (na materiale rusckogo i francuzckogo yazykov) [The value paradigm of the Linvo-cultural community in the mirror of phraseology (based on the material of the Russian and French languages)]. Rostov-na-Donu–Taganrog: Izdatel'stvo Yuzhnogo federal'nogo universiteta [in Russian]. **3. Les expressions** françaises décortiquées. Retrieved from <https://www.expressio.fr/toutes-les-expressions/par-popularite> (data zvernennia 10.03.2020) [in French]. **4. Filmor Ch.** (1988). Frames and semantics of understanding [Frames and semantics of understanding]. *Novoe v Zarubezhnoj lingvistike – New in Foreign Linguistics*. (pp. 53-92). Moskow [in Russian]. **5. Slovnyk** ukraïnskoi movy: v 11 tomakh [Dictionary of the Ukrainian language]. (1974). Vols. 5. p. 828. Kyiv: Nauk. dumka [in Ukrainian]. **6. Slovnyk** ukraïnskoi movy: v 11 tomakh [Dictionary of the Ukrainian language]. (1980). Vols. 11. p. 237. Kyiv: Nauk. dumka [in Ukrainian].

Шаповалова Л. В. Аксиологічно доміантний концепт „Егоцентризм” у французькій фразеологічній картині світу

У статті на основі атропоцентричної когнітивно-комунікативної парадигми лінгвістичного дослідження, яка склалася у ХХІ ст. проаналізовані найчастіше вживані французькі фразеологічні одиниці з метою виокремлення аксіологічно доміантного концепту французької фразеологічної картини світу, та побудови його моделі.

На основі дослідження з'ясовано, що аксіологічний доміантним концептом французької фразеологічної картини світу є фрейм „Егоцентризм”.

Виділені фразеологічні одиниці розподілено за групами, які представляють слоти у структурі фрейму „Егоцентризм”. В кожному слоті вирізняють окремі елементи значення, проілюстровані фразеологізмами, які їх вербалізують.

Виокремлені фразеологізми передають такі компоненти значення концепту „Егоцентризм”, як існування своїх правил життя, оцінювання чогось за своїми правилами, різні способи оцінювання одного і того ж, цікавість тільки до себе, претензійність, поведінка чи думка на основі власних інтересів, впевненість у собі та зневага до ворогів, самолюбство, незалежність суджень, впевненість у власних переконаннях, власний шлях, суб'єктивність суджень, твердість у власній позиції, гординя, життєві орієнтири і пріоритети, завищена самооцінка щодо себе і своєї нації.

Всі із виділених фразеологізмів мають оцінку чи оцінювання у своєму значенні чи представляють дію, виходячи з власних потреб, інтересів, пріоритетів, самолюбства, самовпевненості, гордині чи інших проявів власного еґо, що актуалізує їх ціннісний аспект.

Аналіз близько 1550 найуживаніших французьких фразеологізмів дозволяє зробити висновки про ієрархію аксіологічно доміантних концептів у французькій фразеологічній картині світу та про зміст і структуру фрейму „Егоцентризм” на основі фразеологічних одиниць, які його репрезентують.

Ключові слова: фразеологічна картина світу, фрейм, цінність, аксіологічно доміантний концепт.

Шаповалова Л. В. Аксиологически доминантный концепт „Эгоцентризм” во французской фразеологической картине мира

В статье на основе антропоцентрической когнитивно-коммуникативной парадигмы лингвистического исследования, которая сложилась в ХХІ в., проанализированы чаще всего употребляемые французские фразеологические единицы с целью выделения аксиологически доминантного концепта французской фразеологической картины мира и построения его модели.

В результате исследования выяснено, что аксиологически доминантным концептом французской фразеологической картины мира является фрейм „Эгоцентризм”.

Выделенные фразеологические единицы распределены по группам, которые представляют слоты в структуре концепта

„Эгоцентризм”. В каждом слоте отмечаются отдельные элементы значения, подтвержденные фразеологизмами, которые их вербализируют.

Фразеологизмы, репрезентующие концепт „Эгоцентризм”, объективируют такие компоненты его значения, как существование своих правил жизни, оценивание чего-то по своим правилам, разные способы оценивания одного и того же, интерес только к себе; претенциозность, поведение или рассуждение на основе собственных интересов, уверенность в себе и пренебрежение к врагам, независимость суждений, твердость собственной позиции, гордыня, жизненные ориентиры и приоритеты, завышенная самооценка по отношению у себе и своей нации.

Все выделенные фразеологизмы имеют оценку или оценивание в своём значении или представляют действие, исходя из собственных потребностей, интересов, приоритетов, самолюбия, самоуверенности, гордыни или других проявлений собственного эго, что актуализирует их ценностный аспект.

Анализ около 1550 наиболее употребляемых французских фразеологизмов позволяет сделать выводы об иерархии аксиологически доминантных концептов во французской фразеологической картине мира, а также о содержании и структуре фрейма „Эгоцентризм” на основе фразеологических единиц, которые его репрезентируют.

Ключевые слова: фразеологическая картина мира, фрейм, ценность, аксиологически доминантный концепт.

Shapovalova L. V. Axiologically dominant concept “Egocentrism” in the French phraseological picture of the world

The article deals with the basis of antropocentric cognitive-communicative paradigm of linguistic research, which developed in the XXI century; the most frequently used French phraseological units are analyzed in order to single out the axiologically dominant concept of the French phraseological picture of the world objectified in them and to build its model.

Based on the study, it was found that the axiological dominant concept of the French phraseological picture of the world is the frame “Egocentrism”.

The selected phraseological units are divided into groups that represent slots in the structure of the frame „Egocentrism”. Each slot features individual elements of meaning, illustrated with idioms, that verbalize them.

The isolated idioms convey such components of the meaning of the concept „Egocentrism” as the existence of their own rules of life, evaluation of something by its own rules, different ways of evaluating the same, self-interest, pretentiousness, behavior or opinion based on self-interest contempt for enemies, selfishness, independence of judgment, confidence in their own beliefs, their own way, subjectivity of judgments, firmness in their own position, pride, life goals and priorities, inflated self-esteem about themselves and their nation.

All of the selected idioms have an assessment or evaluation in their meaning or represent an action based on their own needs, interests, priorities, selfishness, self-confidence, pride or other manifestations of their own ego, which actualizes their value aspect.

An analysis of about 1,550 of the most commonly used French idioms allows us to come to conclusions about the hierarchy of axiologically dominant concepts in the French phraseological picture of the world and about the content and structure of the frame „Egocentrism” based on phraseological units that represent it.

Key words: phraseological picture of the world, frame, value, axiologically dominant concept.

Стаття надійшла до редакції 19.10.2020 р.

Стаття прийнята до друку 20.10.2020 р.

Рецензент – д. філ. н., проф. Кобзар О. І.

**ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО
ТА ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН**

УДК 821.161.2-3

DOI: 10.12958/2227-2844-2021-3(341)-96-105

Колесник А. В.,

кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри українознавства та іноземних мов
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна.
coalision@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-7812-0035>

**НАТУРАЛІСТИЧНЕ ЗОБРАЖЕННЯ ЄВРЕЇВ
У ХУДОЖНІХ ТВОРАХ ІВАНА ФРАНКА
ДЛЯ РОЗКРИТТЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДІЙСНОСТІ**

Натуралізм як літературний напрям в українській літературі проіснував нетривалий час, приблизно з 1870 до 1890 роки. Він був етапом, який дозволив змінити розуміння літератури в цілому, відійти від романтичних сюжетів, від народницьких поглядів і запропонувати нове бачення ролі літератури як засобу передавання об'єктивної, реальної дійсності, з відображенням на сторінках творів основних подій, що впливали на хід історії, з визнанням літератора майже науковцем, який дослідив об'єктивну реальність.

Основним представником натуралізму в українській літературі був Іван Франко, чия творчість насичена яскравими зразками цього стилю, які вимагають всебічного дослідження.

Натуралізм у творчості І. Франка досліджували такі науковці, як Р. Голод, Т. Гундорова, М. Ткачук, Н. Венгринович, Н. Косило, які присвятили власні праці теоретичним питанням натуралізму, вияву стильових ознак натуралізму в окремих творах письменника, існуванню цього стилю у різних культурних традиціях (французька, американська тощо).

Водночас малодослідженим є натуралізм як літературно-стильовий напрям, що вплинув на художнє відтворення образів євреїв на сторінках літературних творів.

Метою статті є аналіз натуралістичних ознак відтворення художніх особливостей євреїв у творах І. Франка періоду 1880 – 1890 років.

У художніх творах І. Франка за допомогою натуралістичного зображення узагальнено відтворено життя більшості Галичан того часу, які змушені були виживати будь-яким способом і мали соціальні труднощі. І. Франко використав натуралістичні прийоми зображення для

розкриття власної громадянської гуманістичної позиції, виступаючи проти приниження людини, безправного існування та нерівності, спричинених матеріальними або національними ознаки.

Одним із таких творів, в яких І. Франко обстоює принципи людського ставлення, є новела „На дні” (1880), у якій письменник показав своє ставлення до несправедливого ув’язнення, що відбувалося у невеликих містах Галичини у другій половині XIX століття. Новела відрізняється тим, що в ній показано долю одночасно вісьмох арештантів, які опинилися в одній тюремній камері. І хоча основна увага сконцентрована на в’язні Андрії Темері, письменникові вдається зазирнути в душу кожному постраждалому від нелюдяної машини. При цьому серед арештантів – двоє євреїв, які опинилися в тюрмі випадково і злих намірів не мали. Зображення євреїв відбувається з дотриманням натуралістичних тенденцій: в перевазі – фактографічний принцип, зокрема при відтворенні моменту сну персонажів, з показом відповідних фізичних поз, із зображенням обличчя персонажів та їхнього одягу.

Арештантська тема продовжена в незакінченій повісті цього ж періоду „Івась Новітний. *Повість із тюремного життя*” (приблизно кінець 1870-х – поч. 1880-х років), головна увага в якій сконцентрована на образі Івася, який потрапляє до тюрми вперше, за крадіжку, дивується та лякається усього, що стосується його самого та співкамерників. Прихід до тюрми асоціюється в його уяві як такий, мов би він „йде в домовину” (Франко, т. 16, с. 456). І вже на початку підкреслено невизначений стан арештантів, незрозумілість того, як будуть виносити вирок: „Справедливо чи несправедливо, по своїй вині чи по чужій, – хто його знає! Се викаже слідство судове, а поки викаже – до тюрми! Чи винний чи невинний – ...вже йому тюрми не минути” (Франко, т. 16, с. 450). Такий опис судової системи викликав у читача здивування та співчуття до її жертв.

Вже на початку повісті знайомимося з трьома арештантами – Ізраел Кеслер, Владко Завадовський, Івась Новітний, які очікували попереднє рішення урядовців щодо себе. Звернемо увагу на характеристику Кеслера: „найближче коритаря, сидів старий, сивобородий жид у циліндрі і в теплім, хоть доста вже поношенім „Uberro-ці”. Він довгий час крутився на місці, нушторився і воркотів по-жидівськи, заки зміг усісти бодай що то вигідно на не вигідній зроду лавчині; відтак замовк на хвилю, а його голова схилилася на груди, немов у забавки, з котрої винято пружину” (Франко, т. 16, с. 448). Вже в першому реченні бачимо подвійну характеристику єврея – спочатку вікову: він був вже у солідному віці, означення „старий, сивобородий” однозначно говорять про вік після сорока років. Продовжується характеристика зовнішніми ознаками – він був у циліндрі й у теплім, хоча вже й у поношенім, пальті. Надалі читаємо про те, як він очікував, сидячи на лаві – крутився на місці, шукав щось, упівголоса щось розмовляв, що складає враження неспокою та невірноваженості характеру персонажа. І в кінці речення – враження про персонаж як про забавку, з якої вийнято пружину.

Єврей спробував був зав'язати розмову з молодшим парубком спочатку польською мовою, а потім українською з сильним акцентом, що виражено у викривленні українських слів: „А я сам ні знаю, за сцьо мене взяли, цього від мене хочют, – бігме, ні знаю” (Франко, т.16, с. 449). Але через зауваження поліцейського мусив припинити розмову.

Ключник Панило знущався над кожним ув'язненим, шарпаючи фізично, б'ючи арештантів, шукаючи заборонені речі. При цьому єврей Кеслер відрізнявся від інших спокійним ставленням до того, що відбувалося. Наприклад, під час першого входження до камери 27, в якій мали перебувати всі три арештанти, читаємо його вислів: „Ой, бодай уни так могли їсти, як я мозю спати! – зітхнув Кеслер і почав розбиратися, воркотячи під ніс свою незрозумілу вечірню молитву” (Франко, т. 16, с. 463). Наведений вислів говорить про сильний характер єврея. Водночас він не згинався перед тюремними дозорцями: коли необхідно було встати перед наглядачем, Кеслер залишився лежати на тапчані. Така поведінка пояснюється так: „раз що старий, а втім, як і всі жиди, лінивий” (Франко, т. 16, с. 465). Проте ключник змінив свій голос на більш грізний, а Кеслер налякався його й дуже швидко підвівся на ноги.

Отож і в цьому творі єврей Ізраел Кеслер зайняв центральне місце поряд з українцями Івасем Новітнім і Владком Завгороднім, підтверджуючи думку автора, що немає значення національність або походження арештанта, коли мова йде про наскрізь несправедливе ув'язнення невинуватих жертв.

Образи євреїв набувають вирішального значення при висвітленні соціальної дійсності Галичини та скрутного матеріального становища українських селян – як хліборобів, так і ремісників.

Наприклад, в оповіданнях „Домашній промисл” (1887) і „Гава” (1888) відтворено проблему злодійського та байдужого використання праці українського селянина-ремісника іншими ділками, зокрема євреями. В першому оповіданні спостерігаємо відбиток соціальних обставин на долі ложкаря, який займався родинним ремеслом – виробляв ложки для себе й інших селян у вільний від господарських справ час, продаючи товар за дріб'язкову ціну. Від імені самого ложкаря у творі детально зображено обставини його життя і ремісництва у період ускладнення роботи внаслідок рішення маршалка підтримати народних промисловців. Зокрема, такі майстри, які працювали самостійно, мали тепер вступати в ремісницькі цехи й отримувати свідоцтва на підтвердження здатності створювати певні вироби. Контрастно відтворено доброзичливу атмосферу роботи ложкаря у своїй хаті, в оточенні селян, які очікують ложки, обговорюючи суспільні події, та його митарства в місті в пошуках незрозуміло якого цеху, до якого він міг би пристати, адже цехів (майстерень) з виробництва дерев'яних ложок не було.

Натуралістично лаконічно відтворена наївна думка ложкаря: „А на разі хоч те добре, що звернув (маршалок – *А.К.*) на нас своє око; допоможе – не допоможе, а хоч оборонить нас від жидів...” (Франко, т. 16, с. 258).

Отже, гірше, ніж небезпека і збитки, яку створювали євреї, селянин не міг уявити. В подальшій розповіді стисло, узагальнено й життєподібно, відповідно до вимог натуралізму, зображено наслідок вчинків євреїв-ділків стосовно ремісників-ложкарів: „бідолахи днями й ночами всею хатою сидять і роблять ложки по 10 крейцерів від копи” (Франко, т. 16, с.258), тобто майже задарма. Способи, якими ділки обманювали ремісників також перелічені коротко й протокольню чітко: пропонували для праці свій матеріал, за рахунок чого знижувалася оплата праці, залучали до спілки у створенні фабрики, де ремісник був й укладачем контракту, й головним робітником, а гроші отримував ділок. Також підмовляли місцевих урядовців накладати штрафи на ремісників, аби ті зверталися до євреїв-ділків за позиками і тим самим ставали їхніми боржниками.

Але врешті, у результаті ініціативи маршалка нічого доброго не відбулося, адже наказом з Відня було відновлено роботу цехів і вирішено, що кожний ремісник повинен мати свідоцтво певного цеху, яке давало право на вироблення товарів. Водночас, щоб отримати таке свідоцтво, головний персонаж оповідання, ложкар Яремишин, обійшов усі можливі цехи й повернувся ні з чим, тому що для вступу і перебування в цеху необхідно було платити гроші, яких ремісник ніяк не міг заробити виробництвом ложок. У фіналі оповідання чітко, ніби протокольню, зафіксовано, що через ці цехи багато ремісників втратили свій хліб, чим скористалися євреї-ділки, які таких збанкрутілих ремісників брали собі на службу, оформлювали „аркушик зарібковий” і змушували ремісників майже задарма працювати на себе: „жид збагачуєсь, а вони ледве дишуть...” (Франко, т. 16, с. 264).

Тема нечесного використання євреями-ділками праці українських селян-ремісників, яке відбувалося у спосіб хитрування, обману неосвічених і довірливих селян, продовжена і детально розкрита письменником в оповіданні „Гава” (1888 р.). Отож тему, розпочату в оповіданні „Домашній промисл” письменник опрацьовував упродовж року. Особливістю оповідання „Гава” є те, що автор вдався до психологічного аналізу, що було неодмінною рисою натуралізму, й показав перебіг подій, виводячи на центральну позицію в оповіданні хлопця-єврея Гаву, який і був головним винуватцем і причиною усіх проблем у житті селян, з якими він вступав у ділові взаємини. Найдетальніше це відтворено при зображенні взаємин з ремісником Староміським і його долі.

Вже при першій зустрічі з ремісником Гава намагається використати його працю і пропонує купити у Староміського увесь товар разом – дев’ять очіпків, але за ціною на чверть нижчою, ніж просив ремісник. Торг за ціну товару супроводжується діалогом, насиченим розмовними, просторічними висловами, які натуралістично відтворюють в уяві читача ринкове скупчення. Так, на вітання Гави „щастя біг вам, пане Староміський” останній відповідає „тьфу на твого батька клапчастого”, а на пропозицію Гави купити у ремісника всі очіпки –

читаємо просторічні вислови: „Тю на твою голову паршиву! А тобі нащо всіх! ... Чи для матері твоєї лисої?... Я не твій дурень, щоби ти собі з мене кпи робив!” (Франко, т. 18, с. 15). Отож, життєподібність діалогу досягається за допомогою використання розмовної лексики. Та й пояснення, чому у ремісника не купували товар, висловлено протокольно – „бо не жид” (Франко, т. 18, с. 14). Така відповідь не вимагає пояснень, адже в Галичині лише євреї торгували на ринку найуспішніше, намагаючись привернути увагу найбільшої кількості покупців.

В оповіданні визначено, як саме Гава обманював селян: проходячи села на шляху з Дрогобича до Старого Міста, він придивлявся й розпитував якими промислами займаються селяни, шукаючи можливості скористатися їхньою працею. З цією метою він навідався й до оселі Староміського, уважно придивлявся побуту родини, від місцевих торговців-євреїв довідався історію й обставини їхнього життя, укладаючи далекоюсяжний і підступний план. „Всі вони будуть робити на мене!... Тільки поперед усього, Гава ...– недуже квапся! Маєш час. Тільки не раптом!” (Франко, т. 18, с. 25), – так стримував себе Гава у прагненні отримати великі гроші й планував подальші дії на шляху до кінцевої мети – тримати цю селянську родину в руках. Гава чітко усвідомлював, що для того необхідно спочатку давати цій сім’ї певні гроші за роботу, а потім створити ситуацію, за якої грошових надходжень вже не буде, аби у ремісників не було виходу. І незважаючи на те, що Гава продавав очіпки за ціною вдвічі більшою ніж 20 крейцарів, він обманув Староміського, збрехавши, що продажів немає і що він більше не може купувати очіпки, при тому, що сім’я додатково вже виробила велику кількість товару. У результаті – ремісник віддав свій товар по 8 крейцарів, ще й підписав контракт про вироблення очіпків за такою ціною на цілий рік.

Отже, в оповіданнях „Домашній промисел” і „Гава” І. Франко зобразив очевидний факт нечесного використання людської праці євреями-ділками, пояснюючи це тими соціальними умовами, що склалися в суспільстві Галичини і провокували такі дії, залишаючи їх безкарними.

В оповіданні „Місія” (1887) також зустрічаємо натуралістичне зображення євреїв, які діють проти українських селян, доносячи про всі їхні наміри. І хоча сам І. Франко писав у листі до редакції журналу „Зоря” про те, що це оповідання аж ніяк не натуралістичне, проте зображення євреїв наводить на протилежну думку. Наприклад, у сцені розмови єврея-візника з протагоністом патером Гаудентієм детально, з протокольною точністю відтворено зацікавлення візника тим, звідки прибув патер. Діалог супроводжується описом обставин поїздки: „Пан, видно, не тутешній, – почав балакати жид, коли ... звільна по глибокім і грузькім болоті волоклись понурою, рівною та мокрою країною. А звідки, коли вільна спитати? – допитувався жид з влазливістю, властивою його племені. – Не вільно питати, – відбуркнув патер, котрого ціла та жидівська компанія і бридила, і боліла немовби його обсіли воші” (Франко, т. 16, с. 278). В подальшому візник розпитав патера до кого він їде, а дізнавшись, вже перестав турбувати його.

Згодом автор знов повертається до образу візника: „Хитрі, вкрадливі очі його візника-жида так і яріли перед ним, усміхнуті, немов говорили: го, го, знаємо тебе, знаємо!” (Франко, т. 16, с. 288). І при з’ясуванні обставин, як дізнався становий про приїзд патера, підозра лягла перш за все на Гершка – того самого візника, який привіз патера, а вранці разом із місцевими шинкарями їздив до станового. Отже, Гершко в цьому оповіданні є причиною проблем патера і створений цей образ із дотриманням вимог натуралізму.

У кінці 1880-х років написано оповідання „Іригація”, головний зміст якого полягає у висміюванні пана Зефірина Андрониковського. Останній намагався застосувати машину для іригації (поливу) землі. Машина була виписана з Англії, проте у пана Зефірина нічого не вийшло через особисте нерозуміння як із нею впоратися. При цьому пан Зефірин здобув славу поступового й раціонального господаря, якого включено до складу комісії для піднесення краєвого рільництва.

Паралельно з цим зображено особисте життя пана, зокрема його господарювання при пригощанні гостей, його болісне невдоволення неправильно розставленою їжею та напоями. Все це зображено із насмішкою над паном Зефірином, при чому сміються з нього не лише читачі, а й його слуги, які мають в розумі таку фразу: „біс би брав твою густовність, коли нам з неї, мабуть, і кістки обглодати не лишиться!” (Франко, т. 18, с. 125). Отож, гостинність пана зводиться нанівець, такою натуралістичною оцінкою його вчинків.

В цілому в оповіданні створено розповідь про життя в селі з підкресленням можливих досягнень і втрат пана Зефірина. Поряд із цим натрапляємо на опис корчми пана: „вже то нема, що казати, що наш пан тою своєю коршмою так хвалиться, як жид пархами. То у него не коршма, а «касино», – і таблицю таку казав прибити, – і жида нема, тільки свій двірський посіпака...” (Франко, т. 18, с. 121), – так облаштована корчма в пана. Звернемо увагу на такі порівняння, як „корчмою так хвалиться, як жид пархами”. При цьому згадаємо, що євреї ніколи не хвалилися пархами, то й тут побачимо, що пан не хвалився облаштованою корчмою. І замість єврея, який мав бути хазяїном і управителем, тут є лише двірський керівник. Отож, корчма пана вдало облаштована так, що в ній і євреїв немає, і замість назви „корчма” – інша, більш сучасна – „касино”.

Та найбільше занепокоєння читача викликає розпуста пана, що відбувається під впливом розпусти його жінки, яка замінила чоловіка на коханця, доктора Фледермауса, який до того ж був євреєм. В кінці оповідання спостерігаємо безпосередню зустріч пана Зефірина з Фледермаусом і намагання першого принизити суперника. Водночас Фледермаус поводить себе смішно та не відповідає уявленню про того, з ким хотіла би побратися пані Целіна. Звернемо вагу на наступні репліки, оформлені у натуралістичному тоні: „Жидок, тремтячи усім тілом, трібував усміхнутися, але сміх той вийшов такий кислий та кумедний, що пан Зеферін аж зареготався, та так голосно і дико, що йому аж в п’ятах

постило” (Франко, т. 18, с. 143). Відзначимо, що у тексті наявні такі означення, як „кислий та кумедний”, „голосно і дико”, та висновок, виражений опосередковано – „аж в п'ятах постило”. Усе це виступає притаманною рисою стилю натуралізму та не може бути сприйнято інакше.

В іншій репліці бачимо повне безсилля Фледермауса, незважаючи на відповідальний момент: „...Коліна його так і зателіпались, зуби на лярум задзвонили, – він не міг ні йти, ні стояти, а очевидно, готовився-таки на місці сісти на землю” (Франко, т. 18, с. 144). Так само зафіксовано і те, як єврей рухався за паном Зефірином, не можучи опанувати себе: „Проше пана! Проше пана! – либонів жидок в смертельній тривозі, але голос його урвався, ноги подріботили слідом за скаженими скоками пана Зефірина ...” (Франко, т. 18, с. 143), що свідчить про його неспроможність обрати інший варіант поведінки. Та й наприкінці ми бачимо, які почуття викликав у пана Зефірина вигляд єврея: „він чув до нього не ненависть, а обридження, мов до жаби, котру без жалю вбиваєш каменем”, – натуралістично зафіксовано у сприйнятті Зефірина, що викликає здивування, адже саме він був винним у тому, що сталося із Фледермаусом.

У проаналізованих творах, написаних І. Франком у період 1880 – 1890-ті роки, здійснено аналіз натуралістичних ознак відтворення художніх особливостей зображення євреїв. У результаті аналізу з'ясовано, що постаті євреїв зображені з дотриманням вимог натуралізму: основу зображення складає фактографізм – чітке дотримання І. Франком принципу відтворення реальної дійсності в усіх подробицях; у текстах спостерігаємо поєднання природних (біологічних) та соціальних складових, завдяки чому досягається правдоподібність зображення; фіксуємо точне відтворення письменником усіх явищ життя.

Таким чином, проаналізовані твори мають натуралістичні складові у зображенні особливостей євреїв та в цілому становлять основу натуралізму в українській літературі.

Подальші дослідження натуралізму у творчості інших українських письменників дадуть змогу встановити наявність або відсутність зазначеного явища в українській літературі.

Список використаної літератури

- 1. Голод Р.** Натуралізм. *Дивослово*. 2012. № 4. С. 50–56.
- 2. Гундорова Т.** Франко не Каменяр. Франко і Каменяр. К.: Критика, 2006. 352 с.
- 3. Ткачук М. П.** Жанрова структура прози Івана Франка (бориславський цикл та романи з життя інтелігенції): монографічне дослідження. Тернопіль, 2003. 384 с.
- 4. Венгринович Н. Р.** Зооморфна образність у натуралістичній прозі Івана Франка та Френка Норріса. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2017. № 27. Том 1. С. 112–115.
- 5. Косило Н. В.** Типологічні особливості українського та англійського натуралізму в порівняльному аспекті. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана*

Франка. 2004. С. 135–138. **6. Франко І.** Зібрання творів: у 50 т. К.: Наукова думка, 1976 – 1986. Т. 16: Повісті та оповідання (1982 – 1987). К.: Наукова думка, 1978. 512 с. **7. Франко І.** Зібрання творів: у 50 т. К.: Наукова думка, 1976 – 1986. Т. 18: Повісті та оповідання (1988 – 1992). К.: Наукова думка, 1978. 488 с.

References

1. Holod, R. (2012). Naturalizm [Naturalism]. *Dyvoslovo – Divoslovo*, 4, 50-56 [in Ukrainian]. **2. Hundorova, T.** (2006). Franko ne Kameniar. Franko i Kameniar [Franco is not a stonemason. Franco and the Stonemason]. К.: Krytyka [in Ukrainian]. **3. Tkachuk, M. P.** (2003). Zhanrova struktura prozy Ivana Franka (boryslavskyi tsykl ta romany z zhyttia intelihentsii) [Genre structure of prose by Ivan Franko (Boryslav cycle and novels on the life of the intelligentsia)]. Ternopil [in Ukrainian]. **4. Venhrynovych, N. R.** (2017). Zoomorfna obraznist u naturalistychnii prozi Ivana Franka ta Frenka Norrisa [Zoomorphic imagery in the naturalistic prose of Ivan Franko and Frank Norris]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Filolohiia – Scientific Bulletin of the International Humanities University. Series: Philology*, 27, 1, 112-115 [in Ukrainian]. **5. Kosylo, N. V.** (2004). Typolohichni osoblyvosti ukrainskoho ta anhliiskoho naturalizmu v porivnialnomu aspekti [Typological features of Ukrainian and English naturalism in a comparative aspect]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka – Bulletin of Zhytomyr State University named after Ivan Franko*, 135-138 [in Ukrainian]. **6. Franko, I.** (1978). Zibrannia tvoriv: u 50 t. [Collection of works: in 50 volumes]. К.: Naukova dumka, 1976 – 1986. Vols. 16: Povisti ti opovidannia (1982 – 1987). К.: Naukova dumka [in Ukrainian]. **7. Franko, I.** (1978). Zibrannia tvoriv: u 50 t. [Collection of works: in 50 volumes]. К.: Naukova dumka, 1976 – 1986. Vols. 18: Povisti ti opovidannia (1988 – 1992). К.: Naukova dumka [in Ukrainian].

Колесник А. В. Натуралістичне зображення євреїв у художніх творах Івана Франка для розкриття соціальної дійсності

У статті здійснено аналіз натуралістичних ознак відтворення художніх особливостей зображення євреїв у творах І. Франка, написаних у 1880 – 1890 роках. У результаті аналізу з'ясовано, що постаті євреїв зображені з дотриманням вимог натуралізму.

Визначено, що в основі зображення лежить фактографізм – чітке дотримання І. Франком принципу відтворення реальної дійсності в усіх подробицях. У творах „На дні”, „Івась новітній” зафіксовані подробиці перебування ув'язнених у камері з відтворенням усіх подробиць страшного побуту та психологічно важкого спілкування ув'язнених.

Також у творах наявне точне відтворення письменником усіх явищ життя, зокрема в оповіданні „Гава” представлено повну картину укладання страшного плану привласнення здобутків праці родини Староміських, а згодом – реалізація цього плану хитрим ділком.

В оповіданні „Домашній промисл” знайомимося з поневіряннями ремісника у пошуках можливості здобути аркуш придатності до праці, протягом чого детально представлені усі подробиці вимагання грошей та неможливості отримати бажане, що було характерним для раннього капіталістичного суспільства.

У текстах спостерігаємо поєднання природних (біологічних) та соціальних складових, завдяки чому досягається правдоподібність зображення, зокрема в оповіданні „Иригація” простежуємо співвіднесення цих двох натуралістичних складових у діях Фледермауса та його захисті власних інтересів при конфлікті з паном.

У статті зроблено висновок про відповідність творів І. Франка натуралістичному напрямку і про те, що твори письменника становлять основу цього напрямку в українській літературі.

Ключові слова: І. Франко, натуралізм, художні твори, євреї.

Колесник А. В. Натуралістическое изображение евреев в художественных произведениях Ивана Франко для раскрытия социальной действительности

В статье произведен анализ натуралістических признаков воспроизведения художественных особенностей изображения евреев в произведениях И. Франко, написанных в 1880 – 1890 годах. В результате анализа выяснено, что фигуры евреев изображены с соблюдением требований натурализма.

Определено, что в основании изображения лежит фактографизм – четкое соблюдение И. Франко принципа воспроизведения реальной действительности во всех подробностях. В произведениях „На дне”, „Ивась Новейший” зафиксированы подробности пребывания заключенных в камере с воспроизведением всех подробностей страшного быта и психологически тяжелого общения заключенных.

Также в произведениях имеется точное воспроизведение писателем всех явлений жизни, в частности в произведении „Гава” представлено полную картину заключения страшного плана присвоения достижений труда семьи Старомисских, а затем – реализация этого плана хитрым дельцом. В произведении „Домашний промысл” знакомимся с лишениями ремесленника в поисках возможностей обрести листок способности к труду, на протяжении чего детально представлены все подробности вымогательства денег и невозможности получения желаемого, что было характерно для раннего капиталистического общества.

В текстах наблюдаем объединение природных (биологических) и социальных составляющих, благодаря чему достигается правдоподобность изображения, в частности в рассказе „Иригація” прослеживаем соотношение этих двух натуралістических составляющих в действиях Фледермауса и его защите собственных интересов при конфликте с хозяином.

В статье сделан вывод о соответствии произведений И. Франко натуралістическому направлению и о том, что произведения писателя составляют основу этого направления в украинской литературе.

Ключевые слова: И. Франко, натурализм, художественные произведения, евреи.

Kolesnyk A. V. Naturalistic image of Jews in works by Ivan Franko to reveal social reality

In the article the naturalistic features of the reproduction of the artistic depiction of Jews in the works of Ivan Franko, written in 1880 – 1890 is analyzed. As a result of the analysis, it was found that the figures of the Jews are depicted in compliance with the requirements of naturalism.

It is determined that the basis of the image is factography and I. Franko's strict adherence to the principle of reproducing reality in all details. In the works „At the Bottom”, „Ivas the Newest” the prisoners' stay in the cell are recorded with the reproduction of all the details of the terrible life and the psychologically difficult communication of prisoners.

Also in the works there is an accurate reproduction by the writer of all the phenomena of life, in particular, the work „Gava” presents a complete picture of the conclusion of a terrible plan for appropriating the achievements of the work of the Staromissky's family, and then the implementation of this plan by a cunning businessman. In the work „Household Crafts” we get acquainted with the hardships of the craftsman in search of opportunities to gain a sheet of the ability to work, during which all the details of the extortion of money and the impossibility of obtaining what you want, which was characteristic of the early capitalist society are presented in detail.

In the texts we observe the combination of natural (biological) and social components, due to which the credibility of the image is achieved, in particular, in the story „Irigation” we trace the correlation of these two naturalistic components in Fledermaus's actions and his defense of his own interests in a conflict with the owner.

The article concludes that the works of I. Franko correspond to the naturalistic direction and that the writer's works form the basis of this direction in Ukrainian literature.

Key words: I. Franko, naturalism, works of art, Jews.

Стаття надійшла до редакції 15.04.2021 р.

Стаття прийнята до друку 17.04.2021 р.

Рецензент – д. філ. н., проф. Поповський А. М.

Крижановська О. О.,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри світової літератури та російського мовознавства
ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”,
м. Старобільськ, Україна.
overnik16@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-9840-270X>

ХУДОЖНІ ТВОРИ ЛІТЕРАТУРНОЇ ГРУПИ „ЛАНКА”-МАРС У РЕЦЕПЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

Художні відкриття української діаспори повернулися на Батьківщину в 1990-ті роки. Велике значення для сучасного літературного процесу мають критичні нариси авторів-діаспори, тому що вони дозволяють зрозуміти неупереджене ставлення до художніх текстів 1930-1980-х років. Роботи ілюструють думку про те, що літературна критика – це приклад синтезу художньої творчості та наукового пошуку. Критики української діаспори не полишали інтересу до розвитку літератури в Радянському Союзі, вони вивчали твори письменників, створювали нариси про них. Митці літературної групи „Ланка”-МАРС займали одне з провідних місць у критичних доробках українського зарубіжжя 19230-1960-х років. Такий пильний інтерес був зумовлений новаторським вектором розвитку творчого об'єднання й трагічною долею письменників. Критики діаспори визначали головні риси художнього світу митців, наголошували на світовому значенні їхніх творів. Саме тому актуальним є вивчення критичних оцінок діаспори про творчість митців „Ланки”-МАРСу. Науковці В. Дмитренко, С. Жигун, Ю. Ковалів, С. Луцій та ін. розглядають різні аспекти творчості літературної групи. Але потрібно констатувати, що вивчення рецепції критикою української діаспори творів „ланчан-марсівців“ потребує більш глибокого розгляду. Все це обумовлює мету нашого дослідження – вивчити творчість „Ланки”-МАРСу в статтях провідних критиків української діаспори – Ю. Лавриненка та Ю. Шереха.

Антологія Ю. Лавріненка „Розстріляне відродження” дозволяє зрозуміти специфіку історії української літератури 1920 – 1930-х років. Дослідниця „ланчан-марсівців” В. Дмитренко підкреслює, що *„сама назва книги „Розстріляне відродження” не означає, що до неї ввійшли літературні портрети й твори розстріляних радянською владою. На нашу думку, така назва означала, що в цій антології об'єднані ті, чий талант не був розкритий уповні, бо їхнє творче зростання було силоміць обірвано й, за великим рахунком, не суттєво, у який спосіб, бо моральна смерть у людей такого рівня дорівнює фізичній”* (Дмитренко, 2021).

Антологія складається з низки літературних силует про творчість „ланчан-марсівців” Б. Антоненка-Давидовича, Г. Косинку, Т. Осьмачку, Є. Плужника, В. Підмогильного, Д. Фальківського, котрі засвідчують специфіку оцінки Ю. Лавріненка. Критик підкреслив, що любов є головним чинником творчості Т. Осьмачки: *„В поезіях і прозі Осьмачки відчувається темний і до хаосу розбурханий океан відчаю і ненависті. Але в основі її основ лежить любов, героїчне почуття вічної правди і краси народу. І хто уважно перечитує його твори, той не може не відчувати, що цю творчість і її автора породила велика сила молодого відродження”* (Лавріненко, 2002, с. 231). Поезії Д. Фальківського притаманні простота і природність. Ю. Лавріненко підкреслив, що поет *„обережком захопив і приніс у свою поезію всю суму своїх життєвих переживань, і що зробив він це дійсно „просто” і без фальшивої інтонації”* (Лавріненко, 2002, с. 252).

Критик, характеризуючи поетичні тексти Є. Плужника, наголошує на тому, що „ланчанин” виявив *„нетипові для імпресіонізму риси, як от прагнення до мужнього ясного погляду на явища, підкреслене уречевлення чи конкретність образу, нахил до звичайної розмовної прози, рівновага ритмічних і смислових елементів”* (Лавріненко, 2002, с. 286). Ця характеристика свідчить про акмеїстичні традиції у поезіях Є. Плужника.

Підкреслимо, що Ю. Лавріненко одне із найбільш місць у літературі „розстріляного відродження” віддає В. Підмогильному, який, на думку критика, *„бачить неспроможність, поразку, приреченість людини свого часу. Бачить – і все ж уперто без надії змагається до кінця, щоб з холодним, тяжко вибореним спокоєм прийняти й благословити смерть – як високий життєвий закон”* (Лавріненко, 2002, с. 454). Критик зазначає, що В. Підмогильний у своєму творчому шляху йшов від *„від етнографічного натуралізму й імпресіонізму перших своїх оповідань до експресіонізму <...> показав себе майстром точної реалістичної прози, а в останньому більшому творі НЕВИЛИЧКА ДРАМА <...> дає передсмак екзистенціалізму”* (Лавріненко, 2002, с. 453–454).

Ю. Лавріненко зосереджує увагу на визначенні головних засад світогляду В. Підмогильного, які ми можемо співвідносити і з творчістю усіх „ланчан-марсівців”: *„У страшно вузьких рамках цієї передчасно обірваної сухенької біографії (на 33 роки життя – 10 років літературної праці, 4 роки чекання арешту й смерті за ту працю) живе проте, на весь трагічний розмах доби інтенсивна, зряча, замкнена в собі душа, відповідальна за свій час людина, що мала силу протистояти тискові окупаційного режиму і скинути з пліч тягар провінціалізму забутої Богом країни та вийти на простори європейського духу”* (Лавріненко, 2002, с. 453).

Ю. Лавріненко називає про Г. Косинку талановитим автором свого часу, за своєю майстерністю письменник стоїть поруч із М. Хвильовим та В. Підмогильним, його епічні твори розкривають синтез ліризму, „брутальної метафори”, *„сміливий анатомічний розтин крізь нутроці психіки людини революції”* (Лавріненко, 2002, с. 469).

Повість Б. Антоненка-Давидовича „Смерть” репрезентується критиком української діаспори як протистояння людини, особистості та компартії. Ю. Лавріненко наголошує, комуністична ідеологія сприяла вбивству у душі головного героя твору національної ідентичності, втрати головних орієнтирів людського буття: *„В магнетному полі цих полюсів українець-комуніст Горобенко, серед болючих душевних борсань і постійних образ з боку сопартійців, прийшов до рішення, що йому треба пролити братню українську кров, щоб позбутися нестерпної меншовартості українського комуніста в рядах РКП(б) – КП(б)У”* (Лавріненко, 2002, с. 492).

Ю. Шерех займає провідне місце серед критиків та науковців української діаспори. Рецепцію критиком „ланчан-марсівців” подано у багатьох критичних нарисах. Ми зупинимось на збірці есеїстики критика „Не для дітей”. О. Забужко в інтерв'ю дає книзі Ю. Шереха таку характеристику, що є актуальною для розуміння характеру інтерпретаційної практики критика діаспори: *„Без популяризації, без коментарів, без просвітництва, на рівні очі-в-очі. Оцей рівень української культури „не для дітей” завжди був пресований імперією. Як Російською, так і радянською. Тоді всім радили писати так, щоб розуміли сільські вчителі”* (Славінська, 2021).

Розділ „Людина і люди” присвячено роману В. Підмогильного „Місто”. Ю. Шерех зазначив особливість рецепції твору з боку радянської та діаспорної критики, котрі намагалися знайти *„патріотизму, націоналізму, ствердження ваги українізації й завоювання русифікованого міста українським селом”* (Шерех, 2021). Критик називав ці статті про роман В. Підмогильного фальшивими, вони ховали *„все живе й справжнє, що є в творі”* (Шерех, 2021). Особливість інтерпретації Ю. Шереха розкривається у визначенні тих аспектів, яких читач не знайде у романі „Місто”: *„Нема нічого про русифікацію і позитивне значення українізації”* (Шерех, 2021). Критик зазначив, що В. Підмогильний іронізує з українізації, яка є для нього *„тільки шумовиння на поверхні життя, щось неістотне, зникме й марне. Його цікавлять інші речі”* (Шерех, 2021).

Ю. Шерех не погоджується й з точкою зору критиків про те, що у романі зображено завоювання міста селом, асиміляція сільського хлопця до життя у мегаполісі: *„Це правда, що герой роману Степан Радченко приїздить до Києва з села, що він спершу відчуває себе в місті безвартісним і упослідженим, що він щабель за щаблем здобуває позиції і що роман закінчується на тому, як він відчуває себе переможцем і справжньою частиною скореного і опанованого, колись чужого і далекого урбаністичного світу”* (Шерех, 2021). Складові художнього тексту свідчать про те, що *„село заперечене с самого початку”* (Шерех, 2021). Ю. Шерех наголошує, що любовні історії Степана Радченка свідчать про його прагнення позбутися свого сільського походження, *„з них ми бачимо, що Підмогильний не тільки каже про фактичну перевагу міста над селом, але й вітає це. Село в*

нього не тільки затуркане, темне, позбавлене гідності, але й позбавлене людяності” (Шерех, 2021). Перше кохання із Надією „чисто тваринний <...> в ньому нема справжніх людських почувань, це роман самця й самиці” (Шерех, 2021). Другий роман із Тамарою Гнідою навчив героя щирості в коханні, ця жінка „перша зрозуміла його власну вдачу й душу” (Шерех, 2021). Любов до Зоськи критик визначив, як „вищий щабель”, „її поведінка не простолінійна” (Шерех, 2021). Степанове зречення дівчини Ю. Шерех пояснює тим, що „вона така, яких багато” (Шерех, 2021). Останній роман із Ритою, на думку критика, втілює успіх Степана Радченка.

Ю. Шерех зазначив, що в українській літературі часів функціонування літературної групи „Ланка”-МАРС було мало „оборонців села”, „вони були одинаками, дон-кіхотами, здавалося, загубленої справи: Косинка, Осьмачка <...> Організовану оборону села взяв на себе „Плуг”, – але чи це була література?” (Шерех, 2021). Критик підкреслив, що літературний процес 1920–1930-х років репрезентує „боротьбу двох течій – урбаністичної й селюцької” (Шерех, 2021). Саме тому „Місто” „урбаністичне не лише своєю темою, не лише ствердженням міста й запереченням і знеціненням села. Воно урбаністичне і протинародницьке самим підходом, творчою методою автора” (Шерех, 2021). Ю. Шерех вказує на зв’язок роману „Місто” В. Підмогильного з традицією Г. де Мопассана, обумовлене авторським намаганням „схопити й відтворити безупинний плин життя” (Шерех, 2021). Поетика твору, на думку критика, демонструє високу майстерність: „Дикція Підмогильного завжди лишається мужньою, карбованою, іронічною й тверезою, він ніколи не збивається в „Місті” на поезію в прозі – вічна біда нашої прози” (Шерех, 2021). Глибина твору демонструє й те, що у романі „нема такого прояву людського духовного життя, що про нього Підмогильний не кинув би бистрих і скептичних завваг. Щастя? <...> Поступ? <...> Кохання? <...> Пристойність? Смерть? Життя?” (Шерех, 2021). Критик розкриває глибинний сенс роману В. Підмогильного „Місто”, що дозволяє сучасному читачу прочитувати твір під іншим кутом зору, побачити нові аспекти художнього світу тексту: „Роман Підмогильного – це роман про вину, якої не можна уникнути, бо вона – закон життя; про кару, яку так само неминуче несе життя; і про нагороду, що приносить солодкість у гіркоту життя і робить людину людиною <...> про найбільше відкриття, яке тільки й може зробити людина, коли вона відкрила людей – про відкриття Бога” (Шерех, 2021). Критик дає високу оцінку творчості В. Підмогильного, називає єдиним „справді великим українським прозаїком, – не в тому сенсі, що не писав віршів, а в тому сенсі, що його проза була справді прозою” (Шерех, 2021), „серед свого покоління Підмогильний вирізнявся особливою нещадністю й тверезістю бачення” (Шерех, 2021).

У збірці „Не для дітей” Ю. Шерех репрезентує інтерпретацію творів Т. Осьмачки, котрий у той час вже був в еміграції, саме тому його статті

стосуються діаспорної творчості поета. Критик звертає увагу, що в романі в октавах „Поет” „політика підноситься в градус загальнолюдської своїм розмахом і значенням поезії, набирає широких філософськи-узагальнених звучань, нітрохи не втрачаючи напоєності людським боєм і суб'єктивним почуттям” (Шерех, 2021). Інший твір Т. Осьмачки „Старший боярин” Ю. Шерех також оцінює як талановитий і визначний: „Якщо можна перелити Україну в слово. – то це повість Осьмачки <...> Якщо можна в слові збудувати батьківщину-державу – то це вона збудована, зримо і живовидячки” (Шерех, 2021). Критик зазначив, що „вага поезії Осьмачки зовсім не в особистих мотивах. На долю, до речі, він ніде не скаржиться. Поезія Осьмачки – передусім явище культури” (Шерех, 2021).

Отже, рецепція творчості митців у критичних інтерпретаціях Ю. Лавриненка та Ю. Шереха дозволяє говорити про прагнення дослідників, котрі опинилися за межами своєї батьківщини, зберегти для наступного покоління твори „розстріляного відродження”. Критики підкреслювали значення творів „ланчан-марсівців”, розглядали головні стратегії їхньої творчості, визначали зв'язок творів із світовою літературною традицією. Перспективи нашого дослідження вбачаємо у вивченні оцінки творів письменників „Ланки”-МАРСу іншими критиками української діаспори.

Список використаної літератури

1. Дмитренко В. Літературний дискурс „Ланки”-МАРСу першої третини ХХ століття: монографія. URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/3395>. **2. Розстріляне відродження:** Антологія 1917–1933: Поезія – проза – драма – есей. Київ: Смолоскип, 2002. 984 с. **3. Славінська І.** Оксана Забужко не для дітей. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2011/03/11/74792/> **4. Шерех Ю.** Не для дітей: літературно-критичні статті. URL: <https://diasporiana.org.ua/literaturoznavstvo/7116-shereh-yu-ne-dlya-ditey-literaturno-kritichni-statti-y-eseyi/>

References

1. Dmytrenko, V. (2021). Literaturnyi dyskurs „Lanky”-MARSu pershoi tretyny XX stolittia [Literary discourse of „Lanka”-MARS of the first third of the XX century]. Retrieved from <http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/3395> [in Ukrainian]. **2. Rozstriliane vidrodzhennia:** Antolohiia 1917–1933: Poeziia – proza – drama – esei [The Shot Revival: An Anthology 1917–1933: Poetry – Prose – Drama – Essays]. Kyiv: Smoloskyp [in Ukrainian]. **3. Slavinska, I.** (2021). Oksana Zabuzhko ne dlia ditei [Oksana Zabuzhko is not for children]. Retrieved from <https://life.pravda.com.ua/society/2011/03/11/74792/> [in Ukrainian]. **4. Sherekh, Yu.** (2021). Ne dlia ditei: literaturno-krytychni statii [Not for children: literary-critical articles]. Retrieved from <https://diasporiana.org.ua/literaturoznavstvo/7116-shereh-yu-ne-dlya-ditey-literaturno-kritichni-statti-y-eseyi/> [in Ukrainian].

Крижановська О. О. Художні твори літературної групи „Ланка”-МАРС у рецепції критики української діаспори

У статті зазначено, що критики української діаспори підкреслювали значення творів „ланчан-марсівців”, розглядали головні стратегії їхньої творчості, визначали зв’язок творів із світовою літературною традицією. Антологія Ю. Лавріненка „Розстріляне відродження” дозволяє зрозуміти специфіку історії української літератури 1920–1930-х років. Ю. Лавріненко репрезентував статті про творчість „ланчан-марсівців” Б. Антоненка-Давидовича, Г. Косинку, Т. Осьмачку, Є. Плужника, В. Підмогильного, Д. Фальківського, котрі засвідчують специфіку рецепції Ю. Лавріненка. Критик називав любов головною характеристикою поезій Т. Осьмачки. Ю. Лавріненко підкреслював, що поезії Д. Фальківського притаманні простота і природність. У статті визначено, що критик, характеризуючи поетичні тексти Є. Плужника, наголошує на тих принципах його поезики, що репрезентують акмеїстичні традиції. Ю. Лавріненко зосереджує увагу на визначенні головних засад творчості В. Підмогильного. У статті зазначено, що Ю. Лавріненко називає про Г. Косинку талановитим автором свого часу, за своєю майстерністю письменник стоїть поруч із М. Хвильовим та В. Підмогильним, його епічні твори розкривають синтез ліризму та брутальної метафори. Повість Б. Антоненка-Давидовича „Смерть” репрезентується критиком української діаспори як протистояння людини, особистості та компартії. У статті розглянуто рецепцію Ю. Шереха творів В. Підмогильного і Т. Осьмачки. Критик розкриває глибинний сенс роману В. Підмогильного „Місто”, що дозволяє сучасному читачу прочитувати твір під іншим кутом зору, побачити нові аспекти художнього світу тексту. У статті досліджено стратегії інтерпретації творів Т. Осьмачки. Ю. Шерех називав українського поета одним із кращих сучасних авторів, бачив його зв’язок із світовою традицією, із творчістю Д. Байрона та О. Пушкіна.

Ключові слова: інтерпретація, критика, рецепція, українська діаспора.

Крыжановская О. А. Художественные произведения литературной группы „Ланка”-МАРС в рецепции критики украинской диаспоры

В статье отмечается, что критики украинской диаспоры подчеркивали значение произведений „ланчан”, рассматривали главные стратегии их творчества, определяли связь произведений с мировой литературной традицией. Антология Ю. Лавриненко „Расстрелянное возрождение” позволяет понять специфику истории украинской литературы 1920–1930-х годов. Ю. Лавриненко презентует статьи о творчестве участников группы Б. Антоненко-Давидовича, Г. Косинке, Т. Осьмачке, Е. Плужнике, В. Пидмогильном, Д. Фалькивском, которые демонстрируют специфику его рецепции. Критик называл любовь главной характеристикой поэзии Т. Осьмачки. Ю. Лавриненко

подчеркивал, что поэзии Д. Фалькивского присуща простота и естественность. В статье определено, что критик, характеризуя поэтические тексты Е. Плужника, отмечает те принципы его поэтики, которые проявляют акмеистической традиции. Ю. Лавриненко сосредоточивает внимание на определении главных принципов творчества В. Пидмогильного. В статье указано, что Ю. Лавриненко называет Г. Косынку талантливым автором своего времени, по уровню мастерства писатель стоит рядом с Н. Хвильевым и В. Пидмогильным, его эпические произведения раскрывают синтез лиризма и грубой метафоры. Повесть Б. Антоненко-Давидовича „Смерть” представляется критиком украинской диаспоры как противостояние человека, личности и компартии. В статье рассмотрена рецепция Ю. Шереха произведений В. Пидмогильного и Т. Осьмачки. Критик раскрывает глубинный смысл романа В. Пидмогильного „Город”, что позволяет современному читателю прочитывать произведение под другим углом зрения, увидеть новые аспекты художественного мира текста. В статье исследованы стратегии интерпретации произведений Т. Осьмачки. Ю. Шерех называл украинского поэта одним из лучших современных авторов, видел его связь с мировой традицией, с творчеством Д. Байрона и А. Пушкина.

Ключевые слова: интерпретация, критика, рецепция, украинская диаспора.

Kryzhanovska O. O. Artistic works of the literary group „Lanka”-MARS at the reception of the criticism of the Ukrainian diaspora

The article notes that critics of the Ukrainian diaspora emphasized the significance of the works of the „Lanka”-MARS authors, considered the main strategies of their work, and determined the connection of the works with the world literary tradition. Lavrinenko's anthology „The Executed Renaissance” allows us to understand the specifics of the history of Ukrainian literature of the 1920s and 1930s. Yu. Lavrinenko represented articles about the works of B. Antonenko-Davydovych, G. Kosynka, T. Osmachka, E. Pluzhnyk, V. Pidmohylny, and D. Falkivsky, which testify to the specifics of Yu. Lavrinenko's reception. The critic called love the main characteristic of T. Osmachka's poems. Yu. Lavrinenko emphasized that D. Falkivsky's poetry is characterized by simplicity and naturalness. The article defines that the critic, characterizing the poetic texts of E. Pluzhnyk, emphasizes the principles of his poetics that represent acmeistic traditions. Yu. Lavrinenko focuses on determining the main principles of V. Pidmohylny's works. The article states that Yu. Lavrinenko calls G. Kosynka a talented author of his time, in his skill the writer stands next to M. Khvylov and V. Pidmohylny, his epic works reveal a synthesis of lyricism and brutal metaphor. B. Antonenko-Davidovych's story „Death” is represented by the critic of the Ukrainian diaspora as a confrontation between man, personality and the Communist Party. The article considers the reception of Yu. Sherekh by V. Pidmohylny and T. Osmachka. The critic reveals the deep meaning of V. Pidmohylny's novel „City”, which allows the modern reader to read the work from a different angle, to see new

aspects of the artistic world of the text. The article examines the strategies of interpretation of the works of T. Osmachka. Yu. Sherekh called the Ukrainian poet one of the best modern authors, saw his connection with the world tradition, with the works of D. Byron and O. Pushkin.

Key words: interpretation, criticism, reception, Ukrainian diaspora.

Стаття надійшла до редакції 16.05.2021 р.

Стаття прийнята до друку 17.05.2021 р.

Рецензент – д. філ. н., проф. Дмитренко В. І.

Ленська С. В.,
доктор філологічних наук,
доцент кафедри української літератури
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка,
м. Полтава, Україна.
svlenska@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-9061-2777>

**ІМПРЕСІОНІСТИЧНА ПОЕТИКА НОВЕЛ
В. ВУЛФ „КОРОЛІВСЬКИЙ САД”
ТА М. КОЦЮБІНСЬКОГО „INTERMEZZO”**

Починаючи з весни 1874 року, коли в паризькому ательє фотографа Надара була виставлена картина Клода Моне „Імпресія. Схід сонця” (1872), естетика імпресіонізму назавжди ввійшла у творчу свідомість Європи і стала частиною світового художнього процесу. Ранній європейський модернізм репрезентований низкою стильових течій, що різняться як кількісно, так і якісно: від недовготривалих на зразок „дадаїзму” до потужних, репрезентованих оригінальними творчими постатями в кількох національних літературах, як-от символізм чи неоромантизм. Імпресіонізм – одна із основних стильових течій світового модернізму. Вона бере початок у французькому живописі (К. Моне, Е. Мане, К. Піссарро, П.-О. Ренуар, А. Сіслей, Е. Дега, П. Сезанн та ін.), але швидко поширилася на інші види мистецтва – музику (К. Дебюссі, М. Равель) та літературу (брати Гонкури, К. Гамсун, С. Цвейг, І. Бунін, А. Чехов, Т. Манн та ін.).

Основу естетики імпресіонізму складала суб’єктивна рецепція світу. Як зазначено в „Літературознавчій енциклопедії”, імпресіонізм – це „стиль у мистецтві, естетична програма якого спиралася на філософські засади сенсуалізму і полягала у витонченому відтворенні особистих вражень та спостережень, мінливих миттєвих відчуттів і переживань з урахуванням об’єктивної реальності” (Літературознавча енциклопедія, 2007, т. 1, с. 415). Безпосереднє враження від реальності втілювалося завдяки майстерній грі кольорів, світлотіней (і в живописі, і в літературі), а також із допомогою звукових, колористичних, запахових, дотикових деталей, які створювали неповторну художню сутність, репрезентували „летючу мить життя” (О. Олесь).

Імпресіоністи тонко відчували рух і простір, їхню мінливість та плинність, тому нерідко зосереджували увагу на житті природи. Відтак їхні пейзажі і в малярстві, і в літературі напоєні сонцем, сповнені повітря, а в художніх текстах автори нерідко вдавалися до кінематографічного

прийому „крупного плану”, коли письменник ретельно зображує найменші відтінки кожного предмета, що перебуває у фокусі його бачення.

Увага до окремої людини, її внутрішнього світу та переживань в імпресіонізмі принципово відмінні від романтичного стилю. Тут показана людина у певну мить свого існування, її плинні, мінливі настрої та рефлексії.

Асоціативність і відтворення первісного враження від сприйняття предмета – яскраві риси мистецтва імпресіонізму. Певна фрагментарність, характерна для модернізму загалом, в цій стильовій течії реалізується через нанизування дрібних штрихів і деталей, які, зібрані воедино, створюють завершену картину „миті буття”.

Одним з улюблених жанрів імпресіоністів є пейзажна або настроєва новела. Нерідко оповідь ведеться від першої особи. У такому творі герой-оповідач передає власні враження, відчуття і настрої від споглядання предмета або взаємодії з іншими персонажами. Таким чином, твір іноді репрезентує розширений внутрішній монолог героя.

Літературний імпресіонізм починається з геніальної формули братів Гонкурів: „Бачити, відчувати, виражати – в цьому все мистецтво” (Літературознавча енциклопедія, 2007, т. 1, с. 416). Аналітично-теоретичний дискурс модернізму сформований у працях В. Агеєвої, Ю. Кузнецова, Д. Наливайка, С. Пригодія та ін.

Творчість британської мисткині Вірджинії Вулф привернула увагу кількох поколінь дослідників. Зокрема в останні десятиліття дисертаційні та монографічні праці про мисткиню створили Г. Батюк, Г. Варнацька, І. Девдюк, Н. Жлуктенко, Н. Любарець, у зарубіжжі – Н. Бушманова, О. Жуковська, Я. Ковріжина, Г. Яновська та ін.

До художньої спадщини М. Коцюбинського в останні десятиліття зверталися В. Агеєва, О. Дроботун, Ю. Кузнецов, А. Меншій та ін.

Попри помітні успіхи вітчизняного і зарубіжного літературознавства у царині аналітичного осмислення феномену модернізму та його національних варіантів, порівняльні студії про естетику українського модернізму на тлі світового процесу наразі є актуальним і продуктивним напрямком сучасних досліджень. Традиційно В. Вулф пов’язують із формуванням раннього англійського модернізму і літературою „потoku свідомості”, проте, на нашу думку, її індивідуальний стиль має синкретичний характер і включає в себе імпресіоністичні елементи. А в українській літературі початку ХХ ст. імпресіоністична поетика яскраво виявилася у творчості М. Коцюбинського. Тож цілком виправданим та інформативним є використання історико-типологічного та компаративного методів дослідження.

Метою нашої роботи є компаративний аналіз двох зразків модерністської малої прози – новел В. Вулф „Королівський сад” та М. Коцюбинського „Intermezzo”.

Вірджинія Вулф (англ. Virginia Woolf) (1882–1941) – одна з найвідоміших британських письменниць, авторка оригінальних критично-мистецьких статей та щоденників, активна поборниця жіночих прав, одна з репрезентанток легендарного гуртка Блумсбері. Її творчість складають близько десятка романів і повістей, п'ять збірок малої прози, сорок шість коротких оповідань, величезна кількість есе, об'єднаних в одинадцять збірок, п'єса, переклади, щоденники, автобіографії і листи. Увесь цей доробок приніс британській письменниці всесвітню славу і забезпечив їй одне з чільних місць у світовому модернізмі.

Романи В. Вулф „Місіс Деловой”, „Орландо”, „Хвилі”, „Флаш” нині перекладені українською, але мала проза приступна читачеві поки що лише в російському перекладі (Вулф, 1989).

Новела „Королівський сад” („Kew Gardens”) (1919) репрезентує ранній період творчості письменниці. В українському філологічному дискурсі цей твір детально не розглядався. Натомість зарубіжний аналітичний дискурс представлений статтями О. Жуковської, Я. Коврижиної, А. і О. Скобелевих, Н. Белозьорової та Н. Аланічевої. У статті А. і О. Скобелевих акцентована увага на прийомі „потoku свідомості”, блискуче застосованому авторкою у творі (Скобелева & Скобелева, 2020). Н. Белозьорова й Н. Аланічева деталізують функції екфрасису в новелі (Белозорова & Аланічева, 2019). Однак порівняльних студій твору британської письменниці з українським контекстом досі не створено. Цим зумовлена актуальність нашої роботи.

Архетипний образ саду в європейській традиції асоціативно пов'язується з садом Едемським або Гетсиманським. Проте в новелі В. Вулф описано цілком реальний топос – Королівські ботанічні сади К'ю (Kew Gardens). Це садово-парковий комплекс у Лондоні, що був закладений у 1759 році, існує дотепер і займає площу у 132 гектари. Письменниця любила навідувати ці затишні алеї, милуватися доглянутими клумбами. Англійська ландшафтна традиція передбачає геометричну й симетричну побудову садово-паркових зон, велику пишність і розмаїття рослин, звивисті доріжки між деревами для прогулянок.

Окрім того, на думку дослідниці О. Жуковської, задум новели, імовірно, пов'язаний зі спогляданням картини сестри письменниці Ванесси „Розмова” (Скобелева & Скобелева, 2020). Начебто саме ця робота надихнула Вірджинію на художні експерименти з розширення виражальних можливостей слова.

Слушно відмічаючи експериментаторство у поетиці новели (О. Жуковська, Я. Коврижина та ін.), дослідники оминають увагою імпресіоністичну техніку, яку майстерно застосовує В. Вулф. А вона справді оригінальна.

Насамперед слід відмітити мозаїчно-фрагментарну композицію новели: вона складається з кількох сюжетних епізодів та опису квітів на одній із клумб у Королівському саду. На початку твору письменниця детально описує різнобарв'я кольорів у квітнику: „Не менее ста

стебельков тянулись с продолговатой цветочной клумбы, раскрываясь – почти над самой землей – веером листьев в форме сердца или загнутых язычков, и разворачивали на вершине чаши красных, синих, желтых лепестков, усыпанные густыми цветными пятнышками; а из красного, синего, желтого сумрака на дне чаши поднимался твердый прямой росток, шершавый от золотистой пыли и чуть закругленный на конце” (пер. Д. Аграчева) (Вулф, 1989, с. 413).

Власне, топос саду і відіграє єднальну роль у композиції новели, адже ні зав’язки, ні розв’язки та цілісного сюжету у творі немає. Новела репрезентує низку окремих епізодів, що відбуваються упродовж одного дня.

Перший епізод змальовує прогулянку біля квітника подружжя Саймона та Елінора, які відпочивають в саду з дітьми Керолайн і Х’юбертом. Милуючись квітами, чоловік згадує колишню кохану Лілі, яка відповіла відмовою на його кохання, а у пам’яті його дружини Елінора спливає поцілунок, тільки чомусь не вродливого юнака, а „сивої бабусі з бородавкою на носі” (Вулф, 1989, с. 414). Невідомо, чому цей поцілунок став „головним із усіх поцілунків в житті” жінки (Вулф, 1989, с. 414). Письменниця зображує подружжя, що виховує двох дітей, але внутрішньо відчужене одне від одного. Цю пару поєднують соціальні чинники, але аж ніяк не емоційно-психологічна близькість. У такий спосіб В. Вулф відверто відтворила самотність людини у світі. Характерною ознакою імпресіонізму є також сенсорні деталі: Саймон зберігає у пам’яті зорові („черевики зі срібною пряжкою” і стрекозу) (Вулф, 1989, с. 414), а Елінора – емоційно-дотикові деталі (поцілунок).

Подружжя з дітьми поволі віддалялося від клумби, зникаючи за деревами, а погляд авторки змістився на равлика, котрий ледве рухався по землі, знемагаючи від липневої спеки. „Крупний план” руху равлика змінюється другим сюжетним епізодом, коли до клумби наближались двоє чоловіків. Молодший поводився спокійно та відсторонено, а старший, навпаки, був нервовим і поривчастим: „Посмотрев на цветок в каком-то смятении, старик наклонился и приложил к нему ухо, а потом, словно в ответ на то, что услышал, стал рассказывать о лесах Уругвая, где он путешествовал сотни лет назад в обществе самой прелестной женщины из Европы. И долго еще раздавалось его бормотанье о лесах Уругвая, усеянных гладкими, как воск, лепестками тропических роз, о соловьях и песчаных отмелях, о русалках и утопленниках, а Уильям вел его дальше и дальше, и всё сильнее светила терпеливая грусть в его глазах” (Вулф, 1989, с. 416).

За дідусем спостерігали дві жінки, які намагалися зрозуміти, „просто ли старик чудаковат или в самом деле помешан” (Вулф, 1989, с. 416). В. Вулф застосовує прийом „потоків свідомості”, передаючи незрозумілу розмову між ними, що всуціль складалася з асоціацій за відсутністю логічних і причинно-наслідкових зв’язків між репліками.

Гладша з жінок „смотрела сквозь пестрый поток слов на то, как из земли холодно, прямо и надменно встают цветы, и в лице ее было

недоумение” (Вулф, 1989, с. 416). Відчуження як один із центральних мотивів світової літератури ХХ століття знаходить відбиток у такому коментарі розповідача: „Слова летели мимо, а она стояла, медленно раскачиваясь взад и вперед, и смотрела на цветы” (Вулф, 1989, с. 416).

Нарешті біля клумби з’являється закохана пара: „Они были в расцвете счастливой юности или даже в том возрасте, который предшествует юному цветению, когда нежный розовый бутон еще не вырвался из упругой оболочки, когда крылья бабочки, хотя и выросли, но неподвижно сверкают на солнце” (Вулф, 1989, с. 417). Зіставлення закоханих із метеликами і нерозквітлим бруньками вписує персонажів у простір природи, вічний і прекрасний. Але соціальний складник грубо порушує гармонію: юнак тішиться, що вони прийшли не у п’ятницю, бо квитки в цей день значно дорожчі.

У риторичному питанні дівчини звучить подив і неприйняття скнарості, адже квітник надзвичайно гарний, але її захоплено-мрійливі репліки залишилися без відповіді. Юну Тріссі хлопець веде на відкриту терасу пити чай, а вона поверталася на всі боки, „порываясь пойти то туда, то сюда, вспоминая про орхидеи, и журавлей на цветочной поляне, и китайскую погоду, и пурпурную птичку с хохолком; но он вел ее вперед” (Вулф, 1989, с. 418). Отже, змальовуючи кілька пар відвідувачів Королівського ботанічного саду (подружжя з дітьми, двох чоловіків, двох жінок і закоханих), В. Вулф показує відчуженість людей один від одного, з одного боку, і від природи, з іншого. Вони милуються красою квітника, проте це поверхова і нетривала емоція. Кожний залишається внутрішньо байдужим до квітів та до інших людей.

Кожний персонаж зображується фрагментарно, авторкою схоплена окрема мить їхнього буття. У тексті відсутні портретні характеристики, натомість є немовби підслухані авторкою уривки внутрішніх монологів героїв або наведені їхні короткі розмови. Теми цих діалогів, вірніше окремих реплік відображують примітивний побут. Вони торкаються незначущих речей або і взагалі репрезентують абсурд: „ – Нелл, Берт, Лот, Фил, папа, он говорит, я говорю, а она, а я, а я...” (Вулф, 1989, с. 416).

Отже, людина як соціальна істота відчужена від природи. І навіть споглядаючи її красу, вона не наближається до її сутності: „Но ее нет, этой тишины; все это время крутятся колеса, переключаются скорости в красных автобусах; как в огромной китайской игрушке, крутятся, крутятся один в другом шары из ковanej стали, гудит и бормочет большой город; а над этим гулом громко кричат голоса и лепестки несчетных цветов бросают в воздух цветные огни” (Вулф, 1989, с. 418). Отже, люди відвідують сад, але внутрішньо не змінюються від взаємодії з природою, несуть далі свої клопоти і спогади.

Зовсім інша концепція втілена у новелі М. Коцюбинського „Intermezzo” (1908). Центральною у творі є проблема взаємодії людини з природою. Головний герой-оповідач відчуває повне знесилення від соціуму, втіленого в образах „залізної руки міста” і персоніфікованої

„моєї утоми”: „Мене втомили люди. Мені докучило бути заїздом, де вічно товчуться оті створіння, кричать, метушаться і сміяться. Повідчиняти вікна! Провітрить оселю!” (Коцюбинський, 2006, с. 199). Написана в добу реакції після революційних подій 1905–1907 рр., вона позначає депресивний стан автора, який відпочиває серед кононівських полів і внутрішньо відроджується. Відтак наявна автобіографічна основа.

Новела „Intermezzo”, яку автор назвав в одному з листів „дрібничкою”, а нині у літературознавчому дискурсі вважається естетичним маніфестом письменника, репрезентує всі атрибутивні ознаки імпресіоністичної поетики: розповідь ведеться від першої особи, що надає текстові психологічній достовірності й суб’єктивізму; текст являє собою розгорнутий внутрішній монолог; головний герой не має власного імені, оскільки в модерністській поетиці нерідко відсутня прив’язка до біографічних або інших об’єктивних деталей; образна система включає двох персонажів (оповідача і селянина) і природу (ниви в червні, сонце, вівчарки Оверко, Пава і Трепов, зозулі, жайворонки); фрагментарна композиція; особлива ритмічна організація тексту; психологічна наснаженість хронотопу.

Головний герой „Intermezzo” під впливом краси природи відновлює життєві сили, наповнюється оптимізмом і знову готовий повертатися в соціум і служити людям власним письменницьким хистом: „Так протікали дні мого intermezzo серед безлюддя, тиші і чистоти. І благословен я був між золотим сонцем й зеленою землею. Благословен був спокій моєї душі. З-під старої сторінки життя визирала нова і чиста – і невже я хотів би знати, що там записано буде?” (Коцюбинський, 2006, с. 207); „Йду поміж люди. Душа готова, струни тугі, налажені, вона вже грає” (Коцюбинський, 2006, с. 209).

Як відомо, для імпресіоністів особливої ваги набувала художня деталь, особливо сенсорна. В українській новелі, насиченій відкритим простором і красою полів, напоєній вітром, домінують зорові, дотикові деталі: „Я тепер маю окремих світ, він наче перлова скойка: стулились краями дві половини – одна зелена, друга блакитна – й замкнули у собі сонце, немов перлину” (Коцюбинський, 2006, с. 202); „Гладжу рукою соболину шерсть ячменів, шовк колосистої хвилі” (Коцюбинський, 2006, с. 202); „... киплять... срібноволосі вівса” (Коцюбинський, 2006, с. 202); „Тихо пливе блакитними річками льон” (Коцюбинський, 2006, с. 202); „Йду далі – усе пшениця й пшениця. <...> Біжить за вітром, немов табун лисиць, й блищать на сонці хвилясті хребти” (Коцюбинський, 2006, с. 203); „Мене спиняє біла піна гречок, запашна, легка, наче збита крилами бджіл” (Коцюбинський, 2006, с. 203).

Особливе значення у творі мають звукові образи. Коли знесилений і спустошений головний герой прибуває в село, „закувала зозуля. Тоді я раптом почув велику тишу” (Коцюбинський, 2006, с. 200). Саме природні звуки, на відміну від гомону міста, є одним із дієвих чинників внутрішнього оздоровлення оповідача.

Естетичного значення у творі набувають звуки: „Кує зозуля. Б'є молоточком у кришталевий великий дзвін – ку-ку! ку-ку! – і сіє тишу в травах” (Коцюбинський, 2006, с. 201). Пісня жайворонка перетворюється на самостійний метафоричний образ: „Як вони те роблять <...>? Б'ють дзьобами в золото сонця? Грають на його променях, наче на струнах? Сіють пісню пісню на дрібне сито і засівають нею поля?” (Коцюбинський, 2006, с. 206). Людина на тлі природи відроджується і повертається в соціум.

Отже, здійснений порівняльний аналіз зразків англійської та української літератури виявив, що обидва твори є зразками психологічної, настроєвої модерністської новели.

Центральною темою обох творів є рефлексії оповідача під час споглядання природи. В англійській новелі – це Королівські сади в Лондоні, а в українській – кононівські поля на Черкащині.

Обидва твори закінчуються поверненням оповідача в соціум. У В. Вулф – це образ Лондона, у М. Коцюбинського – не конкретний локус, а загальна психологічна готовність головного героя повернутися в місто. В обох новелах наявні елементи імпресіоністської поетики: оповідь ведеться від першої особи, присутні елементи „поточу свідомості”; репрезентована протилежність соціального і природного світів. В „Intermezzo” головний герой-оповідач завдяки перебуванню на лоні природи долає внутрішній конфлікт, відновлює психічні сили і повертається в місто, готовий служити людям. У „Королівському саду” герої залишаються статичними, внутрішньо незмінними.

Велику роль відіграють образи природи: у В. Вулф – квіти на клумбі, образ равлика; у М. Коцюбинського – образи сонця, жайворонків, трьох білих вівчарок, нив у червні. В обох творах події розгортаються влітку, тому наявний образ літньої спеки.

Естетичного значення набувають сенсорні образи: у В. Вулф колористичні, у М. Коцюбинського – звукові, колористичні, дотикові. В обох творах людина від взаємодії з природою стає чистішою й більш одухотвореною. В англійській письменниці більшою мірою наявний підтекст.

Отже, на прикладі двох новел англійської та української літератури ми переконалися у спільних естетичних засадах В. Вулф і М. Коцюбинського та наявності в поезії творів ознак імпресіоністичної поетики.

Список використаної літератури

1. Батюк Г. О. Художня специфіка модерністської прози Вірджинії Вулф: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.06 / Тернопільський національний педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2009. 20 с. **2. Вулф В.** Королевский сад. *Вулф В. Избранное*. Москва: Худ. лит., 1989. С. 413–419. **3. Жуковская О. И.** Экспериментальность малой прозы Вирджинии Вулф. Великий Новгород, 2007. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/eksperimentalnost->

maloy-prozy-virdzhinii-vulf (дата звернення: 10.04.2021).
4. Белозерова Н. В., Аланичева Н. Е. Пространственно-временные характеристики экфарсиса в рассказе Вирджинии Вулф „Kew Gardens”. *Известия ВГПУ. Филологические науки*. 2019. С. 196–199. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/prostranstvenno-vremennye-harakteristiki-ekfrasisa-v-rasskaze-virdzhinii-vulf-kew-gardens> (дата звернення: 10.04.2021).
5. Кондратюк Л. М. Сильові тенденції імпресіоністичної прози в українській, російській та англійській літературах початку ХХ століття: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.05 / Ін-т літератури НАН України ім. Т. Г. Шевченка. Київ, 2009. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgiirbis_64 (дата звернення: 04.04.2021).
6. Коцюбинський М. Коні не винні. Повість, оповідання. Харків: Фоліо, 2006. 317 с.
7. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / авт.-уклад. Ю. Ковалів. Київ: ВЦ „Академія”, 2007. Т. 1. 608 с.
8. Скобелева А. А., Скобелева Е. А. Типология и функционал художественных приемов в новелле Вирджинии Вулф „Королевский сад”. *Филологический аспект: международный научно-практический журнал*. 2020. № 8 (64). URL: <https://scipress.ru/philology/articles/tipologiya-i-funktsional-khudozhestvennykh-priemov-v-novelle-virdzhinii-vulf-korolevskij-sad.html> (дата звернення: 08.04.2021).

References

1. Batiuk, H. O. (2009). Khudozhnia spetsyfika modernistskoi prozy Virdzhinii Vulf [The poetic specificity of Virginia Woolf's modernist prose]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Ternopil [in Ukrainian].
2. Vulf, V. (1989). Korolevskij sad [Kew Gardens]. *Vulf V. Izbrannoe*. (pp. 413-419). Moskow: Hud. lit. [in Russian].
3. Zhukovskaya, O. I. (2007). Eksperimental'nost' maloj prozy Virdzhinii Vulf [The experimentalism of Virginia Woolf's short prose]. Velikij Novgorod. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/eksperimentalnost-maloy-prozy-virdzhinii-vulf> (data zvernennya: 10.04.2021) [in Russian].
4. Belozerova, N. V., & Alanicheva, N. E. (2019). Prostranstvenno-vremennye harakteristiki ekfarsisa v rasskaze Virdzhinii Vulf „Kew Gardens” [Space-time characteristics of ecfarsis in the story „Kew Gardens” by Virginia Woolf]. *Izvestiya VGPU. Filologicheskie nauki – Izvestiya VGPU. Philological sciences*, 196-199. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/prostranstvenno-vremennye-harakteristiki-ekfrasisa-v-rasskaze-virdzhinii-vulf-kew-gardens> (data zvernennya: 10.04.2021) [in Russian].
5. Kondratiuk, L. M. (2009). Stylovi tendentsii impresionistychnoi prozy v ukrainskii, rosiiskii ta anhliiskii literaturakh pochatku XIX stolittia [Stylistic tendencies of impressionist prose in Ukrainian, Russian and English literatures of the early twentieth century]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv. Retrieved from http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgiirbis_64 (data zvernennia: 04.04.2021) [in Ukrainian].
6. Kotsiubynskyi, M. (2006). Koni ne vynni [Horses are not to blame]. Kharkiv: Folio [in Ukrainian].
7. Kovaliv, Yu. (Eds.). (2007). *Literaturoznavcha entsyklopediia: u 2 t.* [Literary encyclopedia: in 2 v.].

Vols. 1. Kyiv: VTs „Akademiiia” [in Ukrainian]. 8. Skobeleva, A. A. & Skobeleva, E. A. (2020). Tipologiya i funkcional hudozhestvennyh priemov v novelle Virdzhinii Vulf „Korolevskij sad” [Typology and functionality of artistic techniques in Virginia Woolf's novel „Kew Gardens”]. *Filologicheskij aspekt: mezhdunarodnyj nauchno-prakticheskij zhurnal – Philological aspect: international scientific and practical journal*, 8 (64). Retrieved from <https://scipress.ru/philology/articles/tipologiya-i-funktsional-khudozhestvennykh-priemov-v-novelle-virdzhinii-vulf-korolevskij-sad.html> (data zvernennya: 08.04.2021) [in Russian].

Ленська С. В. Імпресіоністична поетика новел В. Вулф „Королівський сад” та М. Коцюбинського „Intermezzo”

У статті здійснено порівняльний аналіз двох зразків модерністської новелістики початку ХХ століття – британської письменниці В. Вулф „Королівський сад” й українського митця М. Коцюбинського „Intermezzo”. Такий компаративне дослідження здійснено вперше.

Вірджинія Вулф пов’язується дослідниками із літературою „потому свідомості”, але в новелі „Королівський сад” спостерігаємо ознаки імпресіоністської поетики. „Intermezzo” М. Коцюбинського традиційно розглядається як зразок імпресіонізму. В обох текстах оповідь ведеться від першої особи, присутні елементи „потому свідомості”; репрезентована протилежність соціального і природного світів. Оповідачі в обох творах насолоджуються спогляданням природи. В англійському творі наявна фрагментарна композиція, яка поєднує розрізнені, не пов’язані між собою епізоди. В українському тексті спостерігаємо внутрішню еволюцію головного героя-оповідача, який внутрішньо відроджується на лоні природи, сповнюється нових сил.

Відмінності між творами: Вірджинія Вулф зображує кількох відвідувачів лондонських Королівських садів, не знайомих між собою, Коцюбинський створює автобіографічний образ письменника, який відроджується під впливом природи. В обох творах важливу роль відіграють звукові, зорові, дотикові образи, зокрема образи квітів, равлика (В. Вулф), літніх полів, сонця, жайворонків, трьох білих вівчарок (М. Коцюбинський).

Обидва твори є зразками психологічної, настроєвої модерністської новели. Їх порівняльний аналіз дозволяє зіставити український літературний процес зі світовими тенденціями.

Ключові слова: імпресіоністична поетика, живописні образи, фрагментарна композиція, зорові, звукові, дотикові образи.

Ленская С. В. Импрессионистическая поэтика новел В. Вулф „Королевский сад” и М. Коцюбинского „Intermezzo”

В статье осуществлен сравнительный анализ двух образцов модернистской новеллистики начале ХХ века – британской писательницы В. Вулф „Королевский сад” и украинского писателя

М. Коцюбинського „Intermezzo”. Такое компаративное исследование осуществлено впервые.

Вулф связывается большинством исследователей с литературой „потока сознания”, но в новелле „Королевский сад” наблюдаем признаки импрессионистской поэтики. „Intermezzo” М. Коцюбинського традиционно рассматривается как образец импрессионизма. В обоих текстах повествование ведется от первого лица, присутствуют элементы „потока сознания”; показана противоположность социального и природного миров. Рассказчики в обоих произведениях наслаждаются созерцанием природы. В английском произведении присутствует фрагментарная композиция, сочетающая разрозненные, не связанные между собой эпизоды. В украинском тексте наблюдаем внутреннюю эволюцию главного героя-рассказчика, который внутренне возрождается на лоне природы, наполняется новыми силами.

Различия между произведениями: Вирджиния Вулф изображает нескольких посетителей лондонских Королевских садов, незнакомых между собой, Коцюбинский создает автобиографический образ писателя, который возрождается под влиянием природы. В обоих произведениях важную роль играют звуковые, зрительные, осязательные образы, в частности образы цветов, улитки (В. Вулф), летних полей, солнца, жаворонков, трех белых овчарок (М. Коцюбинский).

Оба произведения являются образцами психологической настроенческой модернистской новеллы. Сравнительный анализ двух текстов позволяет сопоставить украинский литературный процесс с мировыми тенденциями.

Ключевые слова: импрессионистическая поэтика, живописные образы, фрагментарная композиция, зрительные, звуковые, осязательные образы.

Lenska S. V. Impressionistic poetics of the short stories „Kew Gardens” by W. Woolf and „Intermezzo” by M. Kotsyubynsky

The article compares two examples of modernist short stories of the early twentieth century – „Kew Gardens” by the British writer W. Woolf and „Intermezzo” by the Ukrainian writer M. Kotsyubynsky. Such a comparative study has been carried out for the first time.

Most researchers associate Woolfe with „stream of consciousness” literature, but in the short story „Kew Gardens” we see signs of impressionist poetics. “Intermezzo” by M. Kotsiubynsky is traditionally regarded as an example of impressionism. In both texts, the narration is in the first person, there are elements of the „stream of consciousness”; the opposition of social and natural worlds is shown. The narrators in both short stories enjoy the contemplation of nature. The English literary writing contains a fragmentary composition, combining disparate, unrelated episodes. In the Ukrainian text, we observe the internal evolution of the main character-narrator, who is internally reborn in the bosom of nature, filled with new forces.

Differences between short stories: Virginia Woolf depicts several visitors to London's Kew Gardens; Kotsyubinsky creates an autobiographical image of the writer, who is reborn under the influence of nature. In both literary writings, sound, visual, tactile images play an important role, in particular, images of flowers, a snail (W. Woolf), summer fields, the sun, larks, three white shepherd dogs (M. Kotsyubinsky).

Both literary writings are examples of the psychological mood of the modernist novella. A comparative analysis of the two texts allows us to compare the Ukrainian literary process with world trends.

Key words: impressionistic poetics, pictorial images, fragmentary composition, visual, sound, tactile images.

Стаття надійшла до редакції 21.04.2021 р.

Стаття прийнята до друку 23.04.2021 р.

Рецензент – д. філ. н., проф. Дмитренко В. І.

Сы Цзюньцинъ,

доктор филологических наук, профессор
факультета русского языка и литературы
Институту иностранных языков и литератур
Ланьчжоуского университета, Китай.
sytsziuntsin@gmail.com
sijunq@lzu.edu.cn
<https://orcid.org/0000-0002-9637-0748>

**РУССКАЯ И ДУНГАНСКАЯ ЛИТЕРАТУРА О ВОЙНЕ:
СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

Тема войны в мировой литературе занимает одно из ведущих мест, особенно актуализированы произведения о войне в странах бывшего СССР (Украина, Россия, Беларусь), в Германии. Вместе с тем следует отметить, что эта тема существует и в других национальных литературах, в частности, в творчестве писателей-дунган. Литература дунганского народа, который находится не только на территории Киргизии, Южного Казахстана, но и Китая, в современном литературоведении Украины и России не рассматривается, не существует исследований, которые посвящены изучению различных аспектов этого уникального явления культуры. Поэтому наша статья – это первая попытка ввести в научный оборот литературу дунганского народа. Это обуславливает актуальность нашей статьи. Настоящая статья – результат Проекта исследований гуманитарных и социальных наук Министерства просвещения „Исследование литературы Центральной Азии в контексте инициативы Один пояс и один путь” (19YJA752018) и результат Проекта специального фонда основных научных исследований в центральных вузах „Исследование важных писателей и их произведений в Кыргызстане” (17LZUJBWZY071). Цели и задачи исследования мы видим в изучении специфики воплощения темы войны в произведениях писателей-дунган, в осмыслении генетических связей произведений с русской литературой XX века.

Тема войны – одна из популярных тем в русской и советской литературе. После Второй мировой войны эта тема стала ведущей и в дунганской литературе Центральной Азии. Что касается взаимосвязи дунганской литературы о войне с русской литературой XX века, то мы выделяем три основные общие характеристики, а именно: дух героизма и патриотизма, гуманитарная нарративная стратегия и трагедийная эстетика. В статье мы не только рассмотрим подробнее данные характеристики, но также проанализируем причины формирования этих литературных характеристик на различных уровнях с целью изучения связей между дунганской литературой и советской.

Победа во Второй мировой войне стала возможной благодаря массовому героизму воинов на фронте, мужественной борьбе партизан и участников подполья, самоотверженному труду людей в тылу. Победа досталась Советскому Союзу дорогой ценой. СССР заплатил жизнью 27 миллионов человек. Эти потери составили примерно 40% всех людских потерь во Второй мировой войне (Вьюнов, 2021). Во время войны русские писатели также перенесли суровые испытания. По данным энциклопедии „Великая Отечественная война”, в действующей армии служило свыше тысячи писателей, и 471 писатель не вернулся с войны (Вьюнов, 2021). Эта трагедия способствовала тому, что тема войны стала главной темой литературного творчества во время и после Второй мировой войны.

Гуманизм составляет основу культуры, является одним из стержневых понятий ментальности и влияет на нравственные основы и ценностную ориентацию людей. Гуманизм как душа русской литературы началась с мастеров русской литературы: с Кантемира, Г. Державина, А. Радищева, А. Пушкина, М. Лермонтова, Н. Гоголя, И. Тургенева, Ф. Достоевского, Л. Толстого и продолжилась Максимом Горьким, М. Шолоховым, А. Платоновым, Б. Пастернаком и другими русскими писателями. Эта гуманистическая литературная традиция также является ресурсом литературного творчества дунганских писателей. Дунганский народ большое значение придавал нравственному воспитанию, культура гуманизма растворилась в крови дунганского народа, скрыта в его сознании и проявляется в повседневном поведении.

Во время Второй мировой войны в Центральную Азию, в глубокий тыл, эвакуировали большое количество инвалидов, женщин и сирот. В частности, в 1942 году московский детский дом с 400 сиротами был перемещен в дунганскую деревню в Центральной Азии, и 13 дунганских женщин были удостоены орденом Красного Знамени за труд, связанный с уходом за сиротами. Это свидетельствует о том, что гуманизм также стал основным содержанием дунганской военной литературы.

Граждане Дунгана в Центральной Азии также понесли огромные потери во время войны: численность этой народности до войны составляла менее 30 000 человек, из которых почти 2000 человек погибли на фронтах войны. Во время войны большинство дунганских писателей ушли на фронт. Мы можем назвать Ясыр Шиваза, Арли Арбуду, Якуф Хавазов, Арса Биджангуйди и др. При этом Арли Арбуду был трижды ранен при защите „дороги жизни” во время 900-дневной блокады Ленинграда и награжден медалями „За отвагу”, „За оборону Ленинграда” (Макеева, 2021). Ясыр Шиваз служил в армии, был корреспондентом фронтовых газет, прошел трудный путь от Москвы до Берлина (Центр, 2021). Он не только оружием, но и своими талантливыми стихами, очерками и рассказами разил врага, поднимал боевой дух солдат и пробуждал в них чувство патриотизма (Юсупов, 2021). Он написал ряд лирических произведений, среди которых „Воины Тяньшаня” и „Смерть героя”, которые имеют глубокое влияние на развитие дунганской литературы. Но, к сожалению, в советское время многие его работы не были опубликованы.

Исторические документы свидетельствуют о том, что более 1000 писателей СССР ушли на фронт, а также стали свидетелями кровопролитных сражений. Авторы постигли глубину человеческих страданий и невероятных испытаний. Это способствовало созданию художественных произведений, в которых был выражен призыв к народу бороться за победу до конца. Военные произведения советских писателей несут в себе патриотический и героический пафос, выражают антифашистские настроения. Рассказы таких писателей, как И. Эренбург, Л. Леонов, М. Шолохов, А. Толстой не имеют идеологического подтекста, известны во всем мире и выражают твердую веру в победу в войне. В рассказе „Русский характер” А. Толстой изображает самоотверженность народа, стремление защищать Родину до конца.

В период Великой Отечественной войны особенно значимой стала лирика и лирические жанры. В Китае хорошо известны стихотворения „Жди меня” К. Симонова, „Огонек” М. Исаковского, „Землянка” А. Суркова. Эти поэтические тексты не только выразили привязанность солдата к Родине и уверенность в победе, но и транслировали интимные переживания лирического героя, который оказался на войне. У китайского читателя до сих пор популярны поэмы „Зоя” М. Алигер, „Сын” П. Антокольского и „Пулковский меридиан” В. Инбер, которые близки воспеванием силы духа человека, сопротивлению злу в суровых военных условиях.

Как и русская литература XX века о войне, дунганская литература этого периода также демонстрировала дух героизма и патриотизма. Рассказ известного дунганского писателя Арли Арбуду „Героический солдат” основан на реальных событиях Второй мировой войны, описывает храбрость героя на поле битвы, его остроумие. Арли Арбуду в повести „Первый агроном” рассказывает, как дунганская молодежь после начала Второй мировой войны с трудилась в тылу. В повести описано множество сцен женского героизма. Именно женщины в тылу работали и поддерживали фронт. Среди этих сцен в повести есть эпизод, когда главная героиня рассказала людям о подвиге Зои Космодемьянской и вдохновила их на еще более усердную работу в тылу. Этот фрагмент подтверждает, что русская военная проза и дунганская тесно связаны.

Дунганский поэт Ясыр Шиваза создал много стихов, в которых выразил любовь к Родине. Стихи содержат похвалу героям войны и твердую веру в победу. Эти стихотворения наполнены духом оптимизма и патриотизма. В поэме „Фашизму” поэт обвиняет преступления фашизма и выражает уверенность в том, что он будет побежден. Его стихотворения „Герой”, „Не занять мое место”, „Революционные солдаты” и другие отражают патриотизм народа и его героизм.

Причина, по которой общей темой дунганской и русской военной литературы стали героизм, заключается в том, что, помимо описания военной обстановки, они демонстрируют народный патриотизм. Мы считаем, что с древних времен, начиная со „Слова о полку Игореве” и „Задонщины”, русская литература формировала традиции военного повествования, и эти традиции отразились в последующих этапах

истории литературы („Война и мир”, „Тихий Дон” и мн. др.).

Патриотическая тема в дунганской литературе не столь разработана, однако и в ней сформировался образ патриота, человека, испытывающего искреннюю и глубокую любовь к Родине и преданность своему Отечеству. Это образ личности, готовой защищать Родину даже ценой собственной жизни. Во время Отечественной войны у дунган появились такой герой, как Мансуза Ванахун, родившийся в деревне Дунган. Во время боя он выстрелил из миномета и погиб вместе с противником. Существуют и другие герои – Арли Арбуду, Ясыр Шиваза, Магази Масанчи, которые также олицетворяют дух дунганского народа.

Со временем русская военная литература изменилась свой фокус внимания, сместив его с описания военных сцен на изображение внутреннего мира персонажей. Это позволило понять ценность человеческой жизни в контексте войны. Тема войны, таким образом, сочетается в произведениях с мыслью о гуманизме. Мы считаем, что нравственные исследования стали главной нарративной стратегией русской и дунганской военной литературы.

В повестях Б. Васильева „А зори здесь тихие...” и В. Распутина „Живи и помни” изображается нравственный характер человека и его духовная сила. В поэмах „Мама и нейтронная бомба”, „Хотят ли русские войны?”, „Гойя” и других Е. Евтушенко и А. Вознесенский размышляют о страданиях, причиненных войной. Их произведения проникнуты идеями гуманизма, любовью к человеку.

В произведениях дунган в 1960-е годы *„боль и горе, вызванные войной, и глубокое понимание войны и мира раскрываются с разных сторон и на разных уровнях”* (Центр, 2021). Дунганская военная литература согласуется с русской литературой этого периода, выражая сострадание к человеку, человеколюбие, изображая жизнь людей в условиях войны. Центральная идея заключается в изображении человеческого сострадания.

У Ясыра Шивазы много стихов, которые воссоздают горе, причиненное войной. Причем автор сосредоточен на изображении страдания обеих сторон участников страшных событий. Такое отношение мы считаем гуманным, потому что воевавшие противники для поэта прежде всего люди. В стихотворении „Битва” воссоздана история о том, что два солдата во время боя стреляли друг друга, один был ранен и сразу же погиб, а другой может погибнуть на следующий день, пожертвовав собой. В стихотворении „И счастливо, и печально” поэт счастлив и печален в День Победы, потому что ради нее человечество заплатило непомерно большую цену, люди принесли огромную жертву – свою жизнь. У Ясыра Шивазы есть стихотворение „Русские не хотят войны”, название которого перекликается с поэмой Е. Евтушенко, что также доказывает влияние русской поэзии на творчество Ясыра Шивазы.

Проблема сирот войны типологически объединяет русских и дунганских писателей. Более того, очевидное влияние русских писателей на дунганских можно увидеть в ряде произведений. Например, в рассказе

М. Шолохова „Судьба человека” главный герой, потеряв всех своих близких, усыновляет сироту и в его воспитании видит смысл своей жизни. В рассказе дунганской писательницы Айши Мансуровой „Ты не сирота” главный герой вернулся в свой родной город после войны и усыновил трехлетнего сироту. Эти два рассказа типологически близки и на тематическом, и на проблемном, и на идейном уровнях.

Многие произведения русской и дунганской литературы воссоздают войну глазами женщин и детей. Именно эти герои – невинные жертвы, их образы раскрывают страшный характер эпохи, ее бесчеловечность. В романах С. Алексеевич „У войны не женское лицо” и „Последние свидетели” война воссоздана через женскую рецепцию. В рассказе дунганского писателя Юсура Лаома „Былое” война показана сквозь призму восприятия старой украинской женщины. Героиня вышла замуж за дунганина, потеряла мужа на войне, одна воспитала сына. Она никогда не хотела покинуть землю, которая дала ей столько любви. Эти произведения С. Алексеевич и Юсура Лаома типологически сближает и воссоздание женского взгляда на войну, и проблемно-тематический план повествования.

После окончания войны ее понимание у писателей продолжало углубляться, они полагали, что в прошлой военной литературе описаны только крупные военные действия и яркие героические поступки, однако остались не раскрытыми судьбы людей, опаленные войной. Поэтому писатели сочетали описание героизма с описанием трагедии войны, раскрывать огромную душевную травму, нанесенную войной, и исследовать судьбу простых людей на войне.

Рассказ М. Шолохова „Судьба человека” – самая ранняя работа, раскрывающая трагедию войны. Под влиянием М. Шолохова много писателей, переживших войну и ее тяготы, основываясь на собственном опыте и чувствах, которые они испытали на фронте, описали трагические судьбы простых солдат. Формирующееся уникальное направление получило название „окопной правды”, жестокой истины о войне, которую видят участники боевых действий изнутри. Наиболее репрезентативными авторами и произведениями являются повесть Г. Бакланова „Мертвые сраму не имут”, романы Ю. Бондарева „Горячий снег” и „Выбор”, повесть В. Кондратьева „Сашка” и другие. В русской поэзии травматическую проблему войны затрагивают стихотворение А. Твардовского „Дом у дороги”, стихотворение М. Исаковского „Враги сожгли родную хату” и др. Под влиянием этих произведений о войне дунганская литература этого периода также создавал типологически близкие произведения. Рассказ Арлива Тянгубера „Судьба”, рассказ Якуба Мамиезова „Воспоминание”, рассказ Эrsa Быйжонгуйди „Надежда”, повесть Арли Арбуду „Сердце, отданное одному”, документальные рассказы Айши Мансуровой „Утонуть в слезах”, „Кто может забыть?” и др. описывают судьбы людей, травмированных войной.

В рассказе „Судьба” Арлив Тянгубер пишет о различных судьбах молодых людей на войне и заставляет людей задуматься о смысле жизни, о предназначении человека, о его судьбе. Мысль автора проста: война

разрушает не только родину, но и храм души. Люди страдают, теряют свои жизни. В рассказе „Воспоминание” Якуба Мамиезова на фоне сентиментальной любовной истории показана прекрасная черта – человечности героя. Автор осуждает разрушительное воздействие войны на чувства человека. Автор рассказа „Надежда” Эrsa Быйжонгуйди описывает богатый и возвышенный духовный мир матери в годы войны: тетя Айша отправила своих трех сыновей на фронт. Она усердно работала день и ночь, надеясь, что ее сыновья вернуться. Потеряв их, она отдала всю свою нерастрченную любовь сироте. Надежда стала духовной опорой десятков миллионов матерей во время войны. В повести Арли Арбуду „Сердце, отданное одному” показаны страдания женщин и детей в годы войны глазами ребенка. Во всех этих произведениях можно увидеть очевидное влияние военной литературы и даже явные отсылки к произведениям русских писателей: например, герой войны Ху Цзинь использовал „Русский характер” А. Толстого для воспитания юного героя. Русские писатели концентрируют внимание на изображении человеческих страданий. Их главный герой – „маленький человек”, а основная цель творчества – вызвать к нему сострадание. Под влиянием русской традиции дунганские писатели также обращают внимание на человеческие страдания, размышляют об глубокой травме, вызванной войной, и выражают стремление к миру в своих произведениях.

Таким образом, общность дунганской литературы о войне и произведений русских писателей XX века на эту тему состоит в том, что они не описывают непосредственно военные действия, а фокусируют свое внимание на трагическом воздействии войны на судьбу человека. Дунганские писатели вслед за русскими авторами открыли ценность жизни и неприятие войны. Как в русской, так и в дунганской литературе трагедия описана не только, чтобы вызвать сострадание и завоевать сочувствие читателей, но и показать огромную духовную силу героя в борьбе с бедствиями, чтобы читатель мог почувствовать красоту и величие трагедии. Мы считаем, что внимание дунганских и русских писателей к страданиям человека на войне и трагедии в жизни явилось результатом совместного влияния действительности. В то же время, под влиянием своей уникальной национальной психологии и традиционной культуры, дунганские авторы выделили уникальные национальные духовные качества личности. Сравнительное исследование двух литератур позволяет выявить их национальные особенности, уточнить характер отношений между дунганской и русской литературой, а также углубить наше понимание своеобразия дунганской культуры. Перспективы исследования мы видим в сравнительно-типологическом изучении конкретных произведений о войне дунганских и русских писателей.

Список использованной литературы

- 1. Вьюнов Ю.** Русский культурный архетип. URL: https://thelib.ru/books/yu_a_vyunov/russkiy_kulturnyy_arhetip_stranovedenie_rossii_uchebnoe_posobie-read.html.
- 2. Макеева Ф.** Становление и развитие дунганской

советской литературы. URL: https://rusneb.ru/catalog/000202_000006_1389813/. **3. Центр** дунгановедения и китаистики. Дунганская энциклопедия. URL: <http://dungane.ru/documents>Dungane-2017>.

4. Юсупов И. Советские дунгане в годы Великой Отечественной войны. URL: https://books.google.com>books>about>Советские_дунгане.

References

1. V'yunov, Yu. (2021). Russkij kul'turnyj arhetip [Russian cultural archetype]. Retrieved from https://thelib.ru/books/yu_a_vyunov/russkij_kulturnyy_arhetip_stranovedenie_rossii_uchebnoe_posobie-read.html [in Russian]. **2. Makeeva, F.** (2021). Stanovlenie i razvitie dunganskoj sovetskoj literatury [Formation and development of Dungan Soviet literature]. Retrieved from https://rusneb.ru/catalog/000202_000006_1389813/ [in Russian]. **3. Centr** dunganovedeniya i kitaistiki. Dunganskaya enciklopediya [Center for dungan studies and chinese studies. Dungan encyclopedia]. (2021). Retrieved from <http://dungane.ru/documents>Dungane-2017> [in Russian]. **4. Yusupov, I.** (2021). Sovetskie dungane v gody Velikoj Otechestvennoj vojny [Soviet Dungans during the Great Patriotic War]. Retrieved from https://books.google.com>books>about>Советские_дунгане [in Russian].

Си Цзюньцінь. Російська і дунганська література про війну: порівняльний аспект

У статті представлена порівняльна характеристика російської та дунганської літератури про Другу світову війну. Автор звернулась до великої кількості текстового матеріалу, історичних джерел і фактів. У статті проаналізовано проблемні та тематичні аналогії дунганських та російських авторів, доведено вплив російських письменників на дунганських авторів. Російська і дунганська література ХХ століття про війну демонструвала актуалізацію героїзму і патріотизму. Автор статті визначила, що причина, по якій спільною темою дунганської і російської військової літератури став героїзм, полягає в тому, що, крім опису військової дії, вони демонструють народний патріотизм. У статті підкреслюється, що з часом російська військова література змінила свій фокус уваги, змістивши його з опису військових сцен на зображення внутрішнього світу персонажів. Це дозволило зрозуміти цінність людського життя в контексті війни. Тема війни поєднується у творах з думкою про гуманізм. Моральні дослідження стали головною наративною стратегією російської та дунганської військової літератури. Дунганська військова література узгоджується з російською літературою і висловлює співчуття до людини, зображує життя людей в умовах війни. Автор статті вважає, що центральна ідея військових творів дунганських і російських авторів полягає в зображенні людського співчуття. Автор статті підкреслила, що проблема сиріт війни типологічно об'єднує російських і дунганських письменників, а також відзначає очевидний вплив російських письменників на дунганських. У статті підкреслюється, що багато творів російської та дунганської літератури відтворюють війну

очима жінок і дітей, котрі були безневинними жертвами, їх образи розкривають небезпечний характер епохи, її нелюдськість. Письменники поєднували репрезентацію героїзму з описом трагедії війни, розкривали величезну душевну травму, нанесену війною, і досліджували долю простих людей на війні. Автор статті приходить до висновку, що загальні риси дунганської літератури про війну і творів російських письменників ХХ століття на цю тему полягають в тому, що вони безпосередньо не описують військові дії, а фокусують свою увагу на трагічному впливі війни на долю людини. Дунганські письменники слідом за російськими авторами відкрили цінність життя та неприйняття війни.

Ключові слова: дунганська література, російська література, тема війни, порівняльний аспект.

Сы Цзюньцинъ. Русская и дунганская литература о войне: сравнительный аспект

В статье представлена сравнительная характеристика русской и дунганской литературы о Второй мировой войне. Автор привлекла большое количество текстового материала, исторических источников и фактов. В статье проанализированы проблемные и тематические аналогии дунганских и русских авторов, доказано воздействие русских писателей на дунганских авторов. Русская и дунганская литература ХХ века о войне демонстрировала актуализацию героизма и патриотизма. Автор статьи определила, что причина, по которой общей темой дунганской и русской военной литературы стали героизм, заключается в том, что, помимо описания военной обстановки, они демонстрируют народный патриотизм. В статье подчеркивается, что со временем русская военная литература изменилась свой фокус внимания, сместив его с описания военных сцен на изображение внутреннего мира персонажей. Это позволило понять ценность человеческой жизни в контексте войны. Тема войны сочетается в произведениях с мыслью о гуманизме. Нравственные исследования стали главной нарративной стратегией русской и дунганской военной литературы. Дунганская военная литература согласуется с русской литературой и выражает сострадание к человеку, изображает жизнь людей в условиях войны. Автор статьи считает, что центральная идея военных произведений дунганских и русских авторов заключается в изображении человеческого сострадания. Автор статьи подчеркнула, что проблема сирот войны типологически объединяет русских и дунганских писателей, а также очевидно влияние русских писателей на дунганских. В статье подчеркивается, что многие произведения русской и дунганской литературы воссоздают войну глазами женщин и детей, которые были невинными жертвами, их образы раскрывают страшный характер эпохи, ее бесчеловечность. Писатели сочетали описание героизма с описанием трагедии войны, раскрывали огромную душевную травму, нанесенную войной, и исследовали судьбу простых людей на войне. Автор статьи приходит к выводу, что общие черты дунганской литературы о войне и произведений русских писателей

XX века на эту тему состоят в том, что они не описывают непосредственно военные действия, а фокусируют свое внимание на трагическом воздействии войны на судьбу человека. Дунганские писатели вслед за русскими авторами открыли ценность жизни и неприятие войны.

Ключевые слова: дунганская литература, русская литература, тема войны, сравнительный аспект.

Si Junqin. Russian and Dungan literature about war: comparative aspect

The article presents a comparative characteristic of Russian and Dungan literature about the Second World War. The author has used a large amount of text material, historical sources and facts. The article analyzes the problematic and thematic analogies of Dungan and Russian authors, the impact of Russian writers on Dungan authors is proved. Russian and Dungan literature of the twentieth century about the war demonstrated the actualization of heroism and patriotism. The author of the article determined that the reason why heroism became a common theme of Dungan and Russian military literature is that, in addition to describing the military situation, they demonstrate popular patriotism. The article emphasizes that over time, Russian military literature has changed its focus of attention, shifting it from describing military scenes to depicting the inner world of characters. This made it possible to understand the value of human life in the context of war. The theme of war is combined in the works with the thought of humanism. Moral research has become the main narrative strategy of Russian and Dungan military literature. Dungan military literature is consistent with Russian literature and expresses compassion for man, depicts the life of people in war conditions. The author of the article believes that the central idea of the military works of Dungan and Russian authors is to depict human compassion. The author of the article emphasized that the problem of war orphans typologically unites Russian and Dungan writers, and the influence of Russian writers on Dungan writers is also obvious. The article emphasizes that many works of Russian and Dungan literature recreate the war through the eyes of women and children who were innocent victims, their images reveal the terrible nature of the era, its inhumanity. The writers combined the description of heroism with the description of the tragedy of war, revealed the enormous mental trauma inflicted by the war, and investigated the fate of ordinary people in the war. The author of the article comes to the conclusion that the common features of Dungan literature about war and the works of Russian writers of the twentieth century on this topic are that they do not directly describe military actions, but focus their attention on the tragic impact of war on human destiny. Dungan writers, following Russian authors, discovered the value of life and rejection of war.

Key words: Dungan literature, Russian literature, war theme, comparative aspect.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2021 р.

Стаття прийнята до друку 17.05.2021 р.

Рецензент – д. філ. н., проф. Дмитренко В. І.

Дмитренко В. І.,

доктор філологічних наук, професор
кафедри української та зарубіжної літератур
Криворізького державного педагогічного університету,
м. Кривий Ріг, Україна.
dmytrenko1818@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8364-014X>

СУЧАСНІ ПРОЄКЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕМИ У ТВОРЧОСТІ О. КУПРІНА

Постановка проблеми. Розширення географічних меж сприйняття літературного феномену провокує вивчення творчості митця, спадщина якого є надбанням однієї культури у зв'язках чи в контексті культури іншої. Особливо в тому випадку, коли генетично-контактні зв'язки є очевидними. Життєвий і творчий шлях російського письменника О. Купріна тісно пов'язаний з нашою державою. Творча спадщина письменника є значною і за обсягом, і за змістом. Його проза – яскрава сторінка російської літератури кінця XIX – початку XX століття. Письменника називали вправним майстром слова, високо цінували колеги, серед яких І. Бунін, Максим Горький, Л. Толстой, А. Чехов. Образи, створені письменником, надзвичайно різноманітні й пов'язані зі значною кількістю прошарків тогочасного суспільства, оголюючи спектр тогочасних проблем. Географія перебування митця в Україні охоплює всю територію: Донбас, центральну Україну, Полісся, Одесу, Крим та ін. Усі ці регіони представлені й художньо осмислені у творах митця. Сучасна політична ситуація актуалізує й надає нових вимірів інтерпретації творів письменника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. О. Купрін був досить „незручним” для влади письменником як у царській Росії (належав до антиурядового літературного табору), так в радянський час (у кінці жовтня 1919 року разом з залишками розбитої Північно-Західної армії Юденича виїхав із Росії, тривалий час жив у Франції й писав антибільшовицькі статті). Одним із перших досліджень з цієї теми є публікація фінського дослідника Ф. Хельмана [10]. Тому його творчість стала активно вчатись лише після смерті Й. Сталіна. Першим дослідником став близький друг письменника Ф. Батюшков. З 1956 року активно почали з'являтися монографічні дослідження В. Афанасьєва, П. Беркова, Ф. Кулешова, А. Волкова, Л. Крутікової та ін. Сьогодні, на жаль, відсутні новітні ґрунтовні наукові праці про творчості О. Купріна, особливо з новітніх літературознавчих позицій, як і більшості інших класиків. Соціально незаангажована рецепція особистості й творчості

письменника представлена лише в автобіографічній книзі Ніни Берберової «Холодна осінь. Іван Бунін в еміграції (1920–1953)». У ній чимало місця приділено російському літературному середовищу, особливо в еміграції й особі О. Купріна. Однак нове прочитання творчості О. Купріна продовжує залишатися актуальною проблемою у вітчизняному й зарубіжному літературознавстві. Найновіші дослідження датуються початком цього століття. Можна виділити дисертацію російської дослідниці Л. Єфименко „Публіцистика О. І. Купріна (проблеми жанрової своєрідності” (2003), Т. Пчолкіної „Автор і герой в художньому світі О. І. Купріна” (2006). Компаративний аспект творчості О. Купріна сповнений значної кількості лакун. Слід відмітити публікацію В. Слободяника „Україна у творчості Купріна”, яка намітила основні аспекти репрезентації української теми у творчості російського письменника. Інтерпретація творів письменника з позицій сучасності на часі.

Мета статті. Осмислення інтерпретації теми України у творчості О. Купріна з позицій сучасності, звернення до тематики й проблематики творів письменника з описами українських типів і місцевості для усвідомлення значення й актуальності творчості О. Купріна для сьогодення.

Методика дослідження. У публікації задіяні описовий та узагальнюючий методи дослідження, які застосовано під час аналізу сторінок біографії О. Купріна пов'язаних з Україною. Культурно-історичний та біографічний методи сприяли з'ясуванню впливу суспільного й культурного середовища на тематику й проблематику творів письменника. Елементи герменевтичного й інтертекстуального методів були задіяні під час аналізу художніх творів митця. Засадничими стали монографічні дослідження О. Волкова [1], Ф. Кулешова [3]. та О. Полукошко [7]. Важливою для дослідження стала рецепція аналізованої проблеми в публікації В. Слободяник [8].

Виклад основного матеріалу. Співвіднесеність життя і творчості у творах О. Купріна завжди досить висока. Митець прагнув передати в художньому тексті стихію життя й першооснови буття. Його твори претендують на особливе осмислення та інтерпретацію категорії наслідування життя (*mimesis*) і, тим самим, на своєрідний вимір і постановку проблеми співвіднесеності автобіографічних життєвих реалій і творчості. У його текстах втілюється багатющий і різномірний життєвий досвід, пов'язаний як з повсякденним життям, так і екстремальними ситуаціями: дружба з Балаклавськими рибалками і участь в їх небезпечному рибальському промислі, занурення в «первісну» поліську природу і знайомство з поліськими селянами і їх звичаями, політ на повітряній кулі, спуск на морське дно, захоплення коридом і цирком. Купрін був наїзником в цирку, кримінальним репортером і професійним військовим. Список може бути продовжений.

В Україні О. Купрін пробув чимало часу для того, щоб бути обізнаним з тогочасною ситуацією й проблемами. У його першому

опублікованому творі „Останній дебют” (1889) молода акторка закінчує життя самогубством під час спектаклю. Праобразом героїні стала харківська актриса Є. Кадміна, яка пішла з життя в такий спосіб у 1881 році. У 1890 році, після навчання, О. Купрін був розподілений до 46-го Дніпровського піхотного полку, що був розквартирований на Поділлі (Проскуров (тепер – Хмельницький), Гусятин, Волочиськ). Волочиськ упізнаваний у його оповіданнях „Дізнання” (1894), „Жах” (1896), „Маріанна” (1896). Подіями тогочасного побуту письменника сприяли також написання оповідань „Прапорщик армійський”, „З вулиці”, „До слави”, „Напівбог”, повісті „Поєдинок” [9].

У 1894 році, після звільнення з військової служби, він їде до Києва, де починає співпрацювати з київськими, а пізніше з житомирськими й одеськими періодичними виданнями. Друкується в газетах „Київське слово”, „Волинь (Житомир)”, „Одеські новини” та ін. Він пише передові статті, фейлетони, судової хроніки, нариси, театральні рецензії та ін., тобто твори дуже широкого періодичного жанрового діапазону. Чимало з них були надруковані під псевдонімами, тому до цього часу не зібрана повністю публіцистика письменника.

Перебування в Києві вплинуло й на активізацію його творчої діяльності. Враження від знайомства з містом та його мешканцями, представлені в газетних публікаціях, стали матеріалом для збірки „Київські типи”. До неї увійшла частина нарисів, уже надрукованих у тогочасній періодиці. Більшість оповідань збірки були написані в будинку на розі вулиці Сагайдачного й Боричевського Току, де він два роки знімав дешево мебльовану кімнату при готелі „Дніпровський торг”, що на Поштовій площі. Збірка стала своєрідним підсумком його діяльності як публіциста. У ній представлені своєрідні портрети киян, різні за поведінкою й звичками, але, на думку письменника, достойні уваги не залежно від суспільного чи фінансового стану. Тут окреслено типові фігури представників різних соціальних категорій. Це і лікар, і студент, і художник, і пожежник, і лжесвідок, а також представники київського дна. Письменник намагається типізувати змальованих ним мешканців Києва в такий спосіб утворюючи загальне полотно тогочасного міста, а точніше, його zdegradованих мешканців. Змальовані ним типи злодіїв (марквіхер, скок, бугайщик, шніфер та ін.) свідчать про неабияку обізнаність автора з тим світом. Є в його новелах і такий тип злодія як Стрілок, пізніше романтизований Ільфом і Петровим, які, між іншим, писали свій роман „Золотий тілець” в Україні, у м. Старобільську. Автор звернувся й до образу бенефіціанта, того, хто надає місце для азартних ігор і має з цього зиск. Ця збірка письменника ще потребує дослідження з художньо-естетичних позицій.

Поїздка на Донбас навесні 1896 року в якості кореспондента стала продуктивною для подальшої творчості митця. О. Купрін оглядає ливарні, рейкопрокатні заводи, знайомиться з доменною й мартенівською справою, спускається в шахти, прагне якомога більше наблизитись до важкої праці донбаських робітників. Нариси, написаних на матеріалах

поїздки, передають не тільки гарячковий темп прогресу, який змінив донецькі степи, а й каторжну працю робітників, які працюють в нелюдських умовах.

З Донбасу письменник привіз не тільки нариси й чимало оповідань, а й ідею повісті „Молох” (1896), яка принесла йому популярність. Повість порушила проблему фізичного й морального насильства над особистістю за умов російського капіталізму. В. Слободяник зазначає: „Кровожадбному божеству древніх фінікійців Молоху – уподібнює письменник сучасний капіталізм, в жертву якого щогодинно приносяться сили, здоров'я, життя тисяч і тисяч людей. Все це триває й донині, якщо переглянути цифри загиблих у шахтах України” [8]. Сьогодні проблеми Донбасу загострилися ще з більшою силою і твори О. Купріна набувають нової актуальності.

„Поліський цикл” письменника також має автобіографічне підґрунтя. Його поява пов'язана з піврічним перебуванням письменника на Рівненщині, куди він поїхав на запрошення товариша, який написав, що в цьому краю можна успішно вирощувати махорку-сріблянку. Він прибув до с. Казимирки (нині с. Кузьмівка Сарненського району Рівненської області). Махорочний бізнес виявився невдалим, проте враження, отримані від поїздки, стали основою для нових творів письменника. Вони склалися в новий цикл. До циклу „Полісся” увійшли твори: „На глухарів”, „Лісова глушина”, „Сріблястий вовк”, „Конокради”, „Запечатані немовлята”, „Олеся”. До першого оповідання О. Купрін навіть додав невеличкий українсько-російський словник, а повість „Олеся” має підзаголовок „Із спогадів про Волинь”. Повість є своєрідним гімном коханню. Є припущення, що героїня твору мала реальний прототип – місцеву красуню-чаклунку Соломію [9], яка прожила до 1954 року. У літературно-етнографічному музеї села й сьогодні зберігається чимало експонатів, які пов'язані з перебуванням О. Купріна. Більшість імен персонажів своїх творів з „Поліського циклу” письменник не змінював, і в такий спосіб увіковічив предків нинішніх мешканців. Помер О. Купрін за день до свого 68-ліття, як напроорокувала йому Мануйлиха: „Якщо в шістдесят сім не помреш, то...” [6, с. 324].

Повість „Олеся” є одним із кращих творів О. Купріна. Природне благородства й краса незвичайної дівчини полонили молодого письменника-росіянина, який приїхав до Полісся з метою віднайдення матеріалу для своєї письменницької діяльності. Твір побудований на антитезі. У ній протиставляються дві особистості. Олеся – цілісна, самобутня, вільна натура, не пов'язана жодними соціальними умовами і заборонами, які, на жаль, існують для Івана Тимофійовича, її коханого. Молодий письменник пов'язаний з певним соціальним середовищем і обмежений його законами. Він – егоїст по натурі, робить боляче іншим людям, привносить в їх життя порожнечу й розчарування. Олеся – дитя, виплекане матір'ю-природою, неосвічена, «відьмака». Дівчина виросла в лісі, далеко від суспільної фальші й здатна на справжнє, щире почуття, але панич не може зрозуміти любов дівчини.

Для її коханого думка суспільства важливіша. Хоча поява Олесі в житті Івана Тимофійовича змінює його існування. Вони покохали одне одного, але їх почуття дуже різняться. Івана Тимофійовича вабила краса, ніжність, жіночість і наївність Олесі: «Самобытная, свободная натура, ум детски невинный, но не лишённый лукавого кокетства красивой женщины» [6, с. 340]. На відміну від Олесі він відчув лише потяг до красивої, неординарної дівчини, який він поплутав з любов'ю. Українська дівчина довірилась росіянину, який не зміг оцінити чистоту її почуттів і зрадив. Він загалом був сам не здатен на високі почуття, а тим більше оцінити їх щодо іншої людини. Як по-сучасному це звучить у більш ширших проекціях. Російський письменник, який був добре знайомий з особливостями українського менталітету опосередковано частково спрогнозував нинішню ситуацію.

Пов'язана біографія О. Купріна й з містом Суми, де він де який час працював актором у драматичній трупі В. Вікторова. У 1909 році письменник певний час разом із родиною жив у Житомирі, де мешкала його рідна сестра Зінаїда. Ностальгією за містом сповнені листи письменника до сестри, написані в еміграції. Тут О. Купрін почав писати „Яму”. Друга частина „Ями” та чимало інших творів були написані в Одесі, куди родина Купріних виїхала з Житомира.

О. Купрін певний час жив у Криму й мріяв про життя там тривалий час, але став очевидцем розстрілу матросів на крейсері „Очаков” і під враженням написав нарис „Події в Севастополі” (1905). За це письменника офіційно вигнали з міста, а пізніше притягли до кримінальної відповідальності (У Житомирі йому довелося просидіти за це десять днів під домашнім арештом). Крим у творчості письменника репрезентує збірка новел „У Криму: збірка повістей і оповідань”.

Висновки. Отже, відображення у творчості О. Купріна української дійсності тісно пов'язано з його життєвим шляхом. Тривале перебування письменника в Україні сприяло його активному зверненню до української теми. Для письменника українська дійсність стала невичерпним джерелом натхнення. Українська тематика охоплює значну частину його творчого надбання й представлена досить різнопланово й широко в географічному плані. У його творах представлені Донбас, центральна Україна й Полісся. Актуальності проблем, порушених О. Купріним ще в позаминулому столітті, сьогодні є незаперечною. Особливо символічно й по-сучасному прочитується сьогодні повість О. Купріна „Олеся”. У якій щирі й високі почуття української дівчини були зражені письменником-росіянином.

Перспективи подальших досліджень. Перспективи подальших досліджень убачаємо у висвітленні особливостей репрезентації теми Донбасу у творчості О. Купріна.

Список використаної літератури

1. Волков А. А. А. И. Куприн. Творчество писателя. Москва: Художественная литература, 1987. 231 с. 2. Гупало С. Слідами Олесі.

ZN.UA. 2006. № 28. 6 жовтня. URL: https://zn.ua/ukr/SOCIUM/slidami_olesi.html. **3. Кулешов Ф. И.** Творческий путь А. И. Куприна 1907–1938. Минск, 1987. 317 с. **4. Куприн А. И.** Собрание сочинений. *Собр. соч.: в 9 т.* Москва: Художественная литература, 1971. Т. 1. 512 с. **5. Куприн А. И.** Собрание сочинений. *Собр. соч.: в 9 т.* Москва: Художественная литература, 1970. Т. 2. 512 с. **6. Куприн А. И.** Собрание сочинений. *Собр. соч.: в 9 т.* Москва: Художественная литература, 1971. Т. 9. 336 с. **7. Полукошко О. Ю.** Тема одиночества в интерпретации А. И. Куприна. *Человек говорящий, пишущий, читающий в литературе: сб. науч. ст.: в 2 ч.* Ч. 2. Гродно: ГрГУ, 2008. С. 267–274. **8. Слободяник В.** Україна у творчості Купріна. *Персонал плюс*. 2012. № 22 (479). 30 травня – 5 червня. URL: <http://www.personal-plus.net/479/9278.html>. **9. Усенко П. Г.** Купрін Олександр Іванович. [Електронний ресурс]. *Енциклопедія історії України*. Т. 5: Кон – Кю / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; НАН України, Інститут історії України. Київ: Вид-во „Наукова думка”, 2008. 568 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Kuprin_O. **10. Хеллман Б.** Александр Куприн против советской власти: (Хельсинские статьи 1919–1921 гг.). *Российский литературоведческий журнал*. 1994. № 4. С. 138–142.

References

1. Volkov, A. A. (1981). A. I. Kuprin. *Tvorchestvo pisatelya* [A. I. Kuprin. Creativity of the writer]. Moscow: Hudozhestvennaya literatura [in Russian]. **2. Gupalo, S.** (2006). Sledami Olesi [In the footsteps of Olesya]. *ZN.UA*. № 28. 6 zhovtnia. Retrieved from https://zn.ua/ukr/SOCIUM/slidami_olesi.html [in Ukrainian]. **3. Kuleshov, F. I.** (1987). *Tvorcheskij put' A. I. Kuprina 1907–1938* [The creative path of A. I. Kuprin 1907–1938]. Minsk [in Russian]. **4. Kuprin, A. I.** (1971). *Sobranie sochinenij* [Collected works]. *Sobr. soch.: v 9 t. – Collected works: in 9 v.* Vols. 1. Moscow: Hudozhestvennaya literatura [in Russian]. **5. Kuprin, A. I.** (1971). *Sobranie sochinenij* [Collected works]. *Collected works: in 9 v. – Collected works: in 9 v.* Vols. 2. Moscow: Hudozhestvennaya literatura [in Russian]. **6. Kuprin, A. I.** (1971). *Sobranie sochinenij* [Collected works]. *Collected works: in 9 v. – Collected works: in 9 v.* Vols. 9. Moscow: Hudozhestvennaya literatura [in Russian]. **7. Polukoshko, O. Yu.** (2008). *Tema odinochestva v interpretacii A. I. Kuprina* [The theme of loneliness as interpreted by A. I. Kuprin]. *Chelovek govoryashchij, pishushchij, chitayushchij v literature: zb. nauch. st.: v 2 ch. – The person speaking, writing, reading in literature: a collection of scientific articles: in 2 v.* Vols. 2. Grodno: GrGU [in Russian]. **8. Slobodianyuk, V.** (2012). *Ukraina u tvorchosti Kuprina* [Ukraine in Kuprin's work]. *Personal plus – Staff plus*, 22 (479), 30 travnia – 5 chervnia. Retrieved from <http://www.personal-plus.net/479/9278.html> [in Ukrainian]. **9. Usenko, P. H.** (2008). *Kuprin Oleksandr Ivanovych* [Kuprin Alexander Ivanovich]. *Entsyklopediia istorii Ukrainy – Encyclopedia of the History of Ukraine*. Vols. 5: Kon – Kiu. Kyiv: Vyd-vo „Naukova dumka”. [Elektronnyi resurs]. Retrieved from

http://www.history.org.ua/?termin=Kuprin_O [in Ukrainian]. **10. Hellman, B.** (1994). Aleksandr Kuprin protiv sovetskoj vlasti: (Hel'sinskie stat'i 1919–1921 gg.) [Alexander Kuprin against the Soviet regime: (Articles of Helsinki 1919–1921)]. *Rossijskij literaturovedcheskij zhurnal – Russian literary journal*, 4, 138-142 [in Russian].

Дмитренко В. І. Сучасні проєкції української теми у творчості О. Купріна

Стаття актуалізує особливості рецепції України у творчості О. Купріна. Тривале перебування письменника в Україні сприяло його активному зверненню до української теми. Українська тематика охоплює значну частину його творчого надбання й представлена досить різнопланово. Дивним чином склалося так, що тематика його творів географічно торкається усіх частин нашої держави: Донбасу, центральної частини України й Полісся. У його творах представлені й zdegradovanі київські персонажі (збірки „Київські типи” (1895) і „Мініатюри” (1897)), і нещадно експлуатовані шахтарі Донбасу (нариси „Рейсопрокатний завод” і „Юзівський завод” (1896), повість „Молох” (1896)), і мешканці Полісся („Олеся” (1898)). У публікації наголошується на актуальності проблем, порушених О. Купріним ще в позаминулому столітті, для сучасної ситуації на Донеччині й Луганщині. Проблеми, порушені в повісті «Молох», також дивують своєю злободенністю. Рецепція природи Полісся і роздуми автора про його мешканців також мають сучасні проєкції.

У статті представлена сучасна інтерпретація повісті О. Купріна „Олеся”. Наголошується на символічності стосунків української дівчини й молодого письменника-росіянина, які закінчилися зрадою останнього.

Ключові слова: українська тема, Донбас, Полісся, зрада, сучасна рецепція.

Дмитренко В. И. Современные проекции украинской темы в творчестве А. Куприна

Статья актуализирует особенности рецепции Украины в творчестве А. Куприна. Длительное пребывание писателя в Украине способствовало его активному обращению к украинской теме. Украинская тематика охватывает значительную часть его творческого наследия и представлена достаточно разнопланово. Удивительным способом сложилось так, что тематика его произведений географически связана со всеми частями нашего государства: Донбасса, центральной части Украины и Полесья. В его произведениях представлены киевские персонажи, которые деградировали (сборники „Киевские типы” (1895) и „Миниатюры” (1897)), и нещадно эксплуатированные шахтёры Донбасса (очерки „Рейсопрокатный завод” и „Юзовский завод” (1896), повесть „Молох” (1896)), и жители Полесья („Олеся” (1898)). В публикации акцентируется на актуальности проблем, затронутых А. Куприным ещё в позапрошлом столетии, для современной ситуации на Донеччине и Луганщине.

Проблемы, актуализированные в повести „Молох”, также удивляют своей злободневностью. Рецепция природы Полесья и размышления автора о его жителях также имеют современные проекции.

В статье представлена современная интерпретация повести А. Куприна „Олеся”. Акцентируется на символичности отношений украинской девушки и молодого писателя-россиянина, которые закончились изменой последнего.

Ключевые слова: украинская тема, Донбасс, Полесье, предательство, современная рецепция.

Dmytrenko V. I. Modern Projections of the Ukrainian Theme in the Works by O. Kuprin

The article under consideration actualizes the peculiarities of the reception of Ukraine in the works by O. Kuprin. The writer's extended stay in Ukraine contributed to his active appeal to the Ukrainian theme. The last ones cover a significant part of his creative heritage and reveal it in different ways. Surprisingly, the subject of his works geographically affects all parts of our state: Donbas, central Ukraine, and Polissya.

The author's works present and degraded Kyiv characters (collections „Kyiv Types” (1895) and „Miniatures” (1897)), and ruthlessly exploited miners of Donbas (essays „Rolling Mill” and „Yuzovsky Plant” (1896), the novel „Molokh” (1896)), and the inhabitants of Polissya („Olesya” (1898)). The publication emphasizes the urgency of the problems raised by O. Kuprin in the last century for the current situation in Donetsk and Luhansk oblasts. The issues raised in the story „Molokh” are also surprising in their topicality. The reception of the nature of Polissya and the author's reflections on its inhabitants also have current projections.

The article presents a modern interpretation of O. Kuprin's novel „Olesya”. Emphasis is placed on the symbolism of the relationship between a Ukrainian girl and a young Russian writer, which ended with the latter's betrayal.

Key words: Ukrainian theme, Donbas, Polissya, betrayal, modern reception.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2021 р.

Стаття прийнята до друку 17.05.2021 р.

Рецензент – д. філ. н., проф. Кобзар О. І.

ЗІСТАВНІ СТУДІЇ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

УДК 811.111'255.4(045)

DOI: 10.12958/2227-2844-2021-3(341)-142-151

Бойко Я. В.,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри перекладу

Національного технічного університету

„Дніпровська політехніка”, м. Дніпро, Україна.

yana.boiko.85@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-0074-5665>

ДІАХРОННА МНОЖИННІСТЬ ПЕРЕКЛАДІВ У КОНТЕКСТІ ТЕОРІЇ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ (на матеріалі українських ретрансляцій трагедій У. Шекспіра)

У новому тисячолітті, в якому поширюється та посилюється культурний обмін, знання і міжнародне спілкування, феномен *перекладу* набув першочергового значення, оскільки його головна мета – замінити текстовий матеріал однієї мови (мови оригіналу) еквівалентним текстовим матеріалом іншої мови (мови перекладу). В умовах сьогодення особливої актуальності набувають питання *еквівалентності* перекладу як предмету найбільшої полеміки у науковому середовищі, особливо, якщо це стосується мовних особливостей художнього тексту, які інколи не можуть бути ретрансльовані без творчого проникнення перекладача у суть тексту. Перекладацька інтерпретація пов'язується з мовною варіативністю та з індивідуально-психологічними особливостями перекладу як творчої діяльності.

Поняття еквівалентності особливо турбує вчених-перекладачів, які працюють у рамках лінгвістичної парадигми, оскільки воно нерозривно пов'язане як із теоретичними, так і з практичними аспектами перекладу. Використання терміну „еквівалентність” у перекладі є суперечливим, оскільки абсолютна еквівалентність у математичному сенсі є неможливою у перекладі, зокрема, у художньому перекладі. Багато теоретиків намагалися осмислити парадигму „еквівалентності” як області перекладу, серед яких: Дж. Кетфорд (1965), Ю. Найда (1969), К. Райс (1978), П. Ньюмарк (1981), В. Коллер (1989), В. Комісаров (1996), Дж. Хаус (2001), В. Виноградов (2001), М. Гарбовський (2004), О. Чередниченко (2007), В. Демецька (2008), Е. Пім (2010), С. Амеліна (2014), Г. Єнчева (2015), А. Раті (2016), Ю. Плетенецька (2016) та ін.

Хоча еквівалентність мовних одиниць як сфера інтерпретації і реалізації творчих перекладацьких рішень привертала достатню увагу

перекладознавців, проблема досягнення еквівалентності у контексті множинності перекладів першотвору лише частково знайшла своє відображення в працях О. Ребрія (2012) і Р. Ситар (2014). Відтак, дослідження еквівалентності в умовах діяхронної множинності перекладів часово віддаленого першотвору постає перспективним у вивченні специфіки відтворення його мовних особливостей у діяхронії.

Мета статті – визначити способи досягнення еквівалентності в українських ретрансляціях часово віддаленого першотвору. Досягнення мети передбачає вирішення таких завдань: систематизувати здобутки теорії еквівалентності в історії перекладознавства; охарактеризувати специфіку ретрансляцій часово віддаленого першотвору у їх діяхронній множинності; проаналізувати типові стратегії і тактики українських перекладачів трагедій У. Шекспіра, які застосовано ними з метою досягнення еквівалентного перекладу. Методологію дослідження формують загальнонаукові методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, спостереження й абстрагування – для систематизації здобутків теорії еквівалентності; методи лінгвістичного аналізу – семантичний, стилістичний, прагматичний – для виокремлення одиниць аналізу – прагматично навантажених стилістичних засобів – у тексті оригіналу (далі – ТО); порівняльний аналіз та методи перекладацького аналізу – для зіставлення одиниць аналізу у ТО і тексті перекладу (далі – ТП).

В основному, „еквівалентність” – це термін, яким користуються багато науковців, описуючи природу та ступінь взаємозв'язків, що існують між першотвором та його ретранслятом. Тим не менше, концепція залишається суперечливою, і думки радикально різняться щодо її точного визначення.

Можна сказати, що багато теорій еквівалентності перекладу базуються на двох протилежних способах перекладу. Наприклад, Ю. Найда і К. Райс розрізняють *формальну еквівалентність*, коли ТП є еквівалентом ТО як за формою, так і за змістом, і *динамічну еквівалентність*, коли робиться спроба ретранслювати зміст першотвору у перекладі якомога природніше (Nida, 1969; Райс, 1978). При цьому найважливішим критерієм *формальної еквівалентності* є збереження канонічної форми текстового жанру та дослівний переклад слів у процесі симетричної передачі ТО; з іншого боку, у процесі динамічної еквівалентності перекладач відтворює не тільки мову, але й почуття, які закладені в нього автором першотвору, модифікує та адаптує там, де це необхідно (Райс, 1978). Можна сказати, що роль перекладача, таким чином, трансформується із забезпечення текстової еквівалентності та граматичної точності на роль співавтора.

Дж. Кетфорд виділяє *формальний відповідник* – „[...] це будь-яка категорія (одиниця, клас, структура, елемент структури тощо) вихідної мови, яка може зайняти те саме місце в структурі мови перекладу” (Catford, 1965, с. 74), і *текстовий перекладацький еквівалент* – це будь-яка форма мови перекладу (текст або частина тексту), котра [...] еквівалентна до даної форми вихідної мови (тексту чи частини тексту).

Дж. Хаус розмежує *явний переклад* (текст мовою перекладу, за яким видно, що він перекладений з іншої мови) та *прихований переклад* (переклад, побудований так, щоб читач не відчував, що перед ним не оригінальний текст) (House, 2001).

Ставши важливою особливістю теорій перекладу в 1960-х і 1970-х роках, еквівалентність мала зазначати, що ТО і ТП поділяють якусь „однаковість”. Питання було в тому, який вид і ступінь однаковості зумовив різні види еквівалентності. В. Коллер виділяє п'ять різних типів еквівалентності: (а) *денотативну* еквівалентність, що включає екстралінгвальний зміст тексту (інваріантність плану змісту чи змістова інваріантність), (б) *конотативну* еквівалентність, що враховує цілеспрямований вибір синонімічних мовних засобів (стилістична еквівалентність), (в) *нормативну* еквівалентність тексту, що враховує жанрові характеристики ТО, його мовленнєві та мовні норми (стилістична еквівалентність), (г) *прагматичну* еквівалентність, що включає одержувача ТП (комунікативна еквівалентність), (д) *формальну* еквівалентність, що враховує форму та естетику ТО, орієнтовану на передачу художньо-естетичних, каламбурних, індивідуальних та інших формальних прикмет першотвору (Koller, 1989).

В. Комісаров розрізняє такі рівні (типи) еквівалентності, що розуміються як різні ступені смислової спільності між ТО і ТП та утворюють ієрархічну структуру: 1) *мета комунікації*; 2) *ідентифікація ситуації* (зберігається додаткова частина змісту ТО, яка вказує на те, про що повідомляється); 3) „*спосіб опису ситуації*” (збереження у ТП загальних понять, за допомогою яких описується ситуація); 4) *значення синтаксичних структур* (інваріантність синтаксичних структур ТО і ТП); 5) *словесні знаки* (у ТП зберігаються всі основні частини змісту ТО). (Комісаров, 1996) Таким чином, на думку В. Комісарова, еквівалентність перекладу полягає в максимальній ідентичності всіх рівнів змісту першотвору і його ретрансляцій, одиниці яких можуть бути еквівалентні одна одній на всіх п'яти рівнях або тільки на деяких із них.

Враховуючи ці фактори, не можна заперечувати, що всі переклади, які виконує компетентний перекладач, якимось чином залишаються адекватними оригінальному тексту, чи то за допомогою формальної, чи динамічної еквівалентності. Якість перекладу залежатиме від того, який шлях у забезпеченні еквівалентності перекладач вирішить обрати у виконанні своєї роботи: або замінити текстовий матеріал однією мовою іншою, що означає еквівалент; або створити відповідність між мовними одиницями, незалежно від будь-якої ідеї змісту.

Досягнення еквівалентності є дуже важливим завданням для кожного перекладача, проте еквівалентність перекладу не є фіксованою величиною. Ступінь близькості ТО і ТП може різнитись, а еквівалентність перекладу може встановлюватися на різних рівнях: а) *теоретично можлива еквівалентність* (визначається співвідношенням структур і правил функціонування двох мов); б) *оптимальна еквівалентність* (близькість, яка досягається в конкретному акті

перекладу ТО). За спільністю змісту ТО і ТП еквівалентність поділяється на: *потенційно досяжну еквівалентність* (максимальна спільність змісту двох іншомовних текстів, яка є допустимою внаслідок різниці мов, якими створені ці тексти) та *перекладацьку еквівалентність* (реальна змістова близькість ТО і ТП, що досягається перекладачем у процесі перекладу). (Башук, 2017). Проблеми міжмовної еквівалентності довгий період вивчалися в рамках лексико-семантичного рівня мови.

Проблема визначення терміну „множинність перекладів”, або „перекладна множинність”, привертає увагу багатьох вітчизняних (О. Федів, Р. Ситар, Ю. Левін, А. Попович, О. Чередниченко) вчених. Закордонні фахівці (S. Gürçağlar, K. Koskinen, A. Berman) використовують термін „re-translation” („ретрансляція”, або „повторний переклад”), який позначає існування в певній національній культурі кількох перекладів того самого іншомовного літературного твору, який в оригіналі має, як правило, одне текстове втілення (О. Ребрій).

Діахронна множинність ретрансляцій – це повторні переклади часово віддаленого першотвору, які виникають або змінюються протягом певного історичного періоду або кількох періодів, що надає змогу простежити світосприйняття та вплив різних епох на перекладачів, а, відповідно, й на перекладений твір (Лучук, 2004).

Діахронна множинність ретрансляцій часово віддаленого першотвору ґрунтується на двох базових принципах теорії еквівалентності (Ребрій, 2012; Ситар, 2014): 1) виведення еквівалентності за межі мовних одиниць і визнання, поряд із мовною, також текстуальної та комунікативної еквівалентності; 2) визнання принципової неможливості встановлення повної еквівалентності між ТО і ТП. Варто наголосити, що еквівалентність змісту ТО та його ретрансляцій є підґрунтям їх комунікативної рівноцінності, наявність якої робить текст перекладом.

Еквівалентність множинних ретрансляцій часово віддаленого першотвору завжди поняття відносне, і рівень відносності може бути дуже різним. Ступінь зближення з оригіналом залежить від багатьох чинників: від майстерності перекладача, від особливостей мов і культур, що зіставляються, епохи створення оригіналу і перекладу, способу перекладу, характеру перекладних текстів тощо (Бойко, 2020; Воіко, Нікопова, 2021). Чим більше незбіг „культурного часу” часово віддаленого оригіналу та його множинних ретрансляцій, тим більше може підвищуватися чи знижуватися „естетичний рівень” оригіналу.

Показовим у цьому аспекті є множинні ретрансляції творів У. Шекспіра, шедеврів світової літератури. Кожне нове покоління по-своєму відкриває для себе Шекспіра і його героїв. Класичні твори світової літератури живуть доти, доки їх перекладають сучасними мовами. Наприклад, трагедію „Гамлет” переклали Михайло Старицький (1882), Пантелеймон Куліш (1899), Юрій Клен (1930), Григорій Кочур (1935), Леонід Гребінка (1939), Михайло Рудницький (1943), Ігор Костецький (1987), Юрій Андрухович (2000). Трагедія „Ромео і

Джульєтта” існує у перекладах Пантелеймона Куліша (1901), Василя Мисика (1932), Абрама Гозенпуда (1937), Ірини Стешенко (1952), Ігоря Костецького (1957), Юрія Андруховича (2016). Зазначені ретрансляції, які належать до різних історичних епох, створюють *діахронну множинність ретрансляцій часово віддалених першотворів* – трагедій У. Шекспіра „Гамлет” (1599) і „Ромео і Джульєтта” (1595).

Аналіз діахронних ретрансляцій трагедій У. Шекспіра продемонстрував застосування перекладачами різних стратегій у досягненні еквівалентності ТО і ТП, що зумовлені *творчою індивідуальністю* перекладача та *стилем перекладу*. Якщо М. Старицький і П. Куліш у руслі *романтичної школи перекладу* прагнули творити високий стиль, поєднуючи точність перекладу з його органічністю, природністю, то стиль *модерністських перекладів* І. Костецького занадто знижений, приземний. Ю. Клен у колі Київських *неокласиків* не визнає ані словникової точності, ані складних синтаксичних конструкцій, виступає проти штучності й вульгаризації мови перекладу, максимально зберігаючи зміст ТО. *Неокласицистський стиль* перекладу Г. Кочура поєднує класичну стилістичну інтерпретацію ТО, у якій переважає шляхетна риторика, з розмаїтістю індивідуальних перекладацьких рішень. *Необароковий стиль* перекладів Л. Гребінки демонструє по-справжньому народну українську мову з яскравою стильовою експресією низової барокової стихії. *Постмодерністський стиль* Ю. Андруховича вражає антиінтелектуалізмом, образною спрощеністю, модернізацією стилістики ТО й активним використанням брутальної лексики (наприклад, Гамлет вживає слова типу *паскуда, жерачка, курва, мудак, придуток, скурвий син, бидло*).

Прийнятий перекладачем стиль перекладу зумовлює застосування власних перекладацьких стратегій і тактик. Порівняємо переклади І. Стешенко (1952) і Ю. Андруховича (2016) фрагменту із трагедії „Ромео і Джульєтта”, у якому Брат Лоренцо, чернець, застерігає закоханого Ромео від майбутніх помилок: *These violent delights have violent ends, // And in their triumph die; like fire and powder, // Which, as they kiss, consume.*

І. Стешенко: *Бурхливі радощі страшні, мій сину,/ Бо часто в них бурхливий і кінець./ Їх смерть у торжестві, вони ж бо гинуть,/ Як порох і вогонь, у поцілунку...*

Ю. Андрухович: *Пориви згубні, бо поривно гинуть – / В мить апогею, як вогонь і порох./ Цілунок іскри й пороху – це вибух / І смерть обох.*

Як бачимо, денотат оригіналу – ситуація реальної дійсності, що формує загальний зміст фрагменту, – передано в обох перекладах адекватно, проте перекладацькі стратегії І. Стешенко та Ю. Андруховича у відтворенні образності суттєво відрізняються. Так, у метафоричному виразі *violent delights have violent ends*, що стосується забороненого кохання молодих людей, прикметник *violent* використовується для позначення чогось шаленого, бурхливого, запеклого. Брат Лоренцо змушує замислитися Ромео над тим, що шалене кохання принесе

бурхливий трагічний кінець. Оригінально звучить переклад І. Стешенко, у якому розширюється закладений смисл шляхом додавання декількох доречних і концептуально-пов'язаних рядків, які поетично описують настанови брата Лоренцо: *Бурхливі радощі страшні, мій сину, / Бо часто в них бурхливий і кінець*. Ю. Андрухович не відступає від своєї стратегії дотримання принципу еквілінарності. Він стримано і чітко передає настанову ченця, лаконічно використавши слово *пориви* і застосувавши перекладацький прийом транспозиції (іменник *ends* перекладено дієсловом *гинути*). Переклад Ю. Андруховича в цілому відтворює образ юного кохання, при цьому перекладач іде шляхом „вільного перекладу”, відриваючись від буквального розуміння написаного, але при цьому йому вдається передати головний зміст по-новому, по-модерністськи.

Отже, кожна культура в своїй основі має власну систему соціальних стереотипів, образів і когнітивних схем, а за кожним вербальним знаком стоїть фрагмент образу світу даної конкретної культури. Тому оригінал для перекладача ніколи не буде сповнений тим смислом, який заклав у нього автор. Це, звичайно, не означає, що перекладач не зобов'язаний розуміти автора і передавати його думки. Кожен ТП відображає „власний” оригінал, який завжди впливає з бачення ТО перекладачем. Зміст оригіналу змінюється через переклади, які розкривають його через рух ідеї та образу у просторі і часі.

Перспектива подальшого дослідження полягає в детальній розробці проблеми діахронної множинності ретрансляцій трагедій Шекспіра у світлі креативної особистості перекладача.

Список використаної літератури

- 1. Nida E.** The theory and practice of translation. Leiden: Brill, 1969, 200 р.
- 2. Райс К.** Классификация текстов и методы перевода. *Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике: сб. ст.* Москва: Междун. отношения, 1978. С. 202–225.
- 3. Catford J.** A linguistic theory of translation: an essay in applied linguistics. London: Oxford University Press, 1965. 103 р.
- 4. House J.** Translation Quality Assessment: Linguistic Description versus Social Evaluation. *Meta: Translators' Journal*. 2001. Vol. 46. № 2. P. 243–257.
- 5. Koller W.** Equivalence in Translation Theory. *Readings in Translation Theory*. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab., 1989. P. 99–104.
- 6. Комиссаров В.** Интуитивность перевода и объективность переводоведения. *Язык. Поэтика. Перевод: сб. науч. тр.* Москва: Моск. гос. лингв. ун-т, 1996. Вып. 426. С. 91–99.
- 7. Башук Н.** Еквівалентність та адекватність перекладу науково-технічних текстів. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Філологічні науки*. 2017. Кн. 1. С. 122–126.
- 8. Лучук О.** Часовий фактор і проблема перекладної множинності в теорії художнього перекладу. *Діалогічна природа літератури. Перекладознавчі та літературознавчі нариси*. Львів: Вид-во УКУ, 2004. С. 163–168.
- 9. Ребрій О.** Сучасні концепції творчості у перекладі: монографія. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.
- 10. Ситар Р.** Множинність перекладів як варіативність

відтворення жанрово-стилістичних особливостей часово віддаленого першотвору. *Науковий вісник Чернівецького університету: Германська філологія*. Львів, 2014. Вип. 692–693. С. 237–240. **11. Бойко Я.** Образність часово віддаленого першотвору в контексті діахронної множинності перекладів (на матеріалі ретрансляцій трагедії У. Шекспіра “The Tragedy of Hamlet”). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*. 2020. Том 23. № 2. С. 19–29. **12. Boiko Y., Nikonova V.** Cognitive model of the tragic in Ukrainian retranslations of Shakespeare’s plays. *Journal of Language and Linguistic Studies*. 2021. № 17 (Special Issue 2). P. 1034–1052. **13. Shakespeare W.** Romeo and Juliet. Volume IV, Book V. London, 2011. 46 p. **14. Шекспір В.** Ромео і Джульєтта / пер. з англ. Ю. Андруховича. Київ: А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2016. 208 с. **15. Шекспір В.** Ромео та Джульєтта / пер. з англ. І. Стешенко. *Твори в шести томах*. Київ: Дніпро, 1985. Том 2. С. 311–413.

References

- 1. Nida, E.** (1969). The theory and practice of translation. Leiden: Brill.
- 2. Rajs, K.** (1978). Klassifikaciya tekstov i metody perevoda [Classification of texts and methods of translation]. *Voprosy teorii perevoda v zarubezhnoj lingvistike – Questions of translation theory in foreign linguistics*. (pp. 202–225). Moscow: Mezhdun. otnosheniya [in Russian].
- 3. Catford, J.** (1965). A linguistic theory of translation: an essay in applied linguistics. London: Oxford University Press.
- 4. House, J.** (2001). Translation Quality Assessment: Linguistic Description versus Social Evaluation. *Meta: Translators’ Journal*, 46, 2.
- 5. Koller, W.** (1989). Equivalence in Translation Theory. *Readings in Translation Theory*. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.
- 6. Komyssarov, V.** (1996). Yntuutyvnost' perevoda y ob'ektyvnost' perevodovedeniya [Intuitive translation and objectivity of translation studies]. *Yazyk. Poetyka. Perevod – Language. Poetics. Translation*, 426, 91–99. Moscow: Mosk. gos. lingv. un-t [in Russian].
- 7. Bashuk, N.** (2017). Ekvivalentnist ta adekvatnist perekladu naukovo-tekhnichnykh tekstiv [Equivalence and adequacy of scientific and technical texts translation]. *Naukovi zapysky Nizhynskoho derzhavnoho universytetu im. Mykoly Hoholia. Filolohichni nauky – Scientific notes of the Nizhyn State University named after Mykoly Hoholia. Philological sciences*, 1, 122–126 [in Ukrainian].
- 8. Luchuk, O.** (2004). Chasovi faktor i problema perekladnoi mnozhynnosti v teorii khudozhnoho perekladu [The time factor and the problem of translation plurality in the theory of literary translation]. *Dialohichna pryroda literatury. Perekladoznavchi ta literaturoznavchi narysy – The dialogue nature of literature. Translation and literary studies of narisi*. (pp. 163–168). Lviv: Vyd-vo UKU [in Ukrainian].
- 9. Rebrii, O.** (2012). Suchasni kontseptsii tvorchosti u perekladi [Modern concepts of creativity in translation]. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina [in Ukrainian].
- 10. Sytar, R.** (2014). Mnozhynnist perekladiv yak variatyvnist vidtvorennia zhanrovo-stylistychnykh osoblyvostei chasovo viddalennoho pershotvoru [Translations plurality as reproduction variability of genre-stylistic features of a temporally distant original]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu*:

Hermanska filolohiia – Scientific Bulletin of Chernivtsi University: German Philology, 692-693, 237-240 [in Ukrainian]. **11. Boiko, Ya.** (2020). Obraznist chasovo viddalenoho pershotvoru v konteksti diakhronnoi mnozhynnosti perekladiv (na materialy retransliatsii trahedii U. Shekspira „The Tragedy of Hamlet”) [Images in the context of diachronic translation plurality of the time-remote original text (case study of W. Shakespeare’s „The Tragedy of Hamlet” retranslations)]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho linhvistychnoho universytetu. Seriia Filolohiia – Bulletin of Kyiv National Linguistic University. Philology series*, 23, 2, 19-29 [in Ukrainian]. **12. Boiko, Y., & Nikonova, V.** (2021). Cognitive model of the tragic in Ukrainian retranslations of Shakespeare’s plays. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 17 (Special Issue 2), 1034-1052. **13. Shakespeare, W.** (2011). Romeo and Juliet. Volume IV, Book V. London. **14. Shekspir, V.** (2016). Romeo i Dzhulietta [Romeo and Juliet]. Per. z anhl. Yu. Andrukhovycha. Kyiv: A-ba-ba-ha-la-ma-ha [in Ukrainian]. **15. Shekspir, V.** (1985). Romeo i Dzhulietta [Romeo and Juliet]. Per. z anhl. I. Steshenko. *Tvory v shesty tomakh – Works in six volumes*. (Vols. 2), (pp. 311-413). Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].

Бойко Я. В. Діахронна множинність перекладів у контексті теорії еквівалентності (на матеріалі українських ретрансляцій трагедій У. Шекспіра)

У статті розглядається поняття еквівалентності в контексті діахронної множинності перекладів трагедій У. Шекспіра. Надається аналіз різних підходів до визначення рівнів еквівалентності: Ю. Найда та К. Райс виділяють формальну та динамічну еквівалентність; Дж. Кетфорд виділяє формальний відповідник і текстовий еквівалент; Дж. Хаус розмежовує явний та прихований переклад. В. Коллер виділяє п'ять типів еквівалентності: денотативну, конотативну, нормативну, прагматичну та формальну. В. Комісаров розрізняє рівні еквівалентності, що утворюють ієрархічну структуру: мета комунікації; ідентифікація ситуації, „спосіб опису ситуації”, значення синтаксичних структур, словесні знаки. У статті висвітлено поняття діахронної множинності ретрансляцій часово віддаленого першотвору на прикладі українських перекладів ХІХ–ХХІ століть трагедій У. Шекспіра „Гамлет” і „Ромео і Джульєтта” та визначено основні принципи теорії еквівалентності, на яких ґрунтується діахронна множинність перекладів. Охарактеризовано специфіку застосування перекладачами різних стратегій у досягненні еквівалентності тексту оригіналу і тексту перекладу, що зумовлені творчою індивідуальністю перекладача та стилем перекладу. У статті продемонстровано, що досягнення еквівалентності часово віддаленого першотвору, що не є фіксованою величиною, – дуже важливе завдання для кожного перекладача, вирішення якого зумовлено різними факторами, зокрема, обранням перекладачем доречних стратегій і тактик. Кожен переклад відображає „власний” оригінал, який завжди впливає з індивідуального бачення тексту перекладачем.

Ключові слова: еквівалентність, рівні еквівалентності, діахронна множинність перекладу, часово віддалений першотвір.

Бойко Я. В. Диахронная множественность переводов в контексте теории эквивалентности (на материале украинских ретрансляций трагедий В. Шекспира)

В статье рассматривается понятие эквивалентности в контексте диахронной множественности переводов трагедий В. Шекспира. Проведен анализ различных подходов к определению уровней эквивалентности: Ю. Найда и К. Райс выделяют формальную и динамическую эквивалентность; Дж. Кэтфорд различает формальный аналог и текстовый эквивалент; Дж. Хаус разграничивает явный и скрытый перевод. В. Коллер описывает пять типов эквивалентности: денотативную, коннотативную, нормативную, прагматическую и формальную. В. Комиссаров различает уровни эквивалентности, которые образуют иерархическую структуру: цель коммуникации; идентификация ситуации, „способ описания ситуации”, значение синтаксических структур, словесные знаки. В статье раскрыто понятие диахронной множественности ретрансляций отдаленного во времени оригинала на примере украинских переводов XIX–XXI веков трагедий У. Шекспира „Гамлет” и „Ромео и Джульетта” и определены основные принципы теории эквивалентности, на которых основывается диахронная множественность переводов. Охарактеризована специфика применения переводчиками различных стратегий в достижении эквивалентности текста оригинала и текста перевода как результат творческой индивидуальности переводчика и стиля перевода. В статье продемонстрировано, что достижение эквивалентности отдаленного во времени оригинала, которая не является фиксированной величиной, – очень важная задача для каждого переводчика, решение которой обусловлено различными факторами, в частности, выбором переводчиком уместных стратегий и тактик. Каждый перевод отражает „собственный” оригинал и всегда зависит от индивидуального видения текста переводчиком.

Ключевые слова: эквивалентность, уровни эквивалентности, диахронная множественность переводов, отдаленный во времени оригинал.

Boiko I. V. Diachronic plurality of retranslations in the context of translation equivalence (case study of Ukrainian retranslations of W. Shakespeare's tragedies)

The article considers the concept of equivalence in the context of the diachronic plurality of retranslations of Shakespeare's tragedies. An analysis of different approaches to determining the levels of equivalence is given: E. Nida and K. Rice distinguish formal and dynamic equivalence; J. Catford differentiates formal equivalent and text equivalent; J. House determines the difference between explicit and implicit translation. W. Koller distinguishes

five types of equivalence: denotative equivalence, connotative equivalence, text-normative equivalence, pragmatic equivalence, and formal equivalence. V. Komissarov defines the levels of equivalence that form a hierarchical structure: levels of communication objectives, description of the situation, utterance, messages, and linguistic signs. The article highlights the notion of diachronic plurality of retranslations of a time-remote original text on the example of Ukrainian retranslations of the XIX–XXI centuries of Shakespeare's tragedies „Hamlet” and „Romeo and Juliet” and defines the basic principles of equivalence theory on which diachronic plurality of retranslations is based. The specifics of translators' use of different strategies in achieving equivalence of the original text and the translated one, which are due to the creative personality of the translator and translation style, is described. The article demonstrates that achieving the equivalence of a time-remote original text that is not a fixed quantity is a very important task for every translator, whose decision is determined by various factors, including the translator's choice of appropriate strategies and tactics. Each translation reflects its „own” original, which always follows from the individual vision of the text by the translator.

Key words: equivalence, equivalence levels, diachronic plurality of retranslations, time-remote original text.

Стаття надійшла до редакції 29.04.2021 р.

Стаття прийнята до друку 30.04.2021 р.

Рецензент – д. філ. н., проф. Ніконова В. Г.

Павельєва А. К.,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри германської філології та перекладу
Національного університету „Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка”, м. Полтава, Україна.
kunsite.zi@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2306-1928>

Сотніченко І. В.,

студентка Національного університету
„Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка”,
м. Полтава, Україна.
innasotnichenkoapr@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-5452-581X>

**СЛЕНГ СВІТУ МОДИ ТА МОДНОЇ СУБКУЛЬТУРИ
В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: ПРОБЛЕМА
СЛОВОТВОРУ ТА ПЕРЕКЛАДУ**

Мода – це система цінностей, яка постійно змінюється, адже вона орієнтована на час і має певні культурні особливості. Світова індустрія моди дуже стрімко розвивається. Першою і найважливішою причиною стрімкого зростання кількості одиниць сленгу у індустрії моди є, звичайно, швидкий розвиток технологій, поява нової продукції у галузі моди і краси та інших нових елементів. Оскільки ці слова є новими, адже вони передають та описують новоутворені явища, для більшості з них в українській мові немає відповідників, саме тому вітчизняні експерти вимушені використовувати оригінальну термінологію, заповнюючи культурний за допомогою англійських лексем.

Останнє десятиліття науковці досліджували лінгвістичну ситуацію загальнотеоретичних проблем арго, жаргону та сленгу в європейській та американській соціолінгвістиці (Руденко, 2019), молодіжну субмову та етимологію молодіжного сленгу на прикладі творів С. Жадана (Котелевець, 2021), функціонування запозиченого молодіжного сленгу в сучасній українській мові (Стогній, Варавкіна, 2019), українізацію молодіжного сленгового словника (Мартос, 2003) тощо. Проте нам не вдалося знайти наукових розвідок, присвячених англомовному сленгу сфери моди та його перекладу на українську мову.

Відтак, метою дослідження є комплексний аналіз сленгу індустрії моди, його морфологічний аналіз, спроба систематизації сленгових одиниць, а також виокремлення основних труднощів перекладу англомовного сленгу моди українською мовою.

Мета роботи й специфіка об'єкту зумовили вибір наступних методів та прийомів дослідження: порівняльний, описовий та пошуковий методи, методи зіставлення, класифікації, аналізу і синтезу, методи узагальнення та типологізації, а також метод суцільної вибірки та кількісного аналізу.

В еру доступності, широкої розповсюдженості та значного впливу медіа-ресурсів та інтернету загалом, цілком природним є збагачення мов світу різноманітним сленгом та жаргонізмами. Нетипова літературна мова, а саме сленг, жаргон та арго, завжди цікавили науковців та виступали предметом досліджень. Так проблематику українського сленгу в різні часи досліджували Д. Баранник, О. Бугера, І. Матвіяс, Е. Березівська, Д. Ганич та інші.

Сленг передбачувано збагачується в важливі та епохальні для держави моменти, чи то розпад комуністичного ладу, чи інфляція та дефолти, що виникли в наслідок цього, чи то інші явища, не дотичні до рядового жителя держави. Так, в 1990-х роках, коли держава переживала не кращі часи, спостерігалась нова хвиля дослідження українського сленгу. В останнє десятиліття ХХ століття сленг активно досліджують Л. Ставицька, Ю. Мосенкіс, О. Фурса, С. Мартос.

Незважаючи на сталий інтерес до теми та велику кількість досліджень, деякі групи сленгу та жаргону закономірно залишаються без належного вивчення. Це, насамперед, стосується сленгу, поширеного в онлайн середовищі та серед молоді. До цієї умовної категорії можна віднести і сленг моди та стилю, що збагачується якщо не кожного дня, то як мінімум з виходом гучної новинки від відомого модного дому.

Загалом, складність дослідження, спричинена, в першу чергу, відсутністю систематизації та постійним збагаченням сленгу новими словами, зумовлює невелику кількість праць з даної теми. Таким чином постає потреба в точній дефініції сленгу та жаргону та в їх ідентифікації. Над цим питанням працювали відомі вітчизняні та іноземні лінгвісти, а саме: В. Балабін, У. Потятиник, М. Руденко, М. Маковський, О. Ахманова, Е. Партідж, А. Швейцер.

Завдяки своєму надзвичайному семантичному багатству та різноманітним асоціаціям, одиниці сленгу стали ефективним засобом для вираження людиною своєї індивідуальності та передачі своїх думок та емоцій у різних ситуаціях. Найважливішою вимогою до новостворених мовних одиниць є їхнє мелодійне звучання та емоційне забарвлення, оскільки саме це гарантує їхню фіксацію у конкретному середовищі спілкування.

Сучасна англійська мова – це надзвичайно багате джерело для поповнення словникового запасу, а саме сленгових одиниць. Молоді люди швидко розуміють нове найменування, його метафоричне значення, новизну, виразність, що й може допомогти створити неформальну атмосферу під час спілкування у певних соціальних групах. Одиниці сленгу є досить мінливими та різноманітними, і вони, зазвичай добре приживаються в українській мові серед людей певної групи. Однак вони

можуть втратити свою виразність або бути забутими взагалі, оскільки люди до них звикають та вже не сприймають як щось нове.

Тим більше зацікавленості викликає об'єкт дослідження – сленг моди та стилю. Цікаво, що модний сленг об'єднує надвелику кількість соціальних груп: людей, що працюють в індустрії моди, створюють тренди та модні новинки; дистриб'юторів моди та покупців моди. Більш того, даний сленг сам формує навколо себе нову соціальну групу – хайпбістів (від англ. *hypebeast (n)* – людина, що любить тренди та моду).

Хайпбісти – явище надзвичайно популярне на заході та поширене ще з 2005 року, саме тоді почав працювати найбільший інтернет-ресурс для прихильників модної культури – *hypebeast.com*.

Рушіями поширення цієї культури в Україні є міжнародні соціальні мережі Instagram та Facebook, соціальні мережі стають також і основними платформами продажу бажаних речей, культ навколо яких виникає буквально з однієї публікації відомого інфлюенсера (від англ. *influencer (n)* – людина з великою кількістю підписників в соціальних мережах, що має вплив інших людей). Оскільки рушійною силою популяризації субкультури є соціальні мережі, часто прихильники моди використовують у своєму спілкуванні термінологію для позначення дій в соціальних мережах (*like, share, repost, reblog, follow, save, promote, mute, block, report тощо*). Однак, сленг поціновувачів моди зараз можна зустріти на просторах соціальних мереж без будь якої прив'язки до тієї чи іншої соціальної групи (наприклад, аббревіатура *OOTD – outfit of the day* – стильний комплект дня, *look* – комплект, вигляд, зокрема про одяг).

Як представники субкультури хайпбістів, поціновувачі моди, тяжіють до інтеграції загальноновживаної лексики у свій сленг замість створення нових слів. Слова без певного емоційного забарвлення набувають нового значення, часто завдяки метафоричному перенесенню (*drop (n)* – a marketing strategy which items of new collection are distributed to shops by small portions.; *hype (n)* – a marketing strategy which a product is advertised as the thing everyone must have, to the point where people begin to feel they need to consume it.; *to camp (v)* – an action of taking the line to buy something exclusive; *swap (n)* – the process of changing clothes with others in order to get new pieces.). Поширеним способом отримання сленгових одиниць є словоскладання (*look book; trendsetter; moon boot; sock boots; bodycon; outlet; sneaker head; street wear; lampshade*). Доволі часто можна зустріти телескопізми: *treggings* – trousers+leggings; *flatfom* – flat+platform; *shacket* – shirt+jacket; *glange* – glamour+grunge; *jeggings* – jeans+leggings; *athleisure* – athletics+leisure.

Класифікувати модний сленг можна за різними групами людей, що так чи інакше мають відношення до моди, а саме за тими, хто моду створює (дизайнери, креативні директори будинків моди, режисери показів, фотографи, арт-директори тощо); тими, хто моду продає (дистриб'ютори, маркетологи, інфлюенсери, амбасадори); та тими, хто є кінцевим споживачем моди (хайпбісти, блогери, різні за віком і статтю аудиторія).

Кожна група, відповідно, формує свій різновид модного сленгу, враховуючи особливості своєї діяльності. Так, розглядаючи сленг «творців моди», маємо справу зі сленгом дизайнерів, модних фотографів, моделей, режисерів показів, кураторів колекцій. Наприклад, модні фотографи часто використовують такі сленгові одиниці, як: *kirakira*; *beauty shot*; *snap*; *editorial model*; *commercial model*; *campaign*. Серед сленгу дизайнерів можна виділити більше за все професійних термінів, що відносно повільно закріплюються у широкому вжитку: *fashion week*; *pop-up*; *pre-collection*; *haute couture*; *launch*; *duffle coat*; *tout*; *capsule collection*. Більш того, сленг «творців моди» можна поділити ще на більш дрібні підвиди, а саме: назви предметів одягу (наприклад, *long sleeve (n)* – футболка з довгим рукавом; *duster (n)* – довге пальто вільного крою переважно світлих відтінків; *belt bag (n)* – невеликого розміру сумка, що кріпиться на поясі; *culottes (n)* – укорочені брюки з широкими холошами; *tea dress (n)* – сукня з короткими рукавами та пишною спідницею, зазвичай виконана в яскравих кольорах з квітковим візерунком; *choker top (n)* – часто укорочений трикотажний топ з вирізом, що імітує чокер (англ. *choker (n)* – щільно прилягаюча до шиї прикраса); *glove shoes (n)* – туфлі з м'якого матеріалу на низькому ходу; *balloon sleeves (n)* – довгі, пишні та об'ємні рукава, що поступово розширюються від плеча до зап'ястку; *desert boots (n)* – черевики з товстою резиною підшвою та замшевим верхом, що набули особливої популярності в 1950-х); назви колекцій (наприклад, *pre-fall (n)* – колекція, що поставляється до магазинів перед основною, для підтримки продажів і є зазвичай комерційно успішною, оскільки містить багато «звичних» речей; *pret-a-porter (n)* – комерційна колекція, наряди з якої стилізовані та готові до подальшої носки прямо з подіуму; *resort (n)* – зазвичай невелика за обсягом колекція одягу, яку випускають у травні, або на початку червня, покликана «заповнити простір» між основними колекціями (весна-літо та осінь-зима); *collaboration (n)* – колекція, випущена у співпраці з брендом, медійною персоною, дизайнером тощо; *haute couture (n)* – колекція, речі з якої відшиваються вручну, часто в єдиному екземплярі і яка відображає мистецькі погляди дизайнера); лексичні одиниці пов'язані з просуванням на ринку та рекламою (наприклад, *ambassador (n)* – людина, найнята компанією, аби представляти бренд у позитивному ключі, підвищуючи впізнаваність бренду; *runway (n)* – унікально стилізована доріжка довжиною 50-100 метрів для демонстрації нової колекції; *campaign (n)* – фотозйомка, кадри з якої потім будуть використовуватися для реклами колекції, тобто в пресі, на банерах тощо; *influencer (n)* – користувач соціальних мереж з великою та лояльною аудиторією, запрошений співпрацювати з брендом на ексклюзивних умовах).

Однак, ледве не найбільший інтерес з лінгвістичної точки зору представляє сленг молоді, що тяжіє до моди та вибудовує навколо неї власний культ. Оскільки представники модної субкультури спілкуються переважно в соціальних мережах та потребують швидкої та виразної комунікації, вони вдаються до поширених в інтернет-середовищі

скорочень (наприклад, *lol* (*n*) (англ. laughing out loud – голосно сміюсь) вживається мовцями для позначення сміху на письмі; *omg* (*n*) – (англ. oh my god – о, боже) використовується з метою яскраво підсилення емоцій або як вигук здивування, паніки, захоплення тощо; *idc* (*n*) – (англ. I don't care – мені байдуже) може виражати як байдужість до теми розмови, так і непричетність до неї; *idk* (*n*) – (англ. I don't know) використовується як в прямому значенні, так і для вираження сумніву. Серед сленгу молоді, як споживачів моди, є безліч прикметників та прийменників, які використовуються насамперед для опису модних новинок та їх популяризації (наприклад, *lit* (*adj*) – виразний, крутий, привабливий; *fierce* (*adj*) – бездоганний, насичений, той, що притягує погляд; *on fleek* (*ad*) – ідеально, якнайкраще, неперевершено). Використовують також дієслова та займенники (наприклад *to slay* (*v*) – не залишати місця конкурентам, бути неперевершеним, зачаровувати; *it* (*pr*) – найпопулярніша річ сезону, те, на що полюють послідовники субкультури).

Для молодих поціновувачів моди, на хвилі популярності брендів, гостро стоїть питання підробок. Підробки або пародії на популярні або навіть культові речі престижних брендів, а також люди, що їх купують, вважаються у представників субкультури дурним тоном і мають своє сленгове позначення: *dupe* (*n*) – людина, що носить підробки на відомі бренди; *replica* (*n*) – точна копія речі відомого бренду, зазвичай не поступається в якості оригіналу; *fake* (*n*) – очевидна копія поганої якості.

Враховуючи, що майже весь вільний час хайпбісти витрачають на пошуки, купівлю та продаж популярних речей, їхній сленг збагатився наступними лексичними одиницями: *reseller* (*n*) – частіше за все особа, хоча іноді може бути і компанія, що купляє ексклюзивні речі в перші години продажу, а потім перепродує за значно більші суми; *buyer* (*n*) – зазвичай представник компанії, що відслідковує, яка сама річ користується попитом і закуповує її; *drop* (*n*) – поставка товару до магазину не всією партією, а малими частинами, що значно збільшує його ексклюзивність.

В Україні культура хайпбістів поширилася не так і все ще не сформувала навколо себе рушійно велике коло послідовників, хоча інтерес до культури у сучасної молоді зростає. Через відносну непопулярність і новизну цього явища українським поціновувачам модних новинок доводиться використовувати англійські та подекуди російські запозичення, що сприяє зростанню калькування. Всі ці фактори є основними труднощами перекладу модного сленгу з англійської українською і навпаки.

Найбільш поширеним способом перекладу сленгу представників субкультури хайпбістів є транскодування – спосіб перекладу, за якого звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу. Такий спосіб перекладу використовується через відсутність в українській мові відповідників фешн-термінології. Другим за частотою використання способом перекладу є транскрипція

(наприклад, *casual* (*adj*) (невимушений, повсякденний стиль одягу) – *кежуал*; *streetwear* (*n*) (напрям моди, за якого стиль створюється зі зручних та буденних речей незвично та оригінально закомпонованих) – *стрітвір*). Поширена також і транслітерація (наприклад, слово *trend* (популярна модна річ) було перекладене українською як *тренд*), можна спостерігати також і змішане транскодування (*resort* (*n*) як назва проміжної колекції між основними, залишиться в українській мові як *резорт*). Досить часто сленгові одиниці фешн-індустрії перекладаються за допомогою адаптивного транскодування – способу перекладу, за якого форма слова англійської мови певним чином адаптується до фонетичної та/або граматичної структури української мови, наприклад: *рарний айтем* (від англ. *rare item*), *мішка* (від англ. *t-shirt*), *ньюби* (від англ. *new balance*), *хайтопи* (від англ. *high-tops*), *кемпіти* (від англ. *to camp*), *свопати* (від англ. *to swap*).

Отже, сленгові одиниці світу моди в українському мовознавстві та перекладознавстві на сьогоднішній день вивчені недостатньо. Сленг моди можна класифікувати на сленг дизайнерів, модних фотографів, моделей, режисерів показів, кураторів колекцій. Такий розподіл обумовлює сферу вжитку та функціонування лексичних одиниць, а також проникність у іншу мови (зокрема, українську). Найбільш поширеними способами перекладу таких лексичних одиниць на українську мову є транскодування, транскрипція, транслітерація, змішане та адаптивне транскодування. Сленг моди є відносно новим і малодослідженим явищем, тож вивчення особливостей вживання та функціонування запозичених лексичних одиниць сленгу може представляти інтерес для мовознавців. Перспективним є подальше дослідження поняття субкультури “хайпбістів” та термінології моди та стилю як її невід’ємної частини, а також її тісний зв’язок з іншими різновидами сленгу (сленгом соціальних мереж, молодіжним сленгом), формування українського сленгу моди та проблеми перекладу мови спілкування творців моди та представників субкультури, що виникла навколо неї.

Список використаної літератури

1. Руденко М. Ю. Арго, жаргон і сленг у європейському й американському мовознавстві: історія і сучасний стан дослідження. *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису*. Слов’янськ, 2019. 270 с. **2. Котелевець К. В.** Витоки сленгової лексики (на матеріалі тексту С. Жадана „Депеш Мод”). *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия „Филология. Социальные коммуникации”*. 2021. Том 25 (64). № 1. Ч. 1. С. 327–331. **3. Стогній І. В.,** Варавкіна З. Д. Функціонування молодіжного сленгу в сучасній розмовній українській мові. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2019. № 43. Т. 3. С. 160–162. **4. Маргос С. А.** Молодіжний сленг: міф чи реальність? *Культура слова*. К., 2003. Вип. 62. С. 39–44. **5. Ахманова О. С.** Словарь лингвистических терминов. Москва, 1969. 608 с. **6. Словник** сучасного

українського сленгу / упор. Т. Кондратюк. Харків: Фоліо, 2006. 352 с. **7. Partridge Eric**, Beale Paul. (Ed.). A Dictionary of Slang and Unconventional English. Routledge, 2002. 1432 p. **8. Сайт** субкультури хайпбістів. URL: <https://hypebeast.com/> (дата звернення: 30.04.2021). **9. Словник** сленгу. URL: <https://www.dictionary.com/> (дата звернення: 30.04.2021). **10. Словник** модних термінів. URL: <https://wwd.com/fashion-dictionary/> (дата звернення: 30.04.2021). **11. Висока** мода. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Haute_couture (дата звернення: 30.04.2021).

References

1. Rudenko, M. Yu. (2019). Arho, zharhon i slenhu u yevropeiskomu y amerykanskomu movoznavstvi: istoriia i suchasnyi stan doslidzhennia [Slang, jargon and slang in the European and American linguistics, history and current state of research]. *Kvalifikatsiina naukova pratsia na pravakh rukopysu. Sloviansk* [in Ukrainian]. **2. Kotelevets, K. V.** (2021). Vytoky slenhovoi leksyky (na materialy tekstu S. Zhadana „Depesh Mod”) [Origins of slang vocabulary (based on the text of S. Zhadan's „Depeche Mode”)]. *Uchenye zapiski Tavricheskogo nacional'nogo universiteta im. V. I. Vernadskogo. Seriya „Filologiya. Social'nye komunikacii” – Scientific notes of the Tavrichesky National University named after V. I. Vernadsky. Series “Philology. Social communications”*, 25 (64), 1, 1, 327-331 [in Ukrainian]. **3. Stohnii, I. V., & Varavkina, Z. D.** (2019). Funktsionuvannia molodizhnoho slenhu v suchasni rozmovni ukrainskii movi [Functioning of youth slang in the modern spoken Ukrainian language]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiia – Scientific Bulletin of the International Humanities University. Ser.: Philology*, 43, 3, 160-162 [in Ukrainian]. **4. Martos, S. A.** (2003). Molodizhnyi slenhu: mif chy realnist? [Youth slang: myth or reality?]. *Kultura slova – The culture of the word*, 62, 39-44 [in Ukrainian]. **5. Ahmanova, O. S.** (1969). Slovar' lingvistichestkih terminov [Dictionary of linguistic terms]. Moscow [in Russian]. **6. Kondratiuk, T.** (Eds.). (2006). Slovnyk suchasnoho ukrainskoho slenhu [Dictionary of modern Ukrainian slang]. Kharkiv: Folio [in Ukrainian]. **7. Partridge, Eric, & Beale, Paul.** (Eds.). (2002). A Dictionary of Slang and Unconventional English. Routledge. **8. Сайт** субкультури хайпбістів [The site of the hypebist subculture]. Retrieved from <https://hypebeast.com/> (Last accessed: 30.04.2021) [in Ukrainian]. **9. Slovnyk** slenhu [Dictionary of slang]. Retrieved from <https://www.dictionary.com/> (Last accessed: 30.04.2021) [in Ukrainian]. **10. Slovnyk** modnykh terminiv [Dictionary of fashionable terms]. Retrieved from <https://wwd.com/fashion-dictionary/> (Last accessed: 30.04.2021) [in Ukrainian]. **11. Vysoka** moda [High fashion]. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Haute_couture (Last accessed: 30.04.2021) [in Ukrainian].

Павельєва А. К., Сотніченко І. В. Сленг світу моди та модної субкультури в англійській мові: проблема словотвору та перекладу

В статті розглядається сленг індустрії моди, зроблена спроба систематизації сленгових одиниць, а також розглядаються основні труднощі перекладу англійського сленгу моди українською мовою. Доводиться, що словниковий запас сленгу фешн-індустрії збагачується у важливі та епохальні для держави моменти як реакція на переломні моменти історії та появу нових соціальних явищ, а модний сленг об'єднує надвелику кількість соціальних груп: людей, що працюють в індустрії моди, створюють тренди та модні новинки; дистриб'юторів моди та покупців моди та навіть формує навколо себе нову соціальну групу – хайпбістів. Автори статті аналізують сленг світу моди через призму його взаємозалежності та взаємовпливу з соціальними мережами та інтернет-мережею як комунікативним простором. Розглядаються такі способи словотвору одиниць сленгу моди, як метафоризація, словоскладання, поява телескопізмів. У представленій науковій розвідці пропонується класифікувати модний сленг за різними групами людей, що так чи інакше мають відношення до моди і каузують появу нових сленгових одиниць, формуючи свій різновид модного сленгу. Підкреслюється, що основою для формування нового сленгу фешн-індустрії є сленг молоді, що тяжіє до моди та вибудовує навколо неї власний культ. У статті розглядаються такі найбільш поширені способи перекладу сленгу представників субкультури хайпбістів, як транскодування, транскрипція, транслітерація, змішане та адаптивне транскодування.

Ключові слова: сленг, хайпбісти, транскодування, транскрипція, транслітерація.

Павельєва А. К., Сотніченко І. В. Сленг мира моды и модной субкультуры в английском языке: проблема словообразования и перевода

В статье исследуется сленг индустрии моды, предпринята попытка систематизации сленговых единиц, а также рассматриваются основные трудности перевода англоязычного сленга моды на украинский язык. Доказывается, что словарный запас сленга фэшн-индустрии обогащается в важные и эпохальные для государства моменты как реакция на переломные моменты истории и появление новых социальных явлений. Отмечается, что модный сленг объединяет сверхбольшое количество социальных групп, которые формируют вокруг себя новую социальную группу – хайпбистов. Авторы статьи анализируют сленг мира моды через призму его взаимозависимости и взаимовлияния с социальными сетями и интернет-сетью как коммуникативным пространством. Рассматриваются такие способы словообразования единиц сленга моды, как метафоризация, словосложение, появление телескопизмов. В представленной научной работе предлагается классифицировать модный сленг согласно различным группам людей, которые способствуют

появлению новых сленговых единиц, формируя свою разновидность модного сленга. Подчеркивается, что основой для формирования нового сленга фэшн-индустрии является сленг молодежи, тяготеющей к моде и выстраивающий вокруг него собственный культ. В статье рассматриваются такие наиболее распространенные способы перевода сленга представителей субкультуры хайпбистов как транскодирование (смешанное и адаптивное), транскрипция, транслитерация.

Ключевые слова: сленг, хайпбисты, транскодирование, транскрипция, транслитерация.

Pavelieva A. K., Sotnichenko I. V. Slang of the world of fashion and fashion subculture in English: the problem of word-building and translation

The article considers the slang of the fashion industry, systemization of slang units by speakers, as well as the main difficulties in translating English fashion slang into Ukrainian. It turns out that the vocabulary of fashion industry slang is enriched in epoch-making moments, important for the state as a reaction to turning points in history and to the emergence of new social phenomena. The article proves that fashion slang unites a large number of social groups: people working in the fashion industry, who create trends and fashionable novelties; fashion distributors and fashion buyers and even forms a new social group around them – hypebeasts. The authors of the article analyse the slang of the fashion world through the prism of its interdependence and interaction with social networks and the Internet as a communicative space. Such methods of word formation of fashion slang units as metaphORIZATION, word formation, appearance of telescopies have been considered in this scientific article. The presented research paper proposes to classify fashion slang by different groups of people who are somehow related to fashion, and thus cause the emergence of new slang units, forming their own kind of fashion slang, taking into account the peculiarities of their activities. It is emphasized that the basis for the formation of new slang of the fashion industry is the slang of young people mad about fashion, who build their own cult around it. The article also considers the most common ways of translating hypebeasts slang, such as transcoding (mixed and adaptive ones), transcription and transliteration.

Key words: slang, hypebeasts, transcoding, transcription, transliteration.

Стаття надійшла до редакції 08.05.2021 р.

Стаття прийнята до друку 10.05.2021 р.

Рецензент – д. філ. н., проф. Т. В. Кушнірова

УДК 81'243:81'25

DOI: 10.12958/2227-2844-2021-3(341)-161-169

Демченко Н. О.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і практики перекладу
ДЗ „Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”, м. Старобільськ, Україна.
ndzhd.demchenko@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-5158-2328>

**ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ
УСТНОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОММУНИКАЦИИ
СТУДЕНТОВ СТАРШИХ КУРСОВ НЕЯЗЫКОВЫХ ВУЗОВ**

Расширение международных связей меняет подход к образованию, выдвигая иные подходы к владению иностранным языком. В настоящее время обучение общению на иностранном языке приобретает особое значение, причем, в рамках высшей школы это становится одной из основных целей. Иноязычные умения успешно реализуются в составе коммуникативной компетенции лишь в том случае, если они соответствуют профессиональным умениям, определенными квалификационными характеристиками специалистов данного профиля, а также зафиксированным государственным образовательным стандартом высшего профессионального образования. Новые условия заставляют искать новые формы и приемы в обучении профессионально ориентированному иностранному языку.

Под профессионально ориентированным обучением понимается обучение, основанное на учете потребностей студентов в обучении иностранного языка, диктуемое особенностями будущей профессии или специальности. Оно предполагает сочетание овладения профессионально ориентированным иностранным языком с развитием личностных качеств обучающихся, а также с приобретением знаний культуры изучаемого языка, специальных навыков, основанных на профессиональных и лингвистических знаниях.

Многочисленные исследования, посвященные проблеме обучения устной речи в неязыковом вузе (Луговая В.Т., Мамичева И.М., Гришина Т.С., Серова С.И., Титов И.В., Образцов П.И., Иванова О.И. и др.), чаще всего касаются только начального этапа обучения и в меньшей степени останавливаются на проблеме обучения устной речи, содержание которой профессионально направлено. Программа неязыкового вуза построена таким образом, что основные часы, отводимые для обучения

иностранного языка, приходится на 1, 2 и 3 семестры. В этот период студенты еще совершенно не владеют знаниями и навыками профессиональной составляющей их будущей профессии. Более того, они еще даже не владеют теоретической базой большинства предметов, направленных на овладение профессиональными компетенциями, и это проблема по-настоящему тормозит эффективность профессионально ориентированного обучения иностранному языку.

Устная речь является интегральным компонентом профессиональной речевой деятельности. Следовательно, необходимо построить учебный процесс так, чтобы навыки и компетенции, полученные обучающимися на младших курсах, стали основой для развития и совершенствования профессионально направленной речи. Необходимо выделить коммуникативные намерения делового общения в ряду остальных коммуникативных намерений с целью их поэтапной, последовательной и целенаправленной тренировки и совершенствования для возможности их реализации в неподготовленной устной речи. Коммуникативными намерениями делового речевого общения могут быть следующие:

- запрос информации;
- уточнение информации, выяснение деталей, переспрос;
- выражение заинтересованности;
- привлечение внимания;
- вступление в диалог;
- завершение высказывания;
- стимулирование реакции на высказывание;
- реакция на запрос информации;
- выражение сомнения в подлинности информации;
- выражение согласия/несогласия с мнением собеседника;
- запрос о мнении собеседника;
- выражение положительной/отрицательной оценки, внесение предложения и его обсуждение;
- принятие предложения;
- отклонение предложения.

Необходимо определить речевые коммуникативные ситуации, в которых профессиональное общение может возникнуть в реальной жизни. Характерным примером естественных условий общения по специальности является защита магистерских проектов. Устная речь при защите магистерских проектов представляет собой беседу, то есть особый вид диалога магистра и экзаменатора, который строится на вопросах экзаменатора и ответах магистра. Такое общение можно рассматривать как форму кратких монологических высказываний, а также ответы магистров в виде сверхфразовых единств на реплики к «докладчику». Такой тип общения характерен и для других ситуаций общения специалистов, например, при встречах на конференциях, семинарах, при посещении предприятий или учреждений иностранцами специалистами. Структура такого общения в естественных условиях

является предметом специального исследования. Рассмотрим некоторые особенности построения таких диалогов с профессионально направленным содержанием, а также на реплики экзаменаторов, которые являются ведущими факторами, которые направляют беседу в целом.

Как показывает анализ этого вида устного высказывания, определяющим для реплик преподавателя-экзаменатора является наличие в ней специального глагола в повелительном наклонении. Эти глаголы относятся к классу глаголов, обозначающих процесс, операцию, содержание которой должно быть раскрыто в последующей реплике студента. Чаще всего это такие глаголы как: вспоминать, доказать, изложить, рассмотреть, проанализировать, исследовать, напомнить, объяснить, описать, определять, охарактеризовать, показать, пояснить, сравнить, сопоставить, интерпретировать и др. Характерны сочетания глаголов с существительными, например: привести примеры (доказательства, способы), сказать несколько слов, коснуться проблемы (вопроса), осветить вопрос (проблему), остановиться на проблеме (случае, понятии), проиллюстрировать примерами, сформулировать правило (закон, формулу), и т.д. Побудительные реплики преподавателя не несут в себе содержательной информации. Они управляют динамикой ситуации общения, служат связкой между содержательной информацией монологических высказываний студентов. В этом, по нашему мнению, проявляется их функция, направленная на порождение сверхфразовых единств в ответах испытуемых. Роль союза более усиливается, если глагол в повелительном наклонении включен в структуру вопросительного предложения или нескольких вопросительных предложений, в которых содержится ответ на заключенный в них вопрос. Очевидно, что при общении на иностранном языке студент должен, прежде всего, знать и понимать глаголы этого класса и словосочетания с ними. Исходя из этого, содержание лексического материала на этом этапе должно, прежде всего, строиться на активизации и тренировке вышеупомянутых языковых единиц. Речевые приемы, которыми пользуется преподаватель, направлены на обеспечение обратной связи. Реплики направляют мысль студента в нужном русле для решения вопросов, отбрасывая второстепенное, ошибочные решения, иногда предоставляя выбор студенту, давая подсказку, побуждая провести аналогию, сравнения с явлениями жизни, побуждая привести примеры для доказательства, суммировать наблюдения, сделать выводы и т.д.

Эти приемы способствуют поиску решений задач, помогают выбрать и выполнить задания, уменьшают различия между исходным и конечным состоянием. Они включают в действие основные мыслительные операции: сравнения, анализ, синтез. Эта особенность обратной связи может быть использована при создании ключей эвристического характера для осуществления обратной связи в творческих упражнениях для развития устной речи.

При защите магистерских работ речь носит естественный характер и протекает в условиях интенсивной умственной деятельности:

раскрывается эрудиция магистра, его профессиональная осведомленность, проверяется запоминание определенных сведений, а также проверяется способность магистранта делать логические построения на основе полученных знаний, проверяется умение пользоваться усвоенным материалом.

Защита магистерских проектов представляет собой особый вид контроля знаний и умений выпускников на уровне памяти и на уровне мышления, а также на умении применения особенных языковых средств для осуществления в устной речи в условиях реального общения.

Не все вопросы преподавателя в диалоге по теме магистерского проекта несут одинаковую смысловую нагрузку. Нами были выделены вопросы и задания, которые требуют от студента не только определенных сведений, но и логики мышления, умения сравнивать, сопоставлять, анализировать, обобщать. Приведем примеры некоторых вопросов:

1. *Объясните схему действия выбранного вами технологического процесса.*
2. *Прокомментируйте назначение отдельных помещений спроектированного вами производственного корпуса?*
3. *Проиллюстрируйте архитектурно-художественные задачи, которые Вы решали при разработке фасада Вашего здания?*
4. *Назовите элементы, которые входят в несущий каркас спроектированного вами здания?*
5. *Объясните статическую схему поперечной рамы каркаса здания.*
6. *Какая конструкция, по вашему мнению, наиболее надежна статически определяемая или статически неопределяемая?*
7. *Скажите, как определяется степень статической неопределимости поперечной рамы каркаса здания?*
8. *Чем, по вашему мнению, обеспечивается устойчивость здания в поперечном и продольном направлениях?*
9. *Прокомментируйте, каково назначение связей по колоннам и покрытию здания в вашем проекте?*
10. *Какое сечение рационально для стальных балок?*
11. *Объясните, на какой вид деформаций работают железобетонные колонны?*
12. *Какие стальные конструкции более рациональны для покрытий: двутавровые балки или решетчатые фермы?*
13. *Объясните какие из перечисленных прокатных профилей используются для колонн: двутавры, швеллеры или уголки?*
14. *Обоснуйте выбор подъемных кранов, применяемых при монтаже конструкций в вашем проекте: башенные, пневмоколесные, гусеничные?*
15. *Чем, на ваш взгляд, отличаются свайные фундаменты от ленточных фундаментов? Приведите пример обоих типов.*
16. *Обоснуйте выбор графика производства работ при строительстве здания.*

17. *Назовите сметную стоимость вашего объекта и обоснуйте ее экономическую эффективность?*

(примеры взяты из материалов бесед при защите магистерских проектов в Национальном техническом университете им. Юрия Кондратюка г. Полтавы, июнь 2020, кафедра металлических, деревянных и пластмассовых конструкций).

В подобных вопросах-заданиях имеется определенная практическая или творческая трудность, которая требует для своего решения исследовательской деятельности, направленного мышления. Известно, что процесс мышления начинается тогда, когда перед человеком поставлена определенная задача или проблема.

Постановка такого вида вопросов проблемного характера по специальности объективно потребует включения речевого механизма. Продукт речевой деятельности, творческое высказывание следует считать одним из средств интенсификации учебного процесса овладения иностранным языком.

Практика устной речи должна быть с большей нагрузкой в сторону самостоятельности мышления. Основой языкового материала по специальности могут быть комплексы информации по определенным темам, составленные из текстов разных видов технической литературы и предъявленные не только в виде печатных источников, но и аудиовизуальных материалов. Темы устной речи, выбор речевых средств в значительной степени будет определяться кругом отобранных проблемных вопросов-заданий.

Для устной практики представляется необходимым изменить ситуацию, заданную одним из таких тематических комплексов информации. Необходимо поставить студента в такие условия, когда переданная информация была бы переработана им настолько глубоко, чтобы на ту же самую тему студент мог бы говорить на иностранном языке (Жинкин, 1966). Вопрос обучения устной речи на материале специальности студента следует рассматривать в тесной связи с решением актуальных задач всего учебного процесса в вузе. В неязыковом вузе, где обучение проводится в рамках ограниченного времени, на довольно ограниченном материале без достаточного иноязычного окружения, овладеть спонтанной речью довольно проблематично. Обучая в таких условиях, можно говорить лишь о развитии некоторых элементов неподготовленной речи и о различных уровнях владения ею (Ляховийкий, 1965). Овладение устной речью на материале специальности представляет собой сложный процесс, Компетенция развивается постепенно, вместе с общим развитием студента, развитием его знаний о своей специальности и накоплением практического речевого опыта при интенсивном изучении дисциплин по специальности на родном языке, а также будет обогащаться при прохождении производственной практики или занятии научно-исследовательской работой и т.д. Владение терминологией на родном языке, как пассивное, так и активное, облегчает задачу практического

применения этих знаний на иностранном языке, однако, выработка речевого механизма на иностранном языке должна осуществляться самостоятельно. Для иноязычного слова нужно заново формировать специальную цепь связей с другими речевыми образованиями. Лучшим способом развития речи будет, очевидно, сама речевая практика через выполнение системы упражнений с использованием проблемных задач-заданий коммуникативного плана по специальности. Упражнения, построенные на таких началах, будут развивать навык неподготовленной речи и одновременно развивать творческие умственные способности студентов.

Возникают вопросы отбора тематических комплексов информации по специальности и соответствующих проблем – задач коммуникативного плана, предоставление способа их решения через систему ключей эвристического характера, составленных с учетом языковых особенностей структуры речи в естественных условиях общения.

Список использованной литературы

- 1. Гальскова Н. Д., Гез Н. И.** Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика: учебное пособие. 3-е изд. Москва: Академия, 2006. 336 с.
- 2. Ляховицкий М. В.** Методика преподавания иностранных языков: учеб. пособие для филол. спец. вузов. М.: Высш. школа, 1981. 159 с.
- 3. Жинкин Н. И.** Механизмы речи. Москва: Академия педагогических наук, 1958. 312 с.
- 4. Луговая А. Л.** Методика работы на начальном этапе занятий по технической тематике в неязыковом вузе. М., 1965. 267 с.
- 5. Сонгаль А. Г.** Методика обучения профессиональному диалогическому общению на краткосрочных специализированных курсах (англ. язык): дис. канд. пед. наук. М., 1990.
- 6. Поликовская С. И.** Отбор и организация учебного словаря для чтения литературы по специальности (неяз. вуз): дис. канд. пед. наук. М., 1983. 194 с.
- 7. Архангельский С. И.** Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы. М.: Высш. шк., 1980. 325 с.
- 8. Тарнопольский О. Б.** Методика обучения английскому языку на первом курсе технического вуза. Киев: Выща школа, 1989. 345 с.
- 9. Dudeney G., Hockley N.** How to teach English with technology. Pearson Longman, 2007.
- 10. Klippel F.** Keep talking. Communicative fluency activities for language teaching. Camb. univ. press, 1996.
- 11. Korthagen Fred A. J.** Linking practice and theory. The pedagogy of realistic teacher education. Mahwah, New Jersey, London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 2001.
- 12. Lakoff G., Johnson M.** Metaphors We Live By. Chicago, London: University of Chicago Press, 2003.
- 13. Widdowson H. G.** Aspects of Language Teaching. Oxford, 1990.

References

- 1. Gal'skova, N. D., & Gez, N. I.** (2006). Teoriya obucheniya inostrannym yazykam. Lingvodidaktika i metodika [Theory of teaching foreign languages. Linguodidactics and Methodology]. 3-e izd. Moscow: Akademiya [in Russian].
- 2. Lyahovickij, M. V.** (1981). Metodika

prepodavaniya inostrannyh yazykov [Methods of teaching foreign languages]. M.: Vyssh. shkola [in Russian]. **3. Zhinkin, N. I.** (1958). Mekhanizmy rechi [Mechanisms of speech]. Moscow: Akademiya pedagogicheskikh nauk [in Russian]. **4. Lugovaya, A. L.** (1965). Metodika raboty na nachal'nom etape zanyatij po tekhnicheskoy tematike v neyazykovom vuze [Methodology of work at the initial stage of studies on technical topics in a non-linguistic university]. M. [in Russian]. **5. Songal', A. G.** (1990). Metodika obucheniya professional'nomu dialogicheskomu obshcheniyu na kratkosrochnykh specializirovannykh kursakh (angl. yazyk) [Methods of teaching professional dialogical communication in short-term specialized courses (English)]. *Candidate's thesis*. M. [in Russian]. **6. Polikovskaya, S. I.** (1983). Otor i organizaciya uchebnogo slovarya dlya chteniya literatury po special'nosti (neyaz. vuz) [Selection and organization of educational vocabulary for reading literature on the specialty (non-linguistic university)]. *Candidate's thesis*. M. [in Russian]. **7. Arhangel'skij, S. I.** (1980). Uchebnyj process v vysshej shkole, ego zakonomernye osnovy i metody [The educational process in higher education, its legal foundations and methods]. M.: Vyssh. shk. [in Russian]. **8. Tarnopol'skij, O. B.** (1989). Metodika obucheniya anglijskomu yazyku na pervom kurse tekhnicheskogo vuza [Methodology of teaching English in the first year of a technical university]. Kiev: Vyshcha shkola [in Russian]. **9. Dudeney, G., & Hockley, N.** (2007). How to teach English with technology. Pearson Longman. **10. Klippel, F.** (1996). Keep talking. Communicative fluency activities for language teaching. Camb. univ. press. **11. Korthagen Fred, A. J.** (2001). Linking practice and theory. The pedagogy of realistic teacher education. Mahwah, New Jersey, London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers. **12. Lakoff, G., & Johnson, M.** (2003). Metaphors We Live By. Chicago, London: University of Chicago Press. **13. Widdowson, H. G.** (1990). Aspects of Language Teaching. Oxford.

Демченко Н. О. Особливості навчання усній професійної комунікації студентів старших курсів немовних ВНЗ

У статті розглядається проблема навчання студентів немовних вузів усному спілкуванню на іноземній мові в ситуаціях професійної комунікації. Проаналізовано ряд робіт вчених методистів і лінгвістів, присвячених цій тематики. Численні дослідження, присвячені проблемі навчання усного мовлення в немовному вузі, найчастіше стосуються тільки початкового етапу навчання і в меншій мірі зупиняються на проблемі навчання усного мовлення, зміст якої професійно направлено. Під професійно орієнтованим навчанням розуміється навчання, засноване на засадах, що диктуються особливостями майбутньої професії або спеціальності. Воно передбачає поєднання оволодіння професійно орієнтованим іноземною мовою з розвитком особистісних якостей учнів, а також з придбанням спеціальних навичок, заснованих на професійних і лінгвістичних знаннях. проблемі навчання усного мовлення, зміст якої професійно направлено. Необхідно виділити комунікативні наміри ділового спілкування в ряду інших комунікативних намірів. Характерним

прикладом природних умов спілкування за фахом являє захист магістерських проектів. Усне мовлення при захисті магістерських проектів є розмова, особливий вид діалогу магістра і екзаменатора, який будується на питаннях екзаменатора і відповідях магістра. Такий тип спілкування характерний і для інших ситуацій спілкування фахівців. В результаті проведеного дослідження, ми прийшли до висновку, що основою мовного матеріалу за фахом можуть бути комплекси інформації з певних тем, складені з текстів різних видів технічної літератури і пред'явлені не тільки у вигляді друкованих джерел, а й аудіовізуальних матеріалів. Теми усного мовлення, вибір мовних засобів, в значній мірі, буде визначатися кругом відібраних проблемних питань-завдань. У немовних ВНЗ навчання проводиться в рамках обмеженого часу, на досить обмеженому матеріалі, отже, опанувати спонтанної промовою досить проблематично.

Ключові слова: комунікативні наміри, професійна комунікація, усне мовлення, професійно орієнтоване навчання.

Демченко Н. А. Особенности обучения устной профессиональной коммуникации студентов старших курсов неязыковых вузов

В статье рассматривается проблема обучения студентов неязыковых вузов устному общению на иностранном языке в ситуациях профессиональной коммуникации. Проанализирован ряд работ ученых методистов и лингвистов, посвященных этой тематике. Многочисленные исследования, посвященные проблеме обучения устной речи в неязыковом вузе, чаще всего касаются только начального этапа обучения и в меньшей степени останавливаются на проблеме обучения устной речи, содержание которой профессионально направлено. Под профессионально ориентированным обучением понимается обучение, диктуемое особенностями будущей профессии или специальности. Оно предполагает сочетание овладения профессионально ориентированным иностранным языком с развитием личностных качеств обучающихся, а также с приобретением специальных навыков. Необходимо выделить коммуникативные намерения делового общения в ряду остальных коммуникативных намерений. Характерным примером естественных условий общения по специальности является защита магистерских проектов. Устная речь при защите магистерских проектов представляет собой беседу, особый вид диалога магистра и экзаменатора, который строится на вопросах экзаменатора и ответах магистра.

В результате проведенного исследования, мы пришли к выводу, что основой языкового материала по специальности могут быть комплексы информации по определенным темам, составленные из текстов разных видов технической литературы и пред'явленные не только в виде печатных источников, но и аудиовизуальных материалов. Темы устной речи, выбор речевых средств, в значительной степени, будет определяться кругом отобранных проблемных вопросов-заданий. В

неязыковом вузе обучение проводится в рамках ограниченного времени, на довольно ограниченном материале, следовательно, овладеть спонтанной речью довольно проблематично.

Ключевые слова: коммуникативные намерения, профессиональная коммуникация, устная речь, профессионально ориентированное обучение.

Demchenko N. A. Peculiarities of teaching professionally oriented oral communication of nonlinguistic university senior students

The article deals with the problem of teaching students (for whom foreign language is not a specialty) an oral foreign language professional communication. A number of scholars' works, including methodologists and linguists devoted to this topic were analyzed. Numerous studies are dedicated to the problem of teaching oral speech in a nonlinguistic university but most of them are often concern only with the initial stage of education. Less attention is given to the problem of teaching senior students professionally oriented oral communication. Professionally oriented teaching refers to training based on the needs of students in teaching a foreign language dictated by the characteristics of the future profession or specialty. It involves the combination of mastering a professionally oriented foreign language with the development of the personal qualities of students as well as with the acquisition of special skills based on professional and linguistic knowledge. It is necessary to highlight the communicative intentions of business communication among other communicative intentions. A typical example of the natural conditions of communication in the specialty is the defense of master's projects. Oral speech during the defense of master's projects is a conversation, a special type of dialogue between the master and the examiner, which is based on the examiner's questions and the master's answers. This type of communication is typical for other situations of communication between specialists. As a result of the study, we came to the conclusion that the basis of the linguistic material in the specialty can be some complexes of information on certain topics composed of texts of different types of technical literature and presented not only in the form of printed sources but also audiovisual materials. The topics of oral speech, the choice of speech means to a large extent will be determined by the range of so-called selected problem questions-tasks. Training specialists in a non-linguistic university is carried out within a limited time as well as on a rather limited material therefore mastering spontaneous speech is quite problematic.

Key words: communicative intentions, professional communication, oral speech, professionally oriented training.

Стаття надійшла до редакції – 27.04.2021 р.

Стаття прийнята до друку – 27.04.2021 р.

Рецензент – д. пед. н., проф. Шеховцова С. О.

Ihnatyeva O. S.,

Ph.D., Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Foreign Languages
of the Cherkassy State Technological University,
Cherkassy, Ukraine.
glory19802810@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-7545-7898>

Koval S. M.,

Ph.D., Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Foreign Languages
of the Cherkassy State Technological University,
Cherkassy, Ukraine.
svit.koval@i.ua
<https://orcid.org/0000-0002-4629-9402>

Uskova L. V.,

Ph.D., Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Foreign Languages
of the Cherkassy State Technological University,
Cherkassy, Ukraine.
laruskova72@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-7375-0967>

Chepurna M. V.,

Ph.D., Associate Professor of the Department of Foreign Languages
of the Cherkassy State Technological University,
Cherkassy, Ukraine.
edmi03@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-4550-7748>

**INNOVATIVE METHODS OF FOREIGN LANGUAGE
TEACHING FOR ESP STUDENTS**

Changes taking place in the Ukrainian society today require a deep restructure of educational and psychological sciences to meet the new realities of modern life, the new prospects for socio-economic and technological development of Ukraine. The modern system of education is constantly updating and changing. The important factor determining the nature of changes in the educational system is the technological progress which cannot be imagined without modern computer technologies. Currently the distance between new technological developments and education is reducing. Modern

educational computer software (electronic books, manuals, hypertext information and reference systems - catalogues, reference books, encyclopedias, testing and modeling software simulators, etc.) is based on multimedia technologies. Today, the world's change information rate is very high, that is why the problem of a student optimal knowledge system formation and his way of life, the forming of information competence provides his education versatility. To solve these problems, the computer software supply of educational process plays an important role. To improve the foreign language learning process multimedia devices are used greatly nowadays. Multimedia software training courses activate the cognitive activity of students, transforming ordinary lessons into an interesting trip to foreign countries. Thus, the multimedia technology in teaching is a unique tool which increases active student thinking and communication skills in social practice.

Recent research and publications analysis. The modern multimedia educational technology problems are investigated in researches of famous scientists around the world such as J. Gapon, V. Laudis, E. Maslyko, E. Nosenko, A. Paly, K. Brucher, M. Collins, M. Simonson, A. Thompson and others. The didactic peculiarities of multimedia technology usage in foreign language teaching play an important role.

Goals. The article is aimed to clarify the characteristics of modern multimedia technologies in foreign language teaching and to analyze the effectiveness of learning foreign languages through innovative approaches and devices.

The main material. Modern educational model is difficult to imagine without the usage of new multimedia technologies for foreign language learning. Modern multimedia devices (MMD) and multimedia teaching technologies (MTT) are widely used.

MMD is a set of software training teaching methods, which can be divided into: computerized educational systems (software and hardware systems and training, methodological devices, providing the active dialogue interaction between a computer system and a student); expert education systems (certain knowledge of the subject area, designed to assist teachers in their teaching and students in their learning); training data base and training knowledge base (can form a set of multimedia data for a given class educational objectives and carry out selection, sorting, analyzing and processing of these data sets); educational computer communication networks.

MTT is a variety of computer technologies that combine traditional static visual information (text, graphics) and dynamic information (language, music, video, animation), causing simultaneous effects on visual and auditory senses of students. Introduction of MTT significantly improves the quality of educational material presentation and the efficiency of its absorbing, enriches the content of the educational process, increases the motivation to learn foreign languages, creates the conditions for a closer cooperation between a teacher and students.

The restructuring of a high school requires not only revision and improvement of general education according to new challenges of modern

society but also requires the change of educational processes methods. According to this it is important and necessary to use multimedia educational technologies.

Multimedia technology usage is appropriate at any stage of the subjects learning and at any part of the lesson while explaining new material, revising, controlling.

Movies, radio, television visual and audio books as well as other hardware are an advanced and powerful source of educational information and an effective means of socialization.

The main feature of computerized approach is availability of electronic information environment which includes modern information data basis, hypertext and multimedia, simulation training, e-communications (nets), an expert system.

New impulse of informatization in education causes the development of informational telecommunication networks. Internet provides an access to gigantic amount of information which is stored in different parts of our planet.

The main feature of internet technologies is that they offer huge sources of information as basic information or network servers, immediate information, which is send by an E-mail, different data basis of well-known libraries, scientific and educational centers, museums, information about CD's, video and audiotapes, books and magazines which are distributed by on-line shops.

Didactic opportunities and methodical variants for the usage of multimedia teaching tools are quite verified. They can be used in completely different situations (before or after a theme covering at the beginning or the end of the lesson (as a whole or in fragments, in connection with other teaching devices, etc.). Didactic functions of multimedia devices make methodological variants of usage be possible. From the other point of view, the chosen teaching methodic for a lecture or a practical lesson can define a didactic function of multimedia devices in certain teaching situations.

Among the major didactic functions that must be implemented by means of computer technologies in the learning process the following ones are determined:

- Cognitive (using computer technology and the Internet, we can obtain any necessary information, such as the one stored on the hard drive of its own computer database as well as that placed on CD-ROM drives or relevant internet pages);

- Developing (the opportunity is given to consider the typological age and individual abilities of students to identify and develop potential and personal needs of student sat the same time to correct deficiencies in the development of their skills and abilities. Working with various computer software, in addition to the intensification of the literary capabilities of a personality, contributes to the development of necessary cognitive processes such as perception, logical thinking, memory, imagination);

- Research (based on a wide range of information provided by computer technologies; today's students prepare diverse works of the research nature on

individual topics themselves. Students have the opportunity to participate in the literary search groups, online competitions, perform creative work of various kinds, create their own creative projects, develop reports, essays, student presentations, publications, web-sites, explore certain issues, present their research on various Internet Contest, projects, conferences, forums);

- Communicative (during the exchange of information between students, specific virtual unity is created, everyone has a real opportunity to enter a site of popular modern artists, they are able to compare different views, evaluate them, to form their positions).

The main purpose of informational education is the creation of free success to the cultural educational and scientific information for teachers and students. The factor that determines successful application of informational technologies is teacher's work with the scientific and methodical support.

The examples of multimedia technology usage are based on their implementation for students of ETDF (Engineering Technology and Design Faculty), „Cars and Automobile Economy” specialty, ChSTU (Cherkasy State Technological University), Ukraine. Among the topics studied there is the lexical theme as „Means of Automobile Safety Restraint”. Studying this topic students learn more about different means of automobile safety restraint (airbags, seat belts, etc.). Using this topic as the example, a teacher has the opportunities to introduce the new material through the implementation of innovative computer technologies.

Through the usage of electronic interactive board, a teacher is able to present the information about each individual safety tool in different color. With the help of the computer programme PowerPoint it is quite possible to develop a great number of lexical exercises to get acquainted with the subject studied. If students are not sure about the translation of at least one of the phrases, they can start debating in a foreign language discussing different types of safety tools. This can be done without the usage of multimedia technology but multimedia technologies precisely themselves, promote the visualization and structuring of exercises, and this in its turn increases the motivation and interest of students as well as modernization of the learning process, thus making it purposeful, active and accessible.

On the other hand, having got acquainted with a new lexical subject, and having learnt new highly specialized lexical material, students can move further on to a wider range of different lexical tasks. For example, having a scheme of a certain safety tool on the screen students have to describe it, giving a full description and indicate the working mechanical peculiarities of the given device. To practice spelling, the teacher can give students a writing assignment to describe a particular security tool, looking at the screen where there is a scheme and possibly keywords. In practice dialogic speech can offer students (before this dividing them into subgroups) the list of advantages and disadvantages of product safety and convince opponents that this tool is more reliable and necessary in any car.

On the lessons of the professionally oriented foreign language with the help of the computer device, with the help of multimedia presentation

precisely, students are able to get acquainted with the automobile and its components. Having viewed different videos which describe the bases of automobile assembling production and the organization of the production on plants, students can find out the core meaning of the notion "technological process". It should be noted that before the work beginning over the presentation it is quite necessary to acquire the main understanding of what will be discussed. The presentation should be brief, clear for understanding and compositionally complete. The duration of the presentation should not be more than 20-30 minutes at 20-25 slides per minute and it should be taken into consideration that one demonstration slide has to take approximately one minute.

It should be noted that the stages of educational multimedia presentation preparation are a structuring of educational material, a script writing, a design development of a presentation, preparation of media fragments (texts, images, videos, write audio fragments), choosing of musical accompaniment, the test checking of a final presentation.

The important point is the distribution of educational material on slides. It must be represented in portions, available to read. It is illogical to place a lot of information on one slide, even if it is closely related subject matter stated on it. The presentation of information using PowerPoint is also a self-selected material and the usage of this program provides the opportunity to cover all types of students speech activity (writing, reading, speaking, listening and translation).

However, when a multimedia presentation is being created, not only relevant principles of classical didactics, but also specific approaches of computer multimedia presentations should be taken into consideration 4.

The usage of the digital mode of transmission of video and audio material allows operatively to apply to the desired fragment of educational film that enables multiple repeating of important fragments.

The given examples show the vivid usage of multimedia technologies for students of technical specialties. Through the improving and implementation of modern information technologies teachers can make the tasks more complicated not only for students but for themselves as well using more complex aspects and features of innovative multimedia technologies in teaching the foreign language of professional orientation.

One of the characteristic features determining the rank of any higher educational institution is the student mobility. Education abroad, students' exchange, summer schools are quite possible according to current processes of globalization taking place in the modern world. More and more people are involved into communication interaction with foreigners which requires in its turn the knowledge of know foreign languages.

The professionally orientated foreign language teaching is a highly-specialized and professionally oriented branch of foreign language teaching. The usage of technological innovations in the teaching of foreign languages is getting expedient. Now it is quite possible to work out the lexical material

precisely oriented onto the subject studied rejecting all the unnecessary information.

In the process of learning multimedia education primarily presumes the usage of videos in the work with different computer programmes as well as making special presentations on the topic given through the usage of technically oriented audio and video information.

Comparing the traditional teaching with the multimedia one, the later has the advantages of visibility (access to information), the ability to observe the machinery mechanisms' movements, animation sound support (if required), the ability to repeat the recording of teacher's actions several times, the interesting manner of information presentation, the access to internet connection (global and local), shortened time period for lexical material learning, the opportunity to compile textual graphical and video information according to a specific topic for any discipline.

Multimedia information stands out because of its preciseness, pithiness, accessibility. While working with it students learn to analyze, express their own opinion, improve their skills to work with a computer. If the usage of multimedia technologies is well thought out, lessons will be imaginative, vivid, interesting, lively. It will give students the possibility to work in pairs and groups. Thus, each student gets the chance to work due to his own speed choosing the tempo to absorb the information completely.

Such interactive multimedia programmes as „Learn and Speak English”, „Trolley Dash”, „Sing and Learn English”, „Bridge to English”, „Triple Play Plus”, „American English We Talk Business”, „My First ABC”, „A Map Guide to the USA”, „All London”, „Bridge to English”, „English. Step By Step”, „A Map Guide to Ireland and Great Britain”, „TOEFL Test”, „English. The Way to Perfection”, „English Grammar in Use”, „Hangman” are often used today by teachers of Cherkassy State Technological University in the process of foreign language teaching. These programmes are among the most effective because they can be applied to almost every topic of a textbook material on the lesson as a helpful tool in the introduction of a new lexical or grammatical material.

Conclusion. Thus, modern educational processes can hardly be imagined without multimedia technologies which make it quite possibly to use a textual information, graphics, video and animation in the interactive format and makes the computer usage in the educational process more effective. Though, multimedia programs for most of the Ukrainian higher educational establishments are rather expensive for the development of which it is necessary to combine the knowledge and efforts of not only specialists in a given professional area but teachers, psychologists and programmers, as well as artists, sound engineers, writers, editors and other specialists.

The usage of computers in the process of teaching foreign languages increases the intensity of educational process. Much more information is acquired than while through traditional education.

Modern multimedia educational tools open an access to alternative informational sources for students, increases efficiency of independent work,

gives new opportunities for creativity, finding and fixing all kinds of professional skills, allows to realize new forms and methods of teaching. Computers greatly empower teacher's abilities, promotes individualized studying, students' individual activities and allows to adapt educational process to individual characteristics of students.

Список використаної літератури

1. Зубенко О. В., Медведєва С. О. Інтерактивні технології навчання при вивченні іноземних мов в технічному ВНЗ. *Вісник Вінницького технічного університету*. 2008. № 4. С. 119–122. **2. Новиков С. П.** Применение новых информационных технологий в образовательном процессе. *Педагогика*. 2003. № 9. С. 32–38. **3. Федорова Л. М.,** Рязанцева Т. И. Современные теории методики обучения иностранным языкам. М.: Экзамен, 2004. 320 с. **4. Warschauer M.** Laptops and literacy. New York: Teachers College Press, 2006.

References

1. Zubenko, O. V., & Medvedieva, S. O. (2008). Interaktyvni tekhnolohii navchannia pry vyvchenni inozemnykh mov v tekhnichnomu VNZ [Interactive learning technologies in the study of foreign languages in technical universities]. *Visnyk Vinnytskoho tekhnichnoho universytetu – Bulletin of Vinnytsia Technical University*, 4, 119-122 [in Ukrainian]. **2. Novikov, S. P.** (2003). Primenenie novyh informacionnyh tekhnologij v obrazovatel'nom processe [Application of new information technologies in the educational process]. *Pedagogika – Pedagogy*, 9, 32-38 [in Russian]. **3. Fedorova, L. M., & Ryazanceva, T. I.** (2004). Sovremennye teorii metodiki obucheniya inostrannym yazykam [Modern theories of methods of teaching foreign languages]. М.: Ekzamen [in Russian]. **4. Warschauer, M.** (2006). Laptops and literacy. New York: Teachers College Press.

Ігнат'єва О. С., Коваль С. М., Ускова Л. В., Чепурна М. В. Інноваційні методики викладання іноземних мов для студентів немовних спеціальностей

Стаття розглядає проблеми впровадження прогресивних методів викладання іноземних мов студентам технічних спеціальностей у закладах вищої освіти України. Виокремлено основні дидактичні функції використання комп'ютера у процесі навчання. Проаналізовано ефективність та доцільність використання інноваційних підходів у процесі вивчення іноземної мови для покращення якості освіти студентів. Схарактеризовано шляхи використання інформаційних технологій у системі вищої освіти України. Визначено характеристики сучасних мультимедійних технологій у процесі вивчення іноземної мови. Зумовлена необхідність реструктуризації закладів вищої освіти шляхом перегляду вдосконалення системі освіти в цілому відповідно до нових викликів сучасного суспільства. Закцентовано увагу на необхідності використання мультимедійних освітніх технологій. Наведено приклади

використання мультимедійних технологій, зокрема мультимедійної презентації. Використання комп'ютерних технологій уможливує розширення методичної варіативності, сприяє індивідуалізованому навчанню студентів та їх особистісно-зорієнтованій діяльності та дозволяє адаптувати освітній процес до індивідуальних особливостей студентів.

Ключові слова: мультимедійні технології, іноземна мова, сучасні методи викладання, інноваційні підходи у викладанні.

**Игнатъева О. С., Коваль С. Н., Ускова Л. В., Чепурна М. В.
Иновационные методики преподавания иностранных языков для студентов неязыковых специальностей**

В статье рассматривается проблема внедрения прогрессивных методов преподавания иностранного языка для студентов технических специальностей высших учебных заведений Украины. Указаны основные дидактические функции в процессе обучения с помощью компьютерных технологий. Проанализированы эффективность и целесообразность использования инновационных подходов в процессе изучения иностранного языка для улучшения качества образования студентов. Дана характеристика путей применения информационных технологий в системе высшего образования Украины. Проанализирована эффективность изучения иностранного языка с помощью инновационных подходов, определены характеристики современных мультимедийных технологий в обучении иностранного языка. Выдвинут тезис необходимости реструктуризации высших учебных заведений путем пересмотра и совершенствования системы образования в целом в соответствии с новыми вызовами современного общества. Подчеркнута необходимость использования мультимедийных образовательных технологии. Приведены примеры использования мультимедийных технологий, а именно мультимедийной презентации. Использование компьютерных технологий дает возможность расширить методическую вариативность, способствует индивидуальному обучению студентов и их личностно-ориентированной деятельности, позволяет адаптировать образовательный процесс к индивидуальным особенностям студентов.

Ключевые слова: мультимедийные технологии, иностранный язык, современные методы преподавания, инновационные подходы преподавания.

**Ihnatyeva O. S., Koval S. M., Uskova L. V., Chepurna M. V.
Innovative methods of foreign language teaching for ESP students**

The article deals with the problem of successful usage of foreign language teaching progressive methods for university students of technical specialties in Ukraine. The major didactic functions (cognitive, developing, research, communicative) by means of computer technologies in the learning process are determined. The effectiveness and the expediency of innovative approaches usage in the process of foreign language study to improve the

quality of students' education are analyzed. The ways of informational technology application in the system of Ukrainian higher education are characterized. The effectiveness of learning foreign languages through innovative approaches and devices is analyzed and the characteristics of modern multimedia technologies in foreign language teaching are clarified. The restructuring of high school requires not only revision and improvement of general education according to new challenges of modern society but it also requires the change of educational processes methods. According to this it is important and necessary to use multimedia educational technologies. In the process of learning, multimedia education primarily presumes the usage of videos in the work with different computer programmes as well as making special presentations on the topic given through the usage of technically oriented audio and video information. The usage of computers in the process of teaching foreign languages increases the intensity of educational process. The factor determining successful application of informational technologies is teacher's work with scientific and methodical support. The examples of multimedia technology usage are shown. The attention is paid to the multimedia presentation, its characteristic features and peculiarities. Computers greatly empower teacher's abilities, promotes individualized studying, students' individual activities and allows to adapt educational process to individual characteristics of students.

Key words: multimedia technology, foreign language, modern methods of teaching, innovative approaches in teaching.

Стаття надійшла до редакції 17.05.21 р.

Стаття прийнята до друку 17.05.21 р.

Рецензент – д. пед. н. Махиня Н. В.

УДК 8-80

DOI: 10.12958/2227-2844-2021-3(341)-179-185

Окунькова Л. О.,

старший викладач кафедри романо-германської філології
ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”,
м. Старобільськ, Україна.
okunkova125@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-7086-3053>

Башинська Д. А.,

викладач Старобільського гуманітарно-педагогічного коледжу
ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”,
м. Старобільськ, Україна.
karasova0610@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-2351-1471>

Окунькова Є. О.,

студентка Поморської академії,
м. Слупськ, Польща.
liza.okunkova@mail.ru
<https://orcid.org/0000-0002-1834-339X>

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ЯК РЕЗУЛЬТАТИВНИЙ КОМПОНЕНТ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

В сучасних закладах середньої та особливо вищої освіти за допомогою презентацій можна розповідати про основні поняття дисципліни використовуючи наочність. Розвиток творчих здібностей майбутніх фахівців набуває неабиякої популярності в методиці навчання іноземним мовам. (Окунькова Л., Карасова Д. & Окунькова Є., 2020, с. 181-185). Серед великої кількості проектних методів, пов'язаних з говорінням, письмом та іншими комунікативними підходами до оволодіння іншомовним спілкуванням, не аби яку популярність набув презентативний засіб. Слайди, як візуальні посібники, привертають увагу студентів, розвиваючи довгострокову пам'ять, і спонукають до креативного підходу у виборі матеріалу для демонстрування.

Мета статті – розглянути значення креативного підходу до самостійної роботи студентів за допомогою презентації результатом якого є розвиток усного та писемного мовлення.

У зарубіжній педагогіці ХХ століття ідеї методу проектів пов'язані, перш за все, з іменами американського педагога-філософа Джона Дьюї і його учня В. Х. Кілпатріка. Саме вони заклали основу реалізації методу проектів в навчанні, взявши за основу безпосередній

досвід та інтерес учнів. Г. Ващенко (Курлянд, 2005) характеризує метод проектів як один із шкільних методів, спрямований на розвиток практичного мислення, але спертого на науку. Використання методу проектів у вищій освіті є недостатньо дослідженим. Відомо лише, що метод проектів сьогодні – це система навчання, за якої студенти “...набувають знань і умінь в процесі планування і виконання практичних завдань. (Хуторской, 2007)

Проблема організації самостійної роботи студентів привертала й продовжує привертати увагу не одного покоління науковців (А. Алексюк, Ю. Бабанський, В. Бондар, О. Мороз, П. Підкасистий, П. Сікорський, М. Скаткін та інші). У працях Б. Єсіпова, І Зімньої, А. Ковальова, І. Кузьміної (Підкасистый, 2004)

Однак, аналізуючи дані праці, стає очевидним, що не існує єдиного підходу до трактування означеного поняття, оскільки воно є багатоаспектним і залежно від вибору пріоритетного для науковців аспекту цього виду діяльності змінюється й підхід до його тлумачення. Водночас з переглядом норм навчального часу, що відводиться на аудиторну й самостійну роботу студентів, розвитком інформаційних технологій, вимоги до неї постійно змінюються, що призводить до розробки нових методик, форм, технологій окресленого напрямку. Зокрема це відображено у працях В. Беспалько, Г. Железовскої, Ю. Карякі, В. Козакова, Т. Лободи, Л. Морської (Морська, 2008)

Актуальність теми визначена потребою вмінням вивчати іноземну мову самостійно, без авторитарного впливу викладача, маючи великий простір для творчого самовираження. Позитивним ефектом цього виду діяльності виступає можливість використання комп’ютерних технологій, притаманних сучасній молоді, під час дистанційного навчання або навчання за індивідуальним графіком.

Під креативністю розуміємо загальну здатність людини до інновацій та творчості у різних сферах її діяльності. Креативність – це не лише здатність створювати щось нове, але це здатність створювати щось нове з певною метою. Креативність має індивідуальну міру вираження. Слово creative позначає також особу, яка професійно займається творчою діяльністю. В англійській науковій літературі слова „креативність” (creativity) і „творчість” (creativeness) походять від одного слова – креативний (creative), яке означає „такий, що передає або містить оригінальну ідею” (Антонова, 2012, с. 14-41).

Одним із способів передачі такої ідеї, індивідуальної думки та вибору цікавого матеріалу, який базується на власних фото-матеріалах, являється презентація.

Презентація – це спеціально організоване спілкування з аудиторією, для публічного передання і представлення чогось нового. Термін „презентація” у своєму розумінні має два значення:

1. дія, акція (загальноживане значення): пред’явлення широкому загалу нової інформації.

2. документ, створений за допомогою комп'ютерної програми PowerPoint. (Батуніна, 2016)

Презентація передбачає живе спілкування у формі діалогу між доповідачем та аудиторією з використанням певних технічних засобів. Презентація як комп'ютерний документ становить послідовність слайдів, тобто електронних сторінок, що змінюються та відповідають висловлюванням доповідача у конкретний момент часу доповіді.

В навчальному процесі викладачі мають права встановлювати свої вимоги щодо оформлення та контенту презентативного матеріалу. В нашому випадку студенти повинні приділяти більше уваги розмовному виду діяльності, так як метою підготовки презентацій, являється розвиток мовлення. Отже, слайди повинні містити текстового матеріалу не більше 15%, (власні імена, заголовки до слайдів, географічні назви та ін.).

Фото-матеріали які використовуються в презентації мають бути персонально-особистими на 80%, лише 1-2 світлини можна запозичити з Інтернет-ресурсів, якщо цього вимагає змістовність. З перших курсів студенти повинні привчатися працювати з власним матеріалом, який потрібно накопичувати з початку навчального процесу. Їм надається право на свій розсуд логічно будувати вимову та ефективно підкреслювати свою думку за допомогою фото доказу. У викладанні англійської мови студентам немовних спеціальностей, слід зазначити, що вимоги повинні бути не занадто високими але відповідати компетенціям вищого навчального закладу. Таким чином, викладач згідно рівня знань студентів пропонує підготувати самостійну роботу з іноземної мови за професійним напрямком в формі презентації, яка повинна вміщати не менше десяти слайдів та не більше п'ятнадцяти. Змістовне наповнення має відповідати темі презентації та сучасним викликам. Такі форми роботи являються результативними так як студент презентує свою самостійну роботу демонструючи рівень володіння усним мовленням, яке включає лексичний запас з теми, удосконалення вимови та інтонаційного фону. Така діяльність навчає студентів публічному виступу, володіти аудиторією, адекватно реагувати на критику, відповідати на провокативні питання та реагувати на різноманітні ремарки з почуттям гумору. Найголовніше в презентативній роботі – є результат, яким задоволені обидві сторони: виступаюча та оцінююча.

Тому, отримавши теми для самостійної роботи на першому занятті, та ознайомившись з вимогами до презентацій, студенти починають пошукову та творчу роботу. Цей процес не повинен включати ніякого плагіату, бо ця діяльність не буде вважатися індивідуально-креативною.

Одним з найпоширеніших видів неетичної поведінки у науковій діяльності є плагіат (коли один автор навмисно використовує роботу (фрагмент роботи) іншого без попереднього на те дозволу і без будь-якої згадки оригінального автора). Плагіат може приймати різні форми, від дослівного копіювання до перефразовування іншої роботи. Плагіат можливий щодо даних, слів і фраз та ідей і принципів. (Ethics, 2014)

Виходячи з цього, можна прийти до висновку, що така самостійна робота студентів вважається найефективнішою в умовах дистанційного навчання та виступає дійовим компонентом в оволодінні іноземною мовою.

Список використаної літератури

1. Окунькова Л. О., Карасова Д. А., Окунькова Є. О. Креативне письмо як ефективний спосіб індивідуального навчання англійській мові. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (філологічні науки)*. 2020. № 3 (334). С. 191–195. **2. Антонова О. Є.** Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки. *Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк*. Житомир: Вид-во ім. І. Франка, 2012. С. 14–41. **3. Курлянд З. Н.,** Хмелюк Р. І., Семенова А. В. та ін. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник / за ред. З. Н. Курлянд. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2005. 399 с. **4. Хуторской А. В.** Современная дидактика: учебное пособие. 2-е изд., перераб. М.: Высшая школа, 2007. 639 с. **5. Пидкасистый П. И.** Организация учебно-познавательной деятельности студентов: учебное пособие. М.: Педагогическое общество России, 2004. 112 с. **6. Морська Л. І.** Інформаційні технології у навчанні іноземних мов: навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2008. 256 с. **7. Батуніна В. П.** Мультимедійна презентація як сучасний засіб навчання. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.slavdpu.dn.ua/fizmatzbirnyk/2010/p150-152.pdf> Назва з екрану. **8. Ethics_in_Research&Publication.** [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.dropbox.com/s/bp9cafvcct899rz/Ethics_in_Research%26Publication.

References

1. Okunkova, L. O., Karasova, D. A., & Okunkova, Ye. O. (2020). Kreatyvne pysmo yak efektyvnyi sposib individualnoho navchannia anhliiskii movi [Creative Writing as an Effective Method of Individual English Learning]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka (filolohichni nauky) – Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University (philological sciences)*, 3 (334), 191-195 [in Ukrainian]. **2. Antonova, O. Ye.** (2012). Sutnist poniattia kreatyvnosti: problemy ta poshuky [The essence of the concept of creativity: problems and searches]. *Teoretychni i prykladni aspekty rozvytku kreatyvnoi osvity u vyshchii shkoli – Theoretical and applied aspects of the development of creative education in higher education*. (pp. 14-41). Zhytomyr: Vyd-vo im. I. Franka [in Ukrainian]. **3. Kurliand, Z. N.,** Khmeliuk R. I., & Semenova A. V. ta in. (2005). Pedagogika vyshchoi shkoly [Higher school pedagogy]. 2-he vyd., pererob. i dop. K.: Znannia [in Ukrainian]. **4. Hutorskoj, A. V.** (2007). Sovremennaya didaktika [Modern didactics]. 2-e izd., pererab. M.: Vysshaya shkola [in Russian]. **5. Pidkasytyj, P. I.** (2004). Organizaciya uchebno-poznavatel'noj deyatel'nosti studentov [Organization of educational and cognitive activities of

students]. М.: Pedagogicheskoe obshchestvo Rossii [in Russian].

6. Morska, L. I. (2008). Informatsiini tekhnolohii u navchanni inozemnykh mov [Information technology in foreign language teaching]. Ternopil: Aston [in Ukrainian].

7. Batunina, V. P. (2010). Multymediina prezentatsiia yak suchasnyi zasib navchannia [Multimedia presentation as a modern means of learning]. [Elektronnyi resurs]. Retrieved from <https://www.slavdpu.dn.ua/fizmatzbirnyk/2010/p150-152.pdf> [in Ukrainian].

8. Ethics_in_Research&Publication. [Elektronnyi resurs]. Retrieved from https://www.dropbox.com/s/bp9cafvcvt899rz/Ethics_in_Research%26Publication.

Окунькова Л. О., Башинська Д. А., Окунькова Є. О.
Презентація як результативний компонент в організації самостійної роботи студентів при вивченні англійської мови

Стаття присвячена визначенню ролі презентації як результативного компонента в організації самостійної роботи студентів при вивченні англійської мови. Розглянуто розвиток творчих здібностей особистості в сучасному освітньому просторі, які є ефективними з вживанням презентацій при захисті самостійної теми. В статті підкреслено що, самостійна робота – це індивідуальний пошук учбового матеріалу згідно теми вивчення, яка надає змогу студентам проявити креативність. В роботі приділяється увага креативності, яка є не лише пошуком новітніх, неординарних ідей але й доречним вживанням вже вивченого матеріалу. Незважаючи на велику кількість проектних методів, пов'язаних з говорінням, письмом та іншими комунікативними підходами до оволодіння іншомовним спілкуванням, не аби яку популярність набув презентативний метод, який розглядається як основний компонент при підготовці самостійної роботи.

Стаття висвітлює той факт, що така діяльність навчає студентів публічному виступу, володіти аудиторією, адекватно реагувати на критику, відповідати на провокативні питання та реагувати на різноманітні ремарки з почуттям гумору. Найголовніше в презентативній роботі – є результат, яким задоволені обидві сторони: виступаюча та оцінююча.

В статті визначено роль слайдів, як візуальних посібників, які привертають увагу студентів, розвиваючи довгострокову пам'ять, і спонукають до креативного підходу у виборі матеріалу для демонстрування.

Також в статті приділено увагу можливість використання комп'ютерних технологій, притаманних сучасній молоді, під час дистанційного навчання або навчання за індивідуальним графіком.

Ключові слова: презентація, самостійна робота, креативний підхід, слайди, плагіат, результативний компонент, комп'ютерні технології, дистанційне навчання.

**Окунькова Л. А., Башинская Д. А., Окунькова Е. А.
Презентация как результативный компонент в организации
самостоятельной работы студентов при изучении английского языка**

Статья посвящена определению роли презентации как результативного компонента в организации самостоятельной работы студентов при изучении английского языка.

Рассмотрено развитие творческих способностей личности в современном образовательном пространстве, которые являются эффективными с употреблением презентаций при защите самостоятельной темы.

В статье подчеркнута что, самостоятельная работа – это индивидуальный поиск учебного материала по теме исследования, которая дает возможность студентам проявить креативность. В работе уделяется внимание креативности, которая является не только поиском новых, неординарных идей, но и уместным употреблением уже изученного материала. Несмотря на большое количество проектных методов, связанных с говорением, письмом и другими коммуникативными подходами к овладению иноязычным общением, не абы какую популярность приобрел презентативный метод, который рассматривается как основной компонент при подготовке самостоятельной работы.

Статья освещает тот факт, что такая деятельность учит студентов публичному выступлению, владеть аудиторией, адекватно реагировать на критику, отвечать на провокационные вопросы и реагировать на различные ремарки с чувством юмора. Самое главное в презентативной работе – результат, которым удовлетворены обе стороны: выступающая и оценивающая.

В статье определены роль слайдов, как визуальных пособий, которые привлекают внимание студентов, развивая долгосрочную память, и побуждают к креативному подходу в выборе материала для демонстрации.

Также в статье уделено внимание возможности использования компьютерных технологий, присущих современной молодежи, при дистанционном обучении или обучение по индивидуальному графику.

Ключевые слова: презентация, самостоятельная работа, креативный подход, слайды, плагиат, результативный компонент, компьютерные технологии, дистанционное обучение.

**Okunkova L. O., Bashynska D. A., Okunkova Ye. O. Presentation
as an efficient component in the organization of students' individual work
in learning English**

The article is devoted to defining the role of presentation as an efficient component in the organization of students' individual work in learning English. The development of creative abilities of the individual in the modern educational space is considered to be more effective with the use of presentations during display topics individual work.

The article emphasizes that individual work is an individual search for educational material according to the topic of study, which allows students to be creative. The work pays attention to creativity, which is not only the search for the latest, extraordinary ideas but also the appropriate use of already studied material. Despite the large number of project methods related to speaking, writing and other communicative approaches to mastering foreign language communication, the presentational method is considered to be the main component in the preparation of individual work.

The article highlights the fact that such activities teach students to speak in public, to feel the audience, to respond adequately to criticism, to answer provocative questions and to respond to various remarks with a sense of humor. The most important thing in the presentation work is the result, which satisfies both parties: the speaker and the evaluator.

The article identifies the role of slides as visual aids that attract students' attention, develop long-term memory, and encourage a creative approach in choosing material for demonstration. The article also focuses on the possibility of using computer technology, typical for modern youth, during distance learning or learning on an individual schedule.

Keywords: presentation, individual work, creative approach, slides, plagiarism, efficient component, computer technologies, distance learning.

Стаття надійшла до редакції 30.04.2021 р.

Стаття прийнята до друку 30.04.2021 р.

Рецензент – д. пед. н., проф. Шехавцова С. О.

Савченко Ю. Е.,
керівник гуртка Світлодарського ЦДЮТ,
м. Світлодарськ, Україна.
iulied0406@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9815-6032>

ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

На сучасному етапі розвитку суспільства, одним з найбільш пріоритетних напрямів державної політики України є модернізація освіти з метою її “піднесення на рівень досягнень розвинутих країн світу та її інтеграція у міжнародне науково-освітнє співтовариство”. Значну роль у цьому процесі відіграє вивчення англійської мови, зокрема у закладах позашкільної освіти. Позаурочна діяльність органічно пов’язана зі шкільним навчанням, але на відміну від нього, будується за принципом добровільності та має можливість у більшій мірі відповідати інтересам учнів. Така гнучкість також створює сприятливі умови для всебічного врахування індивідуальної схильності та загальної підготовки окремих учнів.

Теоретичні та практичні аспекти організації позашкільної діяльності висвітлювалися у роботах вітчизняних та зарубіжних дослідників (Ю.Бабанський, І. Бех, Л. Виготський, А. Підласий, Л. Балясна, О. Литовченко, Г. Пустовіт та ін.) Також про важливість організації позакласної роботи наголошується у законах “Про освіту”, “Про загальну середню освіту”, у державній програмі “Освіта” (Україна XXI ст.) а також у “Концепції нової української школи”.

Проте аналіз теоретичних джерел показує, що дослідження проблем організації позашкільної діяльності, впровадження сучасних інтерактивних методів та поширення педагогічних інновацій залишається актуальним на сьогоднішній день.

Головною метою позашкільної діяльності з англійської мови є сприяння формуванню комунікативної, міжкультурної компетенції учнів. Вона спрямована на задоволення інтересів та потреб учнів та спрямована на розширення та поглиблення знань, практичних навичок та вмінь іншомовної компетентності. Така діяльність дозволяє розширити словниковий запас учнів, вдосконалити їх вміння в усному та писемному мовленні, читанні, аудіюванні; підтримувати інтерес до вивчення іноземної мови, сприяє всебічному розвитку особистості, залучає до діалогу культур.

Для досягнення поставлених цілей у межах позашкільної діяльності з англійської мови вирішуються наступні задачі:

- ознайомлення з фразами та висловами, сталими виразами мовленнєвого етикету та граматичними явищами, що притаманні усному та писемному мовленню;

- розвиток пізнавального інтересу у сфері країнознавства та інтересу до життя однолітків з англійських країн;

- підготовка до іншомовного міжкультурного спілкування, опанування навичок діалогічного, монологічного та писемного мовлення;

- розширення країнознавчого світогляду учнів та їх загальної ерудиції;

- виховання усвідомленого мотивованого відношення до вивчення іноземної мови, толерантного відношення до однолітків, потреби практичного використання набутих навичок іншомовного спілкування.

На відміну від звичайних уроків англійської мови, у межах позашкільної діяльності викладач має певну свободу у виборі форм та інструментів навчання. Існує велика кількість різноманітних типів проведення занять: змагання, екскурсії, конференції, рольові ігри, розробки проєктів та інші. Такі умови роблять процес навчання та виховання більш гнучким та індивідуалізованим, заохочують до участі кожного учня та підтримують інтерес до навчання. Приховані форми контролю, такі як квести, вікторини, творчі звіти допомагають створити на заняттях ненапружену та невимушену атмосферу, що також позитивно впливає як на сам процес, так і на кінцевий результат. Ще однією перевагою позашкільної діяльності є те, що учні від самого початку зацікавлені у певному предметі, бо вибір гуртка базується перш за все на їх власних інтересах.

Обов'язковою умовою досягнення успіху позашкільної діяльності, а також її особливістю є її більша, ніж на звичайному уроці самодіяльність та активність учнів.

Незамінною формою роботи тут стає проєктна діяльність. Метод проєктів відповідає головним принципам особистісно орієнтованого та особистісно-діяльнісного підходів, гуманістичної педагогіки, які зазначаються як пріоритетні в усіх нормативних документах. Також для сучасного інформаційного суспільства одною з головних цінностей є інформація, а провідними вміннями спеціалістів сьогодення є вміння працювати з цією інформацією. Як казав відомий німецький банкір Н. Ротшильд, "Хто володіє інформацією, той володіє світом." Ця фраза, вимовлена більше двохсот років тому, є не менш актуальною у нашому часі.

Проєктна діяльність учнів має можливість не тільки розширювати межі освітнього процесу, формувати різноманітні ключові компетенції, така діяльність також постає одним із способів ефективної роботи по формуванню соціальної активності у дитячому колективі. Сформовані на цьому етапі навички соціальної взаємодії, надають учням можливість набути практичного досвіду, що стане у нагоді у подальшому

професійному житті. Такими здібностями, на думку відомої дослідниці Є. Полат є:

- вміння здобувати знання самостійно та вміння користуватися цими знаннями для рішення пізнавальних та практичних задач;

- придбання комунікативних навичок та вмінь, таких як вміння працювати у різноманітних групах та виконувати різноманітні соціальні ролі (лідера, виконувача, посередника та інших)

- знайомство з різними культурами, різними точками зору на одну проблему;

- вміння користуватися дослідницькими методами: збирати необхідну інформацію та факти, вміти їх аналізувати з різних точок зору, висувати гіпотези, робити висновки.

Цінністю проектної діяльності є те, що вона розвиває в учнів здатність до самостійного критичного мислення, привчає розмірковувати, спираючись на знання фактів, робити обґрунтовані висновки, приймати самостійні аргументовані рішення та вчить працювати у команді.

Проектна діяльність спочатку приваблює учнів своєю новизною, можливістю подати матеріал різноманітними способами, можливістю проявити себе у різних видах діяльності. Таким чином, на початку ознайомлення з такою діяльністю має перевагу зовнішня мотивація. Але поступово учень набуває досвіду, знайомиться з алгоритмом реалізації проекту і долучається до власного дослідницького досвіду, який вже ґрунтується на внутрішній мотивації.

Якщо казати про класифікацію проектів, то найбільш повне упорядкування наводить Є. Полат. Дослідниця пропонує класифікацію за наступними типологічними ознаками:

- 1) за методом, який домінує у проекті, або вид діяльності (дослідницький, творчий, ролево-ігровий, інформаційний, практично-зорієнтований та інші);

- 2) за характером координації проекту (з відкритою, неприхованою, безпосередньою координацією, та з прихованою, імітуючою учасника проекту);

- 3) за предметно-змістовною галуззю (моно-проект, у межах однієї галузі знань та міжпредметний проект);

- 4) за характером контактів (серед учнів одного класу, однієї школи, міста, регіону, однієї країни, різних країн світу);

- 5) за кількістю учасників (особисті, парні, групові);

- 6) за тривалістю проекту (короткотерміновий, середньої тривалості, довгостроковий).

Але треба зазначити, що на практиці частіше за все доводиться мати справу зі змішаними типами проектів, які мають ознаки декількох різновидів водночас, наприклад дослідницько-творчий або дослідницько-практико-зорієнтований.

Робота над проектом зазвичай відбувається на декількох етапах:

- 1) Етап планування.

На цьому етапі задача викладача полягає у виборі теми та типу проекту, формулюванні проблеми та мети. При плануванні слід враховувати вікові особливості учнів, їх здібності та можливості. Також викладачу слід замислитися, чи буде цей проект цікавим для учнів, задовільнить їх пізнавальні потреби та чи матиме практичний результат. Від цього залежить не тільки успіх даного проекту, а й те, чи зацікавить учнів сама діяльність. Бо успішно реалізована робота невідмінно підвищує мотивацію до здобуття нових знань та викликає бажання повторити у майбутньому.

2) Розробка проекту.

Це момент занурення учнів у проблему. Викладач знайомить їх із темою, окреслює окремі питання та задачі, що потребують вирішення, пропонує форми роботи, розподіляє завдання та визначає терміни проведення проекту. Також на цьому етапі відбувається розподіл учнів на групи, складається план їх діяльності та визначається кінцевий продукт. Слід зазначити, що при розробці проекту ініціатива переходить до учнів, а задачею викладача тут є уникання прямих вказівок та явного керування. Адже маючи певну свободу дій учні з більшою вірогідністю поставляться до процесу творчо. Долучаючи учнів до обговорення, викладач має проявити власну зацікавленість та бажання діяти. Певна емоційна забарвленість має стимулюючу дію та є поштовхом до активної взаємодії.

3) Реалізація проекту

Це етап практичної діяльності. Учні розподіляють ролі та обов'язки, збирають необхідну інформацію, аналізують її та обирають найбільш значущу. Роль викладача на цьому етапі координуюча. Він допомагає визначитись з джерелами інформації, дає поради щодо можливостей вирішення поточних завдань. Також викладач спостерігає за процесом взаємодії учнів, слідкуючи за культурою спілкування під час виконання спільної роботи. Цей етап завершується виготовленням практичного продукту.

4) Презентація проекту

На цьому етапі відбувається оформлення та презентація готового продукту. Учні демонструють свою роботу, описують процес її реалізації, діляться власними враженнями та набутим досвідом. Важливістю цього етапу є завершення, доведена до кінця робота. Учні усвідомлюють важливість роботи у команді, узгодженості дій, власної активності та цілеспрямованості. Виконана готова робота дає можливість кожному відчувати себе часткою цілого, пишатися особистим, навіть невеличким внеском у спільну справу.

5) Оцінювання проекту

Приступаючи до оцінки проекту, викладачу слід пам'ятати, що оцінювання в першу чергу має бути спрямоване не на результат, а на процес діяльності. Першочергову увагу тут слід приділити наступним питанням: як працювали учні, в якій мірі були зацікавлені процесом, якого досвіду в організації своєї діяльності набули, та як змогли реалізувати свої можливості. Ці питання також є важливими для

саморефлексії викладача та оцінки власної діяльності під час виконання проекту. Щодо оцінки результатів, тут насамперед важливою є самооцінка учнів, самоаналіз виконаної роботи та усвідомлення допущених помилок

Для подолання труднощів у організації проектної діяльності на заняттях з англійської мови та підвищення ефективності використання цієї технології, слід тримати на увазі наступні умови: врахування особливостей учнівського колективу, розвиток навичок проектування, рівень володіння мовою тощо.

Використання проектної технології у викладанні англійської мови передбачає врахування специфіки цієї дисципліни, що безпосередньо впливає на організацію проектної діяльності, а саме: передбачає більшим чином групову роботу з акцентуванням комунікативної складової процесу, додаткову роботу з відбору мовного матеріалу та важливість презентації результатів засобами англійської мови.

Проектна методика дозволяє інтегрувати різноманітні види діяльності, що роблять процес більш захоплюючим та цікавим, отже, більш ефективним. Учні з різними здібностями стають успішними та важливими у спільній діяльності. Без примусу та навіть інколи не усвідомлюючи, учні повторюють лексичний та граматичний матеріал, сприймаючи проектну роботу не як навчальне завдання, а як гру. За час виконання проектів розвиваються певні спеціальні та комунікативні навички. Учні навчаються працювати зі словниками, довідковою літературою, складають повідомлення, здобувають навички аналізу та систематизації матеріалу, навчаються оформлювати свої роботи. Також вони розвивають вміння користуватися комп'ютером який із іграшки перетворюється на джерело інформації та один із засобів презентації результату.

Отже, проектна діяльність у позашкільному освітньому середовищі має на меті реалізацію пізнавальних потреб учнів, розвиток комунікативних здібностей, а також відзначається значним виховним потенціалом, бо водночас з вирішенням основних навчальних питань, учні здобувають навички культури спілкування та взаємодії, вчать поважати думки інших та толерантному відношенню до членів колективу.

Список використаних джерел

1. Пустовіт Г. П., Тихенко Л. В. Позашкільна освіта: дидактичні основи методів навчально-виховної роботи: монографія. Суми: Університетська книга, 2015. 272 с. **2. Полат Е. С.** Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: учеб. пособие / под ред. Е. С. Полат. М.: Академия, 2002. 272 с. **3. Метод проектів у початковій школі / упоряд.: О. Онопрієнко, О. Кондратюк.** К.: Шкільний світ, 2007. 128 с. **4. Пікуль О. І., Чумаченко Л. М.** Проекти в початковій школі як інструмент формування пізнавального інтересу учнів. *Таврійський вісник освіти.* 2013. № 3 (43). С. 206–211.

References

1. Pustovit, H. P., & Tykhenko, L. V. (2015). *Pozashkilna osvita: dydaktychni osnovy metodiv navchalno-vykhovnoi roboty* [Extracurricular education: didactic bases of methods of educational work]. Sumy: Universytetska knyha [in Ukrainian]. **2. Polat, E. S.** (2002). *Novye pedagogicheskie i informacionnye tekhnologii v sisteme obrazovaniya* [New pedagogical and information technologies in the education system]. M.: Akademiya [in Russian]. **3. Onopriienko, O., & Kondratiuk, O.** (Eds.). (2007). *Metod proektiv u pochatkovii shkoli* [Method of projects in primary school]. K.: Shkilnyi svit [in Ukrainian]. **4. Pikul, O. I., & Chumachenko, L. M.** (2013). *Proekty v pochatkovii shkoli yak instrument formuvannia piznavalnoho interesu uchniv* [Projects in primary school as a tool for forming students' cognitive interest]. *Tavriiskyi visnyk osvity – Taurian Bulletin of Education*, 3 (43), 206-211 [in Ukrainian].

Савченко Ю. Е. Використання проектної технології на заняттях з англійської мови у закладах позашкільної освіти

У статті розглянуті особливості організації навчально-виховного процесу на заняттях з англійської мови у позашкільному освітньому середовищі. Визначені переваги гурткової роботи, та означені її задачі, зокрема у викладанні іноземної мови. Встановлено, що позашкільна діяльність сприяє розвитку мовленнєвої, комунікативної, соціокультурної компетенцій учнів. Гурткові заняття характеризуються більшою гнучкістю, самодіяльністю та відповідністю інтересам учнів. Вчитель гуртка має певну свободу у виборі форми проведення занять, організації роботи та контролю здобутих знань. З'ясовано, що одним з методів, який відповідає даним умовам є метод проєктів. Розглянуто типологію навчальних проєктів за Є. Полат та наведено методику поетапної реалізації роботи над проєктом. У ході дослідження визначено, що проєктна методика дозволяє інтегрувати у навчально-виховний процес різноманітні форми та види діяльності. Учні з різним рівнем володіння мовою роблять посильний внесок у спільну діяльність, таким чином до активної роботи залучаються всі без виключення учасники. У ході роботи над проєктом учні здобувають практичні навички користування іноземною мовою, привчаються до роботи у колективі, мають можливість реалізувати свій творчий потенціал. Таким чином, проєктна діяльність є невід'ємною складовою успішно організованої роботи з вивчення англійської мови та навчально-виховного процесу в цілому.

Ключові слова: позашкільна освіта, позакласна робота, проєктна технологія, метод проєктів.

Савченко Ю. Э. Использование проектной технологии на занятиях по английскому языку во внешкольных учреждениях

В статье рассмотрены особенности организации учебно-воспитательного процесса на занятиях по английскому языку во внешкольной образовательной среде. Определены преимущества

кружковой работы и определены ее задачи, в частности при обучении иностранному языку. Установлено, что внешкольная деятельность способствует развитию речевой, коммуникативной, социокультурной компетенций учеников. Кружковые занятия характеризуются большей гибкостью, самостоятельностью и соответствием интересам учеников. Преподаватель кружка имеет определенную свободу в выборе форм проведения занятий, организации работы и видов контроля полученных знаний. Выяснено, что одним из методов, который соответствует данным условиям, является метод проектов. Рассмотрена типология учебных проектов по Е. Полат и методика поэтапной реализации работы над проектом. В ходе исследования определено, что проектная методика позволяет интегрировать в учебно-воспитательный процесс разнообразные формы и виды деятельности. Ученики с разным уровнем владения языком вносят посильный вклад в общую деятельность, таким образом к активной работе привлекаются все участники без исключения. В ходе работы над проектом ученики приобретают практические навыки использования иностранного языка, приучаются к работе в коллективе, имеют возможность реализовать свой творческий потенциал. Таким образом, проектная деятельность является неотъемлемой составляющей успешно организованной работы по изучению английского языка и учебно-воспитательного процесса в целом.

Ключевые слова: внешкольное образование, внеклассная работа, проектная технология, метод проектов.

Savchenko I. E. The usage of project technology in English language classes in out-of-school establishments

The article considers the specifics of organization of English language teaching and education in out-of-school establishments. The advantages of the extracurricular club activities and their objectives have been identified, while new language teaching in particular. It has been also established, that out-of-school activities promote the development of pupils' speech, communication and sociocultural competences. Extracurricular club activities are more flexible, amateur and appropriate the pupil's needs. The teacher of the club has a certain freedom of choice the form of teaching and of work and types of knowledge control. It has been found that one of the methods that meets the conditions is the project method. The typology of educational projects after E. Polat has been considered, as so as the methodology for phased implementation of the project. The study has suggested that the project technology allows to integrate various forms and activities into the educational process. Pupils with different language skills contribute as much as possible into the overall work, in this way all the participants are involved without exception. While working on the project pupils acquire the practical skills of using foreign language, get used for teamwork, have the opportunity to embody their creative potential. Thereby the project technologies are the

integral part of the successfully organized work on English teaching and the whole educational process in general.

Key words: out-of-school education, extracurricular activities, project technology, project method.

Стаття надійшла до редакції 23.03.2021 р.

Стаття прийнята до друку 26.03.2021 р.

Рецензент – к. пед. н., доц. Биндас О. М.

Наукове видання

ВІСНИК

Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(філологічні науки)

№ 3 (341) квітень 2021

Відповідальні за випуск:

д. п. н., проф. **С. О. Шехавцова**

к. п. н., доц. **Т. А. Кокнова**

Здано до склад. 30.03.2021 р. Підп. до друку 30.04.2021 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсет. Гарнітура Times New Roman.
Друк ризографічний. Ум. друк. арк. 22,55. Наклад 200 прим.

Видавець і виготовлювач

Видавництво Державного закладу

„Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

пл. Гоголя, 1, м. Старобільськ, 92703. т/ф: (06461) 2-16-02.

e-mail: luguniv.info.edu@gmail.com

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3459 від 09.04.2009 р.

Надруковано

Вищий навчальний заклад Укоопспілки

«Полтавський університет економіки і торгівлі»

к. 115, вул. Ковалю, 3, м. Полтава, 36014; тел.: (0532) 50-24-81

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3827 від 08.07.2010 р.